



Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Aktstykker,

for største Delen hidtil utrykte,

til Oplysning især af

Danmarks indre Forhold i ældre Tid.

Samlede og udgivne

af

Fyens Stifts litteraire Selskab.

Anden Samling.

Odense 1845.

Trykt i M. C. Hempel's Officin.

For tale.

Med nærværende anden Samling af Aftstykker til Oplysning af Danmarks indre Forhold i ældre Tid opfylder Fyens Stifts literære Selskab det Løfte, der i Fortalen til den første Samling halvveis blev givet under Form af et Ønske om Samlingens Fortsættelse. Denne Fortsættelse skulde have været udført af den samme Committee som første Bind; men da Doctor Kalkar formedelt sin Embeds-Forslyttelse til Sjælland fratraadte Deeltagelsen i Arbejdet, blev dette ved en Beslutning af Selskabet overdraget os Undertegnede alene.

Skjøndt vi saaledes have maattet savne vor ene Medarbejder, have vi dog ikke troet at burde afvige fra den i første Samling fulgte Plan, da Fortsættelsen af Arbejdet endmere har bestyrket os i Overbeviisningen om dens Rigtighed. Hvad de optagne Aftstykker angaaer, da maae vi herom bemærke følgende. Til den nærværende Samling har et langt større og mangfoldigere Forraad af Dokumenter staaet til vor Raadighed, end Tilfældet var ved den første; efterhaanden ere flere private Samlinger komne os tilhænde, og ved Undersøgelsen af de offentlige Archiver, til hvilke vi nærmest havde Afgang, frembød sig en langt større Mængde af Materialier, end vi nogensinde turde have

II

gjort Regning paa. Men jo mangfoldigere diſe vare, deſto vanſkeligere blev det ogſaa at træffe et paſſende Valg, og dette er Aarſagen til, at denne anden Samling næſten udelukkende indeholder hidtil utrykte Aſtſtykker og ſaaledes udgør en heel ny Kildeſamling til vor Hiſtorie. Det har derved været os muligt at optage endeel vigtige Aſtſtykker af meer almindelig hiſtorisk Interesſe, hvortil vi henregne Bidragene til Kongerne Chriſtian den Fjerdes og Frederik den Tredies Hiſtorie, navnlig den Sidſtes Haandfæſtning, Boteringen paa Rigsraader og Forhandlingerne om Fyens Forſvar. Haandfæſtningen har rigtignok tilforn været trykt, men da det Exemplar, vi have brugt, efter alle Kjendemerker er fuldkomnere end de Aſtryk, man hidindtil har haft, troede vi at burde optage den, ſaameget mere ſom den oplyſer et vigtigt, men tilforn dunkelt og gaadefuldt Punkt af Kongens Forhold til Rigsraadet i Henſeende til Beſættelſen af de ledige Rigsraadsſejer, og den tilføiede Stemmegivning ſætter det omtalte Punkt i det klareſte Lys. Dokumenterne om Fyens Forſvar udgøre en Cyclus af Forhandlinger om en enkelt offentlig Foranſtaltning, der ikke blot i og for ſig ſelv er af hiſtorisk Vigtighed, men ogſaa lægger for Dagen baade hvorledes ſlige Sager forhandlede ſeend Souverainiteten, og hvor vanſkeligt det under den daværende Statsſtyrelſe var at komme til noget afgjørende Reſultat. Men uagtet vi kunde have fyldt det hele Bind med Aſtſtykker af lignende almindeligere hiſtorisk Interesſe, have vi dog formeent, at vi ikke burde udelukke Dokumenter, ſom oplyſte mere ſpecielle Forhold. Derfor have vi ogſaa her optaget en Deel Aſtſtykker, der omhandle ſaa vel Kjøbſtæd- ſom Landboforhold. Saaledes fremſtille de Steenſgaardſke og Heſſelagerſke Dokumenter i temmelig Fuldſtændighed de Tarationer, Mageſkifter, Markſkiftels- og andre Forretninger, hvorved de nævnte adelige

Landeienomme samledes og afrundedes, og ere saaledes ikke uvigtige Bidrag til Oplysning om vore indre Forhold.

Hvor Dokumenterne findes, er angivet under hvert især; ifkun over No. XXXVIII, XXXIX, LXXXVI og LXXXVII er anført: (L. C. B.), hvilke Bogstaver betegne to „Hollandſke Copibøger“ i Folio, indeholdende Afſkrifter af en ſtor Mængde Kongebreve m. m., fornemmelig fra Frederik den Andens Tid, ſom findes i Karen Brahes Bibliothek i Odense, af hvilke det havde været vort Ønſke at optage flere, derſom ikke Bindets beſtemte Størrelſe havde hindret os deri. Iøvrigt vil det af de under Afſtykkerne tilføiede Bemærkninger ſees, at Karen Brahes Archiv er ſaa godt ſom det eneſte af Odense offentlige Archiver, der er benyttet. I de andre Archiver, ſaasom Biſpe- og Stiftsarchivet, ſaavelſom i Karen Brahes Bibliothek og andre private Samlinger findes endnu en ſaa ſtor Mængde vigtige Afſtykker, at de kunne fylde flere Bind, og ſom det var ønskeligt, at det Offentlige paa en eller anden Maade vilde ſørge for at blive udgivne i Trykken, førend de enten henfalde til Støv eller ved ulykkelige Tilfælde blive ødelagte. Vi udtale dette Ønſke ſaameget mere, ſom vore Undersøgelſer have ledet til de for Historien ſørgeligſte Opdagelſer. Saaledes har det, uagtet al anvendt Flid, ikke været os muligt at opdage, hvor det gamle Aſſens og Hindsgavls Amtsarchiv, dets Thingbøger og Dokumenter ere blevne af; derimod have vi ſaaet Viſhed om, at Nyborg Amts gamle Archiv, paa endeel Thingbøger nær, ſom ere i Behold, har været opſat enten i Kloſtetaarnet i Faaborg eller i Kloſterkirken i Svendborg, og at det der i ſidſte Krigstid (1807-1814) er bleven brugt til — Patroner.

IV

Det er os dog herved en behagelig Tanke at have ved dette Arbejde bidraget til, at 283 historiske Dokumenter ere blevne bevarede fra at vorde et Noy for en lignende Vandalisme i Fremtiden.

Odense og Rønninge, den 5 October 1845.

C. Paludan-Müller.

J. L. Rohmann.



Indholds - Fortegnelse.

Anden Samlings første Hefte.

Faaborg.

| | | | Side. |
|-------|-------|---|-------|
| I. | 1518. | Magelag imellem Helligaandskloster i Faaborg og Præstegaarden i Diernes | 1-2 |
| II. | 1524. | Kong Frederik den Førstes Stadsfæstelse paa Faaborg Byes Privilegier | 2-3 |
| III. | 1538. | Kong Christian den Tredies Stadsfæstelse paa samme | 3-4 |
| IV. | 1556. | Skjode paa en Jord, som Faaborg Byes Kammer paa Byens Vegne solgte til en Borger sammesteds | 4-5 |
| V. | 1560. | Kong Frederik den Andens Stadsfæstelse paa Faaborg Byes Privilegier | 5-6 |
| VI. | 1573. | Udtog af et Skjode paa en Gaard i Faaborg | 6 |
| VII. | 1579. | Thingsvidne af Salling Herredsting om Sandemands Tog over Faaborg Byes Grund | 6-11 |
| VIII. | 1597. | Kong Christian den Fjerdes Stadsfæstelse paa Faaborg Byes Privilegier | 12 |
| IX. | 1604. | Notits om den i Alfstykkernes første Samling S. 128 indførte Bibeise af et Lovhædsbrev paa Faaborg Sund | 12 |
| X. | 1608. | Kong Christian den Fjerdes Forskriftingsbrev til de danske Kjøbstæder ved hans Søn, Prinds Christians, Udvalgelse til Thronfølger | 13 |
| XI. | 1620. | Kong Christian den Fjerdes Bevilling, at de brandblidte Indbyggere i Faaborg maae forskaanes for kongelige Afgifter i tre Aar | 14 |
| XII. | 1648. | Kong Frederik den Tredies Forskriftingsbrev til de danske Kjøbstæder i Anledning af hans Udvalgelse | 14-15 |
| XIII. | 1648. | Kong Frederik den Tredies Stadsfæstelse paa Faaborg Byes Privilegier | 15-16 |
| XIV. | 1650. | Kong Frederik den Tredies Forskriftingsbrev til de danske Kjøbstæder i Anledning af hans Søn, Prinds Christians, Udvalgelse til Thronfølger | 16-17 |
| XV. | 1650. | Kong Frederik den Tredies Bevilling, at Faaborg By maae forskaanes for at afgive en Trediedeel af Borgerleidepenge | 17 |

Steensgaard paa Langeland.

| | | | |
|--------|-------|--|-------|
| XVI. | 1554. | Thingsvidne om Nedning af Fou Skov paa Langeland | 18-20 |
| XVII. | 1568. | Anders Jacobsens Skjode paa en Gaard i Skrobeløvs Sogn til Knud Steensen til Lundbyggaard. Udtog | 20-21 |
| XVIII. | 1577. | Verificeret Afskrift af to Taxationsforretninger over Gaarde og Gods i Sjælland og paa Langeland, udførte i Anledning af Mageffikse imellem Kronen og Fru Anna Lunge | 21-36 |
| XIX. | 1577. | Brev paa Mageffikse imellem Kong Frederik den Anden og Fru Anna Lunge til Grimstedgaard | 37-40 |

| | Side. |
|--|-------|
| XX. 1578. Udtog af et Brev paa Mageffifte imellem Mourits Pobebyst til Rjorup og Fru Anna Lunge | 41 |
| XXI. 1583. Brev paa Mageffifte imellem Hans Steensen til Krogager og en Kirkebonde i Stoense | 42 |
| XXII. 1592. Brev paa Mageffifte imellem Christoffer Rosengaard til Herlufstrup og Fru Anna Lunge | 43-44 |
| XXIII. 1594. Udtog af et Brev paa Mageffifte imellem Gregerø Juel til Westergaard og Hans Steensen til Steensgaard | 44-45 |
| XXIV. 1605. Udtog af Brev paa Mageffifte imellem Rubbek Pors til Skovsgaard og Fru Margrete Basse til Steensgaard | 46 |
| XXV. 1605. Udtog af Rubbek Pors's Skjæbe til Fru Margrete Basse paa en Gaard i Botofte | 46-47 |
| XXVI. 1605. Udtog af Laurits Dibelands Skjæbe til Fru Margrete Basse paa en Gaard i Ennebølle | 47 |
| XXVII. 1606. Laurits Dibelands Følgebrev paa en Bondeggaard i Ennebølle | 48 |
| XXVIII. 1606. Udtog af Mogens Gjes's Skjæbe til Fru Margrete Basse paa Gaarde og Gods paa Langeland | 48-49 |
| XXIX. 1607. Udtog af Henning Gjes's Skjæbe til Fru Margrete Basse paa tre Gaarde paa Langeland | 49 |
| XXX. 1612. Udtog af Erik Urnes Skjæbe til Ditlev Folk paa en Gaard i Sjælland | 49-50 |
| XXXI. 1637. Udtog af Fru Margrete Krabbes Skjæbe til Vincents Steensen paa Halvparten af en Gaard i Ennebølle | 50 |
| XXXII. 1642. Udtog af Christoffer Steensens Skjæbe til Vincents Steensen paa Gaarde og Gods paa Langeland | 51 |
| XXXIII. 1668. Udtog af et Skjæbe, hvorved Henrik og Erik Steensen overbrage Hans Ditlev Steensen deres Andpart i Steensgaard m. m. | 51-52 |

Lundsgaard i Bjerger Herted.

| | |
|---|-------|
| XXXIV. 1618. En Vidbæse, hvort er indført en Dom af 1577 imellem Alfeld Christoffersen til Jerdshave og Anne von Mellen | 53-59 |
|---|-------|

Odense.

| | |
|---|-------|
| XXXV. 1487. Fey Ugle, Borger i Odense, skjanter en Gaard for Sjølemæsse ved Vor Frue Altar i S. Albans Kirke | 60 |
| XXXVI. 1488. Skjæbe paa en Eng til S. Hans Kloster i Odense | 61 |
| XXXVII. 1513. Brev paa Mageffifte imellem Bertel Pedersen, Borgermester i Odense, og St. Hans Kloster i Odense | 61-62 |
| XXXVIII. 1584. Kong Frederik den Andens Befaling om Hjælp af Laalands og Falsters Kirker til St. Knuds Kirke i Odense | 63-64 |
| XXXIX. 1585. Kong Frederik den Andens Befaling om Restancer af Laalands og Falsters Kirker til St. Knuds Kirkes Bygning | 64 |

| | Sidr. |
|---|--------|
| XL. 1451. Bestemmelser for Stræbergilbet i Dbenſe af Borgermeſter og Raad | 65 |
| XLl. 1480. Bevilling for Stræberlaget i Dbenſe at maatte have et Alter i St. Knuds Kirke og ſelv kalde Præſt til det | 65-66 |
| XLII. 1524. Prior Hans Garſens Forſkringsbrev til Stræbergilbet i Dbenſe om Meſſer i i S. Knuds Kirke | 66-67 |
| XLIII. 1544. Prior og Capitel i S. Knuds Kloſter overlade Stræberlaget i Dbenſe et Huus i Arvefaſte | 67-68 |
| XLIV. 1488. Hjerig Pabe, Borger i Dbenſe, kjøber en Gaard til Smebegilbet ſammesteðs | 68-69 |
| XLV. 1488. Thingvidne om H. Pabes Skjode til Smebegilbet i Dbenſe | 69-70 |
| XLVI. 1491. Udtog af Hjerig Pabes Skjode paa en Dob i Dbenſe til Smebegilbet ſammesteðs | 70 |
| XLVII. 1521. Dronning Chriſtines Stabsſteffe paa Dbenſe Smebegilbes Privilegier | 71 |
| Bidrag til Kong Frederik den Tredies Hiſtorie. | |
| XLVIII. 1648. Fru Kirſtine Munds og Berns Dpforbring til Rigsraadet om at forſtaffe dem Satisfaction for den dem tilføiede Uret | 72-76 |
| XLIX. 1648. Rigsraadets Svar paa Kirſtine Munds og Berns Dpforbring til at ſtaffe dem Satisfaction | 76-78 |
| L. 1648. Kong Frederik den Tredies Haandſteffning | 79-96 |
| LI. 1648. Adelens Votering paa Candidater til de ledige Pladſer i Rigets Raad | 97-104 |

Anden Samlings andet Hefte.

Bidrag til Kongerne Chriſtian den Fjerdes og Frederik den Tredies Hiſtorie.

| | |
|--|---------|
| LII. 1593. Fuldmagt for D. N. N. Steen Brahe og Manderup Parøbjerg til at vare Regjeringsraader i Kong Chriſtian den Fjerdes Mindreaarighed | 105-106 |
| LIII. 1644. Indſtilling til Rigsraadet angaaende Fyens Forſvar imod de Svenſkes Angreb | 107-109 |
| LIV. 1644. Ny Indſtilling til Rigsraadet angaaende Fyens Forſvar | 109-110 |
| LV. 1644. Indſtilling til Rigsraadet angaaende Fyens Forſvar, ſamt Raadets Svar | 110-113 |
| LVI. 1644. Utkyffer, vedkommende et Stændermøde i Veile, om Jylland Forſvar imod de Svenſkes Angreb | 114-117 |
| LVII. 1644. Brev om de danſke Troppers Forening med de holſtenſke under Hertug Frederik, Erkebiſkop af Bremen | 118 |
| LVIII. 1644. Udtog af tre kongelige Ordre angaaende Krigen i Jylland i Slutningen af Maret | 119-120 |
| LIX. 1644. To Ordre fra Kong Chriſtian den Fjerde til hans Son, Erkebiſkopen af Bremen, og Danmarks Riges Marſk, Anders Bilde, angaaende Krigen i Jylland og Hertugdømmene | 120-123 |
| LX. 1644. Notiſer om de Svenſkes Styrke i Jylland og deres Tab ved Stormen paa Ribershuus | 123-124 |
| LXI. 1645. Notiſer om de danſke Tropper i Jylland | 124 |
| LXII. 1645. Brev fra Kong Chriſtian den Fjerde til Rigsraadet | 125 |
| LXIII. 1645. Kong Chriſtian den Fjerdes Befaling angaaende en ny Forening af Erkebiſkoppens og Rigsmarſkens Tropper | 125-126 |

VIII

| | | Side. |
|---------|---|---------|
| LXIV. | 1645. Udkast til Rigsraabets Forslag om en Koppkat, hvilket skulde forelægges Sjællands, Laaland og Falsters Stænder paa et Møde i Ringsted | 126-128 |
| LXV. | 1645. Kong Christian den Fjerdes aabne Brev om at den fynske Adel skulde vælge Deputerede til en Herredag | 128 |
| LXVI. | 1651. Rigsraad Jørgen Brahes Betænkning om at slutte Forbund med den engelske Republik | 130-132 |
| LXVII. | 1652. Udkast til den fynske Adels Svar paa Kongens Forslag om at sætte Fyen i Forsvarsstand | 133-136 |
| LXVIII. | 1652. Den fynske Adels Svar paa Kongens Forslag om at sætte Fyen i Forsvarsstand | 136-138 |
| LXIX. | 1650-1653. Rigsraad Jørgen Brahes Optegnelser om Foranstaltninger til Fyens Forsvar | 138-143 |
| LXX. | 1654. To Breve om Forsvarsanstalterne i Fyen | 143-145 |
| LXXI. | 1655. Rigsraad Jørgen Brahes Optegnelser om en Herredag i Ribe | 145-147 |

Sesfelagergaard i Gudme Herred.

| | | |
|----------|--|---------|
| LXXII. | 1527. Kong Frederik den Førstes Forlehningebrev til Johan Friis paa Sesfelager Kirke og Kaldbretten til samme | 148-149 |
| LXXIII. | 1529. Thingvidne om Gudme Herreds Sandemands Log om Markesjæl imellem Boermark og Dgendrup | 149-150 |
| LXXIV. | 1529. Kong Frederik den Første tillader Johan Friis til Sesfelager at indløse Den Bresten fra Vor Frue Kirke i Nyborg | 150 |
| LXXV. | 1529. Borgermester og Raad i Nyborg quittere Johan Friis til Sesfelager for Indløsning af Den Bresten | 151 |
| LXXVI. | 1530. Pantebrev til Johan Friis til Sesfelager paa to Gaarde, som tilhorte Sesfelager Kirke, for en til denne kjøbt Kloffe | 151-152 |
| LXXVII. | 1538. Sandemands Log om Markesjæl imellem Sesfelager og Gudme | 152-153 |
| LXXVIII. | 1539. Kong Christian den Tredies Bevilling for Johan Friis paa Sesfelager Birk | 153-154 |
| LXXIX. | 1544. Kong Christian den Tredies fjerde Dombrev paa Johan Frises Forbegods | 154-157 |
| LXXX. | 1545. Laasebrev paa Johan Frises Eiendom, Sesfelagergaard og mere Forbegods | 157-158 |
| LXXXI. | 1548. Laasebrev paa en Deel af Johan Frises Forbegods i Fyen | 158-166 |
| LXXXII. | 1555. Ridemands Brev paa Markesjæl imellem Langaa og Dgendrup, imellem Langaa og Boermark og imellem Langaa og Sesfelager | 166-170 |
| LXXXIII. | 1557. Laasebrev paa Sesfelager Birk og Johan Frises Forbegods i Gudme Herred | 170-174 |

Blandinger.

| | | |
|----------|--|---------|
| LXXXIV. | 1533. Brev paa Magelag imellem Hans Stigsen til Beierup og Diberik Henningsen Dvighov til Korbek | 175 |
| LXXXV. | 1568. Thingvidne om Indstening af Ornum og Stusjord til en Gaard i Verringe . | 176-178 |
| LXXXVI. | 1579. Kong Frederik den Andens Forsvarsbrev for Kronens Vender i Ravnsborg Lehn paa Laaland | 179-181 |
| LXXXVII. | 1587. En Dom, affaet paa Sjællands far Landsting, om vorrede Venderfjønners Forpligtelse til at pleie Fedehavn | 181-185 |

F a a b o r g.

I.

1518. Magelag imellem Helligaandskloster i Faaborg og Præstegaarden i Diernes.

Ghødhij brun Sogneprest till diernes kendis od witterligt gør wdj thette mitt opnæ breff for alle at Jæd paa diernes Kirky gardß Vegne met guode od stiellicæ danne mendß offrueruelssæ som ære p mechielsßen i Hoggeroppe Hans Laurssæn i biørnne-
mosssegard Hansß perssen i toroppeward michiel borraæ i findzstroppæ⁽¹⁾
och Mattis olssßen i Kattery Haffuer wærett tiill eth kierligt oc venligt maglass paa
diernes kirke gardß vegne met hederlig mand her p nielsßen prior⁽²⁾ i then Helliandß
closter i ffaaburg paa closthers Vegnæ paa nogen iordß styffte entt oc forlicet suaa paa
beggy Syddher at then helliandß closther staaal haffue nydhæ bruggæ och beholdhæ tiill then
Helliandß gard i kattery for maglass tiil euig tiid thesse eyther^{ne} iorde som laae tiillforne
tiill diernes kirckegaard ffyrst two wrætte (sic) som kalliss preste tofth och lygge Norden
then Helliandß gaard i kattery eth forffouit som loffuer sunden fraa kielden och wender
aa mattis olssßens lydæ Item en Agger met Syn eng som loffuer sunden Riissmossen
och kalles lyndagger Item her emodt staaal for^{ne} prestegard i diernes haffue nogen iord
egen tiill maglass och tiill euig tiid at nydhæ brugge och beholla som laa — — — helleandß
gard i kattery fforst en agger som loffuer østen nest preste garden eth sticæ huoss maiff
tofft Item eth styckæ met syn eng som wendher paa laakiess maadt Item eth styckæ som
hedher medeltyrnæ Item eth styckæ westhen findstroppis enmerckæ Item eth styckæ som wen-

(1) Nu Holstendhuus.

(2) Svnf. Aftstykker til Oplysning især af Danmarks

indre Forhold i ældre Tid. Odense 1841. S.
134. 35.

der paa raffnebjerg andhen endhæ paa prestægards forhoffuit Och eth stück huoff letz stien
 Liill yddermere beuiffning och bedhre foruaring at for^{ne} maglass off suaa emellom gangen och
 farne er i rett sandhett beuiff jeg met mitt indsegle forst nedden for thette breff Hengende met
 for^{ne} dannementz indsegle huoff hengende. Datum Anno dⁿⁱ mdrvii ipso die diuisionis
 apostolorum.

guido brun manu propria.

(Original paa Pergament i Faaborg Raadhus-Archiv. Af seg Segl er nu kun et Brudstykke af No. 2 tilbage.)

II.

1524. Kong Frederik den Førstes Stadfæstelse paa Faaborg Byes Privilegier.

Wii ffrederick mett guds Naade Danmarkis Wenndis oc Gotis Konning wduold
 Konning till Norge o. s. v. Giøre alle witttherligt att wii aff wor sønderlig gunst oc naade
 haffue thagett annamett oc wnndfangett oc mett thette wortt obne breff thage anamme oc
 wnndfange off elst^e Borgemesthere raadmend oc borger wtii wor oc kronens kiofstad ffaa=
 borgh theris huffruer bornn hionn ⁽¹⁾ tiennere gods rørendis oc wrorindis ehvad thet helst er eller
 neffnis kannnd inthett wnndertagen i noger maade wtindhen wor konngelig begenn werun frid
 oc bestermelse besonnderligenn att forsuare oc fordragtinge ⁽²⁾ till all retthe Oc haffue wii aff
 samme wor Naade fuldbyrd samtyct och stadfest oc mett thette wortt obne breff fuldbyrde sam=
 tycte oc stadfeste alle the naadher frihedher oc preuileger som thennom aff wore fforfeberne
 fremfarne Konninger wtii Danmark ⁽³⁾ naadeligenn wndt oc giffue ære wed fuld magt att bliffue
 wtii alle theris ord punethe oc article som the wdtuiffe oc indholle wtii alle maadhe Thii for=
 biude wii alle ehuo the helst ære eller wære kunne Serdeles wore ffogther Embismenn oc
 alle andre for^{ne} wore elst^e borgemesthere raadmend oc borger wtii for^{ne} wor kiofstad ffaa=
 borg her modt thenne wor besterminge oc stadfestelse paa personer huffruer bornn hion
 tiennere gods rørendis oc wrorindis eller paa noger theris Preuileger oc ffrhed att hindhre
 hindre ladhe eller i noger maade forfang at giøre Wnder wor kongelig heffn oc wrede

(1) Dbn. Hion Familie, Lyende.

(2) d. e. forsvare, „vertheidigen.“

(3) Disse findes astrykte, fuldstændigt eller si Udtag,
 i Afstykker til Dplysning o. s. v. S. 123 ff.

Giffuett paa wort Slott riiper huff Sancte Chaterine virginis affthenn Aar ic. Mdxriiij vnder wort Signett.

de mandato dñi regis.

Paa Bagsiden Paategning om at dette Kongebrev er læst paa Salling Herredsthing di 29de April og 6te Mai 1656, og paa Faaborg Bything 10de Mai 1665.

(Original paa Pergament med vedhængende Segl, i Faaborg Raabstue-Arkiv).

III.

1538. Kong Christian den Tredies Stadfæstelse paa Faaborg Byes Privilegier. (1)

Wii Christiann o. s. v. Giøre alle witterligt att wy aff wor hønnderlige gunst och naadhe haffue taget annammet och vndfanget och nu met thette wort opne breff tage anname och vndfange wore vnderfotthe Borgemestere Raadmend och menige Borgere vtj wor kiøpstað ffaaborg h thennem theres Hustruer børn hion tienere gots rørende och vrørende ehuað thet helst er eller wære kandy Jngthet vndertaget vtj noget maade och menige ffaaborg h by metth alle thets Indbyggere vðinden wor konninglige Hegn wernn fredh och bestermelse Besønderligen att wille forjuare beskydde bestemte och fordattingshe til alle retthe Sameledis haffue wy aff same gunst och naadhe fuldbyrdh sambtycth och stadfesth och nu met thette wortt opne breff fulbyrde sambtycth och stadffeste alle the naadher friheder och priuilegier som for^{ne} ffaaborg h by och thes Indbyggere aff wore forsedre fremfarne Koninger vtj danmarck naadeligenn och gunsteligenn vndte och giffne ære wedh theris fulmagt att bliffue wedh alle theris ordh puncther och articke som the i alle maadhe Indholle och vdiuse Dog faa att nar wy wider ere kompne vtj rigens forfarenhet och ther tha findis nogle articler vtj same theris priuilegier och friheder som er off eller andre wore vnderfotthe her vtj riget besverlig tha wille wy mett wore elst^e Danmarcks rigis Raadh haffue fuldmagt same priuilegier att forandre och remediere epter som the kunde wære off och rigeth och andre wore vnderfotthe lidelige och tollige Thij forbiude wy alle ehuo the helst ere eller wære kunde herdeles wore sogetther Embigmendh och alle andre for^{ne} wore vnderfotthe Borgemestere Raadmendh och menige Borgere vtj for^{ne} faaborg h her emodh paa personer hustruer børn hion tienere gots rørendis och urørendis oc paa for^{ne} theris friheder och priuilegier epter som forscressuit staar att hindre hindre ladhe moye plage vmage eller vtj noget maadhe forfang att giøre vnder wor konninglige

(1) Udtog af en ligelydende Bekræftelse paa Kjørteminde Byes Privilegier see Aftstykker o. s. v. S. 151.

heffn och vrede Giffuit vtj wor kiofstad Dten fte Senndagenn nesth effther hellig Korff dagh Exaltationis Mar effther gudts byrdh Tuftenndhe femhundreth tredeuge paa thet ottendhe.

Under vort Secret

de mandato proprio
regiæ majestatis

Johann friiff.

Paa Bagffiden: Lest inden Sallingherreds ting d. 29 Aprilis 1656; lest inden Sallingherreds ting den 6 May 1656.

(Original paa Pergament i Faaborg Raadsue-Archiv. Seglet hanger ved.)

IV.

1556. Skjode paa en Jord, som Faaborg Byes Ræmner paa Byens Begne folgte til en Borger sammesteds.

Wij epther^{ne} Jacob espersen byfogit wdj soborrij Furghen bulger borgemester ibid. Laughe oluffsen, Jens ericksen, Poel persen, Hans bertelsen Raadmænd ibid. wij giøre witttherlegt for alle neruerinde och tiil komminde meth thette wort obne breff Anno dⁿⁱ M d l v j Otthensdaghen for pauli conuersionis dag tha wor stidid ffor oss och manghe dannemend flere som samme dag byting sogthe En god dannemand Christiern bager burger ibid. Hand lofflig bedis sik och fremlede etth fult tings wiittne aff viij trofaste dannemend som wore Hans lauritsen, Jep plow, Simen persen, per andersen, Henrik persen, Lauriys snecker, Hans oluffsen Och Lauriys iostsen burgere och bymendt Huilcke for^{ne} viij skelighe dannemendt ther alle endroctheligh wiittnid paa siell och rett sandheys ord och inghen wiittne thennem imod gid y nogre maade Att the alle samme dag sandelig soffue oc horde paa for^{ne} ting Att Rasmus stud ibid. byes kiennere med borgemester Raadys og menighe mandys samtycke hand fremgid for dommer oc dannemendt med sin och alle theris frij willj och welberaade Gu fulkomeligh stotte solde och affhende fraa for^{ne} borgemester Raad och menighe almue oc for alle theris eptherkomer och indtill christiern bager och alle hans sande arffuingher Eth stycke aff byes iord som er forforid aff then gamle kirke liggende y soborriigh synden imod poel smed och nor imod Jep plow tiill gaade oc ostens nest op, tiill kirkens gaard med mur och alt saa mogit som sig sielluff begriiffuit er y bredden oc lenghen som thet nu forfunden er och meth all sin Retthe tiilligelse inden byes och wden byes werre sig stow marck agher aengh siffe wand fægang

woetth oc thurth were sig huad naffn thet helst neffnis kand, Att nyde bruge och beholle for etth fuldkomeligth früitt kioff oc eyendom till euig tiid eye skullende for Rasmus stud byes Riemener borgemester Raadt och menighe almue oc for alle theris ephtherfömer och for Huer mandys tilltal som paa kunde tale y nogre maade Tiillplictther Rasmus borgemester Raad oc menighe mandt att fuldkomelig frit hemle oc tilstaa for^{ne} Christiern same eyendom oc hans arffuinghe tiill Euigtiid Item stæde thet saa huilckid gud forbiude att same eyendom windis Hannem eller hans sande arffuinghe fraa med Landys low Kirke low eller anden retther gaugh tha beplecthed Rasmus stud borgemester Raad oc mænighe almue att wdleghe hannem eller hans arffuinge saa god en eyendom ighen inden sex vge dag wden all giennsigelse Och wor samme eyendom lossflighen lawbøden iij ting for thette skøde gicf Att saa wdj sandhet for oss borgemester Raad og meninge almue holles skal Tiill wiittnisbyrdt oc bedre foruaringh lade wy henge byens indsegl nedan for thette wort obne breff. datum anno die loco vt supra.

(Original paa Pergament i Faaborg Raadsue-Archiv. Byens Segl hanger ved).

V.

1560. Kong Frederik den Andens Stadsfæstelse paa Faaborg Byes Privilegier.

Wij Frederich Thenn Andenn Mett Gudh Naade osv Giore alle wittherliggt att wij aff wor synnderlige gunst oc naade, haffue tagett annamett oc wndfangedt, Oc nu mett thette wortt Obne breff tage, annamme, oc wndfange wor Kiopstadt Foborg, mett Borgemestere, Raadmenndt, Oc menige Borgere ther samme stedh wdindenn wor Kongelige begynn, wernn, Fredt oc bestermelße, besynnderligenn att wille bestierme och fordattinge tiill alle Rette, Szammeleths haffue wij aff samme gunst oc naade, fuldbyrdt sambyctt, oc stadfest, Oc nu mett thette wortt Obne breff Fuldbyrde, sambyctte, oc stadfeste, alle thee Friiheder oc priuilegier som Stormegtigste Hogborne Forste Her Christian thenn tredie, dannemarcas osv Konning Wor kiere Herre fader, sallig oc hoglosslige ihuetommelse thennom naadeligenn stadfest haffuer wed Fuldmagtt att bliffue, wedt alle sinne Ordt, puncter oc articler som thee wdj alle maade wduiser oc Indholder, Effther hogmelthe wor kiere Herre Faders stadfestelse breffs Lindelse, Forbiudennths ther fore alle osv. Wiiffuit paa wor gaardt wdj Ottenße thenn tredie Dag Julij Aar Mdlx Wnder Wortt Signett.

Paa Bagsiden: Lest inden Sallingherriids Thing den — — — og den 6 Mai

1656; inden Faaborg Bytthing den 5. Marts 1673; og inden Fyenbo Landstthing Onsdagen d. 10 Marts 1675.

(Original paa Pergament, underskrevet af Kongen, i Faaborg Raadstue-Archiv. Sigillet mangler).

VI.

1573. Udtog af et Skjode paa en Gaard i Faaborg.

Erik Rud til Fogelsang ⁽¹⁾ sælger og skjoder for Guld, Sølv, Penge Fyldest og fuldt Værd til Uerlig og Velbyrdig Mand Hans Daae, Medarving til Enggaard, ⁽²⁾ en Gaard, Grund og Eiendom i Faaborg ved Løvet, som Jørgen Andersen tilforn iboede, med al dens rette Tilliggelse, som er Skov og Mark, Ager og Eng, Fiskevand og Fægang, Kær og Mose, Waadt og Løvt. Skulde Eiendommen worde Kjøberen afvunden ved nogen Rettergang, tilpligter Sælgeren sig og sine Arvinger ved deres gode Tro og adelige Love at vederlægge ham en ligesaa god og velbeleilig Gaard og Eiendom. Givet paa Hunderup Mar 1578 den 15de Dag Novembris. Dokumentet er underskrevet af Erik Rud, Axel Urne til Søgaard ⁽³⁾ og Christen Suale, Medarving til Bispybo.

(Original paa Pergament i Faaborg Raadstue-Archiv. Af de tre Segl er nu kun Axel Urnes tilstede).

VII.

1579. Thingsvidne af Salling Herredstthing om Sandemænds Tog over Faaborg Byes Grund.

Jørgen suer i Mønderup siddendis i Dommerstedt Paa salling-herriiþthing I Denne sag: Hans Spury I Wanting, Simen Hansenn i æspe, Jørgenn Knudzenn i Allestedt, Jørgenn Hansenn i Thørringe, Jørgenn Andersen i Krarup, Hans Persenn i Allestedt, tygge Nielsenn i Heden, Per Tyde i hundtoffte, De Rajmus Underhenn i Hedenn Wy Giørre wiitherlige for Alle Wdj thette wort Obne Breff, Ad aar eþther gudþ byrdt Mdlxxx Tilfisdagenn then Første

(1) Fuglsang i Musse Herred, Maribo Amt.

(2) Nu Gylbensteen i Skovby Herred, Odense Amt.

(3) Søbyegaard i Masum Herred, Odense Amt.

dag Septembris paa Sallingherrithing wor schidit Fornumstig Mand Jens Tyggesenn i Killerup bedhe om ett thingswinde aff Otte troffaste Dannemend som wore Rasmus hansen i horne, Niels persen i Lundzgoridt, rasmus Jørgensenn i Østerbye, Mads Hierriksen i pøhrup, per Kirck i Thrunderup, Christenn Dølsenn i Heden, Hans esbornsen i høyrup, Och hans Bertellsen i nybolle, Huilcke alle endrecthelig windet Attj paa for^{ne} thing oc dag Sandelig souge och Hørde: Ad for^{ne} Jens tyges i Killerup paa Kong. Matt^s och sin hosbunds Erllig och wellbyrdig Mand Lauris Brockennhus till Egeskoufgoridt, Kong. Matt^s. Leensmandt offr Nyborrig Leen och Borgemeester och Raad och Meenige Almue aff Faaborrig theris wegne. Hagde Thiise ephr^{ne} Otthe Sallingherrith Sandmend Inden thinge sem worre, hans Jørgensen i Høstrup, Hans Nielsen i Wlbolle, Mads rasmusen i Høyrup, Anders Jbsen i wlbolle, hans rasmusenn i Stenderup, rasmus greffue i Westerbefing, Jens Bonde i Høstrup, Och Jens Laursen ibidem, Thiise for^{ne} Otte Sallingherrith sandmend thi fremmkomme indenn thinge, och huer ephther anden berette, och bekende, Ad ephther som for^{ne} Jens tygesen hagde thennem Louglic tilfuldt och tilkrafte met fylling Och Lougfaste Mendt, som the oc wore Louglic tildompt, At skulle gaac, giore, Oc sverie Ret Marckeskiell, (1) Effther Kong. Matt^s⁶. Bress och Befalling, emellom faaborrigs grund, Och Snaaxinge grund, Thesligiiste Emellem faaborrigs grund dverneke Och Kallekoude grund, Tha begynthe the theris gang, Forst wed Klinthenn i Borgeskouffs Marck, wed strandenn, sidenn ther fraa indenn Kongens strome, Metthiise offr Ad Brendenes beck, Och sathe the en pell i strandbrynen inden for, som Brendenes beck begynder, (2) Og siden inden Brendenes beck, indtill som then Lilde beck gaaer Op Ad Maessgit (3) ther sate the en pell som Beckene stillis Ad, Och ther fraa i Norduest Ad Becken Indtill tho store stene, ther sate the en pell, och sidenn om Ad thet dybieste Maessigte ther sate the en pell, ther fraa och offr Vandenn ad Dybellenn emellem tho store stene, ther sathe the en pell, och ther fraa och Norduest y, thill thenn Lilde Jordsfaste steen, till then Synderste Bierrind Weij, Synden for, ther sathe the en pell, och saa Norduest y, till then stoer steen som staar — — —, till the Andre stene, Och the store steen er Merckelig met Mange Hull, Och siden Nør Fraa samme steen, Mit ad et sterre Kier, ther sate the en pell, Och sidenn Nett Nør fraa ad Dybellenn ath (eller: och) siget, Norden fraa then Nørriste Vie-

(1) Om Marckeskiel og Marckeskielproces see Arnt Bernthsens Danmarks og Norges frugtbare Herlighed S. 469 ff.

(2) D. e. i Strandbredden, der hvor Brendenes Bøl løber ud.

(3) Det dybe, morabste Sted i Engen.

rind Wey, ther sathe the en pell, Och ther fraa Ad tre Jordfaste stene, Nett Nør paa Ad thet diubeste i Kierrit, till en Ellebust, ther sate the en pell. Oc Dust, Nordoust ad Bremer-agers kroge y sigit, Ad tre Jordfaste stene, som staar paa Reed Epther huer andre ad sigit, Indtill thet horde Land tager, sathe the en Pell, och ther fraa ad en Ager Neen, (1) till en Jordfast steen som staar i Bremeagers Kroge, och sidenn Ofter y, till en stor Jordfast Steen sem staar i Bremeagers kroge, ther sate the en pell, Och sidenn ther fraa och Ost paa, Ad en Ager Neen till tho Jordfaste steene, som ligger i thenn Ager Neen wed thenn Helligandz Klosters Jordt, som ligger tiill Foborrigs Kloster, ther sathe the en pell, Och siden Nord-noruest Op ad samme then Helligandz Klosters Jord i then Wester Ager Neen, Satthe the en pell, och siden Ad samme Ager Neen, offr et Lidet kierlige, y samme Ager Neen Satthe the en pell, Item Nett i thet Norduester hiorne paa samme Agerende, sathe the en pell, Item ther fornenn Ad samme ager Ofter y, om samme ager ende, Sathe the en pell y en Ager Neen, Och sidenn Nordoust y, som samme Neen slipper till en Jordfast steen Wdj sige Breddenn sathe the en pell, och ther fraa Nordoust y, Ad thet dybiiste sig, Norriist i Bremeagers Kroge, ther sate the en peell wed en Lidenn steenbroe, Och ther fraa mit y Mofenn, Norriist i Bre-meagers kroge, sate the en pell, Item y thenn Ofterste ende i Mofenn, i Bremeagers Kroge som thet horde Land tager sate the en pell, ther fraa Oc Ostenn, Ad en Ager Neen, imod Adell wey, (2) y Ager Neenen sathe the en pell, och ther Fraa och Offr samme Adell weyenn, och Ostenn y Neenen sate the en pell, Item frembeder Ad samme Ager Neen, Jeffne en stor hoy steen sate then pell, och frembeder Ad samme Ager Neen Ofter paa, wed en stor steen sate the en pell, Item Frembeder Jeffne Sandhoy, Ad samme Ager Neen sathe the en pell, Derfraa øster ad samme ager Neen Nedenn Weyen, Sate the en pell och sidenn neder ath samme ager Neen. Neder i komosen, ther sathe the en pell, Och sidenn Ofter y, Ad samme ager Neen paa Banderen, sate the en pell, Och sidenn Ofter y, som the gaa i sandbeck Wed Ager endenn sathe the en pell. och ther fraa och Nør y, Ad Beckenn som hand er dybeste, Sathe the en pell emellom nogre Ager ender, Item Nordenn Ad thet dybiiste Maestgit wed en Thue, satte the en pell, Item Nør paa y ett dyge for endenn paa Skidestocks Ager sathe the en pell, Item Nordiist i diubiste siige wed skidestocks ager sate the en pell, Och sidenn Nør paa neder Ad Indtill Beckenn sathe the en pell, Oc ther fraa Ad Beckenn Indtill Nød-kielde Wad, Och ther fraa och nør paa i Beckhiorind, sathe the en pell Oc sidenn Nør Mere, som Becken Loffr egemmen Kloster gierdit sathe the en pell, Item paa then anden side gierdit

(1) Den Fure der adskiller Agrene.

(2) Abelvei, Landvevi.

sate the en pell. Ithem Nordenn Pugeförbjerrig som Beckene stillis Ud, sathe the en pell, Och sidenn for enden paa Pugeförbierig, i Beckhiorind sathe the en pell och siden Ostenn Op Ud becken, och Nordenn fraa thet Agger Land som ligger emellom pugesø, Och pugesø Mad, ther sathe the en pell, fraa thenn pell, och sidenn Oster Op Aff samme Beck, oc nordenn samme for^{ue} Ager Land, ther sate the en pell, Och sidenn Oster op aff Samme forsch^{ne} beck, sate the en pell, och sidenn ther fraa oc Nordost Op aff samme Beck, Emellom thre Lilde allebuste sathe the en pell Och tha kom the till Ager Neenen. Thuert Offuer Weyenn. Synden Hr. Jorgens Ager Neen sathe the en pell, Osten weyenn, Item Oster y, Ud samme ager Neen sate the en pell, Item frembeder Ud samme ager Neen Oster paa, sathe the en pell, Oc siden Frembeder Oster ad samme Ager Neen som then dybe holwey tager Norden Op tiill Hoolweyen sathe the en pell Sidenn Frembeder Syndenn holweyen sate the en pell, Item Oster wed Endenn, som Hoolweyen slipper — — — Op till Weyenn wed en thorne bust sate the en pell, Item sidenn frembeder Oster paa Syndenn for weyenn i en Ager Neen, Satte the en pell, Item sidenn frembeder Oster paa i samme Ager Neen Wedt en stor steen, sate the en pell, Item frembeder Ud samme Ager Neen i Oster. Synder Op till en stor steen sate the en pell, sidenn Frembeder alt Oster paa, Norden for Lyfbierrig Sate the en pell. Item sidenn Oster paa, fra samme Ager ende, Och Ud then Dybiiste grønwey i en anden Ager Neen ende, som Bogene slippe, Sate the en pell, Item frembeder i samme Ager Neen i Dalit Sate the en pell, Item frembeder op i Biergene, wed en stor steen y samme ager Neen y et dall, Sate the en pell, Item Ostenn frembeder i samme Ager Neen sate the en pell, Item frembedre wed en Lidenn hoy y samme ager Neen sate the en pell, Item frembeder i samme Ager Neen Oster paa, mod stelle Bøge, sathe the en pell, Item frembeder i samme Ager Neen Jeffne Sielle bøge i dallit sathe the en pell, Ithem Rett i thenn Oster ende, paa samme Ager Neen Wed Dyerne ße gierde, sathe the en pell Syndenn Op till Sielle Bøge, Item frembeder Synder paa, Ned wdmed Dyerne ße gierde Westenn op till gierdit Søndenn wedt en hagentorn bust sate the en pell, Item Frembeder Synder paa Wdmedt gierdit paa en Hoy Bunde hos en Lidenn steen Sathe the en pell, Item Frembeder synder Ud, Wdmed gierdit hart Wed Elmedall y enden paa en Grofft hos en Jordfast steen, Sathe the en pell, Ithem frembeder Synder paa Wdmed gierdit synden for Biergit sate the en Pell, Item Ned bedre, Synden wnder Biergit och westen op till gierdit Satte the en pell, Ithem frembedre wdmed gierdit Synder paa Wnder Biergit Mod fundit sate the en pell, Ithem Frembedre sonder paa wdmed gierdit wester Op till gierdit mod Rødsteen sathe the en pell, Ithem frembedre neder wdmed gierdit West op tiill thenn Neste høye Bunde mod Rødsteenn sate the en pell, Item sate the en pell Osten for Rødsteen. Westenn wdmed gierdit Item sate the en pell westenn

op till en thorne buff Nedenn Rodsteenn, Wdmed gierdit, Westenn for gierdiit, Item sate the en Pell wed enden paa samme gierde, y Flodemaalit paa faaboriigs sund, Item paa then Ostenn sde gierdit som gaar i sundit sathe the en pell wnder en Lidenn Backe, i siue Mae Ithem fraa henn pell och sundit Om Kring y sit høygste Flodemaall sathe the Ni peele. Indtill Kallekoud e (1) molle Beck som Loffr i faaboriigs sund Nordenn Op till gierdit staar thenn Niende Peell, Item Sondenn for samme beck nest op till gierdit Offuen flodemaalit sate the en pell Item Nordenn Op till Mollebeckenn, Offuen flodemaalit sathe the en pell, Item Sondenn Mollebeckenn Offuen flodemaalit, Sathe the en peell Item Nordenn Op till gierdet som gaar i sundit Aff Priers haffue, sate the en pell. Offuenn flodemaalit, Item sundit Omkringh. Indtill thenn Beck gaar Oster paa, sate the en pell Och sidenn Op Ad samme Becklige Wedt wigenn sathe the en pell, Item ther fraa Oster paa, Op ad en Ager Reen sate the en pell, Item op Ad samme Ager Reen Oster paa, wed Biergit Wed en stor steenn sate the en pell, Ithem offuen paa paa Knøfenn (?) i samme ager Reen hos en stor steen sathe the en pell, Ithem ther fraa Ad samme Ager Reenn Syndenn op till en tornebusk. Mod gierdit sate the en pell, Och wed endenn paa samme Ager wed gierdit sate the en peell, Och for nedenn Wdj Krogenn en peell, ther fraa wdmed grofften Ad Becksgit frem y Subuest sate the en pell, siden mitt Ad et Thue kier Subuest paa, och frem emellom Nogle Agre, y et flige, sate the en pell, Sidenn frem Ad et Andit sterre kier, till et haffue hjerne som kallis fru Anis haffue, i Thue Kierrit sathe the en pell, Wed Haffue Hjernet en pell, frembedre Wdmed haffuen en pell, Och sondenn wed thet subuestre haffe hjerne en pell, och ther fraa Synder paa, Ned att en Reen Emud Thagmosen, i en Ager Reen sate the en pell, Sate the och en pell wed Weyenn som Mand Ager op Ad Rue weyen. i same Ager Reen, Item sate the en Pell i samme Reen Hart wed tagmosen Item en pell sate the nedenn i Thagmosen Ad Beck Mondit i dybiiste, Item sate the en peell y for^{re} Thagmosen sige, Frembedre Oster paa en peell Ithem Oster paa i samme Mose en peell, Ithem frembedre i samme Mose en pell Ithem frembedre i samme Thagmosen en pell, Item i thet Nordueste Haffue hjerne paa Borgemesters enghaffue hjerne, Sathe the en pell, Item Nordoust fraa borgemesters Haffue hjerne som Borgeschouffs Jord wender paa, sathe the en pell, Ithem strax Oster i samme ager Reen, sathe the en pell, Item wed thenn Oster ende paa samme Ager ende, som Borgeschouffs Jord paa Wender, sathe the en pell, och en pell frembedre wed En Ellebusk, Ithem en pell frembedre Ad sigit emellom tho Jordfaste steene, Ithem en pell strax ther hos emellom end tho Jordfaste stene, Ithem ther fraa och Synder paa, wed Laffuis

(1) Kalleko i Diermisse Sogn, Salling Herred.

Hatte, satte the en pell, Ithem Sudoust ther fraa, Wed Louis Hatte the en pell wed
 en Ellebusck, Ithem Frembedre Ofter fraa emellom Nogle Ellebuske satte the en pell, Ithem
 Frembedre Ad samme sigte wed en Jordfast Steen, sate the en pell, Ithem Ofter paa ved en
 Ellebusck, wed then Lilde gange broe som gaar aff Borgeschoff, och till Northen pouelsens Jord
 Satte the en pell, Ithem frembedre wed en Jordfast steen satte the en pell, Ithem frembedre
 wed en Hessebusck i sigte Sate the en pell, Ithem wed thenn Wey som gaar Aff Borgeschoff,
 Och wdj Nes, sate the en pell, Item frembedre wed en Lidenn høy Jordfast steenn satte the
 en pell, Item frembedre Nordoust wed Borgeschoff emellem tho Ellebuske sate the en pell,
 Item Ofter paa wed en Jordfast steen. i Mosen Sate the en pell Item frembedre synder
 paa wed Niels Schriffuers Eng, wed thenn Lille grøn wey som Loffr wd Ad Nhedams hatte
 satte the en pell, Item synder Bedre, till en Jordfast steen. Osten for Borgeschoff sate the
 en pell, Item Nordenn wed steyle Mad, Wed thet Affløb satte the en pell, Och saa ther fraa
 Och till thenn store steen i steyle Mae: Och for^{ne} Sandmend Iher epther Andenn meth
 theres opracte sinngre hade thennem saa gud til hielpe Paa, Atti hadde gaaed oe giort Net
 Marcke stieck, Emellom fo^{borigs} grund oc Suaningh grund, Thefligiste emellom fo^{borigs}
 grund, Die^{rnis}, Och Kallekoudes grund, Liige som the oc gjorde theris Ced paa
 Aastedit Och ingenn Mandz Jordt Brot, och thet sted epther Andet Liige som for^{uit} staar,
 affmerck, meth pele, och steen Kull och Flint Epther Lougenn, (1) Och Ingenn Mand soer the
 sinn Jord fraa, som sig kunde Beuise Ad haffue ther Wdj, enthenn meth slug eller
 Serkiøff: Och ther emod Wore alle Løbzeigere. Thill Suaninge, Dyernis, och Kalle-
 koudes, Thefligiste Alle som Bygge Och Boe, i Suaninge, Diernis, och Kallekoudes
 Lougliigenn tingfallit: Ad saa i Alle Maade indenn thinge giæ och for som for^{uit} stander:
 Thet Bediende Wy for^{ne} meth wore Beseglingh Hengende her Nedenn fore Datum Anno die
 et loco vt supra.

(Original paa Pergament i Faaborg Raabstue-Archiv. Li Segl, af hvilke No. 1 og 9 mangle. De
 vise alle Bemærker. Det er dette Sandmænds Tæg, som kort efter kjendtes uefterretteligt ved Hvenbo Lands-
 ting; see Udtoget af Dommen i Aftislykernes første Samling No. CXIX. S. 131).

(1) Under de Steen, Sandmænd satte som Markeskiel, burde lagges Flint eller Teglssteen og Kul (Arent Be-
 rentz. D. og R. frugtbare Herl. S. 473), nemlig til Tegn paa, at Stenen ikke tilfældigen stod der paa
 Stedet. Ifr. D. Lov 1—16—13. I Mar 1541 dømtes paa Kongens Rettehering, at en Steen, der af den ene
 Part udgaves for gammelt Markeskiel, ikke burde gjælde derfor, da der var Græs under den, hvoraf Dom-
 meren sluttede, at den var sat om Foraaret. (Rosenvinges Udvalg af gl. danske Domme, første St. S. 68).

VIII.

1597. Kong Christian den Fjerdes Stadfæstelse paa Faaborg Byes Privilegier.

Wii Christian thendt Fierde o. s. v. Giorre Alle Witterligt, At wij af vor Synnderlig Gunst och Raade, haffue thagett Annammett och Bndsfanngett, och nu med dette wortt Obne bref, thage Annamme och Bndsfange wor kioystedt Faaborg, Med Borgemeistere Raadmend och meenige Borgerne der Sammesteds, Wdindenn wor Konngelige Hegenn, Wernn, fred, och beschiermelse Besonderligenn At ————— fordagtinge til Alle rette. Sammeledis hafwe Wij af samme Gunst ————— Fuldbyrde, Samtoct och stadsest, och nu med dette wortt Obne bref, Fuldbiirde, Samtoct och Stadseste, Alle di frijheder och priuilegier Som dennum Af frembsarne Konninger, wdj Danmark och Kronenn, Raadigst wnnndt och gifue ere, wed derris fulde magtt Att bliffue, wdj Alle dierris Ord puncter och Artickler, Eftterksom di wdj dennum sielf ydmerre wdwiiser och indeholder, Thy forbiude wij Alle o. s. v. Giffuett paa wortt slott Frederichsborg, thennd 9 Julij, Anno 1597. Wnnder wortt Signedtt.

Paa Bogsiden Paategninger, der bevidne Dokumentets Thinglæsning ved Faaborg Bything 1656, 10 Mai 1665, ved Salling Herredsting 6 Mai 1656; ved Fyenbo Landsthing 18 Marts 1657 og 10 Marts 1675.

(Original paa Pergament, underskrevet af Kongen, i Faaborg Raadstue-Archiv. Seglet mangler.)

IX.

1604. Notits om den i Aktstykkernes første Samling S. 128 indførte Vidisje af et Lovhævsbrev paa Faaborg Sund.

Originalen til det i en Vidisje af 1604 indførte Lovhævsbrev paa Faaborg Sund, som findes i Aktstykkerne No. CXVI S. 129, er i Faaborg Raadstue-Archiv. Det er paa Pergament og har haft 12 Segl, som nu alle mangle. Aarstallet, som er skrevet urigtigt i Vidisjen, er i Originaldokumentet ikke skrevet paa den sædvanlige Maade (med danske Bogstaver, der repræsenterer Romertal), men med Bogstaver, og abbrevieret. Det er ikke aldeles klart af Skriften selv, hvorledes Abbreviationen bør opløses; dog synes det snarest at maatte læses quingentesimo, hvilket ogsaa stemmer med de i Aktstykker anf. St. bemærkede Omstændigheder. Quinquagesimo, som der staaer i Vidisjen, er indlysende urigtigt.

X.

1608. Kong Christian den Fjerdes Forskriftingsbrev til de danske Kjøbsteder ved hans Søns, Prinds Christians, Udvalgelse til Thronfølger.

Wij Christian Thend Fierde o. s. v. Giøre alle witterliggt, Att epter som menige borgerschabett vdi Kjøbstederne, her vdi wortt Rige Danmark nu till denn almindelig herredage, her vdi wor Kjøbsted Rispenhaffen ved deris afferdigte fuldmegtige och vdschud, vdaß en huer by med enn wisse anthall aff deris middell, nu sambtligenn haffue eligerit och vduallt, denn Høybornne Første och herre, her Christiann, Arffuingh till Norge, hertug vdi Sleswig, holstenn, Stormarenn och dyttmerschenn, Grefue vdi Oldenborgh och delmenhorst, Woris Elst Kiere Son thill disse Kongerigers, Danmark och Norge, sambt des vnderliggendis prouinciers, Regiering, dersom gud Almechtigste dett saa haffde forjeet, att hans Kierlighed wor død offuer leffuendis worder, epter det brefs och Segels liudelse, de os vnderdanigst derpaa giffuett haffue. Thaa haffue wij nu derimod paa wor Kongelig troe och æhre, loffuett och tilsagt, att saadann deris beuilling och wahl, icke skal komme dennom eller deris epterkommere, till nogenn fortrenckelse, paa deris Kjøbstedz Priuilegier och Friheder. Och epterdj hoibemelte woris Elst Kiere Son, formedelst hans Kierlighedz Minorennitet, och ringe alder, nu icke, som vdi sliig falld den fornødenhed wdreffuer, med priuilegiers Confirmation, forbemelte Borgerschab kand forsunne, Saa schall hans Kierlighed doch vere forpligt, førend hans Kierlighed indtreder vdi en fuldkommen Regiering att Confirmere och beseigle, menige Borgerschabet, vdi Kjøbstederne her vdi Riget alle huis priuilegier, och Friheder, dennom af os och fremfarne Konninger vdi Dannemarch, Naadigst giffue ere, eptersom her vdi Rigit haffuer weritt sedwanligt och fremfarne Konninger, for hans Kierlighed, giortt haffue. Des till bedre foruaring, att saa fast och wobodeligen holdis stall, vdi alle maader, eptersom forschitt staar, haffue vy ladett henge wor Kongelig Secret her neden fore, och med egenn hand vnderschreffuitt, Giffuet paa wortt Slott Kiøpenhaffen thend 25 Maij, Anno 1608.

Paa Bagsiden: Allerunderd. lest for faaborg Byting d. 26 Febr. 1673. Allerund. lest inden fynbo Landsting Onsdagen d. 10 Martii 1675.

(Original paa Pergament, understreven af Kongen, i Faaborg Raadstue-Archiv. Seglet hanger ved i en Silkesnor. Jfr. Aftskrytter f. Sl. No. VII, S. 7.)

XI.

160. Kong Christian den Fjerdes Bevilling, at de brandlidte Indbyggere i
Faaborg maae forskaanes for kongelige Afgifter i tre Aar.

W y Christian thend Fierde o. s. v. Giøre alle Witterligt, at eptersom Borgemeester och Raadmend, miennige Borgere och indbygere wdj wor Riøbsted Faaborg vnderdännigste for oss hæffuer ladet berette, och Klageligen thil kiende giffue, Huorledis miesteparten Aff dieris Bye for nogenn thid Sidenn forledenn, aff en Schadelig och Hastig Ildbrand schall werre Affbrenndt, vnderdännigste derfore begierrindis, wy Slig dieris fattige och Ringe byes vilkor, Naadigst wilde Achte och Ansee, och dennom paa nogle Aars Thid for Kongelig Thønge och besuerringh at vdgiffue Naadigst forschonne, paa ded de noged igien kunde komme paa fode och bliffue ved magt, Tha hæffue wy aff wor Sønnderlig gunst och Naade, Saa och paa ded for^{ne} wor Riøbsted Faaborg igienn konnde thiltage forbyggis och forbedris, Naadigst beuilled och thilladt, och nu med dette wort obne breff beuilde och Thillade at for^{ne} wore och Chronnens vndersaatter der i for^{ne} wor Riøbsted Faaborgh boendis, Sammange som det ehr brendt fore och saaledis hæffue lid Schade aff for^{ne} Ildbrannnd, och deraff saa stoer schade bekommidt at dy for Saadann Thønngge billigen bør at forschonnis, maa were och bliffue Duit Frij och forschonnet for ald Kongelig och byes paabud, Thønngge och besuerringh, indted vndertaged vdi nogen maade, och det wdj Threj de neste Aar epter denn dag at regne di Aff for^{ne} Ildbrand Affbreck bekomt, Thi forbiude wy Wore fougder o. s. v. Giffuit paa wort Slott Riøbennhaffn den 27 Julij Anno 1620. Wnder wort Zignett.

(Original paa Papir, understrevet af Kongen, i Faaborg Raadstue-Archiv. Seglet paatrykt i rodt Bog.)

XII.

1648. Kong Frederik den Tredies Forsikringsbrev til de danske Riøbsteder i
Anledning af hans Udvalgelse.

Wii Frederich dend Tredie Med Guds Naade Danmarchis, Norges, Wendes och Gottis Udwalde Prinds och Herre, Hertug till Sleiswig, Holsten, Stormarn och Dittmerschen, Greffue Wdj Oldenborg och Delmenhorst, Giøre alle witterligt, At eptersom menige Borgerschap Wdj Riøbstederne herudj Nigett, som Aff woris El^{te} Kiere

Her Fader Konning Christian den Fierde, danmarchis o. s. v. Høylofflig Ihukommelse, haffuer weret hid forskreffuen till at Delibere och Raadflaa omb woris Election och Bdwelgelse till disse Nider och Lande effter høigst^{ts} Hans Mai^{tt}s doedelig Affgang, Ved deris Afferdigte fuldmegtige och Bdschud, Baff en huer bye nu Samptligen haffuer eligerit Och Samtøgt os, till Danmarchis Norges wendes och Gottes Bdwalde Konning och Herre, At worde, Effter det breff och Seigels Lydelse, de os Samptligen derpaa Underdanigst giffuet haffuer, Da haffue wij derimod, paa wor Forsellig troe och ære Loffuet och Thillsagt, Och nu med dette wort Dbne breff Loffue och Thillsige, At Saadan deris beuilling och Sambtøche icke Skall komme dennem eller deris Effterkommere, till Nogen forkrenchelse, paa deris Riobstedts privilegier och Friheder i Nogen Maade, wille och Her forwden forpligt were forend wij Indtreder i Nogen fuldkommen Regiering, At Confirmere och beseigle for^{me} Menige Borgerskab Vdji Riobstederne herbdji Rigett huis privilegier och friheder, dennem Aff Fremfarne Konninger i Danmarch, wore Forsædere Høylofflig Ihukommelse Raadigst Bndt och giffne ere, Effterdi det herbdji Rigett haffuer weret Sedwanliggt och Høystbemelte fremfarne Koninger det for os gjort haffuer, des till bedere forwaring, Att Saa Fast och Vbrodelige holdes Skall Vdji Alle maade, Efftersom forskreffuet staar, haffue wij Ladet henge wort Secret heneden fore, och med Egen Haand Underschreffuett, Gifuit paa Rioben hafuens Slot den 8 May A^{no} 1648.

Under wort Segnet.

(Original paa Pergament, underskrevet af den ubvalgte Konge, i Faaborg Raadstue-Archiv. Seglet, som har hangt nebenunder i en sort Siltesnor, er nu borte. Jfr. Aftistylker første Et. No. XIII S. 16.)

XIII.

1648. Kong Frederik den Tredies Stadfastelse paa Faaborg Byes Privilegier.

Wii Friderich Den Tredie, med Guds Raade Danmarchis o. s. v. Giøre Alle witterligt Att wij Aff wor Synderlig Gunst och Raade, haffue taget, Annamitt och Bndfangit och nu med dette wort Dbne breff tage, Annamme och Bndfange wor Riobsted Faaborg h med Borgemestere Raadmed och meenige Borgere dersamesteh, Vdinden wor Kongelig Hegn, Wern, Fred och beschiermelse, Besynderlige at wille beschierme och fordagtinge til ald Rette, Sameledis Haffue wij Aff Samme Gunst och Raade fuldbyrd, Sambtycht och Stadfest, och nu med dette wort Dbnebreff fuldbyrde, Sambtyche och Stadfeste, Alle de Friheder och privilegier Som dennom hiid indtil louglig fuld haffuer, Och dennom aff Frembfarne Konninger Vdji

Danmark och Cronen Raadigt Vndt och gifne ere, Wed deris fuldmagt at bliffue, wdj deris ord, Puncter och Articler, efftersom de Vdj dennom Sielff ydermeere Vdviser och Indholder Thj forbiude v. s. v. Giffuitt paa wortt Slott Riøbenhaffn dend 30 Nouembr. Anno 1648.

Under Wortt Zignette.

Paa Baggsiden Paategning om at dette Document er læst paa Salling Herredsthing d. 29de April — — og 8 Mai 1656; paa Faaborg Bything d. 10 Mai 1665 og 5 Marts 1673; paa Fynbo Landsting d. 18 Marts 1657 og 10 Marts 1675.

(Original paa Pergament, understrevet af Kongen, i Faaborg Raadstue-Archiv. Seglet hanger ved i en sort Silkesnor.)

XIV.

1650. Kong Frederik den Tredies Forsikringsbrev til de danske Kjøbsteder i Anledning af hans Søns, Prinds Christians, Udvalgelse til Thronfølger.

Wi Friederich dend Thredie Med Guds Raade osv Giøre Alle Witherligt, At efftersom Meenige Borgerschabet Wdj Kjøbstederne her Wdj wort Rige Danmark nu til denne Almindelig Herredag her wdj Wor Riøbstad Riøbenhauffn Wed deris Afferdigte Fuldmegtige och Wdschud Wdaff en huer Bye, Wed en Wiße Antal aff deris middell nu samtligen haffuer Eligeret och sambtocht dend høybaarne forste och herre, Her Christian, Arffuing till Norge, Hertug Wdj Sleßuig, Holsten, Stormaren och Dyttmerschen, Gressue wdj Dendeborig och Delmenhorst Woris Elfl. Kiere Son til Regimentet dersom Gud Allermegtigste det saa haffuer forseet, at hans Kierl. wor død offuerleuendis worder Da haffuer wj nu derimod paa wor Kongelig tro och ære, Loffuet och tillsagt, och nu med dette Wort Dvne breff, Loffuer och tilfiger, at saadan deris Beuilling och Samtycke icke schall komme dennom eller deris efterkommere til nogen forkrenchelse paa deris Riøbstads priuilegier och friheder i nogen maade; Och effterdi Høybemelte Wores Elfl. Kiere Son formedelst hans Kierl. minorrenitet och ringe Alder nu icke som i Slig fald fornødenhed Wdkressuer med priuilegiers Confirmation forbemeldte Borgerschab Rand forsiøne, Saa schall hans Kierlighed dog were forpligt, førend hans Kierlighed indtreder Wdj en fuldkommen Regiering at Confirmere och besegle Meenige Borgerschabet Wdj Riøstederne her wdj Riget Alle huiß priuilegier och Friheder dennem aff os och fremfarne Konninger wdj Dannemarch, Raadigt gifne ehre, efftersom her wdj Riget haffuer Veret Seduanligt och fremfarne Konninger for hans Krl. gjort

haffuer; des til ydermeere midnischyd och bedre forwaaring haffue wi Ladet Henge Vort Kongelig Secret heneden fore och med egen haand Underschreffuit; Giffuit paa wort Slot Riisbenhauffn den 18 Junij Anno 1650.

Friderich.

Paa Baggfiden Paategning om, at Documentet er læst paa Faaborg Bything d. 26 Februar 1673 og paa Fynbo Landstthing d. 10 Marts 1675.

Original paa Pergament i Faaborg Raadsstue-Archiv. Seglet hanger ved i en Silkesnor. Jfr. Attester No. XVI S. 17).

XV.

1650. Kong Frederik den Tredies Bevilling, at Faaborg By maa forskaaes for at udgive en Trediedeel af Borgeleispenge.

Wi Friderich dend Tredie med Guds Raade o. s. v., Giore alle Witterligt at wi paa det wor Kiøbsted Faaborig, des bedre igienn kunde komme paa fode, och tiltage, Raadigt for got haffuer Ansæt des Indbyggere paa deres Arlige Borgeleispenge nogen forlindring at Wille bevilge och forunde, Saa at forbemelte Vor Kiøbsted Faaborigs Indbyggere, her effter paa Femb neshfølgende Mars tid, Beregnet fra dend 1 Nouembr Sift forleden, schall forskaaes for dend tredie part, aff forbemelte Borgeleispenge, och Aarligen Saa lenge forbemelte Femb Mar Varer, Allene de tou parter der aff Saant de Sig bedrage kand, och forbemelte Faaborigs Indbyggere Arligen at Erlegge tilkomme Vdgiffue. Doeg schall de derimod tiltengt Were, Rigtigen Paa tilbørlige Steder at Clarere, Huis der kand befindes aff forbemelte Borgeleis penge till forbemelte 1 Nouembr Sift forleden Forsaldne at Restere med och tilbage Staae, Giffuet paa Wort Slot Riisbenhaffn dend 25 Iher (November) Anno 1650.

Under Wort Zignett.

(Original paa Papis, understrevet af Kongen, i Faaborg Raadsstue-Archiv. Det kongelige Segl er paastrykt i rodt Vør).

Steensgaard paa Langeland

XVI.

1554. Thingsvidne om Rebning af Hou Skov paa Langeland.

Wth epther^{ne} niels Jacobssønn y perregort webner Herrihofgit y norherrit paa Langelandtt matts erichsøn y tordnetuedtt hans — — hans kierort y tozevølle Cristin clausøn y botopte jost olssønn y Snøde och Jens Schriffuere paa tranekierdt Giøre alle witterligt medtt thette wort obne breff Anno dⁿⁱ Mdlxiiij^o Torsdaghen nest epther Sancti dionisij dagh paa norheritthingh for os och mange dandemendtt fleere som same dagh forst^{ne} tingh søgtt haffde Bessedenn Dandemandtt Hans laurissønn y Botopte huilskenn tha bedis sich och logliighen framledhe ett fult tingswittne aff 8 trofaste Dandemendtt paa Erlige och welbiurdiige Mandz Henrich globs til Klinstorppe och handtt paa kon. M^{tt} wor allerkiereste Naadige herris wegne: ther tiill meltis may erichsønn y tordnetuedtt mickel persøn y frelesuiigh Esben Jennsøn y stemgaare (?) (1) Christin Jennsønn y lideby hans mayøn y fouldbølle hans smidtt y snarmøse hans laurissøn i torpe och laurissøn y perstruppe; Huilcke for^{ne} 8 trofaste Dandemendtt ther alle sambregteligen winede paa therris rætte trosæl och Sandingenn Att thij sandeligen hørdt och haagitt same dagh och for^{ne} ting: Att 8 rebsmendtt och Jord eygne bønder wdij nørherrit Huilcke som stode indenn alle fire stode paa for^{ne} tingh och dagh: Kundgiørde hiemlid och fullkomeligen tilstode: att thij haffde rebtt och rafftid Houff: Epther som thij wore logligenn tilfuldtt: att rebe epther loghenn och recephen och lodz ejers samtøde: Och giørde thij Først stel widtt Arnberigh (2) och saa widt Logskilde och ræt wdtt y westenn indtiill aaseledtt (3): og att thet garnehørne: fran same garnehørne och ret wdij westenn Nordenn huos tøfinge melle paa Bakkenn huos strannen: Och ther Bekiende samme rebsmendtt att thij haffde giørtt ret heffde stel emellom skouff och marcke som forscressuit staar: Stem Begintte for^{ne} rebsmendtt først att rebe wdij sol stiftidt nest aaseledt tiill trannekier slot paa kon: M^{tt}s: wegne for 59 ørter 4 st^r biugh: som hans Naadis bønderr och thienere aarligennt wdgiuffue och sølliste for giøre: epther jordbøggenns lidelse: wdij stounse snøde och Bøgelundtt: Therris landgille lignit och laudtt

(1) Maafsee Steengade i Lullebølle Sogn.

(2) Forhen en Mark, nu et Boelsked af samme Navn, ved den østre Strand.

(3) Dette var for Udskiftningen Navnet paa et Led, som betegnebe Grandsen imellem Stoense og Hou Marker. Et Stykke af Landveien bærer endnu Navn af Aasegyde.

epther gamle landgille och skildt och som Iobzeyerne wedtoge: Som medtt hans Naade ther vdiinden och epther therris Jordbøgers lidelse: Som thaa wdij same landgille her epther tillkomendis worder: Och epther rebitt som bleff laudtt for huerie Drtiig skildt 10 fangne langtt och en alne: For huerie 1^{te} skildt fem føder langtt (1): Och bleff for^{ne} skouff slagenn wdij 2 partter och laudtt wdij tho moll: Ithem thaa tilkommer først kon: M^{tt} wdij thet første moll epther som forschreffuit staar wdij for For^{re} 3 byer til trannkiers slot 59 reff och 10 alne: Item thernest nordenn optill Henrich glob til Klin storpe for 15 ørter Skildt paa Kong. M^{ts} wegne som handt haffuer wdij frogager och y Bøgelundtt femthen reff: Item ther nest norden op til rebte thij till nyburg paa stighenns wegne for 2½ lester 11 (2) 1^{te} skildt som kon. M^{tt} tilkommer wdij stounse och snøde 60½ reff och 10 alne (3): Item her anders y snøde till bode Sogner for 19 ørtiigh 4 1^{te} skildt 19 reff och 10 alne: Her cristin Pouelshonn Prier til Sanctj Knudz closter y Dnse (4) paa kon. M^{ts} wegne for 1½ lester 7½ ørte 3 1^{te} skildt wdij for^{ne} byer 43½ reff 7½ alne: Item ther nest Jens Boedt til tilfleolt for 10 ørtiigh 8 1^{te} skildt som handt haffuer wdij for^{ne} 3 byer 10½ reff och 4½ (5) alne: Item till maribo clostere y Isolandh paa Kon. M^{ts} wegne for 6 ørtiigh 4 1^{te} landgille skildt wdij for^{ne} byer 6 reb och 10 alne: Item thernest norden optill Erich Bilde till linguedtt for 4 ørter 3 1^{te} landgille skildt 3 (6) reff och 7½ alne: Item pr marquorshon till ørnedroppe for 11 ørter 1 1^{te} landgille skildtt 11 reb 2½ alne: Frue Anne niels bieldis for 3 ørter 1 1^{te} landgille skildt 3 reff 2½ alne: Item pr greifshon till pegordt for 6½ ørte skildt 6½ rebff Henningh [eller: Hendriigh] wolstorppe till skatterbølle gordt for 5½ ørte 2 1^{te} landgille skildt 5½ reff og 5 alne Frue Anne pr Laurshens till torpegordtt for 3 ørter 4 1^{te} landgille skildt 3 reff och 10 alne: Item frue mette till egeliide oc jens jørennhonn tillhobe for 16½ ørte 3 1^{te} landgille skildt 16½ reff 7½ alne: Item Estill øre till Louismøse for 4½ ørte 2 1^{te} landgille skildt 4½ reff og 5 alne: Frue Sophie Ddelannz till weylløffgordt for 5 ørte 1 1^{te} landgille skildt 5 reff 2½ alne:

(1) En Last Kornskild er her regnet til 24 Drtug, en Drtug (eller Drite) til 12 Skjepper.

(2) Maassee staar der xi (10½); men kun naar man læser x (10) Skjepper kommer det følgende Maal ud.

(3) Endnu bærer en Skov i denne Egn Navn af „Stigte Søve.“

(4) Formodentlig er Navnet „Prid Skov“ i det nordlige Langeland en Forvanskning af „Priors Skov.“

(5) Dette Lald Tegn er ikke ganske tydeligt; efter Regningen maa der staa v (5).

(6) Saaledes tydeligt; men der maa læses iij (4) Reb, eller ogsaa ovenfor iij Drtug Skild.

Item frue Inger Knudt wnis till Søgordt for 5½ orte 4 skē landgille skildt 5½ reff 10 alne wdij for^{ne} byer Item alle for^{ne} moll rebte thij egenom skouffen och heffder thij medt bode enderne wdij westenn och ostenn vedt (med?) bege stranner Item Sidenn ther nest gjorde thij Heffde stell emellom frue Inger cronnen och alle for^{ne} Lodzeyere Norden hoffgaul och tuert offuer indtill westerstranden egenn: Och thaa rebte thij till kon. M^{tt} och alle for^{ne} lodz ehre haa mange moll her epther Som forschreffuit staar: Saa att kon. M^{tt} och alle for^{ne} lodzeyere hassuer tuene moll wdij for^{ne} Houff skouff Dogh sich huerie Lodzeyere ikke mere endt 7 alne reff for huerie Orte skil och en foudt for huerie skē skildt wdij thet sste moll Och faldt her kl. M^{ts} moll wdij Sollstiftidt widt then osterstrandt och loffuer samme moll wdij fonder och nør: och Siden tager ther nest westenn optill alle for^{ne} Lodzeyere huer widt sin Anpartt epther som forschreffuit staar wdij thet Første moll och tager frue Inger thet sste moll: Item war for^{ne} rebsmoll logliigen tillfuldt och siden paa tinge kundgiortt och giort epther Vogenn och ware alle lodzeyere logliigen tingkallit tiill for^{ne} rebsmoll: Att saa wdij Sandhidt gid och fordt Som forschreffuit staar Till ydermere winegbiurdt henge wij woris Bestiglinger neden ffor thette wort obne breff Datum anno die ac loco ut supra.

Paa Baggsden: Thette breff bleff læst paa Nørre herris thing Torfdagenn Nest for Sanctj Bartolomej dagh Aar Mdlxxv.

Anne Knud Stennsens Skoff Breff paa Hoff.

(Original paa Pergament i Steenegaards Archiv. Syn Segl, af hvilke det første viser et adeligt, men nu utjendeligt Skjoldmærke, de øvrige Bomærker.)

XVII.

1568. Anders Jacobsen skjoder en Gaard i Skrobeløw til Knud Steensen til Lundbygaard. Udtog.

Anders Jacobsen „af Baben“ sælger og skjoder for Sølv, Guld og Penge til ærlige og velbyrdige Mand Knud Steensen til Lundbygaard (1) en sin Gaard og Gods „paa Lauend“ i „schreffueløff“ Sogn, „Torpe By,“ som Laurits Sørensen iboer, og svarer aarlig i Landgilde to Pund og otte Skjæpper Byg, en Mark Pendinge, to Gæs, fire Høns. Sælge=

(1) Af de næstfølgende Dokumenter sees, at her er Tale om Lundbygaard i Lundby Sogn, Hammer Herred, i Sjælland.

ren lover, med den sædbanlige Formular, at hjemle Kjøberen Eiendommen fri for hver Mand's Tiltale. Han har formaaet ærlige og velbyrdige Mand Eiler „Krauffe“ til Egholm (1) og Iver Lunge til Alsferstrup (2) at forsegle dette Brev med ham til Bitterlighed. Streket paa Lundbygaard, Torsdagen næst efter Allehelgensdag 1568.

(Original paa Pergament i Steendgaards Archiv. Tre hængende Sigiller).

XVIII.

1577. Verificeret Afskrift af to Taxationsforretninger over Gaarde og Gods i Sjælland og paa Langeland, udførte i Anledning af Magestifte imellem Kronen og Fru Anna Lunge.

Wy Eftherstreffne Axell wiffert till Axellu. — Kong. M — Befallingsmand paa Nyeborg, Eyller Krauffe thill Egholm, Kong. Ma — Befallingsmand paa Korshøver och Sach wllffstand till Hildebiere. Gjorre alwitterligt, at wij Hassue Eyther Kong. Matt^e wor Allernaadigste Herris Befalling, Beseet och forfarit Lundbygaard och thes tilliggendis godh, som Høgbemellthe Kong. Matt. aff Erlig och welbyrdig Mand, Knud Stenhenn Sallig med Gud, thill Magestiffthe Naadigst Begierit hassuer, L — nu Af Hanns Hoftru Fru Anne Lunge Begierendis Er, Och — Befallit hassuer, samme godhis Leyghighed at forfare och th — indlegge for^{ne} Fru Anne Lunge Stiell och Fyldiste, Med — Och godh. Ther till Aff Anduorffouff Klosters godh — Liggendis. Tha Hassue wij forst forfarrit Lund — gaardh Med Eyendom och tilliggellse, Och thes tilliggende godh Theslige Krogaggergaard Med sin tilliggendis Eyendom och — Begge godhis Leyghighed, Besicetid och forfarrit — Er: Och hassdt Bonderne for Dh, som paa — Och thennem med theris Eed Allffuorligen — Saac och pløye, Thesligeste Huad Eng och skouff — Bonder Bekjendt for Dh, wed theris Eed —

Forst Kong. Matt^e godh paa Lang — Krogagger Gaard, Liggendis I Norre Herred — Fru Anne von Stoffuenn, Hassue i Forleening — som Hunn och Hindis Mand, Madh Erichsen — Thesligeste Bonderne som Boer paa samme god — Bekjendt Hassuer, Och gaff till Landgille aff —

(1) Egholm, Søby Sogn, Voldborg Herred i Sjælland. (2) Alsferstrup i Sandby Sogn, Norre Herred i Lolland.

thiid Bønderne bode ther wdi, 4 pund — — — — pendinge, Rand Saacs och Hofis till for^{ne} — — — — 20 Orte Byg, 1½ pund 12 skop Haffre, 4 Les Eng, 3 Rioldstouffs March 14 Les Enng, Aff Steffuidh moße Enmerckis March, 6 Ort Byg 20 skop. Haffre, 10 skop. boghuede, 20 Les Enng, wdi Egelundh march Rand saacs 6 Ort Byg, 3 Ort Haffre, Eng thill r Les Høe, wdi thise for^{ne} thre Markker, findis Rogenn gammel Eger, som stander Alleuegne Emellem Algerne, Rand Saacs i D sterfouffs March som Er Marligenn inde och Bringsmarch 6 pund Byg, 2½ pund Haffre, 10 skop Boghuede, Eng til 30 Les Høe: wdi D sterfouffs March findis thuende smaa stouffstiffther, som Er Egestouff, Och thesforuden Rogen Eger som stande for Agger Enderne, ther som same stouff ware Indluct och holdt 3 freed, och wille bærre Oldenn, tha kunde thend Fede 20 Suinn. Item thesforuden Er till for^{ne} Krogagger gaard: thuende Skouffstiffther — — stoer stouff som kalldis houff, Och Er thet ene stiffthe lidelt och — — — — och Faa threer paa: Saa thet icke Er at Regne for nogen Synderlig — — — — stouff. Thet Aundit Største Skouffstiffthe: som Er Bøg och Elle — — — — Och Haffell och thorne, och Næder fran thend Østre Siide, och thill — — — — stre sibe: Egienn thill strandenn: Och Er samme stouffstiffther — — — — Neb, thennd thiid Skouffuen Blegg Nestt, (1) och skall werre — — — — huilcke stouff stiffther, Erre Krogaggergaard och En gaard — — — — som Hanns Jensenn wdiboer tillstiff, Som Dø Er Fore — — — — Och Er samme stouffstiffther mogit Forhuggit, Fordi ther Erre Bygde — — — — huilcke stouffsparter ther Er Jord Indthagid, som bruges til same — — — — Eptherfyllger, Och sagde Gregerris Jull Landhdommer paa Lange — — — — h, Naar Oldenn war och skouffuen Bar well, Tha skulle Dø — — r haffue 10 Suin till Olden for huer Neb Er — — — — 150 Suin — — — — me stouffsparten Rand fede Meer Eller icke, Kunde wy icke wide, — — — — m, som Kunde siige Dø nogenn Anden wiß Besteed. Item Huis Bygning som fandis paa For^{ne} Krogagger gaard, Er Forst Et Huus 9 Binding lang, Et Vofft høgt, Muret Emellem Stenger, Med Thegel thag och Skielnit Och Enn Skorsteenn med tho Kammrer och Forstouffuer, Item Et Hus som Fruerstoffuen Er wdi, Er Enn dobbelt Skorsteenn, Med En Anden stuffue och tho Kammre, Item thuende Huse som Dalkelder, Saltkielder och Milkemmer Er wdi, Item wdi Ladegaardenn Fandh Fem Huse store och Smaa: Thagt med Halm thag och Slagid med Ler, Huilkit Allt for^{ne} Bygning: paa for^{ne} Krogaggergaard och wdi Ladegaardenn er worderit for — — — — 350 Daler Epther worderings Bress Lydellse.

(1) See det foregaaende Reckningsbrev S. 18.

Item Boer wdi the Huſe ſom ligger wed thend Øſtenſtrand och kalldis Øſterſkouffs Huſe Rafmus Niellſen giffuer thill Landgilde 1 thynde thorſt: gjør En Wgddag, Noch Er paafat 1 tune torſt 1 Lamb 6 Enes thore thorſt, Rand ſaa 16 ſtep Rug, Eng thill 5 Leſ Høe. Jeſper Hanſen giffuer thill Landgilde 1 tune torſt, gjør 1 wggdag, Noch er paafat 1 tune torſt och 4 ſtepp Rug, Rand ſaa 14 ſtep Rug aarlig, Enng thill 1 Leſ Høe, Hanns Jennisenn giffur till Landgilde 1 tune torſt: gjør 1 wggdaug: Noch Er paafat 1 tune torſt, Rand ſaa 19 ſtepp Rug aarligen Enng thill $\frac{1}{2}$ Leſ Høe Hanns Laſenn giffuer till Landg — — 1 tune thorſt gjør Enn wggdaug, Rand ſaa 6 ſtep Rug Aarligen Enng thil 4 Leſ Høe, Item Boer wddi the Huſe wed thend weſtenſtrand, och kalldis weſterſkouffs Huſe, Jenns Fjindſenn giffer thill Landgilde 10 ſtep Rug, 6 ſtep Byg, gjør 1 wggdaug, Noch Aff Enn haſſue ſom hand haſſuer indthagit paa ſkouffuenn 1 Dttng ſmør ſom Er hannem Nyiligen paafat, Rand ſaa halffthredis Ort 2 ſtep biug 6 ſtep. Haſſre, Enng thill 6 Leſ Høe Ennd findis ther tho ſmaa Huſe ſom Erre Bygdt wdi Ennd Aff gaardhens Marck, och kalldis Kie lld ſkouffs March, Som Niells palkeſenn och Anders Smed wdiboer, och Haſſuer ingen Brug thil ſamme Huſe, wdenn Huer Enn Koelhaſſue, och g — — Huer En wggdaug thill Kro gagger gaard Om Marit, Dog giffuer Niells palkeſenn til Landgilde aff En wenge paa Hou Aarligen 1 tune thorſt 1 Lamb: 2 Hønns: Rand ſaa 12 ſtepp Rug, Item Eblandt thiſe 7 Huſe och Boliger Findis ther 4 ſom Er Rafmus Niellſen, Jeſper Hanſen, Hans Jenſen Och Hanns Fjindſen ſom Haſſuer Homble Haſſuer.

Enodie Sogenn 3 Ennebollebye, En gaard ſom Simonn poulfen wdiboer Och giffuer till Aarlig Landgilde 1 pund Byg, 1 $\frac{1}{2}$ Erris penge 12 ſ Gieſterie 1 Lamb, Rand ſaae wdi Nøremarck 1 pund Byg, $1\frac{1}{2}$ pund 8 ſtep Blandkorn 4 ſtep Haſſre, Eng til 6 Leſ Høe. wdi Huollebechs march Rand ſaaes 1 pund Byg, $2\frac{1}{2}$ Ort 2 ſtep Blandkorn, 4 ſtepp Haſſre, Eng til 6 Leſ Høe: wdi Arffuet huedh march Rand ſaaes 1 pund Byg, $1\frac{1}{2}$ pund 8 ſtep Blandkorn, 4 ſtep Haſſre, Enng thil 6 Leſ Høe: wdi forne Marcher findis Nogen thorn Och Elleris och ingen Anden Oldenſkouff: 3 Lid en Enodie En gaard ſom Rafmus Hanſen wdiboer och giffur til Landgilde 1 pund Byg 1 $\frac{1}{2}$ Errispendinge 8 ſ Gieſterij 1 Lamb, Rand Saae wdi Siomarch 1 pund Byg 20 ſtep Blandkorn, 4 ſtep Haſſer, 1 ſtep Boghuede Eng thil 6 Leſ Høe: Rand Saae wdi Lid en weng 1 pund Byg: 12 ſtep Blandkorn: Eng thil 2 Leſ Høe, Rand Saae wdi Nøremarck 1 pund Byg 16 ſtep Blandkorn 4 ſtepper Haſſre Eng thil 10 Leſ Høe, Item Haſſuer nogenn Elleris thill Hanns gaard i forne Marcher, wdi Enn Moſe Kaldis Nørmøſe: Steffuens Sogen (1) Enn

(1) Dette er altsaa det oprindelige Navn paa den By, ſom nu hedder Stoenſe. Navnet hidrerer uidentivt fra Sognets Veligheden paa Landets yderſte Ende.

gaard i Bøgelundt som Hans Jensen wdiboer. Och giffuer til Land, — — — 28 step Byg, 1 ½ Errispendinge, 12 þ giesterij 1 Lamb: Och therforuden giffuer hand aff nogenn Alminding Jord, som Er indthagit Aff Felligs oc wdgiffues tho Nar thil Eige och thet thredie Nar Indthid, Fordi at Jorden ligger wde Huert thredie Nar, 6 step Byg, thet Er aarligen att Regne for 4 step Byg, Rand Saae wdi Hellemarck 1 pund Byg 24 stepp Blandfornn Enng thill 4 Les Høe, 3 samme March Er Egestouff Oc wnderstouff med Hafell, thornn och Eller, Rand Fedis paa samme Egestouff 20 Guin, Rand saa wdi Osteruenge 1 pund Byg 2 pund Blandforn, Eng thil 8 Les Høe, och findis i samme march nogre faa wnge Eger och ligger thill samme gaard Enn Hombelhauffe, och Ther thill Enn Abilde Hauffue, Med Allehaande Slaugs threer, End Er thil samme gaard Nogen Jord som Er indthagit aff Alminding, och giffuis Seerligge skyde Aff, Epther som forstrefuit staaer, och kand Saais i samme Jord 30 step Haffre, Enng som Er indthagit aff Felligsjord till samme gaard 5 Les Høe. Bøstrup Sogenn. Enn gaard i Føebel Bye, som Jey Olluffsen wdiboer, och giffuer till Narlig Landgilde 3 Ort Byg 2 ½ Errispendinge, holder 1 Fødenod, Rand Saae i Norremarck 2½ Ort 2 step Byg, 6 step Haffre, Enng thill 4 Les Høe: Rand saae wdi Huollebechs March 5½ Ort 2 step Byg: 6 step. Haffre, Enng thill 8 Les Høe, Er ther nogenn thorn till gierfell i samme March, Rand Saae wdi Søndermarck 5½ Ort 2 step Byg, 6 step Haffre: Enng thill 8 Les Høe, Er ther nogenn stouff i samme march, som Er Eg Hafel och thornn, Enn gaard i Thoberig som Northen Jensen wdiboer, och giffuer till Narlig Landgilde 3 Ort Byg, 2 ½ Erris, holder Et Fødenod: Rand saae wdi Norremarck 2½ Ort 4 step Byg 3 step. Haffre, Enng thill 2 Les Høe. Rand saae wdi Huollebechs march 5½ Ort 2 step Byg, 6 step Haffre, Eng thill 6 Les Høe: Er ther nogen thorn till gierfell i same March, Rand saae i Søndermarck 5½ Ort 2 step Byg: 6 step. Haffre, Enng thill 6 Les Høe: Er ther Och Enn Enghauffue: therforudenn till samme gaard, som Rendther Narligen 5 Les Høe, Thesligeste Er ther och nogenn stouff i forne Søndermarck till samme gaard, som Er Eg, Hafell och thornn: och samme stou ligger thill thise forne tho gaarde, Om thend war Indluct och holdt i Fred naar Oldenn Er, tha Kunde ther Fedis paa 10 Guin: Och Er ther Et Bondgarns sted thill samme gaard som Er Begyndt Och Dpsat nu forst thette Nar.

I Bronne Slettebye Enn gaard som Christen Frost wdiboer: Och giffu thill Narlig Landgilde 6 Ort Byg 31 skilling Errispendinge: Rand Saa wdi Norremarck 5 Ort Byg, Enng thill 1 Les Høe: Rand saa wdi Poffuiskbergsmarck 6½ Ort Byg, 27 step Haffre: Enng thill 4 Les Høe, End Er ther enn Enghauffue i samme march som Er aarligen indtude och Rendther 4 Les Høe, Er ther nogen faa wnge Eger, och thorn til gierfell i forne Mar-

her, Rand saa wdi Døse march 6½ Ort Byg, 27 fep Haffre, End Er ther enn thofft som Er Marligen inde, och Rand Saaes wdi 1½ Ort Byg, 9 fep Haffre, Eng thil 6 Les Høe, Theeligste Er ther nogen thorn i samme march, som di bruge thill theris gierdsfell. Thrankier Sogenn, Enn gaard i Botthoffthe som Johanne Hanfis wdiboer, och giffe till Landgille 1 pund Byg 1 Otthing smør: Rand saae wdi Thordlycke 3 Ort Byg 9 fep Haffre: Enng thill 4 Les Høe. Rand saae wdi Kildehaffuenn 5 fep. Byg, Eng thil 1 Les Høe, Rand saae wdi Lidenn Wangs March 16 fep Byg, 3 fep Haffre: Enng till 3 Les Høe: End haffuer hand thill samme gaard En Hauffue som hand Rand Saae wdi 5 fep Blandforn, Eng thil 2 Les Høe, Item Er Fellig stouff thil samme Bye, som Er Eg, Bøg, Hefell, Elle och thornn, som samme gaard haffuer sin Anpart wdi, Huillchenn stouff iche Endnu Er stift: och naar Dlden Er; tha haffuer the her thill haffdt thet frij at driffe ther paa 3 Eller 4 thal Suin: Epther som Bonderne bekiende for Dø Och ther forudenn Er En wenge, Østen wed samme gaard, som Rand saaes wdi 4 fep Byg: Eng till 8 Les Høe, Och giffuis aff samme Jord thil Thrannekier Slot 20 fep Byg: Huilchen Eyendom som horer thill Thrannekier slot, Epther som Bonderne for Dø Bekiendt Haffuer, och her thil Haffuer werrit Felt aff thend som haffuer hafft Thrannekierslot i Befalling. Huorfor samme Eyendom och Landgilde indthid Er beregnit i thette Register, Eptherthi at Kong. Matts Befalling iche Formelder at uij Rogit skulle wdlægge aff Thrannekier goß, Item Findis wdi for^{re} wenge Nogen Egge stouff, thornn och Elleriis, som the Rand bruge till theris gierdsfell: Och Rand Fedis paa samme Egestouff Naar Dlden Er 10 suinn; thill samme gaard Er En Homble Hauffue och ther thill Enn Abbilldshauffue.

Synderherrit Magelbye Sogenn Och Bye. Enn gaard som Kallbis Brouberigsgaard som wdiboer Firre Mænd wed Raffen Thruls Anderßen, Matß Mogensen, Hanns godsfridhonn och Hanns Madßen Och giffe till Landgille 10 pund Byg, 4 daller giersterij, Hollder alle 4 mend 1 Fødenød, Rand saaes thil samme gaard wdi Østermarch 1 Lest Byug, 4 Ort Haffre, Naar Ennge groer well tha Rand ther Høstis i samme march thill Huer aff thiße 4 Mennd 30 Les Høe, Er 120 Les Høe, wdi Brouberigs Hauffue som Er Marligen inde: Rand the alle Firre Saae wdi, 15 Ort Byg 32 fep Haffre, Eng i samme March thill Huer aff thennem 12 Les Høe, Er 48 Les Høe: wdi Syndermarch Rand di Alle Fire Saae 16 fep Byg, 16 fep Haffre Eng i samme March Huer 4 Lest Er 16 Les Høe: Endt findis ther gade Jord, som ligger Emellem stranden och gaardenn, som the haffue theris part wdi: End findes ther thuende Høse at werre Bygdt paa samme gaards grund som haffuer ingen Brug, wdenn Huer En Kollhauffue, som Madß Jbßen och Hans Nielsen wdi-boer, Och giffuer Huer Aff thennem till Landgilde 1 daler. Er 2 daler Huillche iche Erre

Regnmit, fordi Hufenne Erre Bygde paa gaardhenns Eghendom: Findis ther Egestouff wdi Broubergs haffue Och Oftermarch, thesligeste Affnbog, Hafel, Eller och thornn som Erre Forhuggid och Ild medfaret: och Rannb Fedis paa samme stouff som Dß Er Forsagdt 60 fuinn: Therforuden findis Endnu i thend Oftermarch, Et stouffmaal till samme gaard: som Kalldis Ofterlundt, Och Er ther paa samme stouffsparter Baade Eg och Bog 37 threer Och nogit thornn thill wnderstouff, End findis ther paa samme stousparther 20 Affnboger: som Erre Stiffuit Offuer Allt, Noch findis ther Enn stouffspart som kalldis Eskelund: som Er paa Baade Eg och Bog: 200 threer, och 100 Affnboge: som Er mögit Forhuggit: och Er therr god thornn till wnderstouff: wdi Syndermarch Findis En stouffspart thil for^{ne} gaard som kalldis Hefberig, findes ther threer wdi Baade Eg och Bog 60 threer, Och ther foruden 70 Affnboge: som Erre Alle stiffuit: Och Er ther ingenn Wnderstouff paa samme stouffspart: Och Haffuer ther werit mere stouff paa samme march tillfornt, Huillche Er En parth Fuornit (1); och som Er Affhuggit: och Bønderne nu Haffue theris Gresgang paa samme stouffsparter: Och Kunde wij icke wide (hvor) Mange Suinn samme stouff Kunde tholle at Fede, Forthi ther Erre mögit gammel Fuornnit Threer. Jobit slet Sogenn och Bye: Enn gaard som Hans Michellpenn och Rasmus Michelpenn wdiboer: och giffe thil Landgilde 7 Ort Byg 2 $\frac{1}{2}$ Erris pendinge: 2 Daler giesterij: 1 Otting smor: Holder 1 Fødenød: Rannb saa till for^{ne} gaard wdi Jobit slet Lundemarch 2 pund Byg 16 step Haffre: Eng thill 20 Les Høe: wdi Nørremarch 1 punnd Byg: Eng till $1\frac{1}{2}$ Les Høe wdi westerycke 16 step Byg: Eng thil 4 Les Høe: wdi Hauffuekouffs march 2 pund Byg, 24 step Haffre: Eng till 3 Les Høe wdi Synderstouff $2\frac{1}{2}$ Orte Byg, Eng thill 6 Les Høe: wdi westermarch Rand the Baade saae 1 Ort Byg 8 step Haffre: Thill thenne for^{ne} gaard Findis Stouffspart som Er Eg, Nogen Oldenbog och Affnbog, Thesligeste Hefell och thornn, som the Bruge till theris Gierdhell: Och Rand Fedis paa samme stouff naar Oldenn Er 50 Suinn.

Thette Epterschreffne Er Anduorstouff Elosters Godh, paa Lannge-land Liggendis. Synderherit. Foelbølle Sogenn: Enn gaard i westherby Madz Jenßen wdiboer och giffe thil Landgilde 1 pund Byg: 1 $\frac{1}{2}$ pendinge: Rand saae i Kirckemarchen 4 Ort Byg, 1 Ort Haffre: Eng thill 6 Les Høe, wdi Egestouffsmarch 3 Orte Byg: 3 ^{tuor} Haffre: Eng till 10 Les Høe: och Haffr Hand nogen thornn i samme March: thill sin gierdhel: wdi pugholms March: 8 step Byg: Haffuer thornn i samme March till Gierdhell, och Haffuer Hand Enn Koellhaffue: och Hauffuerum Omkring gaarden:

(1) d. e. raabent.

Kand saaes wdi 2 step Byg: Enn gaard Nordenn Broffuenn som Hans Godfridhenn wdiwoer och giffir till Landgillde 4 Ort Byg, 3 ℥ Erbis pendinge: Kanned Saae wdi Ostermarchen 1 Ort Byg 8 stepp Haffre, wdi westermarch 1 pund Byg, 2 tner Haffre: Eng thil 12 Les Høe: Haffuer part wdi En Fellihskouff i samme march: som er wnnng Olldenkouff: Med Eg och Bøg, och wonderkouff med thornn: Som er wstift, Thealigeste Haffr Hand En thofft wed Hans gaard, som er Marligen inde: och Kand saais wdi 1 pund Byg: Eng thil 6 Les Høe, Och Er noget Elleskouff i samme thofft: Item End Haffr Hand part wdi thuende Lycker som Kalldis Pierlycke och Synderlycke. Och Er aarligen inde: Kanned saaes wdi 22 step Byg, Eng thill 5 Les Høe, Och Haffuer Hand thornn och Frij gierdsfell at Lycke Hans gierder med.

Huilldit Alt Høgbemellthe Kong. Matts Och Kronens godh skylder tillsammans Epther Fynst Maal: Beregnit wdi Thynder, Først 10 step Rug, Regnit for $1\frac{1}{2}$ tne Biug, 31 pund 2 stepr Byg: Regnit 3 tner wdi Huert pund Er 93 tner 2 step Byg: $\frac{1}{2}$ tune Smør Er 6 tner Byg: 3 Lamb for 9 step Byg, 5 tner thorst for $7\frac{1}{2}$ tne Byg, 4 Fodened for 2 tner Byg, 16 ℥ 2 β Erriß och Landgille pendinge, Regnit for 16 tner 1 stepp Byg: och Beløffuer samme Landgillde wdi Hartfornn 127 $\frac{1}{2}$ Ed . Korn. Therforudenn $7\frac{1}{2}$ ℥ gaadhus pendinge och 20 ℥ geisterij som intit Regnis.

Er paasat Bønderne Nogit Landgillde som indtid Regnis, 4 step Rug, 1 Lamb, 3 tner Salltid thorst 100 thørre thorst, och 1 Otting Smør.

Item Eghendommen till samme godh Eignindis Er, 3 pund 7 step Rug Regnit for 10 tner Bygseed, 21 step Bøghuede Regnit for 6 tner 4 step Bygseed, 100 pund 20 step Bygseed, Regnit 3 tner ℥ pundit, Er 302 $\frac{1}{2}$ tner 16 pund 6 step Haffre Seed, Regnit 2 tner Haffre Emod 1 tne Bygseed Er 40 tner 3 step. Huilldit Seeland Beløffuer sig till Hoffue 359 tner 1 stepp (sic): Och Er Beregnit med 3 step Seeland till 1 step Landgillde: tha Er thet wdi Hart Landgillde Kornn 120 tner $1\frac{1}{2}$ step, 463 Les Enngbonde, Regnit 3 Les Enngbond, Emod 1 step Hart Landgillde Kornn Er 19 tner 2 stepper, 310 suinns Olden, Regnit 3 Suinns Olden, Emod 1 step Hart Landgillde Kornn 12 $\frac{1}{2}$ tner 1 stepp. Huilldit Eghendom Beløffuer wdi Hart Landgille Korn Dffuer Alt 151 tner 4 $\frac{1}{2}$ stepp (sic) Therforudenn Er nogid Eg och Bøg som Kanned Berre Olldenn wed 297 threer, Och Affenbøger 190 threer, som Er icke Regnit for Rogenn Ollbenn.

Eptherfylger Knud Stenssens Godh I Sielland Eiggendis: Som Han wil wederlegge Kong. Matt. For Krogaggergaard och Godh.

Hammerherrit Lundbye Sogenn och Bye Først then gaard, Knud Stenssen selffuer wdi Bode: Och tilforn Rogenn Mar forleden: Bode ther Bønder i samme

gaard: och gaff thill Landgillde 3 pund 5 Lbs (?): Rand saae thill samme gaard wdi Nøremarch 4½ pund Byg: 21 step Haffre, 12 Les Eng: wdi thend Eiden wester-march 4½ pund 2 step. Byg: 7 tner Haffre 12 Les Eng: wdi thend Syndermarch: 4 pund 2 step Byg, 2 tne Haffre, 22 Les Eng: End Haffuer hand iord at Bruge thill samme gaard paa Rebel March, som ligger i thre marker: och gich ther Aff till Landgillde: Førend Knud stenken sellff Brugthe thend ½ pund Byg: Och Rand saae i Alle thre marker 31 step Byg, 2 Les Eng, (1) Och Er ther Enn wandmølle till samme gaard: Kalldis Lundbye Mølle, som Rand indtit Mølle om Sommeren: och Haffuer werit Bygd i 20 Aar, och Er sat paa Landgille for 1 pund meel: Claus Esbenkenn giffur till Landgille 1 fierring smør: 2½ L . Noch Er paafat 1 gaas 2 Høns: Rand saae och Høste wdi Nøremarch 30 step Byg: 10 step Haffre, 5 Les Eng: wdi wester-march 40 step Byg: 20 step: Boghuede 8 Les Eng: wdi Syndermarch 40 step: Byg: 12 Les Eng: Nasmus Fynbou giffuer thill Landgille 30 step Byg, 30 L : Rand saae och Høste wdi Nørmarch 20 step Byg: 5 step Haffre, 5 Les Eng, wdi westhermarch 20 step Byg, 16 step Haffre: 4 Les Eng: wdi Søndermarch 20 step Byg: 20 step Haffre 10 Les Eng: Lauris Duffsen giffuer til Landgilde 1 pund Byg: Rand saae och Høste wdi Nørmarch 15 step Byg ½ step Haffer 2 Les Eng wdi thend Eiden wester-march: 16 step Byg 5 step Haffre, 2 Les Eng, wdi thend Syndermarch 10 step Byg: 5 step Haffre, 3 Les Eng: Anders Laurdken giffur till Landgille 18 step Byg, Rand saae thill samme gaard, wdi thend Nøremarch, 12 step Byg, 4 step Haffre, 3 Les Eng, wdi thend Eiden wester-march 13 step Byg, 5 step Haffre, 3 Les Eng, wdi thend Syndermarch 11 step Byg, 9 step: Haffre 6 Les Eng, Duff Dhen aff Et gadehus 18 L , Rand saae thill samme gadehus i Alle thre Marcher 5 step Byg, och Naar thet gror wel Fanger Hand ½ Les Eng: Thill thise forre Fem gaarde wdi Lundbye Er Bøgestouff thil, Som Er Moldt wdi Ser Raader, Och Rand Fedis paa Naar Oldenn Er 350 Suinn, Epther som Bonderne for Ds bekjendt Haffuer. Och Er ther tho smaa fiskeparcker: wdi Hans Abilde Haffue Och Kvellhauff, Och Er ther tho Abilldehauffuer, och paa gadenn Er Enn Wanding, som Knud stenken Haffuer Ladit giore og Er Fisserij wdi.

Item Huis Bygning som Er paa forre gaard wdi Lundbye Er thre Lengder: och Er Et Lofft Høgt och Erre hengdt med thegel wdi tho Lengder, och Er slagen Med Leer och 31 Binding: thet thredie Hus Er tacht med Halm och Er 11 Binding: Item En Smediehus Er wdi Ser weggerum slagit med Leer och Er hengdt med thegell paa Ithem wdi Ladegaardenn,

(1) Ser er sat som Anmærkning i Randen: „thenne Jord Er wptegnet Fru Anne Lunge wuitterligt, som hun icke (haver) Eyendom paa.“

Er en Lade som Er 16 Binding Lang: och thesforuden 44 Binding hus: Och ther thill Er ther Et Lidet Hus: som Er tho Binding: Och Murit och Hengd med thegel. Huilchen Bygning och gjorde Fiskevand Ds Synnis at Kunde worderis: For Femh Hundrede gamble Daller: Och thesforuden Er Enn Wedermølle, som wij icke Kunde Regne for Landstyld Eller Jordegods, Men stiller thet wdi Kong. Math. Naadigste Betænkelse, Huad Hanns Kong. Matt will giffue ther Emoed.

Suerbye Sogenn, (1) Enn gaard som Thrulls Lauridsen wdiboer: Och Knud Stensenn nu sellfuer Lader Afste och Høste: och gaff til Landgillde tho Ar thill Ligge, 1½ pund Byg, 2 t^{uer} Haffre giesterij: Bygit Regnis Marligen at wdgiffue for 1½ pund 4 skop: Rand saae wdi Mølle march 2 pund Byg, 5 t^{uer} 1 skop Haffre, 40 Les Eng, wdi Stien d o s e march 2 pund 2 stepp Byg, 9 t^{uer} Haffre 30 Les Enng, wdi Kallekistemarch 1 pund Byg 4 Les Eng, Item Et Stycke wng Egestouff och Høstet Eblandt, och Er molldt for 16 skift: Sigis at Kunde tholle 15 suinn till Olden Om thend willde Berre Olden, som ligger wdi Sandgraffs march. En Lidenn gaard som ligger i Rastrup Sogenn i Rehebye (2) som Jorgenn Arildsen wdiboer, och giffu till Landgillde ½ Lodemarch: Rand saae i thend wester march 5 skop Byg 2 Les Eng, wdi thend Melle march 8 skop Byg, wdi Regsmarch 6 skop. Byg, 2 skop Boghuede, 2 Les Enng, Och Er ther nogenn Ringe stouff thill Byen som Er wstift, som Hannom Kunde Lidelt Aff tilkomme: om thend Blesst skift: En Halffgaard i Hammer sogenn i Ringbye, som Mogens Oluuffsen wdiboer: och giffuer till Landgille 1 pund Byg 1 t^{uer} Haffre: Noch Er paafat 9 β Rand saae wdi thend første March 22 skop Byg 1 t^{uer} Haffre: 5 Les Eng: wdi thend Anden march 8 skop Byg 2 t^{uer} Haffre: 6 Les Eng: wdi thend thredie march 18 skop Byg: 2 t^{uer} Haffre 5 Les Eng. End Haffr Hand En Enghauffue till Hans gaard: som skulder Marligen 4 Les Eng: Och Er ther nogenn fellig stouff thill samme Bye: som Er wstift, Och Rand frij 10 suinn paa om thet war stift: Enn Dde Jord i Ringsogenn (3) paa Koustredemarch, som ligger wdi tho Marcher och Oluuff Hansen i Koustrede Brugger och giffu till Landgillde 9 β: Rand saae i samme tho marcher 6 skop Byg, 6 skop Haffre, 3 Les Eng: Lidet Thuede i Wosseherrit. I thougauerre Sogenn: (4) tho gaarde: och En gadehus: Forwden Jord wdi Marchenn: Jep pedersen giffuer til Landgillde 1 pund Byg 1 Lamb: 1 gaas: 2 Hønns Rand saae wdi thend Wstermarch 20 skop Byg 3 skop Boghuede: 2 t^{uer} Haffre 3 Les Enng,

(1) Forhen Sverthbyrthæ (Knudsen, Danmark i Midbelalderen S. 8), nu Sverborg.

(2) Nu hedder Byen blot Rasse.

(3) Forhen Ringe (Knudsen anf. St.) nu Rjong.

(4) Lille Luede horer nu til Rastelsø Sogn, som ligger i Hammer Herred.

wdi thend westermarch 20 step Byg 1 t^{ne} Haffre, 6 Les Eng: wdi thend Nørremarch 20 step. Byg. 1 t^{ne} Haffre 2 step Boghuede, 4 Les Eng: Rasmus pederfenn giffuer till Landgillde 1 pund Byg, 1 Lamb, 1 gaas 2 Hønns, Rand saae och Høste wdi Ostermarch 14 step Byg, 3 step Boghuede: 2 t^{ner} Haffre: 3 Les Eng: wdi thend westermarch 20 step Byg, 2 step Haffre 6 Les Eng: wdi thend Nørremarch 15 step Byg: 2 step. Haffre: 3 Les Eng: Thise for^{ne} tho mænd Haffuer wdi Ostermarch paa theris grund, som the Høster Eng, Noget Føye Ellekrat og Smaa thorn: Som the Kunde Haffue nogit Føye Hiellp Aff thill theris gierdsfell, Item Et Lidelt gadehus Jørgen Northensen wdiboer som Haffr Ingenn iord at brugge: wdenn Allenniste thet Blotte Hus Hand wdi boer, Och giffur thill Landgille 1½ P och giør tho wggedaug Om Marit: Och Regnnis Indtidt Eptherdi thet Er Bygdt paa the Andre Bønders Jord: Flaðeberrigs Herit, Krommerup Sogenn och Bye (1), Mickell pederfenn giffuer till Landgillde 1 pund Rug: 1 pund Byg, 2 t^{ner} Haffre 1 gaas 2 Høns, 1 fødenødt: 18 β , Rand saaes i thend westermarch 1½ pund Byg, 4 step Boghuede: 14 Les Eng, wdi thend Ostermarch 1½ pund Byg, 4 step Boghuede, 2 t^{ner} Haffre: 10 Les Eng: wdi thennd Synderuog 1½ pund Byg, 4 step Boghuede, 6 les Eng, Peder Hanfenn giffuer till Landgillde: 1 pund Rug: 1 pund Byg: 2 t^{ner} Haffre 1 gaas, 2 Høns, 18 β . Rand saae wdi thend westeruog 1½ pund Byg: 4 step Boghuede: 14 Les Eng, wdi thend Osteruog 1½ pund Byg: 4 step Boghuede 2 t^{ner} Haffre, 10 Les Eng: wdi thend Sønderuog 1½ pund Byg 4 step Boghuede, 6 les Eng, Och Er thet mogit smaa Elle och thorn for theris AggerEnder: och paa theris Enggestiffther: som the Haffue Hielp aff till theris gierdsfell:

Slaugilseherrit: Bouslund Sogenn, Nybølle (1) Bye Mogens Frit — giffuer till Landgillde 1 pund Rug, 2 pund Byg 1 Lamb 1 Gaas: 2 Høns, 27 β , 3 P giesterij, 1 fødenødt, Rand saa wdi thend Liden Wang: 2½ pund Byg, 8 Les Eng, wdi Stimebergs wong 2½ pund Byg 10 Les Eng, Noldh Høffsuog 3½ pund 4 step Byg, 16 Les Eng, Madh Jude i Gierløff Sogen Och Bye, giffuer till Landgillde 1 pund Rug: 1½ pund Byg: 1 P giesterij Noth Er paasaat 2 P Giesterij 1 Lamb, 1 gaas, Rand saae wdi Krambhuabhwang 43 step Byg: 4 step Boghuede: 10 Les Eng: wdi giemidshberigsmarch 17 step Byg: 5 step Boghuede 12 Les Eng, wdi thend wong hoes Clostersmarch 2 pund 7 step Byg och 4 Les Eng. wdi Ringstedherrit wdi Wetterfløff Sogenn och Bye. En gaard som peder stomager wdi boer giffuer till Landgille 2½ pund Byg, 11½ β , 2 t^{ner} Haffre giesterij, Rand Saa och Høste wdi Syndermarch

(1) Hører nu til Vester Flakkebjerg Herred.

(2) Nu Raabie.

2 pund Byg, 4 tner Haffre, 8 Les Eng, 3 wester march 2 pund Byg 5 tner Haffre: 24 Les Eng: wdi Norremarch 1½ pund Byg 2 tner Haffre, 10 Les Eng. Loffherrit Gerslob Sogenn och Bye. Oluff pederfenn giffir till Landgillde: 1 pund Rug: 1 pund Byg: 2 tne Haffre 1 Lamb: 1 gaas: 2 Hons ½ Boellsuinn: 1 Fødenødt, Rand Saae wdi Synderuonng 1½ pund 6 step Byg: 2 step Boghuede, 6 Les Eng, wdi thend westeruonng 30 step Byg, 1 tne Haffre, 6 Les Eng, wdi Reghmofewang 16 step Byg 1 tne Haffre, 2 step Boghuede 16 Les Eng: Woldbierigs Herrit Sierkelofse (1) Sogenn Thollstrup Bye: Jenns Nielfenn giffuer till Landgillde ½ tne Smør 1 Fødenødt: Rand saae wdi Wafewong 1 pund Byg: 2 tne Haffre 12 Les Eng, wdi thend Ostermarch 1 pund Byg: 2 step Boghuede: 16 Les Eng, wdi thend Iiden wong, 1 pund Byg, 3 Les Eng, Item Er ther tho smaa skouffliffther till samme gaard, som Er Gy och Bog, och Er Forhuggit, Och Synnis at kunde Fede som Bønderne fige 20 Suinn.

Huilfid Allt for^{ne} Anne Lungis gaard och godh skylder tilfammen som Epther Føllger, Lagdt Epther Siellands maal, och Regnit wdi thynnder 3½ pund 6 step Rug: Lagdt for 3½ pund 6 step Byg: och 3½ tner Byg Regnit for 1 Siellands pund Er 13½ tner; 1 pund mel: Mollekyld Regnis for Hallt: Er 1½ tner 1½ step Byg, 1½ Lester: 3 pund 4 step Byg, Regnit med 3½ tner i pundit Er 73½ tner 4 step, 5 tner Haffre: Regnit for 2½ tner Byg: 3 fierring Smør Regnit for 9 tner Bygh ½ Boellgallt for 1½ tner Byg: 4 Lamb for 1 tne Byg, 6 gies for 3 step Byg: 12 Hons for 3 step Byg: 4 fødenød for 2 tner Byg, 15½ Ɔ 6½ Ɔ for 15½ tner Kornn, ½ Lodemarch for 1½ tner 1½ step. Byg: (2) Som beløber sig thill Hobe wdi hart Kornn 123½ tner 1 steppe Theesforuden 20 Ɔ och 4 tner Haffre giesteri och 1½ Ɔ gadehuspendinge som icke Erre Regnit.

Er paafat Bønderne Dffuer theris gammell Landgillde, 1 Lamb, 2 gies, 4 Hons 9 Ɔ 2 Ɔ giesterij som Icke Erre Regnit.

Eygendommen till for^{ne} godh Biggenis, Er Beregnit Epther Siellands maal Først 74 pund 9 step Byg och Blandforn Regnit 3½ tner i Huert pund, Er 260½ tner 73 tner Haffre, Regnit 2 tner Haffre Emød 1 tne Bygseed, Er 36½ tner; 69 step Boghuede, Regnit Huer step Boghuede seed Emød 2 step Rugseed, Och siden 1 Orte Rugseedt, Emød 1 Ort Bygseed Er 24 tner 1½ step, som Beløber sig tilhobe 321 tner 1½ step, Och Regnit wdi hart Kornn, med 3 step Seeland Emød 1 step Landgillde Beløffuer sig 107 tner ½ step., 395 Suinns Oldenn, Huer 3 suins Olden, Regnit Emød 1 step. Hart Landgille Kornn Er 22 tner Kornn. 464 Les Engbond, Regnit Huer 3 Les Engbond, For 1 step Landgille Kornn

(1) Nu Carls se. (2) Den sjællandske Tonde maa være regnet til 6, den fynske til 8 Skjepper.

Er 25½ tnr 1½ skppe. Quilldit Eyendom Beløber sig tilhobe Dffuer Alt i Hart Landgille Kornn 154½ tnr 2 skpp. Item Saa Haffue wij Besunit Ligned och Lagdt Begge godhsis skyld och Landgillde, Skouff och Eygendom: Emod Huer Andre, thet Ligiste och Nettigste wij Haffue Kunde: Tha Besindis at Fru Anne Lunge: Bliff Rong. Matt. skyldige aff Landgillde 3½ tnr 3 skp hart Kornn. Ther Emod Bliffur Rong. Matt. Fru Anne Lunge skyldige Aff Eygendommen som Er Beregnit wdi Hart Landgillde Kornn, 3 skp see-land Emod 1 skpe Landgillde Kornn, 3 tnr 1½ skp. Saa Bliffuer End tha Fru Anne Lunge Rong. Matt. skyldig Dffuer Alt ½ tnr 1½ skp Kornn.

Rong. Matts. Bygning som findes paa Krogagger gaard: Er worderit for Hallferde Hundert gammel Daler: Och ther Emod Er for^{re} Fru Anne Lunges Bygning paa Lundbye gaard: worderit for Femb Hundret gammel Daller: Saa Bliff Rong. M^{tt} for^{re} Fru Anne Lunge skyldig Aff Bygnings Halff andit Hundrit gammel Daller:

Alt wi forskreffne goos och Eygendom: Dffuerseet och Forfarrit Haffue, Thagit Ced Aff Bønderne, paa huis Brug Di Haffde, som Forskreffet staaer: Och wdi Lige Maade: JEFFNET, Lignid och Lagd Waade skyld Och Landgillde, Saa well som Agger og Enng, Skouff och Eygendom Emod Huer Andre: thet Ligiste og Nettigste wij Haffe Kundt, paa Høybemeldte Rong. Matt. Egenn Raadigste Behag, Epther som Forskreffuit staaer, Thill windisbyrd Haffue wi trocht worris Signetter Her nedenn forre Och med worris Egne Hender wnder-
skreffuit: Dat. Nyborg: thend rix Dag Martij Anno 1577.

Arffell weffert

Med Egen Handh.

Eyller Kraffe

Med Egen Handt.

Anno Domini 1577 thend Første Dag Augusti wore wij Eptherstreffne Eyller Krauffe thill Egholm Och Jørgen Daae thill Sninge paa Lauend: och ther samme thid Epther Rong. Matt. wor allernaadigste Herris Befalling: Haffde for Ds thise Eptherstreffne mend: och thennem wed theris Ced Forholdit: Quad the Marligen plic-
tige Erre at giffe Rong. Matt. till Landgillde: och huad de till theris gaarde: Kunde Saae och Høste: Med Skouffue och Andenn Herlighed Besaae, ther tilligger, Som Her Epthersyllger: Forst i Stoffens Christenn Borre giffuer till Landgillde:

| | |
|--|--|
| Byg | 2 <u>skp</u> |
| Haffre | 4 <u>skp</u> giesterij |
| penge | 2 <u>℥</u> Landgille |
| Noch | 16 <u>℔</u> . Dronningens giesterij som saa kaldis |
| Noch penge | 2 <u>℥</u> giesterij |
| Rand saa i westermarch som Er Rugmarch | |

| | |
|---|-----------------------------------|
| Rug | 2 pund |
| Haffre | 1 <u>tnr</u> |
| Eng | 5 Les |
| I Brest offt march som Er Bygmarch Rand saae | |
| Byg | 3 skepp |
| Haffre | 6 skepp |
| Eng | 2 Les |
| Noch i Ostermarch som Er Fellidt Rand Saaes. | |
| Byg | 8 skepp |
| Blandkorn | 1 <u>tnr</u> |
| Enng | 5 Les. |
| Noch i Kielstouffs march kand saaes. | |
| Blandkorn | 1 pund |
| Boghuede | 1 <u>tnr</u> |
| Eng | 4 Les |
| Noch Et Lidet wenngē ved Osterstrand kand saaes | |
| Blandkorn | 5 skepp |
| Haffre | 5 skepp |
| Eng | $\frac{1}{2}$ Les |
| Vogelunnde. | |
| Hanns Anderkenn giffuer till Landgillde | |
| Byg | 1 pund, Noch |
| Byg | 2 fep, som kalldis striffuerfeppe |
| Smor | 1 Otting |
| Lam | 1 |
| Gaaß | 1 |
| Hønns | 2 |
| penge | 12 β |
| Haffre | 1 <u>tnr</u> giesterij |
| Rannd saae i Osteruenge: som Rugmarch Er. | |
| Rug | 2 pund |
| Enng | 8 Les naar det well groer. |
| I Fladbierswenge: som Er Bygmarch Rannd Saaes | |
| Byg | 3 skepp. |

| | |
|----------------------|---------------------------------|
| Blandfornn | 1 pund |
| Haffre | 10 stepp |
| Boghuede | 3 stepp |
| Eng | 8 Les Naar dend grov allerbest. |

I Helemarch som Er Fellig Rand Saa

| | |
|------------------|-------------------------|
| Byg | 2 pund |
| Haffre | 12 stepp |
| Eng | 9 Les. Naar well groer. |

Noch Et wenngesom Er Indthaget i skouffuen, som Er Fire mend Om, som de sige at haffue Aff Stictens godh, Rand saae:

| | |
|---------------|-----------|
| Rug | 16 stepp. |
|---------------|-----------|

Noch Et lidet Haffue wenngesom Rand saae

| | |
|------------------|-----------|
| Haffre | 10 stepp. |
|------------------|-----------|

Madh Niell Penn ibidem giffuer thill Landgillde.

| | |
|----------------------|--------------------------------|
| Byg | 30 stepp |
| Haffre | 4½ stepp giesterij |
| pendinge | 1 ½ Landgillde |
| pendinge | 2 ½ giesterij. |
| Noch penge | 16 Alb. Dronningens giesterij. |

Rand saae i Osteruenge som Er Rugmarch.

| | |
|------------------|------------------------|
| Rug | 2 pund |
| Haffre | 4 stepp |
| Eng | 7 les, Naar wel groer. |

I Niellskouff Bygmarch Rand Saaes.

| | |
|----------------------|-------------------------|
| Byg | 5 stepp |
| Blandfornn | 12 stepp |
| Haffre | 6 stepp |
| Boghuede | 1 tunc |
| Eng | 10 Les naar well groer. |

I Hellemarch som Er Fellig Rand Saaes

| | |
|----------------------|----------------------|
| Byg | 1½ pund |
| Blandfornn | 4 stepp |
| Haffre | 2 stepp |
| Eng | 7 les naar wel groer |

Olluff Niellhenn Ibidem:

| | |
|--------------------|---|
| Byg | 30 stepp |
| Haffre | 4½ stepp giesterij |
| penge | 2 L och 4 S giesterij |
| pendinge | 16 alb. som Skaldis Dronningens giesterij |
| penge | 1 L landgillde |

Rand saae i Osteruonng, som er Rugmarch

| | |
|------------------|-----------------------|
| Rug | 1½ pund |
| Haffre | 4 stepp |
| Engg | 7 les Naar wel groer. |

I Niellstous march som er Bygmarch

| | |
|----------------------|--------------------------|
| Byg | 5 stepp |
| Blandfornn | 12 stepp |
| Haffre | 6 stepp |
| Boghuede | 1 <u>tnne</u> |
| Eng | 10 les. Naar well groer. |

I Hellemarch som Er Jellid Rand Saae :

| | |
|---------------------|-------------------------|
| Byg | 1½ pund |
| Blandforn | 4 stepp |
| Haffre | 2 stepp |
| Eng | 7 les. Naar well groer. |

Peder Gumme Ibidem giffuer till Landgillde.

| | |
|--------------------|-------------------------------|
| Byg | 2 stepp |
| pendinge | 2 L Landgillde |
| pendinge | 2 L giesterij |
| pendinge | 16 Alb Drotningens giesterij. |

Rand Saae i Bogelundtz wenge

| | |
|----------------------|-------------------------|
| Byg | 1 pund |
| Rug | ½ pund |
| Haffre | 20 stepp |
| Boghuede | 6 stepp |
| Blandfornn | 1 <u>tnne</u> |
| Engg | 25 les naar well groer. |

I Brings March som Er Jellit, som Er Inde Huer thredie Ar kand saaes.

(5*)

| | |
|---|----------|
| Byg | ½ pund |
| Blandkorn | 10 stepp |
| Eng | 4 Les. |
| Noch Et wenge som Kallbis Flabbiers wenge der aff giffuis thill Landgillde. | |
| Rug | 8 stepp |
| Rand faae i samme Wenge | |
| Rug | 1 pund. |

Sammeledis Om skouffuene, som ligger i alle deris Markter, Haffue wij med dannemænd Befæet: at der icke Er, inden stænde Eger: (1) paa theris Aggerlaader som Rand Beregnis tillhaabe Naar de wille Berre For 50 Suinn. Thesligiste Er ther och Enn Jellids Skouff, som kalldis Laffuendz Houff som for^{ne} Fem Bønder Haffuer deris Lod och Anpart i och Frii Aldenn Med theris Egenn Suin, som the Kunde Dpføde paa theris Egen Auffsuel Som och Afdelen Med Mange Lodz Eygere Haffue theris Lod och Anpart I, Och Er Mestepar-
tenn for^{ne} skouff, Hafell, thornn og Nogenne Elle Moser.

Eyller Kraffe
Egen Hant.

Jørgen Daa
Manu propria.

Atth Her wdi Kong. Matt Cangelij Findis thuende Bestichtellher paa godz, Emel-
lem Kong. Matt och Fru Anne Lunge, Knud Stenpens Eptherlessuerste: thend Første
aff Axell wefferi och Eyller Krauffße Beseyglit och wnder schreffuit: Och thend anden
aff Eyller Krauffße og Jørgen Daae wnder schreffuit, Lydendis Ord fran Ord: Epther
Som Forstreffuit staae: thet bekiende wij Eptherstreffne Absalonn Zull thil Meelgaard:
Anders Dreßelberg til Wønerup. Anders Green thill Sundsbye Och Niels
Grubbe Jørgenns Sønn, Med wore Signether Her Nedenn forre och Med Egenn
Hender wnder schreffuit. Giffuitt Och Schreffuit wdi Koldinug thend xxj Dag Maij Aar mdrxx

(Originalskrift paa Papir fra det kongelige Cancellie, underskreven egenh. af de ovennævnte 4 Mand:
Abs. Zuel, Anders Dreßelberg, Anders Green og Niels Grubbe, hvis Segl ere paatrykte i
rodt Vøx.)

(1) Entelte afspredte Egetræer?

XIX.

1577. Brev paa Mageffifte imellem Kong Frederik den Anden og Fru Anne Lunge til Grimstedgaard.

Wij Frederich thend Anden osv Giøre witterligt Att Effther thi Ds Elff. Frw Anne Lunge till Grimstedgaard (1) Knud Stenßens Efftherleffuerste, Nu for Maglaug och Ewig Eygendom Wnderdanigst haffuer wdlagd till Ds och kronen, hindis hoffsuitgaard her wdj wort Land — — — wdj Hammers herrit wdj Lundby sogen och By Liggendis Med Bygning och Eygendom som thend nu forfunden er och for^{ne} hindis hosbonde och hun Selff wdj Boet haffuer, Och tilforn war Besidt aff Bunder, huilcke — — — Aff gaff Arlig — — — — gilbe 3 pund korn 5 ŷ penninge. En wandmølle thill Same gaard Liggendis Raldis Lundby Mølle, Som Inthet Maller Om Someren, Er Satt paa Landgilde for 1 pund Meel, Saa och theßi Effther^{ne} hindis Gaarde och godß her — — — Først fire gaarde wdi for^{ne} Lundby paa thend første Boer Claus Espenßen giffuer Arligen thil Landgilde 1 fierding Smør 2½ mark, paa thend Anden Boer Rasmus Jonbo giffuer Arligenn 30 skepper Biug 30 ŷ , paa thend thredie Boer Lauriß Dfsen skylber 1 pund Biug paa thend fierde Boer Anders Laurißen, skylber 18 skepper Biug, Ett gadehuß Samestedß Dluss Dfsen Brugcr skylber 18 ŷ , En Webermølle Samestedß som Brugis thill gaarden, wdj Swerbby sogen en gaard Throels Laurißen tilforn iboede. Och for^{ne} Knud Stenßen Selff lod Affle och hoste thill, Och gaff thil Landgilde tho Ar thillige 1½ pund Biug 2 tonner haffre gæsterj, Och thredie Ar 2 pund Biug 2 tonner haffre gæsterj, Biuggett Regnis aarlig att wdgiffue for 1½ pund 4 skepper, Wdj Rastrup Sogenn i Neshby en Liden gaard Jorgen Arrildfsen iboer skylber Arligen 1½ Lødemark, Wdj Hammer sogen i Ringby en halff gaard Mogenns Dfsen iboer giffuer Arligen 1 pund Biug 1 tonne haffre, End En Enghauffue som Bruges thil for^{ne} gaard, giffues aff Arligen 4 Lefß Eng, Wdj Ring sogen paa Roustrede mark en Ode Jord som ligger i tho marker, Och Dluss Hansen i Roustrede Brugcr, huor Aff giffues Arlig 9 ŷ , wdj Bofse herrit i Thogswere sogen wdj Lidenn Thwede tho gaarde Jep Pederfsen och Rasmus Pederfsen iboer, giffuer huer thennem Arligen 1 pund biug 1 Lam, 1 gaafß, 2 hønß, Ett gadehuß Samestedß paa for^{ne} gaardß Eygendom Bygd Jorgen Morthenßen iboer, huor thil hand Ingen Jord haffuer att Bruge wden Aldenniste thet Blotte huß giffuer Arligen 1½ ŷ och giør tho wggedage om Arit, Thelligeste wdj Flaackebiergs herrit, wdi Krommerup sogen och By tho gaarde, paa thend ene Boer Michel Pe-

(1) Grimstedgaard, nu Frederiksdal, i Sandby Segn, Nerve Herred paa Laaland.

derhen skylder Maligen 1 pund Rug 1 pund Biug 2 tonner haffre En gaaf 2 høns 18 f holder 1 fodenød, paa thend Anden Boer Peder Hanſen giffuer Marligen 1 pund Rug 1 pund Biug 2 tonner haffre 1 gaaf 2 høns 18 f , Wdj Slagelſe herrit i Boſlund e ſogen vdi Nyholle by en gaard Mogens Friit iboer giffuer Marligen 1 pund Rug 2 pund biug 1 lam, 1 gaaf 2 høns 27 f , 3 f gæſteri, 1 fodernød, Wdj Gierløff Sogen och By en gaard Maſ Jude iboer giffuer Marligen 1 pund Rug 1½ pund biug 1 f gæſteri, Wdj Ringſted herrit i Wetterſloff Sogen och by en gaard peder Stomager iboer giffuer Marligen 2½ pund biug, 11½ f 2 tonner haffre gæſteri, Wdj Voſſue herrit i Gierſloff ſogen och By en gaard Olluff Pederſen iboer giffuer aarligen 1 pund Rug, 1 pund biug 2 tonner haffre 1 Lam, 1 gaaf 2 høns ½ Voelſwin 1 fodenød, Och vdi Woldbiergs herrit i Serkeløſe ſogen vdi Tholſtruppe by en gaard Jens Nielſen iboer giffuer Marligen ½ tonne Smør 1 fodenød, Med Alle for^{ne} gaardis och godhs Renthe och Rette thilliggelſe, Aldellis Inthet wnderthagit, Effther ſom thett Breff for^{ne} Frw Anne Lunge, Ds wnderdanigſt her paa giffuet haſſuer Ydermere formelder och wduiſer, Tha haſſue wij ther Emod thil Fyldiſte Wederlaug Naadigſt Egien wdlagd thill for^{ne} Frw Anne Lunge och hindis Arffuinge, Thiſe Effther^{ne} wore och kronens gaarde och godh paa wort Land Langeland Eiggendis, Forſt Krogagger gaard vdi Nørre herrit i Snodie ſogen, Frw Anne von Stowen i Forlenninge haſſuer, Med Bygning och Eygendom ſom thend nu forſunden er, huor Aff gaffs Marlig thil Landgilde, thend thid Wnder ther paa Boede 4 pund biug 1 fierding smør 2 f Cruikpenninge, Samelethes Fire huſe med thend Oſtre ſtrand, Kaldes Oſter Schouffs huſe, paa for^{ne} gaardh Eygendom Bygd, ſom Niſmus Nielſen, Jeſper Hanſen, hans Jenſen och hans Laſen vdi Boer giffuer huer thennem Marligen 1 tonne thorſt, och giør huer Dagswerck en gang om wggen, Wed Weſter ſtrand Ett huſ Kaldis weſter Skouffs huſ, Jens Findſen iboer giffuer Marligen 10 ſtepper Rug 6 ſtepper Biug, giør Dagswerck en gang Om Wggen, End giffuer hand aff en koehauffue, hand Bruger, Som er Indthagen paa Schouffuen 1 Dting smør, ſom hannem Nyhigen er paafat, End tho Smaa huſe Som er Bygd i en Aff Gaardhens Marck, Kaldis Kieldſchouffs marck, Niells Valleſen och Anders Smed iboer, giøre Dagswerck en gang om wggen till gaarden, Dog giffuer for^{ne} Niels Valleſen Marligen thil Landgilde, Aff Ett wenge paa How 1 tonne Thorſt 1 Lam 2 gief 2 høns, Theſligelſte vdi Snodie ſogen i Enneholle By en gaard Semen Pouelſen iboer giffuer Marligen thil Landgilde 1 pund Biug 1 f Cruikpendinge 12 f gæſteri, 1 Lam, Wdj Liden Snodie en gaard Niſmus hanſen iboer giffuer Marligen 1 pund Biug 1 f Cruikpendinge 8 f gæſteri 1 Lam, Wdj Steffuens ſogen wdi Bøgelund en gaard hans Jenſen iboer giffuer Marligen thil Landgilde 28 ſtepper Biug 1 f Cruikpendinge, 12 gæſterie, 1 Lam, Och ther for-

uden giffuer hand Aff Nogen Almindig Jord hand Bruger, Som er Indthagitt Aff Jellit, tho Nar tillige wdj Huertt Nar 6 stepper Biug, Och wdj thett thredie Nar Inthet, Fordj Jordenn ligger inde huert thredie Nar, Wdj Bostrup Sogen i Febed By En gaard Jep Olsen iboer giffuer Narligen 3 ore Biug, 2 ƒ Cruis pendinge holder 1 fodernod, Wdj Thobberis En gaard Northen Jensen iboer giffuer Narligen 3 Ore Biug 2 ƒ Cruis pendinge, holder Ett fodernod, End Brugis thil Same gaard En Enghauffue, huilken aarligen stylder 5 Lef hoe, Och er thil Same gaard Ett Bondgarns stad, Som nu Forst wdj thette Nar er Begynt och Opsatt, Wdj Brone Slette By ⁽¹⁾ en gaard Chresten Frost iboer giffuer Narligenn 6 ore Biug 26 ƒ Cruis pendinge, End En Enghauffue i Same Gaards Mark Som er Indelucht och Nenther Narligen 4 Lef hoe, Wdj Thranekier sogen wdj Bosthoffte en gaard Johanne hanfis iboer giffuer Narligen 1 pund Biug, 1 Otting Smor, Wdj Sonder herrit wdj Magleby sogen och By en gaard Raldis Broberigs ⁽²⁾ gaard, huor wdj Fire mend Boer, wed Raffen Thruels Anderfen, Math Mogensen, Hans Godfridsen och hans Mathenn, giffuer Narligen tilhobe thil Landgilde 10 pund Biug 4 daller gesterie, holder alle fire mend 1 fodernod, End thuende hus som ere Bygd paa Same gaards grund Math Ipsen Och hans Nielsen iboer, giffuer huer thennem Narligen 1 daller, Wdj Fobitslet ⁽³⁾ Sogn och By en gaard Hans Michelsen och Rasmus Michelsen iboer giffuer Narligen 7 ore Biug 2 ƒ Cruis pendinge 2 daller gesterie 1 Otting smor holder 1 fodernod, Aff Anduorschoufs Klosters godz wdj Sonderherrit i Foelballe ⁽⁴⁾ sogen i Westerby en gaard, Math Jensen iboer giffuer Narligen 1 pund biug 1 ƒ pendinge, En gaard Same stedz Norden Broen hans Godfridsen iboer giffuer Narligen 4 ore Byg 2½ ƒ Cruispenninge, Samelethes thise Efftherne wore och kronens gaarde och godz paa forne Langeland wdj Steffns en gaard Chresten Borre iboer giffuer Narligen 2 stepper, Biug 4 stepper haffre gesterie, 2 ƒ pendinge, end 16 Alb som kaldes drotningens gesterie, 2 ƒ gesterie, Wdj Bogelund ⁽⁵⁾ Fire gaarde paa thend ene Boer hans Anderfen giffuer 1 pund Biug 2 stepper Biug kaldes Schriffuer skeppe 1 Otting smor 1 Lam 1 gaaf 2 hons 12 ƒ penninge 1 tonne haffre gesterie, paa thend Anden Boer Math Nielsen giffuer Narligen 30 stepper Biug 4½ stepper haffre, 1 ƒ Landgilde, 2 ƒ gesterie, 16 Alb. Drotningens gesterie, paa thend thredie boer Oluff Nielsen, giffuer Narligen 30 stepper Biug 4½ stepper haffre gesterie 2 ƒ 4 ƒ ge-

(1) Toberriis, eller som det i Taxationsforretningen ovenf. S. frived, Toberig og Brønneslette findes nu iffe mere.

(2) Maaftoe det nuvarende Brolyffe.

(3) Nu Fobflette.

(4) Nu Fuglsballe.

(5) En By af dette Navn findes nu iffe mere paa Langeland.

ferie, 16 Alb. drotnings gesterie 1 Ɔ Landgilde, paa thend fjerde Boer Peder Gumme, Ɔyl-
 der Marligen 2 Ɔepper Biug, 2 Ɔ Landgilde, 2 Ɔ gesterie, 16 Ɔ Album drotnings gesterie,
 Ett wenge thill Same gaard Liggendis, kaldis Fladbiergs wenge, giffues Marligen aff 8
 Ɔepper Rug, Quilde for^{ne} gaarde och godh, Med Alb theris Rente och Rette tilliggelſe, Ag-
 ger, Eng, Skouff, Marck, Fiſkewand, Fegang, Wott och thiuſſuertt, Aldellis Inthet wndertha-
 git, med hwad naffn thet helſt er eller Neſſnes kand, Som ther nu tilligger Och Aff Arrildz
 thiid thillihgett haſſuer, Och Bor ther thill att Lige med Rette, for^{ne} Frw Anne Lunge
 och hindis Arffuinge, Nue och Schulle haſſue Nyde Bruge och Beholde for Emindelige Ey-
 gendome, Thi Beplichte wij Dſ wore Eſſtherkommere koninger vdi Danmark och kronen, Att
 frij hiemble Och Fuldkommeligen tilſtaa for^{ne} Frw Anne Lunge och hindis Arffuinge for^{ne}
 gaarde och godh, med Alb theris Rente och Rette tilliggelſe for huer mandh tilthalle ſom ther
 paa kand thalle med Rette i Rogre maade, Och ther ſom ſaa Steede Att for^{ne} gaarde och
 Godh Eller noggen theris Eygendom Rente eller tilliggelſe, Bliſſuer for^{ne} Frw Anne
 Lunge eller hindis Arffuinge, Affwunden wdj Rogen Nettergang for wor Wanhiemmelſ
 Broſt Skuld, Tha Beplichte wij Dſ wore Eſſtherkommere konninger vdi Danmark och kro-
 nen, Egien Att wederlegge for^{ne} Frw Anne Lunge eller hindis Arffuinge, Saa gaat godh,
 Bode paa Eygendom herlighed och Rente, Och Saa well Begleyligenn Inden Ser Sambfelde
 wgger ther neſt Eſſther Och holde for^{ne} Frw Anne Lunge och hindis Arffuinge thett Sla-
 deſøſt wdj Alle maade. Giffuit paa wort Slott Frederichsborg thend xviiij dag Auguſt
 Nar MDLxxvij Under wort Signett.

Paa Bagſiden: „Leſt paa Langelands Landſting Saa widt det Ungear dend ind-
 ſteffnte Sag om Diernis ſhouff till boetoffte d. 12 Novembris 1634.“ Et Stykke af den
 nederſte Rand (bog intet af Skriften) er afrevet og en Kant ſenere paafyet, hvorpaa ſtaer:
 „Dette Kongelig Skøde blef ſaaledis ilde medfarred, oc ſonderreffued, oc forderſwed af dj
 „Svenſke parthier ſom plyndrede Stensgaard wdj dend Svenſke Feide ymellom Danmark oc
 „Sverrig Anno 1658, till Bitterlighed haſſuer ieg dette ſrefwed med min egen hand, Stens-
 „gaard 17 Februar Anno 1658 Wincenz Stensvonn.“ (1)

(Original paa Pergament i Steensgaards Archiv, underſreven af Kongen. Seglet mangler).

(1) Denne Mand var Landbommer paa Langeland og blev bebelig ſaaret 1659, da Dens Indbyggere ſatte
 ſig kjæft til Mordværge imod de Svenſkes Angreb.

XX.

1578. Udtog af et Brev paa Mageffiste imellem Mourits Pødebust
til Rjørup og Fru Anna Lunge.

Mourits Pødebust til Rjørup,¹⁾ Høvedsmand paa Tranekjær, gjør bitterligt, at han har sluttet et Mageffiste med ærlige og velbyrdige Frue Fru Anne Lunge til Grimstedgaard, fl. Knud Steensens Efterleverste, ifølge hvilket han af bemeldte Frue har erholdt to Gaarde i Fyen, den ene i Skamherred, Nerduff²⁾ Sogn, som Peder Jørgensen iboer og giver til aarlig Landgilbe tre Pund Byg, Gjæsteri med „anden smaa Bede;“ den anden Gaard i Bindingehæred, i Skjellerup Sogn og By, som Peder Hjulmand nu paaboer og giver til aarlig Landgilbe en Hjerding Smør. For disse to Gaarde har han til Magelag udlagt til Frue Anne Lunge to sine Gaarde paa Langeland, i Nørreherred, i Snøde Sogn og By, den første Peder Lauritsen nu paaboer og som giver til aarlig Landgilbe sex og tyve Skjæpper Byg, to Skjæpper Havre, ni Skilling Skattepenge, en Gaas, to Høns; den anden, som Hans Laasen iboer, giver til aarlig Landgilbe et Pund Byg, et Lam, en Gaas, to Høns, tolv Skilling Penge; hvilke tvende fornævnte Gaarde i „Snødie“ med al deres Eiendom, Herlighed, Rente og rette Tilliggelse, som er Alger og Eng, Skov, Mark, Markjord, Aa og Rud, Moser, „Fuorte og Fellett“³⁾, Fiskevand og Fægang, Vaadt og Lort, Frue Anne og hendes Arvinger maae nyde, bruge og beholde for evig Eiendom o. s. v., alene med Undtagelse af den Skov liggende ude paa Hou, som og er disse tvende Gaarde tilreben, hvilken Skov Sælgeren forbeholder sig og sine Arvinger. Givet og skrevet paa Langeland paa Krogager, den 24 Dag Julii Aar 1578.

(Original paa Pergament i Steensgaards Archiv, underskrevet af Mour. Pødebust, Sti Pors til Skovgaard, Gregers Juul til Vestergaard, Landdommer paa Langeland, Kiebs Baad til Skovsbo, hæderlig og vellærd Mand Hr. Jacob Jørgensen, Sognepræst i Snøde, og Laurits Skriver i Solleboeligaard, Herredsfoged i Nørreherred paa Langeland. Der have været sex Segl, af hvilke No. 5 (Hr. J. Jørgensen) nu mangler. De andre vise Familierne Pødebusts, Pors's, Juuls og Baads Waabenmærker som i Aeldslexicon. Det 6te har Bomærke).

- 1) Rjørup i Skamherred udgjør nu en Deel af Grevskabet Roepstorff.
2) Nu Nørre Næraa.
3) Forte er Driftsvei for Døget; see J. Lov: 1, 48 (Rosensv. Udg.); Dlusfen i Videnkab.

Selsk. phil. og hist. Afh. 1, 338. „Med Forte og Fælled“ vil her sige: med alle de Rettigheder, der tilkommer Gaardene i det, der er fælleds for alle Bymændene.

1583. Brev paa Mageffiste imellem Hans Steensen til Krogager
og en Kirkebonde i Stoense.

By Epther^{ne} Brede Raand þou till Raand þholm 1) konng^t may^t Bessallings mandh
paa trander Jacob Jørgensenn Sognne prest tiill Snøde och stonþ paa lanne=
lanndt niels þ gomj kirke verrie till stonþ Kirke, þeder Rasmusenn degenn, kirke verrie
till Snøde kirke by kennedes for alle med dette vortt opne breff Nar mdyrrij thennd 6 dag
Maij vorre by offuer Ett maglag och vennlig skiffte, emellum Erlig och velbyrdig Mann
Hans stensenn. till krogager och niels møller y stonþ, for^{ne} stonþe kirkes
thiennere, epter Beggis veriþ gode Behag wiillie Ja och Samtycke, vdi Saa Maade, Atth
for^{ne} velbyrdig Hans steensenn skall haffue tiill euerdellig Att eye Aff for^{ne} stonþ
Kirke Jordth, Som niels møller y stonþ Brugt haffuer Enn ege laanne y hettemarck liigenn=
dis y maal medt Bøgelund þ Jord Synndenn puge ager er riij fassne Brett, och Same
maall loffuer øster paa, Inndtiill krogager þ ennemercke gerde, och Saa wester paa nogit
vdi Saandbiieriig þ mofe, Der imod skall for^{ne} stonþ kirke hauue tiill denn gaardt som
niels møller nu vdi boer epter hanns formanndt Jep hannsenn, till euerdelig att eye, nu
for sig och Siidenn for sinne epter kommere thre pløynings hutte, och nogre ege, Inndtiill enn Af=
fuldth vester paa, och øster paa Inndtiill østermofe gaardth Och Samme Jordt liigennedes y Reenn
høþfruu karinne Jen þ Baad þ Jord þ rix fassne nordenn Jiisterbroen Och Synndenn empestenn(?)
y østermarck y maall medt krogagers Jordth østenn stonþe By. Huilken Jordt for^{ne} hann þ stenn=
senn fraa sig och alle sinne Arffuunge och epterkommere, haffuer Samptyctt Att maa Indbegneþ
Medh pell og Seer kennde, fraa Krogager Eyedom tiill stonþe kirke och for^{ne} niels møl=
lerþ gaardt, Och Niels møller medt sinn kerre Offriighedtt, och kirke veriþ samtycke, haffuer
Beuilgett for^{ne} hann þ stonsenn och alle hanns sannde Arffuunge for^{ne} kirke Jordt nu her
Epther Att verre krogager þ eye, till ydremere stadfestelse att saa vbrødellige holdiþ skall
Euerdeliige som forffuit er, till vindsiþyrdt trycker by voriþ besegling henngenudis nedenn
vnder dette vortth opne Breff Datum vt supra

(Original paa Pergament i Steensgaards Archiv. Af de fire Segl findes Bogbullen, men uden Mærker,
af No. 1 og 2; No. 3 og 4 mangle).

1) Denne Gaard, for Reformationen Holmekloster og nu Brahetrolleborg, blev af Statholder Henrik
Ranzau, der kjøbte den af Kong Frederik den Anden, kaldet Ranzauholm.

XXII.

1592. Brev paa Mageskifte imellem Christoffer Rosengaard til Herluffstrup og Fru Anne Lunge.

Jeg Christoffer Rosengaardt thill Herluffstrup ⁽¹⁾ kenndis oc gior wittberligt for alle vdi thette mit Dønne breff Att ieg medt min frij wilge oc welberaadt Hug, Haffuer giort itt wennligth och Euigitt Mageskiftthe medt min Kierre faster dather Erlig och welbiurdig fru Anne Lonngē till Grimstedt vdi faa made, att for^{ne} fru Anne Lonngē och Hindis Arffuinge, skal haffue aff mig och Minne Arffuinge for Mauglaug och Euig eygenndom disse eptherstreffne gaarde och guoß, Sigendis her vdi laa lannndt vdi Nørre herritt vdi Horslundt Sognn y Bøgeholtt forsth enn gaardt som Niells wirke vdi boor skylder Marligenn, till Lannngilde itt halfft pundt byg tho stepper Der haffre fire marck tho stelling penngē, Nog enn gaardt vdi for^{ne} herritt vdi Løgethofft Sognn, y Lilde Løgethofft som Rafmus Hannsonn vdi boor, skylder Marligenn itt pundt byg, Elluffue marck penngē tho stilling ringer, ⁽²⁾ Ithem enn ode Jordt paa wuyllow som Niells Hege bruger, skylder Marligenn itt halfft pundt kornn, Ithem vdi sunndby sognn y thaaars it huus som Jørgenn rodder vdi boor, skylder Marligenn enn daller, Huilde for^{ne} gaarde ode Jordt och huus och Aldt theris renntte och rette tillegellse, som er stouff och Marck, Alger och Enng, Riis och Ruudt watt och thørtt, fiskeuandt och fægang Bønnder och bønnder sønner Liith och mogitt, Inndenn Marckestell och Wdenn, Jandtidt vnderthagennndis vdi Nogle mode medt huadt heldst Rauffen thett er eller Neffnns kannndt, som nu tilligger och aff Arildhs thidt tilligget haffuer och bør ther till att ligge medt rette, for^{ne} fru Anne Lonngē och hindis Arffuinge skal haffue, Niude bruge och beholde for Euig eygenndom, och Kiennndis ieg mig eller mine arffuinge epther thenne dag Inngenn Lodt deel eller rettighedt att haffue till eller vdi for^{ne} gaarde, ode Jord och huus vdi Nogen mode, Och ther som faa stede thett gudt forbiude ath Nogen aff for^{ne} gaarde, ode Jordt och huus eller theris eygenndom renntthe eller rette tillegellse, bleffue for^{ne} fru Anne Lonngē eller hindis arffuinge affwundenn Vdi Nogen rettergang formedelst Nogen Lannndhs Loug kircke Loug eller Ny funde ⁽³⁾ for min eller mine arffuingis wannhemmells brost skylt, Tha beplicker ieg mig eller mine Arffuinge att wederlegge for^{ne} fru Anne Lonngē eller hindis Arffuinge faa gaatt guoß och faa well belepligt igienn paa skylt Land-

(1) En nu nedbrudt Gaard i Vollerølev Sogn, Die- (2) D. e. 11 Mart paa 2 Skil. nær.
 fverfros Herred i Sjælland, hvis Jorher ere lagte (3) Nye Paafund ?
 til Juellund. D. All. 6, 396.

gilde och herlighed Inndenn sex samfelde Bger ther Nest epther komendis worden och holde thett hinde och hindis Arffuinge stadesloft vdi alle mode. Och ther Emodt haffuer for^{ne} fru Anne Lonngge vdlaggt till mig och Mine arffuinge, thise epther^{ne} gaarde och guoys, vdi Siellandt y Dieffuerkouuffs Herritt y wolderloff fogen och by forst enn gaardt som Jenns Oluffsonn vdi boer: skyder Arligenn till Landgilde thu pundt byg Ithem itt Gadehuus ibidem som Oluff Thufsonn vdi boer: Nog vdi same herritt y Giorflouff fogen och by Enn Andeell, som hun haffuer tillforhandlitt sig aff sine kierre Sonn Hanns stennsonn, vdi enn gaardt som Soffrenn freder nu vdi boer skyder Arligenn Attenn skepper byg: som thet breff hunn mig ther paa giffuet haffuer ydermere formelder och Inndeholder, Att haa vdi sannhedt er som forstreffuitt staar, Thill ydermerre windisbyrdt haffuer ieg mitt Signett her Under, throeth och medt egenn hanndt Understreffuet: och wennligenn ombedit disse erlige och welbiurdige mendt som ere Frederich Hobbe till Bøserup och Knudt Brene till Marßmarck (1) att de medt mig till windisbyrdt wille befeylle oc Understreffue: Datum Haldsted Closter thenn 9 Maij Anno 1592.

(Original paa Pergament i Steensgaards Archiv, understreven af Christoffer Rosengaard og Knud Arne; men Frederich Hobbes Understift mangler. Der have været tre Sigiller, af hvilke No. 3 (Arnes) nu mangler, og No. 2 (under den Plads, hvor Fr. Hobbes Navn skulde have staaet) kun er en Bogstulle uden Waabenmærke).

XXIII.

1594. Udtog af et Brev paa Magestifte imellem Gregers Juell til Westergaard og Hans Steensen til Steensgaard.

Gregers Juell til Westergaard, (2) Landsdommer paa Langeland, gjør bitterligt, at han har gjort et Magestifte med ærlige og velbyrdige Mand, Hans Steensen til Steensgaard, saaledes, at denne skal have af ham til evig Eiendom følgende Gaarde og Gods i Nørreherred paa Langeland; først en Gaard i Stoense Sogn og By, som Niasmus Hansen iboer, skyder aarlig til Landgilde et Pund Byg, en Otting Smør, Penge 12 sk, et Lam, to Gjæs, fire Høns, to Skjepper Gaasehavre, holder et Fodenød; en Gaard i Snøde Sogn

(1) Nu Knuthenborg Hovedgaard i Grevskaftet af (2) I Humle Sogn Sønderherred paa Langeland.

og By, som Simon Gomme iboer, giver aarlig til Landgilde to Pund Byg, fem Skjepper Havre, et Lam, to Gjæs, fire Høns, to Skjepper Gaasehavre, dog undtaget det Skovmaal paa Hou, som de to Huse, Anders Pedersen og Peder Madsen beboe, ere byggede paa. Desuden skal Hans Steensen nyde den Anpart og Rettighed, Gregers Juel har i et Bønge, der ligger til forne Gaard, som Simon Gomme paaboer i Snøde og kaldes Arnebjergs Bønge. Endvidere en Gaard i Ennebølle, i Snøde Sogn, som Hans Bendtsen iboer, giver aarlig til Landgilde halvtredie Ortug Byg, en Otting Smør, et Lam, to Gjæs, fire Høns, to Skjepper Gaasehavre, holder et Fodernød; af en øde Jord i Tressébølle Mark, som ligger til forne Gaard, gives aarlig sex Skjepper Byg. Fremdeles en Gaard i Tressébølle, som kaldes Tressébøllegaard, Jens Brod iboer, hvoraf gives aarlig til Landgilde to Pund Byg, en Otting Smør, Penge sex og en halv Mark to Skilling to Album, holder et Fodernød; en Gaard i Bøstrup Sogn, Emmerbølle By, Mads Nielsen iboer, skylder aarlig et Pund Byg, tre Mark Penge, et Lam, to Gjæs, fire Høns, to Skjepper Gaasehavre, holder et Fodernød. Disse forskrevne Gaarde med al deres Rente og rette Eiendoms Tilliggelse, som er Ager og Eng, Skov og Mark, Fiskevand og Fægang, Lørbegroft og Lyngslet, i Rjør og i Mose, Baadt og Tørt, Riis og Rød, inden Mark og uden Mark, i Forte og Fælled, skal bemeldte Hans Steensen og hans sande Arvinger nyde, bruge, beholde for evig Eiendom osv. Derimod har Hans Steensen udlagt til Gregers Juel fem Gaarde i Sønderherred, den første liggende i Fodsflette Sogn og By, Hans Michelsen iboer, giver aarlig til Landgilde halvandet Pund sex Skjepper Byg, Penge fem Mark tolv Skilling, en Halvotting Smør, holder et halvt Fodernød; den anden ibidem, Rasmus Madsen iboer, skylder aarlig ligesom den første Gaard; den tredie, i Fuglsbølle Sogn i Vesterby, Raffne Pedersen paaboer, skylder aarlig et Pund Byg, Penge en Mark; den fjerde, i Skrobølø Sogn, Thorpe By, Laurik Sørensen iboer, skylder aarl. to Pund otte Skjepper Byg, Penge to Mark, to Gjæs, fire Høns; den femte i Longelse Sogn, Pederstrup By, Peder Rasmusen iboer, skylder aarlig et Pund Byg; endvidere en Gaard i Nørreherred, Tullebølle („Thollebølle“) Sogn, i Lykkeby, Niels Jensen iboer, skylder aarlig halvandet Pund Byg, Penge een Mark to Skilling, et Lam, to Gjæs, fire Høns; endelig et Gadehuus ibidem, skylder Penge to Mark, og en Gaas. Datum Steensgaard den 15 September 1594.

(Original paa Pergament i Steensgaards Archiv, understrevet af Gregers Juel, og til Bitterlighed af arl. og velb. „Markur“ Lund til Holme (1) og Rubbek Pors til Skovsgaard. (2) De tre Sigiller hange ved).

(1) Holmegaard i Magleby Sogn i Sønderherred (2) I Humle Sogn, Sønderherred. paa Langeland.

XXIV.

1605. Udtog af Brev paa Magekifte imellem Rubbek Pors til Skovsgaard og Fru Margrete Basse til Steensgaard.

Rudbeck Pors til Skovsgaardt paa Langeland gjør bitterligt, at han har gjort et Magekifte med ærlige og velbyrdige Fru Margrete Basse, salig Hans Steensens til Steensgaard, saaledes, at hun skal have et Bønge, kaldet Mattehols Bønge, liggende næst Norden op til forue Fru Margretes Bønge og Enemærke i Nørreherred, i Stoense Sogn, hvilket Bønge „høffder“ paa Stoense Mark, kaldet Brings Mark, med den venstre Ende og „høffder“ paa den nørre Side paa det Maal, der ligger til den Bondegaard i Snøde, som Michel Degn iboede; og „høffder“ med den østre Ende, som løber op imellem de jordegne Bonders Maal og Frue Margrete Basse's Enemærke, som kaldes „Mellem Pratt“ osv. Dette Bønge, med Skov og Mark, Ager og Eng, saa vidt som det nu indgjerdet er, skal Frue Margrete nyde osv. Derimod skal Rudbek Pors have af Frue Margrete en halv Gaard, der ligger i Sonderherred, Tryggeløv Sogn og By, og skulder aarlig en Ort Byg, Landgilde, en halv Otting Smør, en Gaas, et Høns (sic), et halvt Fødenød. Steensgaard d. 12 November Aar 1605.

(Original paa Pergament i Steensgaards Archiv, understrevet af Rudbeck Pors, Hans Urne til Neregaardt (1) og Hr. Niels Hansen, Sognepræst til Snøde og Stoense samt Provst i Nørreherred. Tre hængende Sigiller, af hvilke det første, under R. P's Ravn, viser Familien Pors's Vaaben som i Adelsleg. II. Tab. 13, 74, kun at Stjernen i og over Skjoldet er syvoddet. Omkrift: Rudbeck Pors; det andet har Urnernes almindelige Vaabenmærke; det tredje viser en uafjendelig Figur, der dog intet Bmærke er, men snarere et Skjold, hvori et Mærke, der synes at have nogen Liighed med Familien Salveges Vaaben (Adelsl. I. Tab. 40, No. 48). Omkrift Niels Hansen).

XXV.

1605. Udtog af Rubbek Pors's Skjøde til Fru Margrete Basse paa en Gaard i Botofte.

Rudbeck Pors til Skovsgaard gjør bitterligt, at han har solgt ærlig og velbyrdig Frue Margrete Basse, salig Hans Steensens til Steensgaard, en sin Gaard og

(1) Nøbergaard i Nørreherred paa Langeland.

Gods i Nørreherred, Tranekjær Sogn, Botofte By, som Hans Jacobsen iboer, skylder aarligen eet Pund Byg og tyve Skilling Stattependinge, hvilken Eiendom han bepligter sig og sine Arvinger til at hjemle Kjøberen fri for hver Mands Tiltale. Givet paa Steensgaard den 12 November Anno 1605.

(Original paa Papis, med tre paatrykte Segl, understrevet af Rubek Vord, Hans Urne til Nedergaard og Niels Hansen, Sognepræst i Snøde samt Provst i Nørreherred).

XXVI.

1605. Udtog af Laurits Oldelands Skjøde til Fru Margrete Basse paa en Gaard i Ennebølle.

Laurits Oldeland til Distedgaard sælger til Fru Margrete, salig Hans Steensens Efterleverste til Steensgaard, en sin Gaard paa Langeland i Snøde Sogn, Ennebølle By, hvilken Hans Olsen nu paaboer og skylder aarlig til Landgilde atten Skjæpper Byg, ni Skilling „Skylpendinge,“ to Mark Gjæsteri, et Lamb, en Gaas, to Høns, et Foderbød at holde til Foders; for hvilken Eiendom Fru Margrete har givet ham Fyldest og fuldt Værd, nemlig halvandet Hundrede gode gamle Joachimsdalere. Thi bepligter Sælgeren sig osv. Datum Distedgaard, St. Jørgens Dag, som er den 23 Aprilis Aar efter Guds Byrd Tusende fem Hundrede paa det femte. (1)

(Original paa Pergament i Steensgaards Arkiv, understrevet af Laurits Oldeland og Hans Urne til Nedergaard egenhændigt. Begge Segl hange ved).

(1) Med dette Skjøde fulgte et Brev fra L. Oldeland til Fru Margrete, hvori Gaarden tilbydes hende for 200 Joachimdalere samt et Skjøde paa Papis medsendtes, hvori denne Kjøbesum anførtes, dog med det Tillæg i Brevet, at om hun ikke syntes om Skjødet, kunde hun selv lade et nyt strive paa Pergament, hvilket da L. Oldeland vilde understrive. Fruen maa have fundet Prisen i Papis-skjødet (200 Jd.) for høi og derfor benyttet Sælgerens Tilbud, hvorfor Prisen i Pergamentsdocumentet, der i Øvrigt er ligelydende med hiint, er ansat til 150 Jdl. Hun har altsaa strevet Pergamentsboc. paa Steensgaard, men dateret det som Laurits Oldelands egenhændige Papisdocument, nemlig S. Jørgensdag 23 April 1605, Distedgaard, endskjondt det rimeligviis først noget senere er virkelig understrevet af Sælgeren og Bitterlighedsvidnet. Deraf kommer det, at Følgebrevet til Bonden er dateret næsten 10 Maanedes efter Skjødet.

XXVII.

1606. Laurits Oldelands Følgebrev paa en Bondegaard i Enebølle.

Hillsenn mett gud, Wibe maa y Hanns ollsen huondis Wdij Enebølle y Snnøde suodgenn paa Langeland, att Jeg Lauris olleland haffuer suold oc aff hienn Eder fraa mig oc mine aruenge oc tiell Erlig oc Wielbyrdlig frube, frube Margrette baße Salige Hanns stienneens Effterlieffuerschied till Stiennsgaard oc hienn dis aruenge; thi byder oc beffaller Jeg eder att giørre oc gieffue hiennde Egt oc arbeit schatt oc Landdguelle att ij Retter Eder hier Effter saa framtt som ij eder for schade Wiell tage Vaere Thill ydermere Wienn dis byrd hauffuer Jeg mielt Siennete hier vnder trygtt oc mett mien Syenn hanns Vnder schrieffuett. Schrieffuett paa Ulstedgaard Thenn 12 februarij Anno 1606

(Original paa Papir i Steensgaards Arkiv, understreven og beseglet af Laurits Oldeland egenh.)

XXVIII.

1606. Udtog af Mogens Gøies Skjøde til Fru Margrete Basse paa Gaarde og Gods paa Langeland.

Mogens Gøie til Bremersvold ⁽¹⁾ gjør bitterligt, at han for Guld, Sølv, PENDINGE Fyldest og fuldt Værd efter hans egen gode Nøie har solgt Skjødet og afhændet fra sig og sine Arvinger til ærlige og velbyrdige Fru Margrete Basse, salig Hans Steensens Efterleverste til Grimstedt, følgende Gaarde og Gods paa Langeland: en Gaard i „Fowelsbølle,“ Michel Gotfriedsen paaboer, og giber til Landgilde 2 Pund Byg, een Ortug Havre, een Fjerding Smør, eet Lam, to Gjøes, fire Høns, halvanden Mark „Erridypendinge,“ holder eet Fødenød; en Gaard i Bremmelbjerg, Thomas Hansen paaboer, som giber i Landgilde to Pund Byg, een Ortug Havre, een Fjerding Smør, eet Lam, to Gjøes, fire Høns, halvanden Mark Erridypendinge, holder et Fødenød; desuden Fjerdeparten af en Gaard, kaldet Sjøgaard, Rasmus Villumsen paaboer, giber til Landgilde femten Skjæpper Byg, sex Skilling Penge, Fjerdeparten af en Otting Smør. Disse Eiendomme tilpligter Sæl-

(1) Bremersvold i Fugelse Herred i Laaland.

geren sig med de sædvanlige Formularer at hjemle Kjøberen frie for hver Mand's Tiltale. Datum Bremmersbøld d. 1 September Aar 1606.

(Original paa Pergament, understrevet egenhændigt af „Mons Gøe," Knud Urne til Mafemark og Morten Venstermand til Søholt, i Steensgaards Archiv. Af de tre Sigiller mangler No. 2. No. 1 viser Gøernes sædvanlige Vaaben; No. 3 Familien Venstermands, kun at her det første Felst har 4 Bjeller, det andet er blankt; jfr. Aetst. II, 346).

XXIX.

1607. Udtog af Hennig Gøes Skjøde til Fru Margrete Basse paa tre Gaarde paa Langeland.

Hennig Gøe til Kiellstrup ⁽¹⁾ gjør bitterligt, at han har skjødet og afhændet fra sig og sine Arvinger til ærlig og velbyrdig Frue Margrette Basse til Steensgaard tre sine Gaarde paa Langeland, de to liggende i Sønderherred, den ene i Søffuerthorp, som Peder Iversen paaboer, skyder aarlig een Ortug Byg, en halv Otting Smør, tolv Skilling Erridypenge, et halvt Joernød; den anden i Illebølle, som Christen Stomager paaboer, skyder aarlig en Ortug Byg; den tredie Gaard liggende i Nørreherred, i Snøde, som Michel Hanssen paaboer, skyder aarlig et Hund Byg, to Mark Erridypenge; samt et Gadehuus, som er bygget paa samme Gaards Grund. Sælgeren har derfor modtaget Fyldest og fuld Betaling og forpligter sig til at hjemle Kjøberen Eiendommen. Datum Kiellstrup 11 Martij Anno 1607.

(Original paa Pergament i Steensgaards Archiv, understrevet egenhændigt af „Hennings Gøe." Seglet hænger ved.)

XXX.

1612. Udtog af Erik Urnes Skjøde til Ditlev Holt paa en Gaard i Sjælland.

Erik Urne til Søgaard gjør bitterligt, at han har solgt og skjødet til ærlig og velbyrdig Mand Dettloff Holt til Eskildstrup en sin Eiendoms Gaard, liggende i Sjælland, i Ringstedherred, „Freerslouff" Sogn og Høstenn Torp By, som Oluf Sørensen nu

(1) Gaarden hedder nu Kiærstrup, i Fugelse Herred i Laaland.

paaboer, skylder aarlig to Pund Byg, fire Tønder Havre, atten Skilling Penge, „Hvilke for= „skreffne Gaard och gouds med ald disse herlighed Rentte och rette thilliggelse Vdi Husse, „haffuer och Jord Skouff och mark Ager och Eng Fiskevand och fægang Waatt och thiurtt „Indenn och Vden markessiell, Saa wel som och Jorden, Bøndersonner paa goudsitt Sampt „di derpaa føde ere, Aldels Intett Vndertaget vdi nogenn maader“ Ditlev Holdt og hans Arvinger skal nyde bruge og beholde. Sælgeren har derfor modtaget Fyldest og fuld Værd osv. Kjøbenhavn d. 30 September 1612. Brevet er underskrevet af Erik Urne selv og Mogens Ulfeld til Sielsøe.

Paa Bagsiden Paategninger, at Skjødet er læst paa Ringsted Herredsthing d. 31 Juli 1617 og paa Sjællandsfar Landsthing Onsdagen d. 23 Juni 1619.

(Original paa Pergament i Steensgaards Arkiv. Begge Seglene, med Urners og Ulfelders sædvanlige Skjoldmærker, hange ved).

XXXI.

1637. Udtog af Fru Margrete Krabbes Skjøde til Vincents Steensen paa Halvparten af en Gaard i Ennebølle.

Margrete Krabbe, salig Ditlev Holdts til Eskildstrup (1), gjør bitterligt, at hun har solgt sin kjære Søn og Svoger, ærlig og velbyrdig Mand Vincents Steensen til Steensgaard, en sin Part i en Gaard, liggende paa Langeland i Snøde Sogn, Ennebølle By, som Rasmus Bertelsen iboer, skylder aarlig eet Pund syv Skjeppe Byg. Hvilken Eiendom Sælgeren lover, med den sædvanlige Formular, at hjemle Kjøbereren fri for hver Mandes Tiltale. Actum Steensgaard d. 2 April Anno 1637.

Paa Bagsiden: Læst inden Nørreherreds Thing, Torsdagen d. 4 Mai 1637; Læst paa Lauffuunds Landsthing den 21 April 1647.

(Original paa Papir i Steensgaards Arkiv, underskrevet egenh. af Margrete Krabbe og Peder Baasfe til Serup, kl. Befalingsmand paa Tranefjar Slot. Seglene ere paatrykte ved Navnene).

(1) Denne Gaard ligger i Ringsted Herred.

XXXII.

1642. Udtog af Christoffer Steensens Skjøde til Vincents Steensen paa Gaarde og Gods paa Langeland.

Christoffer Steensen til Grimstedgaard gjør bitterligt, at han har solgt til sin kjære Broder, ærlig og velbyrdig Mand Vincents Steensen til Steensgaard, Gaarde og Gods paa Hou i Snøde Sogn, Langelands Nørreherred; den første, som Mads Nielsen paaboer, skulder aarl. $\frac{1}{2}$ pund Byg, $\frac{1}{2}$ pund Rug, $\frac{1}{2}$ Otting Smør, 6 Skjepper Humle, og har Skov til 4 Sviins Olden; den anden, som Peder Hansen paaboer, skulder aarl. $\frac{1}{2}$ pund Rug, 1 Rigsdaler Penge, 1 Gaas, og har Skov til 2 Sviins Olden; den tredje, som Peder Gregersen paaboer, skulder aarlig en Fjerding Smør, et Lam, og har Skov til 1 Sviins Olden. Disse Gaarde med „fourt och Fjellid“ osv lover Sælgeren at hjemle Kjøberen frie for hver Mandes Tiltale. Actum Grimstedgaard, den 1 Februar 1642.

(Original paa Papir, understreuet og beseglet af Christoffer Steensen, hans Broder Eric Steensen til Sollestedgaard (1) og Borchard Rud til Søbygaard; (2) i Steensgaards Archiv.

XXXIII.

1668. Udtog af et Skjøde, hvorved Henrik og Erik Steensen overdrage Hans Ditlev Steensen deres Anpart i Steensgaard m. m.

Henrik Steensen og Erik Steensen, begge til Steensgaard, overdrage til deres Broder Hans Ditlev Steensen deres Anpart i Steensgaards Hovedgaard, Gaarde og Gods, Grund og Eiendom, i Nørreherred, Snøde og Støense Sogne, hvilket Gods arvelig er tilfaldet dem efter deres Fader, ærlig og velbyrdig Mand Vincents Steensen til Steensgaard, forrige Landsdommer paa Langeland, og efter deres Moder Fru Anne Hold samt deres Moder ærl. og velb. Jomfrue Magdalene Hold. Godset bestaaer af 1) den femte Part af Steensgaards Hovedgaard med Gaardens eget Skovmaal og Græsning paa Hou, imellem Øster- og Vester-Strand, imellem Kronens paa den søndre Side og „Stigte Haven“ paa den nordre Side, tilligemed Huse, byggede paa Gaardens egen Grund og med i

(1) I Sønderherred i Lolland.

(2) Nu Søbyholm i Lollands Nørreherred; cfr. d. Atlas 17, 508.

dens Tært beregne, saa at bemeldte Steensgaards Hovedgaards Tært, Skov, Mark og Eiendom, beløber sig til 62 Tønder 2 Skjepper 1½ Hjerdingkar Hartkorn. Desuden den femte Part i følgende Gaarde og Gods: i Snøde to Gaarde; Tredsebolle een Gaard, paa hvis Grund tillige et Huus er bygget; Ennebolle tre Gaarde; Stoenfse Sogn og By een Gaard. Endvidere i Jylland, Hierm Herred, i „Mouß“ en Gaard, der giver 2 Orter Rug og 2½ Tønde Byg, samt en anden Gaard i „huons høye“ der giver otte Tønder Havre, et Pund Smør, 10 Mark Krigsgjæsteri, en Skovhogn, et Skovsbiin, et Fødenød, et Lam, en Gaas, to Høns, en Snees Eg, et „Lafstag“; i Glaiborrig et Huus; endvidere i en Gaard i Mouße By 1 Tønde, 1 Skjeppe, 2 Album Hartkorn, og „fra den Ide Lod efter voris Sal. Moster 1 skjeppe 2½ alb.“ Ligeledes afftaaee Sælgerne til deres Broder den dem tilhørende Femtepart i alt Løsøre m. m., samt i Forpagterens Restants osv. Derfor have de oppebaaret af deres kjære Broder ndiagtig Betaling. (1) Actum Kjøbenhavn d. 19 Juli 1668.

(Original paa Pergament i Steensgaards Arkiv. Foruden begge Sælgerne, Henrik og Erik Steensen, have som Bitterlighedsvidner medunderskrevet Henrik Gylbenstjerne Nielsen til „Nielle Mousse“ og Joachim Christoff Bülow til Smidstrup. Under de respective Navne hange velbevarede Sigiller i Træcapfeler med Familierne Steensens, Gylbenstjernes og Bülows (Abdel. I, Tab. XIV No. 364) Daabenmærker.

(1) Efter dette og de øvrige her aftrykte Dokumenter fra Steensgaard, samt velvillig Meddelelse af Hr. Pastor F. Vilhjelms til Snøde, bliver Familien Steensens Stamtable følgende:

| | | |
|---|--|--------------------------------------|
| Knut Steensen til Lundsbygaard † imellem 1568 og 1577. | | |
| g. Anne Lunge til Grimstedgaard. | | |
| ----- | | |
| Hans Steensen til Grimsted og Krogager (siden Steensgaard): † 1594. | | |
| g. Margrete Basse, Datter af Erik Basse til Sjørup. | | |
| ----- | | |
| Vincent Steensen til Steensgaard † 1659. | Christoffer Steensen til Grimstedgaard. | Erik Steensen til Sollestedgaard. |
| g. Anne Hold, Datter af Ditlev Hold til Esildstrup og Margrete Krabbe. | g. Birgitte Normanb. | |
| ----- | | |
| Hans Ditlev Steensen til Steensgaard. | Henrik St. | Erik St. |

Lundsgaard i Bjergerred.

XXXIV.

1618. En Vidisfe, hvori er indført en Dom af 1577 imellem Wsfield Chri-
stofferfen til Jerøhave og Anne von Mellen.

Wj Christian den Fierde osv Gior alle Witterligt, Att for os wor Schicked os elst-
frue Anna Wsfield, Affgangene Wsfield Christopfferfens daatter till Jerø-
haffue, (1) Med ett welbesiglid Papiers dombress, med fire Indsegle forre, som fanttes heell
oc holden, Wstraben, Wstungen, Wmaculerett oc y alle maade Wsforfalschett, Riudendis Ord
fraa Ord som efftersøllger. Wi Effterschreffne Jacob Wsfield till Rorhøll, (2) For-
gen Marsuin thill Dybed, (3) Arell Wsfferd till Arell wold, (4) oc Mort-
tenn Brod thill Barløse (5) Gior witterligd, Ad effter denn befalling Os af Kongl-
Maytt. wor Aldernaadigste Herre er giffuet oc befallet, Att wij os wdj Ddenske stulde for-
samle, Søndagen Vocem Iucunditatis, som ehr denn 12 May Ar 1577. Och der samme-
stedz holde Retterthing oc dømme paa hues Sager for hanns Maytt. oc Danmarckes Riges
Naad schulle Ordeles thill Allmindelige herredag wdaff Fyen, Fangeland oc Laasingsh, Cyther
som høybem. Kongl. Maytt. bressue der om thill herridytthing og Landytthing ere forkyndede
oc Udgangne Haffuer wij høybemelte Kongl. Maytt. naadige willie oc befallingh effterkom-
mett, oc os paa samme Thid wdj Ddenske forsamlid: Och er den 15 dag wdj samme Maa-
net møtt for os wdj Rette der sammesteds, Erlig oc Welbiurdig mand Wsfield Christop-
fferfen till Jerøhaffue, oc hafde Med wores steffning wdj rette steffuett Erlig oc Wel-
biurdig frue Anna Palli von Mhellenes (6) effterleffuersche, med hendes oc hendes
børns Laugewerga Och hende tilthallett for nogen grund oc Eigendomb, som hand formeente
hende ad bruge med Wrette, som er Gammelstouff, gammel moese, Mundehetten,
Rudid, Rue, Espelund oc gierre Enge, saa oc enn høgelund som hand beretter no-

(1) En nu nedlagt Gaard i Rønninge, i Bjerger- (4) En Gaard i Renneberg Herred, Malmehuus Lands-
herred, Ddenske Amt. hestingsdømme i Slaane.

(2) Nu Holtshavn. (3) En Herregaard i Bem- (5) I Ddenske Amt, Baag Herred.
menhøi Herred, Malmehuus Ldøstbøme i Slaane. (6) Fru Anne Knob.

gre hans Aggre Paaløbbe med enderne, Difligeste Stelleberg Truelß haffue oc saa ved stranden. I lige maade for hans fader hafuer beklaget sig ad were brostholden, ad hand icke hauer bekommet stieff oc fylliste for enn broderpart wdj Lundsøgaard (1) oc Lindsøgaard. (2) Da fremkomb for^{ne} frue Anna Pallj van Mellens Efferleffuersche, och gaff thillkiende, samme for^{ne} Eigendomb som hannnd paathallid herde hendes bornn thill, oc satte derfor wdj rette, om hunn burde ad gaae wdj rette for hendes børns godß, om for^{ne} hendes børns werge icke burde ad suare derthill epther Lougen. Ther thill suaret for^{ne} Wlffeld Christofferßen oc berette, ad hannnd hafde Louligen Ladett steffne oc Kalde for^{ne} frue Anne med hendes Lauenerge, hendes born med deres Lauenerge, som hand oc for os beuiste, oc hunn hannem icke kunde negtte, Och saatte derforre wdj rette, huad heller hannnd wor pligtid ad føre deres werge thillstede, eller hunn, som met dennom Louligenn wor Kaldett, och om hun icke burde att gaae med hannom wdj rette, eller føre thillstede for^{ne} børns werge, oc om hand burde ad miste sinn grund oc Eigendomb, som hand kunde haffue rett thill, for de icke wille møde, Effer som hand hende med dennom som forschet hadde louligenn ladett kalde. Ther till shuarett for^{ne} frue Anna, Erlig oc Welbiurdig Sürgen Daa thill Snedinge (3) att were sine Børns rette werge, Och formeente hannom ad were wdj Kong. Matt^{ts} forfald forhindret, att hand icke kunde were tilstede, oc wor aff os dom begierendes Om hun burde ad gaae med hannom wdj rette eller icke, Tha efferdj for os wor bewist, ad for^{ne} frue Anne med hendes Lauenerge hendes born med deres Lauenerge wore Louligen kallede, som hun icke heller widste hannom ad negtte, oc hun første oc anden dag nød sitt studhmaall att dersom hun entten med Kong. Maytt^{ts} wor Maadigste herres breffue elder andre noigagtige breffue eller widnisburd kunde beuiste hannom ad were wdj Kong. Maytt^{ts} forfald forhindred, skulde der ingen domb (som icke heller thilborligtt) gange, Och dett dog icke huercken første, Anden eller thredie dag for os bleff bewist entten med Kong Maytt^{ts}, Sürgen Daa s egen eller nogen andens breffue eller windisbiurd, wden hendes egenn Munttlig beretningh: Widste wj icke ad kunde andet der paa for rette kiende och affsige, End for^{ne} Wlffeld Christofferßen So bør ad niude sin steffningh, och hende med hannom ad gaae wdj rette, Med mindre hun hendes bornns werge haffde ført tilstede eller deres Loulig forfald ladet bære eller nogen anden hendes fuldmegtige forordineret, som med

(1) Nu Stamhuus, i Bjergcherred, Dønsø Amt.

(2) Lindsøgaard er nu neblagt; men et Huus ved Stranden, imellem Lundsøgaard og Risingshøved, hedder endnu Lindsøhuus.

(3) I Vester Flakkebjergcherred, Sørsø Amt. Man seer heraf, at Sürgen Daa har faaet Snedinge tidligere end 1588 og 1598, som Pontoppidan og Hofman sige: D. III. 3, 40. 6, 312.

hannom om same Sager vilde gaaett wdj rette. Effter sig Leylighed suarett for^{ne} fru Anna oc gaff thil kiende, ad huiß Eigendomb hunn bruger som for^{ne} Wlffeld paathaller, denn hauer werett brugtt wdj Her Hoffuenskilds (1) Thid thill Lundzgaard oc Lundzgaard wdj frue Sidzels (2) Thid, Eiller bryffes thid, Her Claus Eriksens (3) thid, Palli Andersens (4) thid, Palli Andersens Arffuings thid, Hans van Mellens thid, frue Ellens thid, oc hendes (5) Sallig hosbondz thid, huorthill for^{ne} Wlffeld Christoofferskenn berette, ad enn partt af for^{ne} gode mend hafde haafft alt for^{ne} godz wnder hende, (6) saa well Lundzgaard frue Anna Paa sine børns wegne nu besidder, som Refffninge hand nu y werge haaffuer, oc meente dennom derfore ad kunde bruge, huiß dennom wor magfeldigh, (7) effterdj de wore paa Lundzgaard besiddendes, oc satte wdj rette, ad effterdj for^{ne} godz siden wor skiftet och deeltt wdj blantt Pallie Andersens Arffninger, om huer aff dennom icke burde ad nyde huiß thill dett godz, de bekommett haaffue, haaffe liggett thilforne med rette, Och fremlagde enn Konning Frederichs domb wdj Odenske wdgiffuen Aar 1527 Mandagenn effter wor frue dagh, Bemellendes som her efftersøller: Wj Frederich med gudz naade, Danmarckes, Wendes oc gottes Konningh, wd-wold Konge thill Norge, Herttug i Sleschwigh, holstenn, Stormarn oc dyttmerschen, greffue wdj Oldenborg oc dellmenhorst. Giøre alle bitterligd, Att Aar epther gudz biurd, M d r x v i j o,

-
- (1) Sandsynligviis Peder Hogenstild, som ogsaa eiede Dallund og mere Gods.
- (2) Denne Fru Cæcilie (Sibsel) er formobentlig Cæcilie Ottosdatter Skinkel, Peder Hogenstilds Enke. Deres Datter var Cæcilie (Webersdatter) Hogenstild, som blev gift med Sver Bryffe og ved ham Mober til flere Børn, blandt hvilke den i Tegten nævnte Eiler (Borffsens Bestr. over Lundzgaard S. 47. Pontop. Marm. dan. 1, 256. Wedel Simonsens Rugaard 1, 2, S. 35.
- (3) Af uvis Herkomst. Derfor Wedel Simonsens Formobning (Rugaard 1, 2 S. 23), at Engelbrecht Bydelbachs Frue, Mette Pederdatter, var en Hogenstild, er grundet, kan denne Claus Eriksen antages for en Bryffe, gift med Margrete Bydelbach, fra hvilket Egteffab da muligens hans Aftomst til Lundzgaard hidrører.
- (4) Palle Andersen Wlffeld, en Sen af Anders Eriksen Wlffeld til Røgsbølle, eiede tillige Sverringe paa Hindsholm. Hans Sen Christoffer Pallefen Wlffeld arvede efter Faderen Tershave; en af Dottrene, Ellen Palleddatter Wlffeld, bragte i tredie Egteffab sin Deel af Lundzgaard til Hans v. Mellen, der tilkjøbte sig de andre Arvingers Lobber i denne Gaard. Hans v. Mellens og Fru Ellens Son var Palle v. Mellen, gift med den her omhandlede Fru Anne Knob; Christoffer Pallefen Wlffeld efterlob Tershave til sin Sen Palle Christoffersen Wlffeld, almindelig kaldet, som i dette Document, Wlffeld Christoffersen.
- (5) Næmlig Frue Annas, icke Fru Ellens Husbonde; altsaa i Palle von Mellens Tid.
- (6) o: under Hænder, i Besiddelse.
- (7) hvad der laa dem bequent.

Mandagen næst efter vor frue dag assumptionis for vor Retterthing: paa Biscopsgaarden i vor stad Denske, Reruerendes os elst her Tyge Krabbe, Danmarks Niges Marck, Her May Erichsen, Her Offue Lunge, Her Arell brade Riddere, Mogens Mundt wor Mand oc Raad, Jurgenn Hemingsen (1) wor Landzdommer i Tyeu, och Jens Guas, wor Mand oc Thienner, Wor schicked os elst Hans van Mhellen wor Mand oc thienner paa dend ene, oc thilthallet os elst Christoffer Pallisen, wor mand oc thienner, Paa denn anden Side, for nogen skouff, Eng oc Eigendomb, Liggendis wdj Reffninge. Och fremlagde Hans van Mhellen ett Kiøbebreff, liudendes, Att Niels Steen haffuer soltt oc stott Hans van Mhellen ald dend deell oc rettighed, som hans hostrue frue Agathe (2) wor thilsfalden i Lundzgaard oc Lindzgaard med ald sin tilliggelste thill euindelig eye, som Pallj Anderssen i sin heffd oc wære hafde, oc sagde selff ad hafue arffuedeell derudj paa hans hostrues wegne, oc hauer derforre tilkiøbt flere deele i forn gaarde oc meentte fordi att niude oc beholde ald denn Eigendomb som bruges thill forn Lundz oc Lindzgaarde, denn thid Pallj Anderssen hafde baade Lundzgaard, Lindzgaard oc Reffninge, Der thill suarett os elst forn Christoffer Pallisen, oc sagde, att denn Eigendomb de omtretter ligger i Reffningemarck, oc att den wor aldtid brugtt thill Reffningebye, Indtill saa lunge Her Hoffuenskiold sig wend till sig dett goedy i Reffningebye, oc att Pallj Anderssen forn Christoffers fader y sin thid brugtte nogen de Eigendomb oc Enge y Reffningemarck thill sin egen behouff, och Lagde nogre de skouffue i fred y samme marck, Paa dett de skulle forbedres, Och fremlagde ett stiffe breff, Liudendes, Ath hannom er tillschiffet nogett goedy i Reffningebye, Item Enn Domb, som os elst Her Weder Lycke med flere gode mend epther wor befallingh hafde forfarett oc grandstett Leyligheden om samme Eigendomb, oc att de ingenn besønderlige Ennemerd kunde forfare, dett Hans van Mhellen burde ad hafue i Reffningemarck, vnder tagenn huis Aggeriord som hand bruger thill Lundgaard oc thilforne laae Till Lindz, oc huis eng, som ligger paa samme Jord, oc meentte Christoffer Vallesen, att denn eigendomb, som laae till Reffningebye, for Her Hoffuenskiold thilsammen droeg altt goedgett wnder ett herstiff, bor nu igienn ad bliffue thill samme goedy, effterdj dett er deelt oc stiftt i flere parter emellem alle Valle Andersens Arffuinger. Tha effter thilthalle, giensuar oc jagens Leylighed, bleff der saa paasagd for rette och dennom emellom thallett till Mindelighed,

(1) J. S. Duipow til Sandagergaard i Skodby- (2) Agathe Vallesdatter Alfeld, Valle Andersens Datter, Hans von Mellens Svingerinde.

ad Hans van Mhellen schall haffue, niude bruge och beholde alle de Lunde, Stoffue oc Eigendomb, som ligger i Lundzgaardsmarck inden alle fire marckestuel, oc Lindzgaard med ald sin tilliggelsse oc Lindzfierdingh offuer alld Reffningemarck med ald sin tilhoringh, som hand nu bruger med Ploug oc Lee, oc gronbierrigsstouff, som ligger i Reffningemarck, oc Ossebeds madh, som løber paa Ossebed oc der thill Ropsengh, Item alle Lodzeigere i Reffning, stulle niude, bruge oc beholde i Reffningemarck, Stouff, agger oc engh, huer thill sit godz, efter som de hafue lod oc deell i Byen, Vden huiß Hans van Mhellen Rand bewise med skifftebrefue, som giord er emellom Pallj Andersens arffuinge, der noget er hannem serdeles wdlagd i nogre andre marcke ad schall haue till Lundzgaard oc Lindzgaard: Giffuett Aar, dag oc sted, som forschtt staar vnder wortt Signett. — Derneft i rette Lagde hand en domb aff gode mend Vdgiffuen Aar 1555. Thiffdagen for Simonis et Jute dagh liudendes som her efter föllger. Wj Efterschreffne Werner Sualle till Bisboe (1), Landzdommer i Byen, Didrich quidþou till Nørbed, Peder Lyde till Skouffsboe, Peder Nørbye til Wrup (2), Jacob Tønisen thill Brøvelhede. Wj giøre for alle witterliggt med dette wortt Obne breff Aar Mdlv. denn Thiffdag for Simonis & Judæ dagh, wore wj efter Kong. Maytts wor Allernaadigste herres breff oc strenge befallingh paa Reffningemarck forsamlid, och thill of thoge wi Erlig oc welbiurdige mand Anders Wrne thill Himmelstrup i Erlig oc Welbiurdig manß sted Peder Marckurßenn thill Drendrup, med os enn Sag ad høre, grandsche och forfare paa forre Reffningemarck, om trette oc deele, som wor emellom Erlige oc Welbiurdige mand, Christoffer Wlffeld paa Tershaffue, paa denn ene, oc Erlig oc Welbiurdig mand Pallj von Mhellen thill Lundzgaard paa denn anden Side, Da Wdfore wj efter samme Kongl. Mayestæts befalling, grandskide oc forfore, først om enn engh, som Erlig oc Welbiurdig mand Christoffer Wlffeld berette for os, ad Pallj van Mhellen hafde ladett slagebe fraa hannem, som løber neder fraa hans aggre ender i gammellstouff, som hand althid brugt hafuer indtill gierdett, siden att fallig Kong Fredrichs domb der paa wdgangen ehr, disligeste berette hand oc beuiste, med Aastederne ett Anderstedß der hoß att hans Engmaall Wdlob fraa hanns Aggerland oc Indtill gierdett, Eigesom Pallj van Mhellens boede Engmaall oc stouff wdlob fraa hanns Aggreender, och thill gierdid, disligeste forfore wj Linzfierings End i forre gamell stouff, som oc løber wd till gierdet, saa breett som Lauridz Thgesens Jord, som hand bruger aff Lindzfierdingh,

(1) Maaste det Samme som Bisbjerg i Ubbereb (2) En Bondegaard i Kjolstrup Sogn, Ddense Amt. Sogn, Ddense Herred.

som er Pallj van Mhellen's bunde Disligeste forfore wj enn eng paa Reffningemarck liggendes, som kaldes gammelmoeße, som Christoffer Wiffeld berette for os att hand hafde Kongl. Mayestæts domb paa, som wor domptt till Reffningbye, som Pallj van Mhellen nu bruger moed saeme Kong. Mayestæts domb! Der thill suarett for^{ne} Pallj van Mhellen oc sagde att hand hafde althid brugtt denn samme engh, siden att hanns Moder døde, oc ey Christoffer Wiffeld hafde befattet sig med same eng siden, Disligeste berette Christoffer Wiffeld oc beklagede, ad Pallj van Mhellen brugtte Ruidid, som Sandemend soere fraa Thuinge ⁽¹⁾ oc thill Reffningemarck och Esbelund som ligger i Reffningemarck, moed Sallig Kong Fredrichs dombs liudelsße. Der thill suarett for^{ne} Pallj van Mhellen oc sagde, att hand brugtte dett siden hanns Moder døde, Da frem i Rette Eskid Wj ad huiff breffue oc bewisningh, som de hafde paa for^{ne} Reffningemarck oc paa disse for^{ne} Masteder, som nu forbemeltt ehr, Da strags i rette lagde begge partter Sallig Kong Fredrichs domb saa liudendes, ad hans van Mhellen schall niude Lindzfierring offuer reffningemarck, saa wytt som hand denn did brugtte med Ploug oc Lee, Och alle Lodzeigere i Reffninge skulde Niude bruge oc beholde i Reffningemarck, stouff, Agger, eng huer till Sitt goedz, epther som de hafue Lod oc deell i byen, som saeme Kong: Mayestæts domb ydermeere bemelder, Indeholder oc Bduiser. Derneft frem i rette Eskett wj aff Pallj van Mellen, om hand hafde nogre andre bref oc bewisning paa disse for^{ne} Masteder paa Reffningemarck end hand nu i dag for os i rette lagde, da wilde wj legge hannom thid fore ad fore dennom i rette, Da sagde hannad ney, ad hand hafde ingen andre brefue paa denne thid, end same Kongl. Majestæts domb, som hand i dag for os i Rette lagde. Tha effter Thilthalle, giensuar, breeff oc bewisning, Sagsens Leylighed, som da for os i rette Lagdes, sagde wj der saa paa for rette, ad Christoffer Wiffeld bør ad niude denn eng oc stouff i gammelstouff, saa wytt som løber wd fraa hans Aggre Jord oc ender oc till gierdett, som hand hauer haftt i heeffde oc haand, oc brugtt siden ad Sallig Kong Fredrichs domb wdgiel, som nu Pallj van Mhellen i dette Mar hafuer ladet slaa hannem fraa med wrette, Desligeste bør oc Lindzfierring for sin Aggre ender wd ad Lobe Indtill gierdet, som Pallj van Mhellen's thieneer bruger, som forschreffuit staar, disligeste effterdj ad Pallj van Mhellen bruger Gammelmoeße, Ruidid oc Esbelund, mod Kong. Mayestæts domb, da maa Christoffer Wiffeld dett forfølge for sin tilbørlige [Dommer], som dett sig bør att forfølges. Att saa giel oc foer, Till ydermere Win-
disbiurd trycke wj wores beseglinge hengendes nedentil dette wortt obne breff, Datum anno die

(1) En Landebý i Rynkeby Sogn.

et loco, ut supra dictum est. — Tha effter tilthalle, Giensuar, bref oc segell oc den Sags Leylighed, bleef der saa paa affsagd for rette, Att Effterdj befindes Stormegtigste første Kong Fredrich dend første Sallig oc høylofflig Thuekommelsse, med hans Mayestæts Raad att hafue dømppt paa oc till Mindelighed forhandlid huif som Hans van Mellen skulle bruge thill Lundzgaard, saa oc huif Lodzeyerne wdj Reffninge skulle bruge, Och der siden epther Kong. Mayestæts Konning Christians denn thredie Sallig oc høylofflig Thuekommelsse befalling hafuer werett Riddermændymend paa for^{ne} Aasteder, oc de hauer formeltt, ad for^{ne} Pallj van Mellen hauer brugtt gammelmoese, Ruddid oc Esbelund emod Konningh Fredrichs domb, Kunde wj icke andet kiende eller for rette afftge, end att for^{ne} Wiffeld Christoffersen bor ad niude sin anpart wdaff huis grund oc eigendomb, som for^{ne} gode mændz breff formeller, Pallj van Mellen ad hafue brugtt emoed Kong Fredrichs dom, Emeden oc ald den frund for^{ne} gode mændz bref oc dom staar wed sin fuldemagtt, Disligeste Palle van Mhelens Arffuinge ad niude, bruge oc beholde allt huif høybemelte Kong Fredrichs dom omformeller, wdj Lundzgaardz marck, saa oc Lindzfierding offuer ald Reffningegrund saa wiitt høybt^e Kong. Mayestæts domb dennom Kand tilholde, Disligeste andre Lodzeyerne i Reffninge, huif de epther Kong Fredrichs domb kand haue rett thill, effter som de hafue Lod oc dell wdj godzett; Menn huif andre Aasteder, som for^{ne} Wiffeld tilthaler for^{ne} frue Anne forre, som icke findes i Kong Fredrichs domb (eller de gode mændz) bemellett, Effterdj dett aff os icke kunde ordeles, med mindre det toges wdj Ogenschiun, fantt wj dennom thill att thage en Kong. Mayestæts befalling till gode mend, som den Leylighed Kunde forfare, Och dennom derom adskillie, Wdilige maade, Effter som for^{ne} Wiffeld Christoffersen formeentte hans fader icke ad hafue bekommett fylliste for sin anpartt wdj Lundzgaard. Da effterdj dett er Arff paa ad giore, fantt wj dennom oc till att thage paa baade Sider enn Kong. Mayestæts befalingh thill deres Sambfrender, som der om Kand Kiende huif rett ehr, Thill ydermere widnifbiurd tryckendes wores Signetter her neden vnder. Datum anno die et loco ut supra. — Och fanttes schreffuid vden paa saeme Papiers dombreff, Mandagen denn 6 dag Februarij wor dette gode mændz brefft paa Berigherridz thing, Aar 1598, for dommer oc Sandmend. Item bleff denne domt hest oc paascreffuitt paa Kierktteminde byethinng, den 16 Juny A^o 1606. His visis, lectis et auditis, lucide protestamur, Datæ in Castro nostro Neoburgo 10 die Juny 1618. Nostro ad causas sub sigillo Teste Jacobo Wiffeltio Justitiario nostro dilecto.

(Original-Bibiøse paa Pergament, meddeelt af Etatsraad Debel Simon sen. Seglet mangler. Trykt i L. Boesens Beskrivelse over Lundzgaard S. 80 ff.).

O d e n s e.

XXXV.

1487. Jep Ugle, Borger i Odense, skænker en Gaard for Sjælemesse ved
Vor Frue Altar i S. Albans Kirke.

Alle men thete breff see eller høre læsæs hellsen iek Jepp wgle byman i othense ewineligh meth gudh Jet gør thet widherlicht nerwærende och komendæ oc kennes i tette mytt offne breff Ath iek aff frii wilie och berodh hwff i myn welmacht meth myn kære hwstrus samtyckæ oc iaa, oc for woore foreldres siæle oc alle crisne siæle haffuer affhendh fraa mek oc myne arffwinghe och iek till ewineligh eyæ haffuer wplath wnth oc giffueth, oc meth tette mytt offne breff wpladher giffuer oc stødher till wor frue alter indhen sænte albans Kircke i otthense, eth boligh liggende i graabrødre stræde nordhen nesth bertill baghers gordh oc østhen nesth for^{de} stræde som bodill clausse datthw nw indhen boover, hwæf oc bygning som nw begreffueth er enteth wndhertaget Ath bliffue til for^{de} worth frue alter for eth folth stode till ath løne messen meth, hwilteth boligh som iek sicti till aarff effther myn hwstrus fadher lass smedh hwes siæll gudh nadhe Och iek till byndher mek oc myne sane arffwinghe ath hemble frii oc fressse for^{ne} boligh till for^{ne} alter Och iek kenes mek oc myne arffwinghe enghen wdhermere deell ath haffue i thet for^{ne} bolig. Till wdhermere forwaringh oc stadfestelsæ er mytt incigle hendh for tette breff Oc iek bedher om bestene mends incigle till witnesbyrdt som ære Anders friis strædher och Anders owerster Kircke werie till sente albans Kircke i othens Datum ottonie Anno Dni. mcdlxxxviii feria quinta post festum urbani papæ et martyris. (1)

(Original paa Pergament i Smedelaugets Besiddelse; der hange tre ubestabigede Segl ved.)

(1) d. e. b. 31 Mai.

XXXVI.

1488. Skjøde paa en Eng til S. Hans Kloster i Odense.

Alle men thette breff see eller lessæ helzer iegh per jenssen i daustrop Guindeligh met gudh och kungior met thette mith opne breff at iegh aff beradh hugh oc fri villiæ i myn uelmacth haffuer soldh oc stoth met thette mith opne breeff seel stother aff henther oc frelseligh oplather renliffuet man Her niels hanssen prior i santi Johannis closter i otthense en myn engh liggende i enghegardh nesth op til then engh som han ther selfue haffuer paa forde closters vegne till then gaardh som hans bertilsen nu iboer i lenghen saa langh som then forde engh er och i bredhen 24 stakt huerth stakt fem alne launth oc kennes iegh migh penninghe oc fulth uerdh ath haffue oppeboreth till myn fulle nœue aff forde prior for forde engh Och kennes iegh migh oc mynæ sandhæ arffuinghe Inghen rättigheth ath haffue i forde engh i nogher madhe effther thenne dagh Item tilbinther jeg migh oc mynæ arffuinghe ath hemlæ frij frelsæ och tilsta forde prior paa forde closters vegne forde engh for huer mang tiltaall som ther kan paa talæ met rettæ Och met saa steel han skall ladhe mynæ forældre en tiidh begaa met messer och vigilliis met saa manghæ broddhræ Som i stedhe er Thill ydermere foruarigh oc bedhræ stadfestelsæ hengher mith Incigle met andræ godhæ menç Incigle som jegh ther till bedhet haffuer Som er gotke teghnhusæs borquardh rangous aff haben Jeronimi oluffsen borgemesters i otthensæ och marthen rødz hœretsfoghet i lundbehœret nedhen for thette breff datum Anno dñi mcdlxxxviij feria 3a proxima ante festum purificationis marie virginis gloriose.

(Original paa Pergament. Seglene mangle).

XXXVII.

1513. Brev paa Magestifte imellem Bertel Pedersen, Borgmester i Afsens, og S. Hans Kloster i Odense.

Jef Berril perssen Borgmesther uti Afsens Giør witterlict uti thette mit offne breff at Jeg haffuer giord eth klerlict oc wenlect stifte oc maglass met hederlig mand Docthor Hermann (1) prior wti sancte Hans closther uti otthens oc menige Conuenth ibidem uti

(1) Denne Dr. Herman var kommen herind i Danmark 1502 for at sælge Afsad og derved samle Penge til en Tyrkekrig. Aarede 1503 var han Prior i S. Hans Kloster.

faa møde At ieg skall haffue aff for^{ne} Docthor Hermanno oc hans effterkommere prioræ wti
 same sancte hans closter uti ottens too gorde oc goß legende wti bogherret wti tan-
 derop soghn fførst en wti naæ som bertel iepßen nu utiboer De giffuer aarlig til reth
 Landgille sex ørte byg; then andhen wti em pteker som Henrif perßen wti boer oc stiller
 aarlig 3 ørte byg oc en fleppe smør ffør huilke for^{ne} too gorde och goß for^{ne} Doctor Her-
 manus oc hans effterkommere priores wti same closter wti ottens stulle igbenhaffue aff
 meg oc myne arffuinge teæse too eff^{ne} gorde oc goß legende uti Lundeherrit uti Liung-
 bysogen i Anderup først en gord som per hansßen nu utiboer oc stiller aarlig aar til reth
 landgille ffeem ørte byg oc 18 þ pendinge then andhen gord per clausßen utiboer oc stiller
 aarlig firæ ørte biig oc 14 þ pendinge Mett alle for^{ne} too gordes oc gotßes rette tillegelsæ,
 Som ære stou mark agher eng fægang fiffewand woet oc tiurt Hwat som helst wære kan æn-
 thet wndertaghet Huilke for^{ne} too gorde for^{ne} Doctor Hermannus prior wti sanct hans
 closter i ottens oc hans effterkommere priores, maa oc stulle haffue nyde bruge oc beholle
 til for^{ne} sanct hans closter for eth frit maglaff oc eyædom til euindelig at eyæ Och tilbinder
 Jeg meg oc myne arffuinge at frij og hemle oc fullkommelig tilstoo for^{ne} Docther Hermanno
 och hans efterkommere wppa samme closters wegne for^{ne} too gorde for Hwer mang tiltaall
 som ther oppa Thale kan met rette Item stede thet faa at for^{ne} too gorde eller nogle aff
 theres rette tillegelsæ bleffue for^{ne} Docther Hermannus eller hans effterkommere Affwunnen
 met noghen retthegang kirkeloff eller landzloff Thaa beplecther jeg meg oc myne arffuinge at
 uedherlegge for^{ne} Docther Hermanno oc hans effterkommere faa got goß faa wel beleylic i
 alle møde Indhen 6 wgher wdhæn all hindher oc wprette hannem oc thennem hwes skade han
 eller thee worde ther aff fangende Tiill ithermere foruaring oc stadfestning haffuer ieg ladhet
 hængt mit indsegl met flere Dannemæng som er per fremers Jens bangs och Førgen
 clausßens laurs saxen pedher storm laurits fremers Madman oc anders Rem-
 fneders borgher ibidem tilbedende at thee henge theres endsegle met mit eghet nedhen thet
 mit offne breff Datum asens feria sexta ante dominicam Reminiscere Anno dⁿⁱ millestmo
 quingentesimotercio

(Original paa Pergament. Af otte Segl ere kun de tre bevarede).

XXXVIII.

1584. Kong Frederik den Andens Befaling om Hjælp af Lollands og Falsters Kirker til St. Knuds Kirke i Odense. (L. C. B.)

Wij Frederik den anden v. s. v. Giøre alle witterligt, at effter som Sanct Knuds Closter kyrcke, wdj wor kiofsted Odense, (1) haffuer werit mögit Bygfalden, oc icke til samme kyrcke, er nogen Rentte eller forraad, der met den kunde bliffue hiolpen oc byggit. Oc wij der for haffue for got anseet, oc forordnit, at alle Lands kyrcker, wdj wore Lande Fyen, oc paa Langeland, ære kommen for^{ne} Sanct Knuds Closter kyrcke til hjælp, met nogen Anpart, af deris aarlig indkomst, met huilcken hjælp, samme kyrcke, er nu kommen til temmelig Bygning. Oc effterdi den dog, der met icke aldelis kand bliffue forferdiget, til sin rette heffd oc Bygning, da haffue wij for got anseet, at alle lands kyrcker, wdj wore Lande Lolland oc Falster, saa mange, som sselff icke wedtørrftige ere, skulle komme for^{ne} Sanct Knuds Closter kyrcke til hjælp met halffparten aff deris Rentte oc indkomst, wdj dette aar. Thij bede wij oc biude alle kyrcke wærier, til Lands kyrckerne, wdj for^{ne} wore Lande Lolland og Falster, Atj retter Eder effter, huer aff sin kyrcke at giffue oc fornøye, halffparten Eders kyrckes Rentte, til for^{ne} Sanct Knuds Closters kyrcke, wdj dette aar, som forscressuit staar. Oc det til os Elffe, Eric Lycke, wor Mand Tienere oc Embedzmand paa wor Gaard wdj Odense, eller hans Fuldmectige lade Leuere oc offuerantuorde. Oc effter det Eder kunde were besuerligt, samme hjælp oc Rentte wdj korn ad lade fremsføre, da skulle i paa kyrckernis wegne, wdj sted for korn, mue giffue penninge, beregnit huer tønne Rug oc byg en daler, oc tønne haffre ½ daler. ffornessude wor Lensmand skal Eder der for Quitere, oc hand met Superintendenten, wdj wort Stifft, skulle det siden lade foruende, til for^{ne} Sanct Knuds Closters kyrckes Bygning oc forbedring. Hereffter i alle oc huer wille wide Eder at rette, Ladendis det ingen-

(1) S. Knuds Kirke i Odense tilhorte før Reformationen det rige S. Knuds Benedictinerkloster og vedligeholdtes af detses Mibler. Den var da, som nu, Stiftets Domkirke, men ikke en Sognkirke. Da Klosteret i Aaret 1572 blev Krongods, der i Almindelighed forleenedes til Rigets Cantøler, paalagdes det vel Lehnsmanden af Lehnets Indkomster at bestride Kirkebygningens Vedligeholdelse m. m.; men man seer af de her aftrykte Kongebreve, at han meget snart maa være bleuen befriet fra denne visnok ikke ringe Byrde. Jfr. Mummets Beskrivelse over S. Knuds Kirke. S. 14.

lunde, saa frempt nogen her imod findis der winden forsømmelig eller moduillig, i da stelff icke derfor wille lide tistale oc skade. Giffuit paa wort Slot Nyborg den første dag Julij Aar 1584.

wnder wort Signet

Friderick.

XXXIX.

1585. Kong Frederik den Andens Befaling om Restancer af Lollands og Falsters Kirker til S. Knuds Kirkes Bygning. (L. C. B.)

Wij Friderick den Anden o. s. v. Hølse Eder alle kyrcke wærie, eller huilcke som oppebære kyrckens Rentte oc indkomst, offuer ald wore Lande Lolland oc Falster, kierligen, oc euindeligen met Gud oc wor Naade. Wider at effter som wij hassue ladit wort obne breff wdgaar, at alle Landskyrcker, wdj for^{ne} Lolland oc Falster, skulle komme Sancti Knuds Closters kyrcke, wdj wor kiofsted Ddenße til hjælp, til Bygning, met halffparten aff deris kyrckers Indkomst, wdj neste forleden aar 1584. Oc wij forfare, at samme hjælp icke endnu er wdkommen, men en stor part deraff staar tilbage, der offuer for^{ne} Sancti Knuds Closters kyrcke, mögit met Bygning forsømmes. Da effter oss Elst^e Eric Lycke, wor Mand oc tjener, som hassde Befalning, paa at oppeberre for^{ne} hjælp, nu, hereffter bliffuer adskild, met wor Gaard wdj Ddenße, hand til des, wdi wære hassd hassuer. Bede wij Eder, wille oc aluorligen befale, saa mange som staar tilbage, met nogit aff hues halffpart, Eders kyrckers Indkomst, som i skulle komme for^{ne} Sancti Knuds Closters kyrcke til hjælp met, wdj for^{ne} Aar 84, effter wort wdgangne breffs Riudelse. Atj det fremsticke, wdj Scriffuersstuen, paa wor Gaard wdj Ddenße, oc der om altingst huos for^{ne} Eric Lyckes fuldmectig, at clart giøre paa Sancti Knuds Closters kyrckis wegne, inden VIII dagen nest effter at dette breff er læst oc forkyndit. Oc der hoess lader fremkomme it Clart Regyster paa alle kyrckens Indkomst, wdj for^{ne} Lolland oc Falster, At mand der aff kand forfare, huor mögit huer kyrcke skal wdlegge. Saa frempt nogen her winden findis forsømmelig, oc her met icke clar giøre, effter som forscressuit staar, VIII dage effter dette wort breff er læst, De da icke wille stande der for til Rette, oc straffes som wedbør. Huor effter sig huer kand wide at forholde Oc lader det ingenlunde. Giffuit paa wort Slot Riøbenhaffn, den 10 Maij Aar 1585.

wnder wort Signet

Friderick.

XL.

1451. Bestemmelser for Skræbergildet i Odense af Borgermester og Raad.

Thisse æffther schrefne artikeler hawe wi borghemester oc rathmen i othense stathfest oc vnt them som i schreder æmbede ære vdi othense først att hoo som theres æmbede wil brugge schreder [eller] owerscher her vdi othenens han schall winne sit æmbede aff rathet i othenens oc sitthen skall han gøre i schreder æmbede i othenens som theres arels sitthuane hauer wæreth suo at wore pressleggier bliue vkrete. Item theres kost the schulle gøre i schreder æmbede ther thi kalle Ingong fire boste flest fire fersche rætter oc ost oc smør oc broth som ther til hører oc fem tonner othenens vøll, Item hawe wi vnt them som i schreder æmbede ære i othenens at the mwe efter theres willkor (1) pante till schellighed hoo (?) som theres embede brugge wil i othenens oc will ey gøre i theres æmbede som andre gyldebrotthre y schreder æmbede førre giort hawer oc som for schreffith staar i huat hælder han komb buden til cost (?) hær i æmbedet (2) suo lenge til han them schellighedj gør effter theres willkor. Item mwe the bierghe sich aff theres æmbede æfter schellighed thoth suo at wore pressleggier i enge thisse forschreffne artikeler krengte worthe, oc til witnes byrth oc fasthed at wi thette suo vnt oc stathfest hawe som fore schreffuit staar tha hawe wi meth alles vores endracht hength wort bys Insegle nætthen for thette breff, Datum anno dñi M^o cd^o l^o primo feria sexta ante dominicum palmarum.

(Original paa Pergament, tilhørende Skræderlaget i Odense. Et Brudstykke af Seglet hænger ved. Den nederste Rand af Pergamentet, hvorigjennem Remmen til Sigillet er dragen, er omboiet. Ved at udfolde den seer man, at Skriveren har begyndt Dokumentet fra den modsatte Ende, men vendt Pergamentet om, formodentlig fordi nogle Ord vare glemte.)

XLI.

1480. Bevilling for Skræderlaget i Odense at maatte have et Alter i S. Knuds Kirke og selv kalde Præst til det.

Wii effterscrefne hans urne Domprowst i othenens clauues anderssen Deghen lau=

(1) Det sees heraf, at dette Gilde maa have havt en ældre Skraa, end den af 1492, som er trykt i Altstykkeernes første Saml. S. 38.

(2) Maaftet er dette saaledes at forstaae, at selv om

Bedkommende engang kan være indbuden til at tage Deel i deres Gilde, maa han dog ikke bruge Saandværet uden at være gaaet ind i Laget som ret Gildebroder.

renz anderffen Cantor oð ganke capitell i samme steth. (1) Giøre witttherlicht for alle meth thette wort opne breff at wij haffue vnt oð tillatt meth thette breff vnne oð tillade de beschedne Danne män borghere i othens i gamle schredere lagh oc brøthreschapp som nu ære oð hereffter komende worde till ewigh tiidh meth theres husfriver, gud alsom= mechtigste Zomfrue marie sanctæ Knwt och alle gudz helgen till loff oc ære, och for^{ne} brodre oc søster i samme gamle schredere lagh leffuendes och døthæ till Sieles salighet, mwæ haffue eet theres altare oc vicariam i sancti Knuz oc uor domkirke, oc mwæ sjelfsue haffue macht vicarium oc capllan at sticke till for^{ne} vicariam, en effter annen till ewigh tidh thog siwo at nar the vicarium oc prest ther till haffue wele tha skulle the thety giøre effter wort oc woræ effter= komeres prelaters oc caniders i othens Nad oð samtycke Sua et hwat vicarum the ther till haffue wele skal taghe sin tienistæ wæl till ware for thett altare oc Regere sig ærlighe oc stellighe effter syt werdugæ prestæ embitt, oc skall giøræ capitell stelligh oc tilbørligh lydelsse oc bewise sig troligen at wele giøræ Domkirkens hether tarff oc bæste, effter sin yderstæ formwe, theslige alterens, **In cujus admissionis Robur et testimonium Sigillum nostrum ottoniensis capituli presentibus duximus appendendum Datum ottonie Anno Dni Med octuagesimo Die Sanctorum Dionisii et sociorum martirium.**

(Original paa Pergament i Odense Stræderlags Besiddelse. Segillet mangler).

XLII.

1524. Prior Hans Farsens Forsikringsbrev til Strædergildet i Odense om Messer i S. Knuds Kirke.

Wii brodder hans farsfen prier i sete knuz kloster i otthensæ oc menigh capitell i same steth Giøre witttherlicht meth thete worth obne breff, ath wij haffue annammet i worth Convents giøræ paa schredernes alters wegnæ wti wor kirckæ afforsth ij (2) messe redhæ eth aff blommet araff och eth aff blaath silckæ aff thet bæstthæ. Item i (1) kald och dyff paa xxv (25) lod paa hwyllens kaldæff foedh standher Zomfru marie belittthæ, Item eth staff som stander wti køredh och alterens ornamenther skulle ligge wti, Item een liden messe bogh met xiiii (14) messer. Item skulle wij och huer iij (3) pentz dagh holdhe een messe stungen aff wo r' fr wæ, Och skall

(1) S. Knuds Kloster og Kirke var dengang, siden 1474, overgivet til regulære Kunniker, efterat de oprindelige Besiddere, Benedictinermunkene, vare uddrevne; men 1489 maatte Domherreerne atter sigte for Munkene.

ther leges paa orgher tiil for^{ne} messe Och the skulle offre tiil then same messe. Och om affthenind tiil for^{ne} skullæ wij holdhe vigiliæ for alle gildhsystene Som aff gangne ære aff for^{ne} laff. Och messer andhen daghen wnder then same for^{ne} messe som thi pleghe ath haffwe. Och tiil thet offer skulle the giffwe osf xxiiij (24) s̄ meth saadanth wijsloor, Atth thi skulle sellwff betale thi Som siwngher mesen och træer orgher effther gammel seedwon. Item skulle the och haffwe iij (3) messer om wghen som ær om otthensdaghen løffwerdaghen och son- daghen och the same messer skulle wære for gildhsystene Som leffwendis ære meth swldh messe, Och een collecte for thi som dødhe ære, Och for thi for^{ne} iij (3) messer skulle thi giffwe osf v (5) marc pendinghæ. Och ij (2) marc wor tiil ljosf om aareth. Tiil ythermere bewijsningh oc forwaringh henghe wij wore indsegle neden for thete wort obne breff. Giffuet i worth for^{ne} Klosther Mar effter gudz byrdh Mdxriiij Søndaghen nesth for alle hellensf dagh. (1)

(Original paa Pergament i Sfraderlagets Besiddelse; der hange twende noget beskadede Segl ved).

XLIII.

1544. Prior og Capitel i S. Knuds Kloster overlade Sfraderlauget i Odense et Hus i Arvefæste.

Jeg brodher Christienn pouelssenn priier til sancte Knuds closter y otthense och menighe capitels brødre ther samestedt Gior wththerligh ffor alle meth thette wort opne breff atth wij Endrechtellig mett willie oc wydschap haffuer vndt och y eye ladt och nu meth thette wortt opne breff wndhe oc y leye ladhe ffræa osf och wore effther kommer Och indh till fornomstiige mendt sfrederenn her vttj vttthense och theces efftherkomere ien wores Closters Husf oc Jordt y otthense liigindes vtti Sancti albanj sfredhe Søndenn op till stomager theris laus- husf och nordhen op tiil Sancte albanj kierke gaardt y lenghe och brede som hun nu begreben oc forffundhenn er atth nyedhe brughe Och beholle then ienne effther thenn andhen till Guig tiidt ffor en ærlig skyldh oc leye som skall wer ffyre marc danste Redelligenn aarligg aar vdt att giffue til huer Setj wolbori Dagh oc otte s̄ til brødhe ffor huer gangh leyen icke vdkomer till for^{ne} tiidt vedh huilchen then theris allermendy er vttj theris laffy. (2) Item

(1) Jfr. Mummé S. Knuds Kirke S. 12, Anm.

(2) d. e. Lagets Oidhermand skal erlægge denne Leie, og Mulst i paakommende Tilfælde.

skiedhe thett Oc faa thett gud forbiude att samme Jords bygnyngh bleff aff brendt Tha skall dogh for^m leye komme til Closter vden aldh gienssigellse mett myndher endt for^m Skreder tha welle affligge thenom same iordh: Oc ey fore ther yttermere bygnyngh bypa: Item skeer thett oc faa wij nogen tiidt skulle helle heller afhenne for^m Huesf oc Jorbt: Tha skall for^m Skredere were thett nesth for en Reeligh kiob effther fire mends sigellse paa begge siider Oc er then bygnyng, som ther nu findes paa worderitth for thiue march Och hundrit y danske Huide Och ther som faa skeer atth for^m skredre icke lenger løster atth holle thieres lauffhusf y for^m huff Tha skall for^m huff met huis bygnyng ther tha paa findis were quitt Oc fry igenn til Closter wdenn aldh gienssigellse ij nogher maadhe Wenn ther som thij tha nogett haffuer forbygt paa byssens iordh Och laffdt tiil for^m theris lauffhusf Ther for skall thennom fylleste giøres aff Closters effther fire mends sigellse paa begi siidher Och Steelle byenn tiill freds ffor thenn aarliig Jorbstyld Ithem skall Oc for^m skredere heller theres effther kommere Ingen macht haffue atth opladhe thette Wortt Capitells breff for nogen andhen vden wor willij oc samtyde Tiil yttermere staffestelse Oc beder forwaring lader wij henghe wor priierdoms oc Capitels insgale neden ffor thette wortt opne breff Giiffuit y Stj Knuds Closter y ottens medffomers dagh anno domini mdxliiij

(Original paa Pergamentet i Stræderlagets Besiddelse. Der hange twende noget besadigede Segl ved).

XLIV.

1488. Hierig Pabe, Borger i Odense, skjøder en Gaard til Smedegildet sammesteds. (1)

Iet hierig pabe borgher i ottens Gior witttherlic i thette mit opne breff att icck kennes meg h at haffwe sold skioth och aff hend fraa meg och mine sannæ arfwinge och thiil erlige och bestene mend aldermand lenghmend och menige gillbrødræ i smedygillet i ottens och theres efterkomende gilbrødre i same gille thiil ewinnelig eyæ eyæ skullende en myn gaard och grønd i st^m albani stræde i ottens legende vsthen athelgade och lanx udth met thet stræde, Som ligher tiil besops gaardhen i lengen haltredijssinne tiwe alne en myndre, oc halnitten alne i brenden

(1) Af dette Skjøde findes Udtog i Vedel Simonssens Bidrag, til Odense Byes Historie 2 B. 1 S. S. 27.

met hws oc grwnd op och neder, i alle mothe Som hwn nw begreuen er, wnnentagen gathebodhen vesthen sønnen ligende op tiil athelhusset, met Jorden Som hwn nw begreuen er, Ther aff enthet wndhertagett, och kennes Jek meg forⁿ hierich pabe fæ och swlth werd op ath haffwe taget och rethe pennenge tiil myn swlle nøyæ aff forst^r gillbrodræ ffor forst^r myn gaard Soo ath iech them tader for goth och red betalningh Thii tiilplichter Jek meg och mine sanne arffwinge at frii och hemble och swlletlig tiilstoo for^{ne} gylbrodræ then for^{ne} gaard och grwnd for eth frith kyp oc stothē lige i aallæ mothe Som thet tiil tynge giorth war for hwers mans hynner tiiltale eller giensstelsse i noghen mothæ Tiil ythermere stadfestelsse och bædræ forwaring tha hengher jek mith Inceyglæ næthen for thette mith opne breff meth flere myne kære frendher och weners Inceygle Som ære H. ieið pabe canich i othens albret Hynæesen Eggerd hanffen och jep persen i Dastrop ath the beseyglæ thette mith opne breff meth meg Som Jek them kerlig tiilbedher Datum in ciuitate ottynse Anno Domini Mcdlxxvij^o ipso Die beati antonii abbatis (1)

(Original paa Pergament i Odense Smedelags Besiddelse. De fem Segl henge ved).

XLV.

1488. Thingsvidne om H. Pabes Skjode til Smedegildet i Odense.

Esgge Hwiid byskriffwer i othens Sidende i fogedens sted po claus Zeibsen byfogeh wegne, Theronimus olffen borgemeister Mag magen Madman Anders friis Kamener ottæ powelssen Hans Jensen las Hayesen oc per bagher borgher oc bymen ibidem vii gore witherlicet ffor alle nerwærendes of komestullendes att aar effther gudh byrd mcdlxxxviiij then mandagh nest effthær hellitors dag exaltationis (2) tha war stickett for off po ottense bytyngh oc for mange danne mend flere Som then dagh for^{ne} tyngh haffde soeth besteen mand hierich pabe borgher i ottens hwelken som fram stod i lent lyd of stotte fraa seg oc sine arffwingge of tiil aldherman, lensmen oc menig gyltbrodræ i smedegillet i othens tiil ewinnelig eye en hans gaard oc grwnd i st^r albani stræde sonnen stræde herhwisset oc norden thet lille stræde ligende er, meth hws oc Jord i lengen oc i brethen i alle mode Som han nw begreffwen er, encthet wnnertagett wære seg weth hwat naffn thet helst

(1) b. e.: d. 17de Januar.

(2) d. 14de September.

neffnes kan vthen gadeboen och then Jord hwn po stoer mellom atelshuset oc forⁿ lille stræde lighende er ther vnnertagen i forⁿ kop oc stode oc kennes forⁿ hiernrich pape segh penninge oc swlth werd op ath hassive borete aff forsstr^{ne} aldherman, lensmen oc menig gylbrodræ tiil sin swlle noxa Swo at han thennem tackett for goth oc red betalingsh thi tiilplecther han seg oc sine sanne arffwingge Att frii och hemble oc swlletigh tiil stoo for^{ne} smedigylbrodræ then for^{ne} gaard oc theres efftherkomere gylbrodræ i smedigillet ffor eth frith kop oc stode ffor hwers mang hynner eller gensfelse I noghen mode. Ther effther bedhe forⁿ smedy aldermand eth tyngs vidne, Ther wor tiil melth viii danne mend Som vare anders friis las hayessen per bagher hans laurentsen hans Jensen Bo strædher hans persen och anders jwll borghere i ottens hwelke viii danne mend sandrecteligh widnet po theres siel oc sannen att the hørde och soffwe same dag Innen tyngs Och enthet vidne thenem ther emod gich att for^{ne} stode gich i alle mode po for^{ne} gaard Som er forskreffwet oc er for^{ne} gaard loffligh try tyng laffboden for en thette stode gich att soo gich for osf thet vidne wi for^{ne} met wores Inceygle hengendes nathen for thette worth opne bref Datum anno die et loco, quibus supra.

(Original paa Pergament i Smedelagets Besiddelse; der hænger sex Segl ved.)

XLVI.

1491. Udtog af Hierig Pabes Skjøde paa en Bod i Odense til Smedegildet sammesteds.

Hiernrich Pabe sælger en sin Bod i S. Albani Stræde, Osten ved Strædet og Sonden op til Smedegildets Huus, til de beskedne Mænd i Smedelaget i Odense. Boden var losbud den tre samfælde Thingdage paa Odense Bything. Med Sælgeren have til Bitterlighed Hr. Jep Pabe, Sognepræst i Lunde, Palle Kræmer, Albrecht Hinøesen og Eggert Hansen hængt deres Segl under Documentet. Datum Ottoniæ Anno Dni Mcdlxxxix^o ipso die beati Laurentii Martyris.

(Original paa Pergament, tilhørende Smedelaget i Odense. Fem Segl hænge ved).

XLVII.

1521. Dronning Christines Stadsfæstelse paa Odense Smedegildes Privilegier. (1)

Wii Christina mett Gudz Nade Danmarks Sverighs Norges Benders oc Gotes Drotning Hertuginæ i Slesswig, Holstenn stormarn oc Ditmerschen indboren Hertuginæ i Sassen greffinnæ i Oldenborg oc delmenhorst Giore all vitherligt at wij aff wor Synderlig gunst oc Nade haffuer wndt oc tilladt oc mett wor kære søns samtycke wnde oc tillade at wore kære wnderfatte som ære wdj smedelagett hær wdi otthensæ mwæ nyde alle theres friiheder oc priuilegier som thennem wndt oc giffuit ær aff vs ælskelige borgemester oc Radt i for^{ne} ottensæ hwilke friiheder priuilegier oc theres gode wilkoer the tilfamen haffue indenbyrdes wii nu stadfeste widt syn fulde magt at bliffue widt alle ordt oc article till ewig tidt som the hær tiil gjortt haffue. Item wele wii oc at ingen maa ladhe brvge theres embitthe hær i Otthensæ wthen han er i theris gilde ther samestedz oc giør fylleste for segh som theres forfærne hær till gjortt haffuer Diærffues nogen hæremodt at giøræ haffue forbroth thre marck emodt Koningen oc till gildett i tone øll oc ij marck wor. Schall aldermand wdi theres embitthe attware Koningens fogett opat kreffue swadant widhe De dyell aldermand mett nogen ther brødig er som for^{ne} stoer bøthe ther for iiii grotte oc ij marck wor, dog met swa stell ath the skulle ladhe holle messe oc gudz tiæniste for wore forelderne skæle oc wor kære søns (2) fore wor frwæ althær i seti albans kircke till ewig tidt Item hwo som skall i theres gilde schall wære Rett ægte (3) wdij alle madhe Thij forkyde wij alle ehwo the helst ære elle wære konne serdeles wore fogether oc embighmendt borgemester Radmendt oc byfogeth hær i otthensæ for^{ne} wore kære wnderfatte aff smedegildett ther samestedz her emodt at hindræ hindre lade møde plæge, dele wniage eller i nogen madhe at wforrette wnder wor drotninglig heffnd oc wredhe Giffuit i wor stadt otthensæ lourdagen infra octavas ascensionis domini anno Domini Mdxxi wnder wortt signett

Domina propria

(Original paa Pergament i Smedelagets Besiddelse; et Brudstykke af Seglet hænger ved).

(1) En ganske lignende Bekræftelse paa Skomagergildets Privilegier af samme Dronning, der i sin Entstand havde Rådshjoveds Lehn til Livgebing med fuld kongelig Ret, findes i *Alfshyllernes første Saml.* S. 53.

(2) Kong Hanses og Dron. Christines yngste

Søn, Francisus, døde den 1 April 1511 og blev begravet i Graabrødre Kirke i Odense. Han hviler nu hos sine Forældre i S. Knuds Kirke. *Ifr. Mummé S. Knuds Kirke* S. 183 ff.

(3) Næmlig agtefødt. Denne Betingelse for at optages i et Gilde forekommer ofte.

Bidrag til Kong Frederik den Tredies Historie.

XLVIII.

1648. Fru Kirstine Munds og Børns Opfordring til Rigsraadet om at forstaafe dem Satisfaction for den dem tilføiede Uret. (¹)

Høy Edle Welbaarne, Welbiurdige Danmarks Rigs Raad, Høystærede Kierre Slecht oc tilforladdenis gode wenner.

Dett er den Høyste Gud Welbekendt, wdaff huad wforbigengelig aarsåg wj wnderfchreffne, Nødiß till paa woris egne oc woris Anrørendis wegne med dette woris skriffellig Indleg de gode Herrer at Besøge.

(¹) Efterat Frue Kirstine Mund i Aaret 1629 var kommen i Uenighed med sin Gemal, K. Christian den Fjerde, og 1630 havde forlabt Hoffet, opholdt hun sig paa Døller ved Horsens, der tilligemed Rosenwold maatte afftaaes hende af Moderen, Fru Ellen Marsvin. Striden imellem Kongen og Fru Kirstine blev heftigere i Aaret 1636, da Kongen albeled wægrede sig ved at anerkjende hendes yngste Datter, født den 1 Septbr. 1629, for sit Barn (Amores Christiani Qvarti i Suhms Nye Saml. 1, 91); men hun fik nu ogsaa efterhaanden en stærk Støtte i de tilvoxende Børn, af hvilke Døtrene efter 1634 bleve gifte med de anseeligste Adelsmænd. Da Børnens Forbindelse med Moderen mishagede Kongen, erklærede de, at de efter Guds Lov skyldte saavel deres Moder som deres Fader Lydighed og Kjærlighed (Pontoppidan Ann. Eccl. 4, 395). Kongen affordrede besaarsag det theologiske Facultet en Betænkning, der faldt ud efter hans Dnske, men paadrog Facultetets tre Medlemmer, Jesper Brochmand, Hans Hansen Resen og Laurits Mortensen (Scavenius) de mundfste Børns og Svigerbørns Fortørnelse. Dog var disses Brede især rettet imod Kongens Maitresse, Wibeke Kruse, hvem de neppe uden Grund gave Skyld for Fru Kirstines Unaade. Hvor megen Indflydelse Korf. Ulfeld og hans Svogere end i Dvrigt havde paa Kongen, formaaede de dog ikke at stemme ham mildere imod hans forstøbte, ikke frastillede Gemalinde, der flere Gange endog belagdes med personlig Arrest paa Døller, hvorfra kun Rigsraadets Intercession kunde befrie hende; det var først, da Kongen alt nærmere sig Graven med stærke Skridt, at de udvirkede hans Tilladelse til, at Fru Kirstine atter maatte komme til Hove; og paa hans Sotteseng, Dagen før hans Død, fik man hans Underskrift paa en Stævning til de tre Theologer, hvorefter de kaldtes til Regnskab for deres ovennævnte Erklæring imod Fru Kirstine. Kong Christian's Død bragte næsten den hele Regjeringsmagt interimistisk i Ulfelds Hænder, og nu fik han og hans Parti den snfeligste Leilighed til at give deres Harm imod Wibeke Kruse og Theologerne Luft; men de maatte ile, forinden den nye Konge sad ret fast paa Thronen, da hans Ugunst imod Fru Kirstine og hendes Børn var noksom bekjendt; og Rigsraadet var nødt til at føie disse sine mægtigste Medlemmer, vilde det ikke foranlebigt et Schisma i sin egen Midte, der ved den forestaaende Rigsdag og de andre Stænders Alle witterlige Misfornøielse med Adelen kunde blive af meget betænkelige Følger for Aristocratiet

At Eftersom Jeg Kirstina Munch for 32 Aar siden wdaff woris Afgangen oc Salig Herre och Konge, haffuer werit Begierit oc tagen till echte, oc Imidlertid med den Salige Herre wdj Saadan Erlig Ektestand, effter Met Christelig Samenuelse Auffslet oc fød alle minne børn met æren, och ellers wdj alle tilbørlige maader mig wdj mod Høybemelte Sal. Herre Saalebis ynderdanigste haffuer Comporteret Som det en Erlig Echte dame Met Eignede oc Anstod, Saa haffuer dog logen oc Baguasterj Aff onde oc werlige folck, wdj mod all Met oc billighed, Ja wdten forhørt oc V=bevist Sag, det høf den Salige Herre dresseit oc bragt saawit At deris forargelig oc skammelig leffnit, met min oc minne børns æriß for=kleinring er bleffuen besmøcht, oc jeg med mit yngste echte baarn, wed deris Letferdige dristig=hed er bleffuen wdaff min ektestand Iche alleniste forstødt, mens siden wed daglig wold oc

hele Stilling. Den første af de her aftrykte Skrivelser har allerede været bekendt for Hans Paus, der meddeleer et lille Brudstykke i Ulfelds Levnet 1, 208; ligesom Molbech i Hist. Tidsskrift 3, 317 et Udtog af det saavel som af Rigsraadet's Svar, af hvilket man seer, at heftige mundtlige Discusjoner i selve Raadet ere gaade forud. Virkningen af disse Forhandlinger var Rigsraadet's Erklæring af 18 April 1648, hvorved det besidner, at Fru Kirstine var Kong Christian's rette Ektehustru og alle hendes Børn ægtefødte; samt den ydmyge Afvig, de tre Theologer maatte udsæde den 19 Juni s. A. Hertil kan ogsaa regnes den haanlige Maade, hvorpaa Wibeke Kruse forisfortes fra Rosenborg og efter hendes strag derpaa følgende Død blev begravet.

For Oversigtens Skyld hidfættes her de vigtigste Udsættelser, som staae i Berørelse med de her meddeelte Aktstykker. Den 11 Novbr. 1647 anholder Rigsraadet hos Kong Christian IV. om at Fru Kirstine maatte sættes paa fri Fod (Holberg b. R. Hist. 2, 894); den 18 Novbr. s. A. indvilliger Kongen i Rigsraadet's Begjæring (Suhms Nye Saml. t. b. d. Hist. 1, 138); den 26 Januar 1648 tillader Kongen hende at komme til Kjøbenhavn (Holberg anf. St. S. 895); den 27 Febr. Stævning til de tre Theologer (Paus's Ulfeld 1, 172); den 28 Febr. Kongens Død; den 26 Martz begjære Grev Waldemar og Korf. Ulfeld af Rigsraadet, at de tre indstævnte Theologer maatte suspenderes fra deres Embeder, indtil Herredagen havde dømt i Sagen, hvilket dog Rigsraadet aflaaer (Molbech Hist. Tidsskr. 3, 376); den 13 April den her meddeelte Indstilling til Rigsraadet fra de mundtlige Svigersønner; den 15 April Raadet's ligeledes her meddeelte Svar; den 18 April Rigsraadet's Erklæring om Kong Christian's og Fru Kirstine's Ektekab (Holberg anf. St. 3, 26); samme Dag Hertug Frederik valgt til Konge af Rigsdagen; den 6 Mai Wibeke Kruses Begravelse; den 19 Juni de tre Theologers Afvig (Paus anf. St. S. 173); den 6 Juli Kongens Hylbing.

Kong Christian den Fjerdes og Kirstine Munch's Børn, som kom til voksen Alder, vare: Anna Catharina, født 1618, død ugift 1633; Sophie Elisabeth, født 1619, gift 1634 med Christian Peng, død som Enke 1658; Eleonore Christine, født 1621, gift 1636 med Korfits Ulfeld, død 1698; Waldemar Christian, født 1622, død 1655; Elisabeth Augusta, født 1623, gift med Hans Lindelow; Christiana, født 1626, gift 1642 med Hannibal Sehested; Sebevig, Christianes Tvillingesøster, gift med Ebbe Ulfeld Christoffersen; Dorothea Elisabeth, født 1629, hvem Kong Christian ikke vilde anerkjende. Hun døde 1687 i et Nonnekloster i CoLn.

gewalt Saa Jfde oc Elenbig medhandlit som fast Nogen misdebedere, Oc endog at minne børn
 saa well som i gode Herrer selff Saadan min elendig wstyldig tilstand, nogle gange haffuer
 ladit eder gaa till Hierttet, met billighed hoß den sallige Herre wdj beste maader At Andrage
 och befordre, huorsfore Jeg oc saa de gode Herrer paa det Høyeste haffuer at betache, Saa
 haffuer det dog disß wær for mig oc mine børn wdaff forberortte Onde Marsager Inttet len-
 ger forbleffuit, wdj den stand, at jeg maatte nyde Rolighed, Menß Jdelig och Altid Jfde met-
 fahret, och aff letferdige Onde Mennische beløyet, Bespottet och wanerit, baade inden oc wd
 Riget, mig mine børn oc wenner till Allerførste forsmedelse, Som det er Gud oc i gode
 Herrer Ja det gandsche land nochsom bekiendt, oc formoder nest gud oc i gode Herrer tilbør-
 lig heffn oc straff offuer saadanne groffue beskyldinger, wdj w-beuist sag, thj endog at ieg
 met mine børn oc dennem som haffuer minne børn till echte haffuer nu wdj saa mange Mar-
 wdstanden saa megen stor Hiertesorg, wnder Atskillige offuerlast wed min æris forkleinerung,
 Och det Allene wdaff den Marsag at mand wgierne med sin Herre haffuer wilt gaa wdj rette,
 oc wed nogen offentlig Proces Tgiendriffue det som den salige Herre selff effter logenagtige
 oc løse folchis skamlig optencht Angiffuende, offte haffuer wdj sær fremuisset, Tallit oc streffuit
 dog Contraria met hans Egen hand baade da oc nu Naar behøffuis lettelig skall Kunde
 produceris, Saa haffue wj dog Sachtmodelig Som liudige børn oc wuderfatter Alt lenge
 Saadant forsmertert Jndtil forleden Mar 1646: At forbj gaa mange, Hos Herr. Cantzeler
 Christian Thomason, Jeg Haniball Seested paa Allis woris wegne Underdanigste
 haffuer anholdit, oc begierit at Allting maatte bringis wdj bedre stand Hans May: Selff Saa
 well som fru moder oc Børnene oc det gandsche paarørende Adelige Suogerschab, her wdj
 Riget till ære wdten Bestemelse, fornemlig for min Gress woldemorß Store Intresse som
 wmuelig nogen tid Kunde giøre min løche eller naa det maall at ieg Kunde leffue Hans
 May. till ære eller disse Riger till tieniste, Med mindre at Hans May. disse høye ærørige
 Sager Saaledisß Retracterede: At ingen paa min eller nogen af minne Sodschinds Erlig
 Echte fødsell, wed worisß Elschelige Fru moders forkleinerung Rogit haffde At sige, Ey nogit
 Imod fru moder wiichtigt at foretagisß førend at børnene, Och Suogerne omdesto Ret
 Beschaffenhed och Marsage først bleffue horde, huilcket dog forgieffuis er bleffuen loffuit, oc
 dersfore paa Ny Aff mig Haniball Seested Begiert at mier och høystbør Kongl. May.
 Woris nu Affgangen El. Herre enten wille engang for Alle Adelisß Afflade, fra Saadan
 wold som daglig wed gemene folch, och effter gemeene folchis berettning wdj mod Fru moder
 Offuedis, wdj mod ald low oc Ret, eller Selffuer lade Rippe sagen ret for Aluohr, for i gode
 Herrer Nogens Naad wed Sandferdig oc Erlig widnisßbyrd, till Endelig dom oc Straff, huilcket
 effterdj wy ey heller wnderdanigst haffuer Kundt erholde, Menß daglig er bleffuen Affuist

den ene till den Anden, indent oc wdén Riget, alt forwiitt at sprede, Indtill at nu forgangen Mar J gode Herrer selff saa wiitt formaatte, at welb^{nt} Woris Kiere Moder Igien er bleffuen **Relaxeret**, Saa efterdj den Sal. Herre huif Siell Gud werre naadig oc barmhiertig nu er Afgangen, oc wj wonderdanigste huerchen wdj hans leffuende liffue det Alleringeste haffuer willet Tentere Eller foretage wdj mod Hans Kongl. May. ære och **Reputation** offuer saadan falsch Angiffuende for hannem aff woris wederparter, megit mindre tencke nu at giøre eller wdj Ringeste maader ofß widere at besuerge, Offuer Hans May. Egen Person mens Allene offuer dennem som saa dumdriftelig, haffuer for den Sl. Herre bekiendt, berettit oc streffuit, det som dj aldrig med sandhed oc æren skulde kunde beuuisse huor wdj blant, efterdj nogle aff dj Høylærde, sig merchelig haffuer forgrebit, effter derom deris daarlig Censur och woris der offuer taggen Steffning saa formode wj oc begiere Wenligenn, at de som æreschiendere maatte effter woris sifte Indleg suspenderis ab officio till Sagens forhør oc Indføring Eller Att J gode Herrer Straxen Beramer en wise Dag till Rettergang Imellem ofß och dennem wdj Same Sag effterdj wj dog fornemligen och for wdén det haffuer tiltalle at antaste Wiuecke met hendis Anhang, for afschillige Løgn oc baguascherj paa woris Kiere moder som hende med Sandfærdig widnißbyrd oc wed skriftlig bekiendelse effter hendis egen mund Nochsom skal worde Offuerbeuist, oc effter som well er at befrycte alt saadant icke at Kunde Rippis och ved Nogen Offendtlig proces wdforis med mindre den Sl. Herre der wdj schulde worde høyt interesseret och graveret formedelst hans egen Adschillige skrifter oc Bekiendelser wdj woris oc Anden deris giemme, och wj dog womgengelig for woris ære oc welferdsits skyld, Eigeruiff wed hans egen Haand nodis at beuuisse Andet end hidintill wdaff mange haffuer werit meenit tallit eller streffuit, da seer wj wonderdanigst heldst At i gode Herrer Jo før io bedre samme sager imellum woris fuldmæchtige oc Wiuecke wdj Generom wilde lade foretage, och effter Kort proces lade wedersfare huif Ret metfører paa det wj icke Sielffuer dersom imod all forhaabning wj her wdj bliffuer opholdet, skulde nodis till at Tractere hinde paa den Maneere som woris fru moder saa offte oc Ildé haffuer werit medfarit thj wj ey heller Kunde Eragte at nogen wdaff i gode Herrer skulle haffue Marsag meere at beueges offuer saadan letferdigt wgubeligt mennische som baade wed sit forbandede leffnit haffuer forarsagit Herren spott wdj leffuende liffue, oc wdj graffuen, end offuer saa mange fornemme folck her wdj Riget som formedelst forberørte onde procedure wdj mod woris Kiere fru moder sig billigen haffuer at beklage, wj wille aldelis inttet begiere eller pretendere wdj Ringeste Made, som woris Sl. Herre oc Konge shall werre **Disreputerligt** Mens fast meere stiuille oc Bedecke alle de feill som Wdj Saa maader imod ofß och woris, effter falsche Angiffuere Kunde werit begangen allene at wj som Billigen allestift och wdén nogen **Exception** maatte for saa

mange Aars fortreb, spott, wold, oc wanære, oc Anden schade Erlange, wed i gode Herrers oc Rettens hielp den Satisfaction oc Contentement som i sielffuer fornuftligen en huer for sig Erachter wdj saadan sald billigt were, och gierne Sielffuer at wille haffue, paa det at Herrens Reputation maatte huille med hannem wdj graffuent hans Efferkomere till meere Nølighed for saadanne sagers nærmere Examen, och i gode Herrer till Berømmelse for Rettens Befordring imod os som det fornemligen angaar, till woris æris befrielse, woris børns samt Slecht oc weners Sichehede oc welstand, oc dennem som werit Marsage wdj saadan stor wlemepe, till exemplar tilbørlig straff for deris Mangfoldig begangen Ondskab Remitterendis ellers Alting till i gode Herrers egen høye oc Retmæssige Betenkende oc nærmere Schriffelig resolution: huor wed wij os her effer nogit bedre Kunde haffue at fortroste, och forsikere, och forbliffuer stedse I gode Herrers —

Richtig Copia aff Originalen

Hanibal Sehestett.

(Afskrift paa Papir i Karen Brahes Bibliothek i Odense).

XLIX.

1648. Rigsraadets Svar paa Kirstine Munds og Børns Opfordring til at skaffe dem Satisfaction.

Høy Edle Welbaarne Herrer.

Efter som i gode Herrer, os it Indleg aff di høyeble, welbaarne, Fru Kirstine Mund, Gressuinde till Sleswig Holsten, Och Gress woldemar Christian, gressue till Sleswig Holsten, oc i andre gode Herrer Vnderstreffuit, Ehr, den 13 hujus haffuer Tilfillett, Indeholdendis wiitløfftig Klage, offuer huif eders Fru Moder Fru Kirstin Mund en tid lang er wedersfahrit, met Protestation, at I effer Kongl. May. wores allernaadigste Herris dødelig Afgang høylofflig Ihukommelse, Inttet wille Tentere I Ringeste maader, mod hans Kongl. May. Kongelig ære oc Reputation, Medens allene eder offuer dennem Besuerger, som for den Gallige Herre haffuer berettit oc strefuit, det de aldrig Kunde beuiffe, Och effer som nogle aff de Høylærde her i Kiøbenhavn, med en deris Censur sig mechtig haffuer forgrebit, saa begierte at de enten strax maatte Suspendis ab officio, eller en wiiffe dag oc tid till Sagens forhør At forlegis, oc der høst at wi ueche oc hendis Anhang, Som i gode Herrer oc haffde at tiltalle for Mitskillige Løgn oc Baguafcheller, I lige maader maatte tagis

i forhør oc alt det i Enerom, paa det at woris Afgangne Salig Herre, som her wdj Rand worde høyt interessert, icke skulde Læderis eller Graveris, oc Alt dette till eders Fru Moders, greff woldemar Christian oc det gandsche forneme Adelig Suogerstab, oc deres Børns ære oc gode Raffns Redning oc tilbørlig forsuahr, med meere som samme Indleg vittløfftig formelder, Saa Kunde wj i gode Herrer, till wenlig suar herpaa icke forhælle, at det altid haffuer werit Dß aff Hiertet wkiert, At fornemme det haarde Oc Onde Tractament, som eders Fru Moder Er wedersaritt, Rand oc tage Gud oc i gode Herrer Selff till widne, At wj Altid haffuer ladit os mere paa det slittigste oc høieste Angelen hos Kongl. May. Woris Allernaadigst nu Salige Herre, at bringe Alting i bedre stich och formilde Hans Kongl. May. hastig oc Ifruerig Procedure och werit os megit hart imod, Naar wj icke saa megit haffuer Rundet wdrettit som wj gierne haffde wild. At nu i gods Herrer, dennem som hans Kongl. May. haffuer styrckit, eller till Saadan strengheb giffuen Anledning, Achter med Retten at tiltalle der wdj Rand i gode Herrer icke fortænkis, helst effterdj i eder saa fornuftig Erklærer, icke at wille søge noget, som woris Afgangende Salige Herre Kunde were fornehr, huor till i gode Herrer oc derfor haffuer dis store Marsag, effterdj J met hans Kongl. May. haffuer holdit eders Fru Moder for sin Echte gemahl, oc hendis børn for sin Echte børn saa dj oc billig bør derfor at Achtis, och Ansees. Och huad dj høylærde er Anlangende, da ere wj gierne offuerbødig, dersom J gode Herrer, Sagen icke till hans Kongl. May. begraffuelse wille lade opstaa, till huilken tid Bisperne Som till Saadanne Sagerß forhør oc faaer at were tilstedde (1) da en kortere Termin der till at ansette, Och wi ueche Anlangendis, da kunde wj hende well tage i forhør, Saa snart hun Kunde worde loulig der till steffnit, om i gode Herrer will nøyis met den dom, som effter Rettergangens bestaaffenhed Rand falde effterdj den største misdeberer, wdj all ret haffuer den frihed, at dj met retten ey bør at offuer Jlis, Mens wdten nogen forhør hende at Condemnere, det wille foraarfsage, Liige saadan Klage, oc Efftertalle offuer Nogens raad som nu höris offuer woris Afgangne Salig Herre, Som eders Fru moder Fru Kirsten, wdten low oc dom haffde ladit anholde oc arrestere, endog at Personern: J Ingen maade ere at Ligne sammen, och effterdj i gode Herrer nochsom her aff Erfarar, at wj till Alt det Lovligt oc ret er, och wj effter woris Eed, som forbinder, wdten nogen Persons Anseelse, Retten at Administrere, giøre Kunde, os Erbiuder, saa forhaabe wj oc paa det wenligste begierer, J eder icke lenger fra os wille Absentere, at Publica negotia oc den forestaaende Election, som for anden Marsag stuld, dog icke den ringeste Dilation J nogen maade Rand lide, icke skulle der offuer Præiudiceres eller hindris, det

(1) Her synes at være udsalbet noget, som: „ere her forsamlede“ eller besl.

heele Land der offuer bedrøffuis oc Wor wuenner sig glæde oc froloche, der offuer foraarfagis, oc maastec det heelle land settis i fare. Huiß ellers den Memoriall som aff R. Statholder Haniball Seested i dag bleff offuergiffuen Anlanger, der om Siunis ofß Wj med i gode Herrer bedre Kunde Mundtlig Conferere, end saa hastig till saa mange puncter wdforlig Erklere, dog effterdj i den siste Conferentz Afstilligt met stor hastighed oc Ifsuerrighed till Nigens raad bleff forebracht, som mand aff sine medbrødre vell iche haffde formodet, saa forhaabe wj i gode Herrer wdj wenlighed her effter med ofß wille handle oc Conferere, efftersom wj ofß stedse Erbiuder, med All oprichtig Affection och Moderation: I dette oc Alt andet, I gode Herrer saaledes at beegne, Altj offuer ofß iche skal haffue Marsag Eder at be= fuerge wi forbliffuer

Kiøbenhavn 15 Ap. 1648.

Eders Erelenters

Thjenistwilligen

Christian Thomison
Mogens Raaf
Ifsuer wind

Anders bilde
Thage Tott
Tørgen Brahe

Offue Gedde
Olluff parßbiereg
Fredrich Riis

Christopher Urne
Gregers Krabbe
Niels Trolle
Malte Juell

(Afskrift paa samme Papiir i Karen Brahes Bibliothek, hoorpaa det foregaaende Dokument findes. Efter disse to Afskryfter følger paa samme Papiir Rigdraadets Bidnesbyrd af 18 April om Kong Christians og Fru Kirstines Egteskab og alle Bornenes lovlige Fødsel, paa ubetydelige Afvigelser i Skrivemaaden nær det samme som findes hos Holberg, D. R. Historie, 3, 26. Dog maa det mærkes, at der i Karen Brahes Afskrift staaer (om Bornenes ægte Fødsel) „den siste saa vell som dj første,“ hvor Holberg (og efter ham Paus i Ulfelds Levnet 1, 193) har „den første.“ Ogsaa har Klosterbibliothekets Afskrift blandt Underkrifterne rigtigheden Christopher Urne, istedetfor Holbergs Christoffer Bing. — Originalen til dette mærkelige Dokument, paa Pergament og under Rigets Segl, tilhorte 1726 Grev Wedel til Wedelsborg, kom siden i Klevenfeldts Besiddelse og kjøbtes 1777 tilligemed Kong Christians i Dokumentet paaberaabte Brev, af 1627, paa Klevenfeldts Auction til den esterrigste Greve Ulfeld for 70 Rbdr. Cour. (Suhms Nye Et. 1, 191. Mosbeck i Hist. Tidsskr. 3, 379 Anm. 70).

L.

1648. Kong Frederik den Tredies Haandfæstning. (1)

Wi Friderich den Tredie med Guds Raade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis indwalde Koning, Hertug udj Sleswig, Holsteinn, Stormaren och Dytmerschen, Grefvne wdj Oldenborg och Delmenhorst, Givre alle witterligt att Efftersom wore Etschl. Danmarckis Ri-

(1) Kong Frederik den Tredies Haandfæstning er først offentliggjort af Holberg i hans Danmarks Riges Historie 3, 30 ff., hvorfra den er gaaet over i nyere Skrifter. Ved at sammenholde det her aftrykte Aftstykke med Holberg, vil man finde, at han baade har havt en mindre correct Afskrift for sig, og desuden ifkun en Afskrift af den foreløbige Overenskomst imellem Prinds Frederik og de forsamlede Stænder, eller rettere Rigsraad og Abel, men ikke den egentlige Haandfæstning, som, efterat Rigsraadet og Stænderne havde valgt Prindsen til Konge, blev af denne understrevet ved Symbingen den 6 Juli og derpaa besvoret ved Kroningen den 23de November 1648. Nogle afsigende Læsemaader hidrere kjendeligen fra Skrivefeil i det Exemplar, Holberg har benyttet; men om de alle gjøre det, om der ikke maaskee imellem den foreløbige Forsikring og Symbingen er foregaaet nogen Forandring i de af Prindsen antagne Betingelser, kan være tvivlsomt. Navnlig gjælder dette om den vigtige Paragraph 45, hvor man i nærværende Udgave vil finde en Læsemaade, som ganske omstøder den hidtil gjælbende Fremstilling af Kongens Forhold til Rigsraadet, da han derefter ingenlunde var udelukket fra Deeltagelse i Besættelsen af de ledige Pladser i Raadet. Denne Læsemaade hæver det Gaadefulde i Forholdet mellem Haandfæstningen, som den hidtil var bekjendt, og den virkelige Tilstand, der fremgaaer af andre Beretninger. See Larsen om Rigsdage m. m. i Historisk Tidsskrift 1, 289 ff. Af Holberg D. Hist. 3, S. 451 og Spittler Gesch. d. dän. Revolution S. 23 ff. sees, at man 1660 antog Valget blandt de til Rigsraader Præsenterede at tilkomme Kongen, hvilket ogsaa stemmer overens med Haandfæstningen, saavel som med det Valg af Rigsraader, hvortil Abelenes Votering nebenfor er meddeelt.

Efter Holberg er Haandfæstningen understrevet af den Udvalgte d. 8de Martz 1648 — altsaa ni Dage efter Kong Christians Død. Dette kan neppe forholde sig saaledes; thi Dokumentet selv, saaledes som Holberg meddeler det, forudsætter at ikke blot Rigsraadet, men ogsaa Abelen dengang havde valgt Hertug Frederik og de to andre Stænder tiltraadt dette Valg; men dette skeete først paa Rigsdagen den 18de April 1648, og i Rigsraadets ovenfor meddeelte Brev til de mundtlige Børn af 15 April hedder det udtrykkeligt, at Electionen foretog. Holbergs Datum staaer ogsaa ganske ene, uden Understøttelse af andre Kilder eller af Omstændighederne, saa at det gjerne kan hidrere blot fra en Skrivefeil i det Exemplar af Haandfæstningen, der har staaet til hans Raadighed. En almindelig Betragtning af Forholdene maa ogsaa vække stærke Tvivl om hiint Datums Rigtighed. Rigsraadet havde selv d. 15 Novbr. 1647 forlangt af Kong Christian, der efter sin ældste Sønns Død androg paa Valget af Hertug Frederik, at denne Sag skulde forelægges alle Stænder paa en Rigsdag (Slange, Christ. d. Fjerde S. 1454), som derfor ogsaa af Kongen blev indkaldt til den 17de April 1648 (Aftstykker, første Saml. S. 12). Dersom Rigsraadet ni Dage efter Kongens Død paa egen Haand, uden at oppebie Rigsdagens Sammenkomst,

ges Raad, paa Cronens wegne, och menige Ridderschab wed dieris vertill fuldmegtige her udj Riget, Effer den Stormegtigste och Høybarne Fyrstes och herres, Her Christian den Fierdiß danmarchis, Norgis, wendis och gottis Koning, woris Elsch. Kiere Her Fadens, Høylofflige Thukommelses dødelig Afgang, Haffue Keist, Koret, och wdwalt Dß for Herre och Koning, att were Dffuer Danmarchis og Norgis, Riger, och Meeninge Geistligheden, Sampt, Riøbstedmænd det och beuillgit och Sambtsøcht, Huor imoed wi øß da Haffuer forpligted, till woris Hyliding, at giffue dend Handfestning med woris och menige Rigets Raads Hender betreffed, fra os beschreffuen, Effer som wi Dß da der om med welbemelte Rigets Raad haffde for Entt, Saa Efferdiß danmarchis Rigis Raad och Meninge Ridderschab, Samt Geistlighed, Borgerschab, Bønder och Meeninge Indbyggere, Dß nu for deres Herre och Koning Hylbet och Suorit haffuer, Da Haffuer wi Nu dersore udj dens Hellige Three Foldigheds Rauffn, med welbemelte woris Elsch. Meeninge danmarchis Rigis Raad, Som er Herr Corfidts Wlfeldt, till Saltøe Rider Rigens Hoffmester, Her Christian Thommese till Stougaard, Rider Wor Canceler, Anders Bille till Dampboe Rigens Marsch, Dffue Giedde thil Thom-

hadde valgt Hertug Frederik, vilde dette ikke alene have været en paafaldende Selvmødsigelse, men ogsaa en neppe tænkelig Fornærmelse imod Stænderne, den man maatte endda kunde tiltroe de myndige Aristocrater Mod til at hyde de to ringere Stænder, men som de ikke kunne have været imod deres egen Stand, Adelen, der ogsaa mødte paa Rigsdagen. Det bliver ogsaa uforklarligt, at Hert. Frederik, som dog var den eneste Candidat, der for Alvor kunde være Tale om, skulde øieblikkelig have underkastet sig de haarde Betingelser, som i saa Fald ene Raadet bod ham, uden at oppebie Rigsdagen, hvor bedre Vilkaar maatte kunde erhøibes. Og havde Wlfeld med det øvrige Rigsdraad allerede d. 8 Martis valgt Hert. Frederik, kunde Rygtet om, at han tragtede efter at sætte en Anden paa Thronen, ikke være opkommen, og endnu mindre Rigsdraabets Erklæring af 18de April om Kirstine Munkes Ægteskab være benyttet som Indicium paa en saadan Hensigt. Uden tvivl maa Haandfæstningens Datum hos Solberg forandres til den 8 Mai, paa hvilken Dag Kongens øvrige specielle Forskriftingsbreve til Stænderne ere underfrevne (Paus Wlfelds Levnet 1, 201; Aftistker, første Saml. S. 16), Dagen efter at Rigsdraadet havde neblagt Regeringen i den ubvalgte Konges Hænder. Da Valget allerede var afgjort den 18de April, synes det ogsaa rimeligt, at Forhandlingerne om en Haandfæstning kunne have optaget Tiden imellem den 18de April og d. 7de Mai, en Opsættelse i Rigsdraabets Resignation af Interimregjeringen, der ellers vilde være vanskelig at forstaae. Denne Mening understøttes i høi Grad ved de af Justitsraad Moltch i Hist. Tidsskr. 3, 382 ff. meddelte Udbrag af hidtil utrykte Brevskaber og Dokumenter; thi den Haandfæstning, som der siges at være underfreven af Kongen d. 8de Mai, kan vel ikke være anden, end den, Solberg henseer til 8de Martis, hvilket bestryktes ved det af Moltch S. 332 paaberaabte Sted af Haandfæstningens § 45, der stemmer med Solbergs Udgave. Men selv om man erkjender Solbergs Datum for en Feil, bliver dog Haandfæstningen af 8de Mai kun en foreløbig Forskrifning, bestryket ved den ubvalgte Konges Underkrift og Signet, men ikke den egentlige, endelige Kees, som er den, her meddeles.

merup Rigens Admirall, Her Cristoffer Wrne Till Aufmarch, Ridder, Rigens Canzler, Hanniball Sehested til Nøraggergaard, Stattholder udj Norge, Her Mogens Raab till Staffringgaard Ridder, Her Thage Thott thill Erichsholmb, Ridder, Her Christoffer Wifeld till Suenstrup, Ridder, Her Dluuff Passbierig till Jernit, Ridder, Jørgen Seefeld Christoffersen till Neffs, Landsdommer udj wort Land Seeland, Gregers Krabbe Thill Thostelund, Hans Lindenou till Iffuernis Iffuere Wind till Nøerholmb, Her Jørgen Brahe till Huedholmb, Ridder, Her Frederich Riidh till Thyggestrup Ridder, Och Niels Throlle till Throlbholmb Rigens Vice Admirall, (1) Effterbemelte wores Løffte som till woris indwielgelse, och Election skeed er, Giffuet denne forhen afftalde och Beslutede Handfæstning bestreffuen, som Effterfølger (2)

1.

Fyrst (3) wille och stulle wi offuer Alting, Elfske och dyrche dend Mdsom mechtigste gud och Hans hellige Ord och Lære, och (4) Styrche formeere fremdrage, Handt haffue, Beschytte och Beschierme, till Guds Ære och dend Hellige Christelige Throes forøgelse och Religions forbedring aff wor magt och formue, Och des till behoff, wille wi det Saa bestille, at alle Sogne Kircher och Scholler, Dffuer bege Rigerne bliffue forførgit och forseet, med Christelige frommer och Lærde Mend, och med Nødtørfftig och Erlig ophold, och wonderholding, hwis det icke till forne scheet ehr, udj Høybemelte woris Kiere Her Faders tid, [Och icke till-

(1) Malte Juul til Giesfinggaard, som 1647 var bleuen D. R. R. (Slange Christ. d. Fjerde S. 1384) og som endnu d. 18 April 1648 underfrev Rigeraadets Erklæring om de muntlige Børns ægte Fødsel, både d. 5 Juni, altsaa for Frederik d. Tredies Hylbing. See Stamtaflen Tab. III. i den danske Overs. af Hofmands danske Mødelm. 2 T. S. 35.

(2) Iftebetfor denne Indledning har den foreløbige Overenskomst følgende: „Wii Friderich den Tre- (3) die med Guds Raade, Danmarks, Norges, Wendes og Gothes udvalde Prinds og Herre, Hertug til Sleswig, Holsten, Stormarn og Dytmerfien, Greve udi Oldenburg og Delmenhorst, Giøre yttterligt, at, efterdi Wores Elffelige, Erlige og Welbr. Danmarks Riges Raad paa Cronens vegne, (4)

og meenige Ridderskabet ved deres Fuldmægtige her udi Riget, Ds haffuer keist, kaaret og udvalgt og Geistligheden og Borgerkabet iligemaade bevilged og samtykt haver, Ds til Herre og Konge over Danmarks Rige at worde. Da have vi hermed loved og tilfagd, og hermed love og tilfage dennem efterskrevne Haandfæstning og Recces udi Wores foreslaende Hylbing fuldkommeligent at ratificere og stadfæste, som efter følger.“

(3) „Fyrst“ mangler i Solberg's Udgave af Haandfæstningen. I det følgende hidfætted de afvigende Læsemaader i denne, saavelsom de Punkter og Udtryk, hvori den er forskjellig fra Christian den Fjerdes Haandfæstning, saaledes som denne er aftrykt i Slanges Chr. d. Fjerde S. 103.

(4) „Och“ mangler hos Solberg.

stede, at nogen som sig her i Rigerne at Byge och Boe Nedsætte, maa haffue (1) Frihed till Anden Religions Exercitium at bruge, end dend som Nu udj Rigerne brugelig ehr, (2)

2.

Sameledis skulle wi holde Meeninge Rigens Raad, Adcell, Riøbskedmend, Bønder och Meninge Rigens Indbyggere, och huer Seerdelis ved Loug, Schiell och Neet, Friheeder och priuiligier, och Ingen aff dennem derimoed at for w=rette i Nogen maade, Och skulle wi alle och huer besynderligen aff wort Kongelig Embede for offuerwold och w=rett, Beschytte, Beschierme och handt haffue,

3.

Derneft wille (3) och skulle wi were forpligt, Danmarchis Rigge at formeere, forbedre, och forhøye, aff wor Yderste Magt och formue, Och om Gud Allermegtigste, det Saa haffuer forseet, at wi ydermere Land herefter, med Danmarchis Riges Indbyggers Hjelp och Throft winde Kunde, med Rettergang, Bekrefftige med Suerd, Eller Anderledis bekomme, da skulle de hørre till Danmarches Rigge, och wehre och bliffue wnder Danmarches Cronen, Mens dersom Saa scheede (det Gud forbiude) at nogen seide och (4) Indfald scheede paa Riget, Och nogen Deell aff Rigit kom wnder Nogen fremmede Potentat, och Siden bliffir igien till Danmarchis Rige, bekrefftiget i Nogen maade, da efterdj Rigens Indbyggere skulle Sielff tilhjelpe, det at bekrefftige, maa och schall huer Danmarches Riges Indbyggere, Quit och frie Nyde och bekomme, huis goeds och Eyendomb, Hand till forne udj Samme Ords Land hafft haffuer,

4.

Sammeledis wille och skulle wi Elske och frembrage, Danmarchis Riges Raad, och Adcell och med dennem styre och Regere Danmarches Rige, och besørge Danmarchis Riges Raad med Cronens Leene, Saa de icke skulle haffue behouff att besøge Herredage eller Anden besuering paa deris Egenn Kost och Thering. [Wille wi och ilige maade udj vores Kongl. Hoff, Rigerne Indfødde Adcell bruge och befordre, (5)]

(1) „nogen Frihed til nogen anden,” Solberg.

(4) „eller,” Solberg.

(2) Dette Sted, fra Tegnet, findes ikke i Christian den Fjerdes Haandfæstning.

(5) Mangler i Christian d. Fjerdes Haandfæstning.

(3) „Vi,” Solberg.

5.

Difligefte wille wi och Ingen wdlandifche mend thage wdj Danmarkis Riges Raad eller forlehne med Danmarkis Cronnes Slotte och Lehne, wdenn det fcheer med [Meeninge (1) Danmarkis, Riges Raads willie, fuldbiurd (2) och Samtyche,

6.

Sammeledis fchulle Danmarkis Riges Addeff, Niude Bruge och beholde, heris Fordegoedts och Thiennere fri till Euig tiid, med Halff, Hand, alle Kongelige Sager och ald anden Herlighed Och Rettighed, Som wi och wore forfædre, Konninger wdj Danmark, offuer wore och Cronens tiennere och goedts Haffue, och frit (3) Hafft haffuer, Saa at wi eller wore fogder och Embidymend fchulle Addeffs Inted beuare os [med dieris, tiennere, goedts (4) och Ennemerche, Schouff Fifchewand eller nogen Anden Herligheed, enten med Sagelald, Giefterj Egt Arbeide, eller Andenn befuering, wden huis wi kunde haffue med Addeffens Som goedtsit och Thiennerne tillhorer, goede wilge och Samtyche, wden allene, at de Ager wort och wor Forfindes Fædebur huor wi Personlig drage igiennem Landet, fom Seeduane haffuer werit aff gammel tiid, Wden Saa fcheer, Att nogen Obenbare feigde kommer paa Landet, eller Riget, da wille wi dog ingen befuering lige (sic) paa Addeffens tiennere wden det fcheer med meeninge Dannemarchis Riges Raads fambtyste,

7.

Huor nogen Steds Saa findes, at Cronen haffuer med Addeffell felligt, enten wdj Schouff, March eller fifchewand, da fchulle wi eller wore fogder, Iche ydermere bruge (5) derudj, enten (6) fifcherj, Oldensuin, Schouffbug, Jagt eller Anden Brugelffe, end fom Cronens Loed och deell Rand taalle, dog saa (7) paa fellidts fchouffe, wdj Falster [och Lange= land (8) ligendis, fom Cronen haffuer Loed och Deell wdj, fchall ingen Slaae Stoeer wilt wden wi Sielff eller Andere paa wore wegne, (9) wden det fcheer med worez tilladdelffe,

8.

Iche fchulle wi heller med wort Breff biude eller forbiude, nogen Mands Arffue

(1) Mangler i Chrif. IV.'s Haandf.

(2) „fuldbiurd“ mangler hos Solberg.

(3) „og freft“, Solberg.

(4) „med beres Tieneres Gods“ o.f.v. Chr. IV.'s Haandf.

(5) „intet mere bruge“, Solb.

(6) „med“, Solb.

(7) „saa“, ubeladt hos Solb.

(8) „og Lolland“, i Chr. IV.'s Haandf.

(9) „og“, Solberg.

tiennere, eller dennem som dj wdj pandt eller werie haffue, at suare samme sin Hofbund, Haffuer nogen tilltalle till nogen enten om goets eller tiennere, da schall hand det for følge med Rette, effter Kongens och Recessens Liudelse,

9.

Ich wille, eller schulle wi paa Legge eller Begiere ⁽¹⁾ Nogen Landschat, paa Ad- delens tiennere, wden det scheer med meeninge Danmarchis Niges Raads Raad, Efftersom gammell Seduanne haffuer weridt, [Och Naar nogen schat beuilgis, Saa bliffuer dog Uddelens Wggedags tiennere, derfor forschaanit, Som werit haffuer Aff Arrilds tid, Ich helder schall nogen Adelsmand were pligtig for Os og ⁽²⁾ Kronen, at Reisse wdenn Rigerne, wden wi holder dennem deris Reighe frj, ⁽³⁾

10.

Sammeledis maa och schulle Danmarchis Niges Raad, och Uddell Niude dieris fri fischerie for dieris egen grund, som [de] hertill aff Arrilds tid hafft haffuer, Och Besynderlig wdj Kong Hansis tid, och schall Besynderlig huer maa Niude Allegaard for dieris Eggit grund, wndertagit wdj de fiorde, som Cronen och dend meeninge Mand haffuer schade aff, Dog schulle de fische gaarde maa ⁽⁴⁾ bliffue wed magt, som haffuer werit aff Arrilds tid, [Och schulle Uddelen herudi Niget Niude wrag for dieris egen grund, wden huor ⁽⁵⁾ de Sig den Sielff haffuer forschreffuit, ⁽⁶⁾

11.

Wille och nogen aff Uddelen Besøge Sildefischende och der Bruge sin Nering, da schall det were Uddelen w=forholdet, Effterdj det tillades fremmede och wdlendishe at maa Bruge, dieres fordeell dend at Salte, Schall det och wehre Uddelen w=forbudet, och frit fore, [at Riøbe Selge, och Saa mange Dren at stalde som huer Rand Stalde paa Sit Eggit foeder, eller hand Rand lade foedere hos sine Egne tiennere, som ehre pligtige at holde foeder Nod, ⁽⁷⁾ dog dermed Kongens och Cronens Thold w=fortrenchet,

(1) „Begynde,” Chr. IV.'s Haandf.

(2) „eller,” Solberg.

(3) Mangler i Chr. VI.'s Haandf.

(4) „maa” mangler hos Solb.

(5) „huor” fattes hos Solb.

(6) Mangler i Chr. IV.'s Haandf.

(7) „at kjøbe og. sælge Dren, at stalde paa sit eget „Foder, som huer kan stalde, eller han kan lade „foere hos sine egne Tiennere, som ere pligtige „Foder-Nod.” Christ. d. Tjerdes Haandf.

12.

Schall det och were Danmarchis Rigens Raad, och Abdel fritt fore at Riøbe og Sælge med w-landische Riøbmend som hertill werit haffuer,

13.

Ingen Abdelmand, Frue eller Jomfrue Schulle wed øf, worre Fougeder, Embitsmænd Tiennere eller Andre maa Jenghelig Anholdis eller paagribes førend de ehre till forne forundene effer Lougen wdén de tages, wdj de fersche gierninger, som de effer Lougen maa for Anholdis, eller begaar nogen wrædelig drab eller Moer eller, witterlig forrederie, Mens findis nogen for Anden Misgierning beschylt, Som Liif eller Tre Angaar, da Bør en Abdelmand At Reche Hand fra sig, At bliffue till Stede, Och fru eller Jomfru at Sete Borgen, eller Lade en Aff sine wener Som wedehæfftige ehre Reche Hand fra sig at bliffue till stede, Huis icke da at Borge for sig Sielff, giffues Herimod nogen Ordre ⁽¹⁾ eller Befaling till Nogen, da schall dend icke were forpligt at Rete sig der effer, med miindre dend Sielff will Suare dertill Naar paatallis, ⁽²⁾ Dog schall alle wehre pligtige At stande till Rette for øf och Danmarchis Rigis Raad, for Huis nogen haffuer dennem till at thalle ⁽³⁾

14.

Item Schulle wi icke helder tillstede bore Embidsmænd eller fougder, at feigde nogen Riddermandsmand eller dieris tiennere, Haffuer wore Lensmænd eller Fougder, tilltalle till nogen, Da schulle de talle dennem ⁽⁴⁾ till med ⁽⁵⁾ Rettergang,

15.

Item Schulle wi och Ingen Krig Begynde eller paa flaae, Jeller nogen fremmet macht Indføre wdj Riget, ⁽⁶⁾ wdén det scheer med meeninge Danmarchis Riges Raads willie, fuldbdyrd och Samtyche, [ey heller wdryste Rigens floede, heel eller half deraff, eller sende floeden Nogensteds bort, eller Riggets Noestienners (sic) opbiude eller Samble wdén med mee-

(1) „nogen Ordeel,” Solberg.

(2) „Naar paafalbes,” Solb.

(3) Denne Paragraph lyder saaledes i Chr. IV.'s
Saandf.:

„Iffe skulle Wi, Bore Fougeder eller Embedsmænd

„lade gribe, baste, binde eller ubi Fangsel sætte ⁽⁴⁾

„nogen Riddermandsmand, foruden han tilforn er ⁽⁵⁾

„forvunden effer Loven, uden de tages ubi de ⁽⁶⁾ Mangler i Chr. IV.'s Saandf.

„ferske Gjerninger, der de maae gribes og sættes
„fore effer Loven. Dog skal hver Mand være
pligtig at stande til Rette for Os og D. R. Raad,
„for hvis Nogen haver hannem til at tale med
„Rette.”

„hannem,” Solberg.

(5) „ved,” Solberg.

(6) Mangler i Chr. IV.'s Saandf.

ninge Rigens Raads Sambytche, Mynstringen som ordinarie pleir at schee, hermed icke mend, eller om Riget noget fiendtligt, Saa hastig paa Romb, att effter Rigens Raads forsambling Icke Kunde fortoffues, Och naar nogen opbud schier, eller noget moed Rigens fiender schall foretages, da schall ingen Commandere Rigens Marsch wden wi Sielff Aldene, eller Samptlig Rigens Raad i woris fraberelse, (1)

16.

Item (2) ingen Riider mands mand schal forbrude sit Fordegoedts, wden hand foerer Auffuindschiold Imod Kongen och Riget som Lougen wdwiiser,

17.

Item schulle wi Altid domme wden Ald wiid, och ey tage Gunst eller Gauffue, for Nogen Rett eller Rettergang udj nogen maander mens were ligge weluillige till at hielpe, och schicke dennem dieres Ret, wehre sig Enten Indlendische eller wdlendische Folsch Fattige eller Rigge wanner eller w-wanner, Adell eller w-Adel Inden Raad eller wden, som hender for of at komme, som en Christen Koning bor at giøre,

18.

Item schulle (3) wi ingen wdlendische [eller Indlendische (4)] preuilegier som gielder paa Riget, Stadsfeste eller paa Nye giffue eller nogen Monopolier beuillige wden med meeninge Danmarchis Riges Raads Raad,

19.

Item Schulle wi icke (5) giffue [nogen, som icke er aff Adell (6)] dend frihed och frelse, Som Ridere och Suenne de haffuer, wden ald Danmarches Riges Raads Sambytche, wden nogen forhuerffuer det Saa Erligen (7) paa Marchen at hand det ehr werd, [icke helder schall nogen w=lendische Addelesmand, som sig her i Riget Agter at Boesete, Riude danske Adelige Privilegier med mindre dend (8) med meeninge Danmarchis Riges Raads Sambytche naturealiceris (sic) och for en danske Herremand Riendes Aechtis, (9) och Ansees, Och Inden Mar och Dag (10) tages i Wd, (11)]

(1) Den hele sibste Deel af denne Paragraph, fra (7) „Billigen,“ Solberg.
Legnet, mangler i Chr. IV.'s Haandf.

(2) „Stem“ mangler hos Solberg.

(3) „wille,“ Solberg.

(4) Mangler i Chr. IV.'s Haandf.

(5) „Iffe skulle Wi“ hos Solberg.

(6) „Nogen ufri Mand,“ Christ. IV.'s Haandf.

(8) „de,“ Solberg.

(9) „antages,“ Solberg.

(10) „berester,“ Solberg.

(11) Den sibste Deel af Paragraphen mangler i Chr. IV.'s Haandf.

20.

Item Schulle wi icke wor Førstinde eller ⁽¹⁾ wor Affkømb Eller Nogen Anden paa wore wegne, Riøbe eller pandte Dø eller Cronen till noget frit og frelse goets, Herudj Riggit, [Eller udj nogen maade, ved nogen middell Deuilge at det Bringes eller Annammis wnder Cronen, ⁽²⁾

21.

Icke Schulle heller Danmarchis Rigs Raad och Adell maae Riøbe eller pandte Noget frit bønder goeds effter denne dag, wdenn det schier med Kongens till Ladelse,

22.

Item Huemb Som Kommer thill os, wdj goed [Tro] och Loffue, paa vores schriffuelse och breffe, da schall dend for os och for Alle de, Som for os giøre och Lade wille frj, Sicher och wbehindrit Komme Hiemb till Sit Egit igien, dog Alt ⁽³⁾ hand schall were pligtig for os och Danmarches Rigs Raad, at Stande till Rette,

23.

Item Quo som will feide nogen Ridermands mand, da schall hand giøre hannem Erlig forwering med Hans obne beseigede ⁽⁴⁾ breff och Sende hannem det med thoe Ridermends mend, dend Som feiden Kyndis, schall were fellige for dennom som hannem forwering giører Nat og Dag effter at dend ⁽⁵⁾ kyndis feide,

24.

Schulle wi och wehre forpligtet med wnderfaternes Hielp, det første wi kunde det bekomme, Alt Indløse Orknoer och Hetland till Cronen igien,

25.

Item wille ⁽⁶⁾ eller schulle wi icke heller maa drage nogen fra Sit Herridhting, eller Landsting, med wore breffue, Icke heller fra Rigs Canceler effter Lougen, Icke heller schall nogen maa schiude sig fra Herridhting [eller Landsting, ⁽⁷⁾ førend Domb er gangit,

(1) „nogen,“ Solberg.

(4) „forseilede,“ Solb.

(2) Istedetfor denne Paragraphens Slutning har Chr. ⁽⁵⁾ „hannem,“ Solb.

IV.'s Haandf. blot: „udi nogen Maade, som af ⁽⁶⁾ „vi ikke,“ Solb.

„gammel Tid været haver.“

(7) Mangler i Chr. IV.'s Haandf.

(3) „Alt“ mangler hos Solberg.

26.

Item dersom Sandemend eller Ræffninge Suerge nogen mand till schade [eller (1) wret, Saavit Judsche Loug Recher, da schall Landsdommer, haffue magt om det aff dennem begieris, att opsteffne beste Biugdemen, och dennem maa felde, Om dj haffe gjort wret, (2) Wdj Rigemaader schall holdis wdj Seeland, Schaane och Andre Lande, Saa uit som Sie-landsche och schaansche Loug Recher, om Olding og Ræffn,

27.

Sammeledis schall och holdis om Loug' och Loug hæffd, Mens paa de Loug och Loughæffder, som nogen aff Afdelen haffuer giffuet och gjort, Schal icke dömmis (3) wdten for (4) Kongen och Meeninge Danmarchis Riges Raad,

28.

Sandemend Manß Ræffninger och Andre Ræffninge Schulle ey her effter maa Suerge imoed Loug Hæffd, Eller imoed nogen Loug, som giffuen ehr, Mens de Stande wed magt, och Ehre w=ryggebe,

29.

Item ingen forbud, Schulle wi heller giøre paa Dren Korn, Smør, Silb eller no- git Andet (5) at wdfore her aff Rigit wdten med meeninge Danmarchis Rigis Raads Raad willie och Sambtysche, (6) [Och naar nogen forbud Saaledes gjort ehr, Da schall och icke nogenn Særdelis Beuilling eller Priuilegie der imod wdgiffues, wdten dieris Sambtysche, (7) Iche schulle (8) ey heller nogen forbud som er gjort igien opgiffue (9) [wdten det schier med (10) Danmarchis Riges Raads Raad willie och Sambtysche, som gammell Seduaane haffuer werit, (11) Men om Nogen feide, Saa hastig paa komb Rigit, at wi icke Saa Illigen Kunde for- schriffue (12) Danmarches Riges Raad, daa schulle wi dog forschriffue dem Som Rest ved Haanden er,

(1) „med,“ Christ. d. Fjerdes Saandf.

(2) „og,“ Solberg.

(3) „paa,“ Solb.

(4) „af,“ Solb.

(5) „Andet“ mangler hos Solb.

(6) „som gammel Seduane været haver,“ tilføies i (12) „menige,“ Christ. d. Fjerdes Saandf.

Chr. IV.'s Saandf.

(7) Mangler i Christ. d. Fjerdes Saandf.

(8) „vi,“ Solb.

(9) „ophæve,“ Solb.

(10) „meenige,“ Solb.

(11) Mangler i Christ. d. Fjerdes Saandf.

(12) „menige,“ Christ. d. Fjerdes Saandf.

30.

Item Effterdj Danmarkis, Riges Raad Adbell och Indbyggere, schulle were pligtige at Stände Huer mand till Rette, for osj och danmarkis Rigis Raad, da wille wj udj Ligge maade were pligtige at Stände Huer mand til Rete for Danmarkis Rigges Raad, Och derudj ingen Ungunst Annamme till nogen och fuldgjøre dieris Domb, (1)

31.

Item schall ingen effter dene dag bøde for wold försell eller (2) Marcheschell, mens schall it wold for huer Som wold fores Negnes och icke mere, Ligefom det haffr aff gammel tid herit,

32.

Item schulle wore Lensmend Schiche Dannemend till Herridsfogder som Schiche Huermænd Loug och Ret, wden wuld, Giver Herridsfogden nogen w-ret da schall Hand aff Setes och Suare Sielff sine gierninger,

33.

Item Schall ingen forbiudes (3), Schouff March Eller Eyendomb effter Lougen at Raabis till Rebs, Enddog att Cronen eller Kircher (4) haffuer der Loed eller deell derudj,

34.

Item schall och Abbdelen haffue dieris Egene Hoffuid gaarder Duit och fri for tiende, som de Sielff (5) Boer udj eller holder (6) dieres Fougeder (7) som Bruger dieris Auffs, paa det At de schulle holde dieris tiennere till Retferdeligen at thiende,

35.

Item Schulle och Abbdelen och Riderschabet Nyde och beholde jus patronatus till de Kircher och Geistlige [Lehene (8) som de Kunde beuise med Bress, och Segell at de haffuer Ret thill, dog saa at de Personer som der nu med forleent ehre, maa dennem Nyde dieris Liffstid, Och Naar de personer ehre bøde och aff gangne som vicarie wdj forleening haffuer,

(1) „og der udi uben nogen Ungunst til nogen annamme
„og fuldgjøre deres domb,“ Solberg.

(2) „efter,“ Solb. ogsaa Christ. d. Fjerdes Saand-
fastning har efter.

(3) „forhindred,“ Solb.

(4) „Kirken,“ Solb.; saaledes ogsaa Christian IV's
Saandf.

(5) „Sielf“ mangler hos Solb.

(6) „ferholde,“ Solb.

(7) „paa,“ Solb.

(8) Mangler i Chr. IV's Saandf.

da maa huer Riddermands mand och Addeß herudj Niget komme till det Goets igien som de med Noyactig Bress och Segell beuise Kunde, at de ehre Rete Arffuinge till,

36.

Dch schulle alle Clostere Prælaturer Digniteter Canicedomme och Andre Geistlige Lehne, som Nu icke beneffnte ehre, wed deres magt Bliffue, [ey heller Nogen dermed, Her effter forleennes, end de som enten wdj Clericiet Staten eller militien ⁽¹⁾ Niget nogen god och Merchelige tienniste giøre Kunde ⁽²⁾, dog Huermants Ret och Ret tilltale dermed w-schad och forkrenchet (sic) i Alle maader, [Effter Høy bemelte ⁽³⁾ woris Kiere Her Faders Recesses Lydelse, ⁽⁴⁾

37.

Item schulle wi icke for mindsche de Leene Som goede mend haffuer i pandt, sær end dieres bressue bliffuer Iouligen igien Lofte, och fuldgiorde, Dch schulde dj icke helder Kunde forbyrde Slige dieres Leene ⁽⁵⁾, wden med de Gierninger, Som [de forbyrder dieris Arff och Eyendomb med, end dersom ⁽⁶⁾ de forseer dennom mod os och Andre Nogens Indbyggere ⁽⁷⁾ Stande til Nette effter Lougenn,

38.

Item schulle wi icke giffue bressue imoed Bressue,

39.

Item schulle wi holde wore Bressue wed fuldmagt, Dikligeste ochsaa woris For Fædrenis fremb fahrne Koninger wdj Danmarch ⁽⁸⁾ Bressue wed magt,

40.

Item doer nogen [som icke ehr Addeß fød, och haffuer dog fangit Addeßlig frihed, ⁽⁹⁾ Dch haffuer ingen frelse Arffuinger, da schall det goeds icke falde till Cronen eller wdj

(1) „som enten til Clericie stander, eller ved Militien,“
S o l b e r g.

(2) „til saa længe at Kongen og D. R. Raad berom med flere Wiise og Lehnsmand, som de til benemtagendes vorder, en anden Skikkelse giøre kunde,“
Christ. d. Fjerdes Haandf.

(3) „Svibgarne“ S o l b e r g.

(4) „efter Vor kjære Fr. Far-Faders Konning Chri-

stian den Treides Recesses Lydelse. Chr. d. F. Haandf.

(5) „som de ubi Pant have med nogen deres Gierninger,“ S o l b e r g.; saaledes ogsaa Chr. d. Fjerdes Haandf.

(6) Mangler i Christian d. Fjerdes Haandf.

(7) „da skulle de,“ Chr. d. F. Haandf.

(8) „deres,“ S o l b e r g.

(9) „ufri Mand, som ufri var fød, og haver dog fanget Frihed.“ Chr. d. F. Haandf.

nogen w=friheed, mens schall dog ⁽¹⁾ Komme till hans Rette Arffvinger igien, dog de [iche ehre Abdell, ⁽²⁾ Och det schulle de dog iche beholde, [Mens pligtig wehre att Selge det till ⁽³⁾ Abdellen, ⁽⁴⁾ Effter Land Riøb, igien Inden Aar och Dag, ⁽⁵⁾ dog om det ehr w=fri goeds det hand hæffde før hand bleff [Abdelit ⁽⁶⁾, det falder igien till Rette Arffvinger,

41.

Item at Rigens Cantzeler ey schulle bruge Riggens indseigell, wdj sin egen Sag, Mens wi schulle schicke der en Anden goed mand till Som Sider, wdj hans Steed, wdj Hans Sag, wnder Rigens och Sitt Indseigell, och Rauffn,

42.

Item at Sandemend iche schulle Suerge om Eyendom effter denne dag, Mens huo der will dielle om Eyendomb, hand det forfølger Som Eyendom bør at forfølges och diellis till Herritsting Landzting och for Rigens Canceler, wnder tagit Herrischiell och Marcheschiell,

43.

Item Bliffuer nogen goed mand forført eller beløyet for os da schulle wi det ingen troe eller Loffue giffue, med mindre end dend: Som Dß det Sagt hæffuer, hand will det till staae, wdj wor och Danmarchis Rigis Raads Meruerelse Och wdj ⁽⁷⁾ den Andens paahørelse, Och ⁽⁸⁾ findes hand da Att føre Logen, da straffis hand for Logen som wedbor,

44.

Item bliffuer Nogen Rider mands mand Freløß for Erlige gierninger Da schall Hand boede Thiuge Løedige March for sin fræd,

45.

Och Effterdj det høyste Rigemendt wdj Rigit henger mest paa Kongens Personne, Guilchet Regiment Kongen allene iche føre Rand, derfor schall Kongen altid hæffue en Rigens Houffmester En Canceler och En Rigens Marsch, som ehre føede danske mend aff Abdell, Guilche som Kongen och Andre Rigens Raad ubj Rigens ehrinde. och Sager, till hans Kongl.

(1) „dog“ mangler hos S o l b.

(2) „ere ufrie,“ Chr. d. Fjerdes Haandf. 1

(3) „till“ mangler hos S o l b.

(4) „og det,“ S o l b.

(5) „men selge det Abelen igien, inden Aar og Dag
„for fuld Værd,“ Chr. d. F. Haandf.

(6) „frie,“ Chr. d. F. S.

(7) „wdj“ mangler hos S o l b.

(8) „Dch“ mangler hos S o l b.

Regimentis oppholdelse, schulle wehre behielpelige ⁽¹⁾, Om Kongen wille besuerge Nogen, wehre sig æddell eller w=æddell, Dermed Nogen Kunde formene ⁽²⁾ At Kongen gjorde hanem w=ret, da schall det wehre, huer frit och obet ⁽³⁾ for, Att giffue det Nogens Hoffmester, Kongens Canceler, och Nogens Marsch till kiende, och lade formaane Kongen at hand forlader Saadan forsett ⁽⁴⁾. Och dersom Kongen iche da wille lade sig wnderwise (Guilchet wi dog for oss well giøre wille) Da schall Kongen strax wdlegge och opneffne dend som klager, en beneffnt Rettes Dag, och da pleie Anklageren Net for Nogens Raad, och Nogle aff Abdelen Som Kongen och dertill schall Lade kalde og forschriffue, Och for dennem stande huer mand till Rette och hende och giffue Huad beschreffuent Lands Loug, wdruiser och giffuer, [Och schall Nogens Raad wdj Thall altid wehre 23. Och naar nogen Aff dennem ved Døden aff gaacr, da schulle Nogens Raad och Abdelen, effter dend Anno 1645 wdgiffuen Beuilling wdj denn provincie, huor dend døed er macht haffue, 6 eller 8 at Rauffn giffue, Huor aff Samptlige Nogens Raad, Siden threj till oss schulle præsentere och deraff schulle wi en Sete i Nogens Raad og ingenn Anden, Mens naar nogen Nogens Hoffmester Canceler, Nogens Marsch, Nogens Admirall Nogens Cancler eller Statholder i Norge bort døer ⁽⁵⁾, da maa Nogens Raad oss threij foreslaa, som Samme Plads kunde betienne, Huor aff wi en wille forordne, och ingen Anden, dend aff døedis Sted ⁽⁶⁾ och Embede at betiene, och alt det till første Dannehoff eller Herredag ⁽⁷⁾, Stille wdj werch, effter at Nogen Nogens Raad er wed døden Affgangenn, ⁽⁸⁾

(1) „tilhielpelige,“ Solb.

() „der med nogen Foie kunde formene,“ Solb.

(3) „och obet“ mangler hos Solb.

(4) „hans Foretegt,“ Solb.

(5) „Dg skal Nigets Raad være ubi Tal 23, og naar „nogen af dennem ved Døden afgaaer, da skal „Nigets Raad og Abdelen efter den Anno 1645 „givne Beuilling, ubi den Proving, huor den „døed er, Magt have sex eller otte at naungive, „huoraf samtlige Nigets Raad, og ingen anden „skal ubvelge og eligere en i den Af døedis Sted; „Men naar nogen Nigets Hofmester, Cancler, Ni- „gets Marsch, Nogens Admiral, Cancler eller Stat- „holder i Norge bortdøer“ osv., Solberg.

(6) „Plads,“ Solberg.

(7) „at,“ Solb.

(8) Den sidste Deel af Paragraphen mangler i Chr. b. Fjerdes Haandfæstning. Om den her paa- veraabte Beuilling af 1645 beretter Slange (Chr. b. Fjerdes Historie S. 1383) Folgende: „da Kongen (Christ. b. Fjerde) fandt for „gødt, i nærværende Aar (1645) sit Raad med „saa mange Personer at formere, endeel efterdi „Pladser være ledige, og endeel fordi andre for „Alberdoms og Svagheds Skyld ofte ei kunde „opvarte og sig i Raadstuen indfinde, saa gjorde „og nu Hans Majestæt denne Anordning, at naar „en Plads ubi Nogens Raad blef ledig, da stulde „af vebkommende Proving foreslaaes sex eller „otte Personer, eller i det mindste fire, til at „vælge een udaf. Tilforne blefve itkun tre fore- „slagne til saadant Val; Ligesom det ogsaa end-

46.

Item skulle wi Annamme alle Slob Lovs [och Keene (1) udj Danmarch och Norge, aff wores Effel. Danmarchis Rigis Raad, och bepligte wi os] [paa wore Kongelig Eed, at Antworde dennem fra Ds (2) Rigens Raad Addeilig och Indsøvede goede mend i Danmarch oc Norge, och ingen Andenn, at holde till wor och Danmarchis Riges Raads Hand igien, Naar Ds for stachit (3) worder (4) och om Nogen Slobs Lov worder Anderledis forwandlit, (5) da schall det ingen [Magt] haffue, wden med meeninge Danmarchis (6) Rigens Raads Raad, och Sambtyche, [Eyheller wille wi Affgiffen paa Samme eller nogen Anden Lehene, ved nogen Nye paaleg forhøye eller Genanterne forringe, Lehnsmendene eller Almuen till besuering och Affbrech, icke helder Lehener i Rigerne Rige (sic) tillhabe (sic) eller Geistlige goedt och Lehene Andre nogen end Rigerens (7) Indsøvede Cancelliet wndertagen for Lehene, wden det schier med meeninge Rigens Raads Samtyche, Schulle och ingen fra sit Lehen Aff setis, wden med de Raads Raad som i dend Lands Ende Huor Lehenene ehre Beligende, det Sambtyche, och giøre (8) dennem Witterligt for huad Sag dend

„nu fremdeles blev staaende fast, med ifkun tre at
 „forestaae til de tre Høieste Embeder, Rigs- Hof-
 „mesterens, Rigens Marsches og Rigens Admirals,
 „saa og til disse toende, Rigens Cancellers og
 „Statholderens i Norge. Hvad Kongens Cancel-
 „ler angif, hvis Embede var det andet øverste i (1)
 „Raadet og næst Rigens Hofmesters, da blev han (2)
 „af Kongen alene næfnet og antagen, foruden (3)
 „nogens Forslag, dog var allerede den samme,
 „naar han dertil antoges, i de Dage en af Ri-
 „gens Raad.“ Af denne Beretning, der ikke ganske
 stemmer med § 45 i Kong Frederiks Haandfæst-
 ning, da Rigsraadet ifølge denne ogsaa skulde
 præsentere til Valget af Kongens Cantøder, er (4)
 det høerfen klart, hvo der skulde foreslaae, eller
 hvo der skulde vælge de nye Medlemmer af Raa-
 det; men det kan vistnok antages, at den ikke har
 været Kongemagten ugunstigere, end § 45 i Fred.
 b. Trebies Haandfæstning, saa at Valget imellem
 de af Rigsraadet præsenterede Candidater tilkom
 Kongen. Iøvrigt synes der at maatte være nogen (5)
 Feil i Slanges Beretning om Antallet af dem, (6)
 der „tilforn“ bleve præsenterede til Rigsraadsøp- (7)
 perne; thi af Fred. b. Trebies Haandf. maa man (8)

slutte, at 1645 blev netop Antallet indskrænket
 til tre, ikke udvidet til sex eller otte, hvilket vilde
 have været en Udvidelse af Kongens Magt, der
 under de daværende Omstændigheder ikke vel kan
 tænkes.

- (1) Mangler i Chr. d. Fjerdes Haandf.
 (2) „fra os“ mangler hos Solberg.
 (3) „Naar Ds forelagt vorder,“ Solberg; saaledes
 ogsaa Chr. IV. Hbf. Ifølge denne: Læsemaade
 skulde Kongen altsaa paa Anfordring give alle
 Kronens Slotte fra sig, hvilket vilde have været
 det Samme som at nedlægge Regjeringen. — „For
 stoffet,“ eller for kort o: naar Vi ved Deben afgaae.
 (4) „Rigens Raad, Wdelinge og indsøvede gode Mand,
 „og ingen anden at holde til Vor Haand, og
 „Danmarks Riges Raad igien at antworde dem
 „fra Ds paa Vor Kongelige Eed, naar Ds fore-
 „lagt vorder.“ Chr. d. Fjerdes Haandf. Stedet
 synes at være bleven forvansket ved en Omfæring
 af Ordene, maastee under Trykningen.
 (5) „forhandlet,“ Solb.
 (6) „Danmarks“ ubelabt hos Solb.
 (7) „Rigets,“ Solb.
 (8) „gieres,“ Solb.

aff Settis, Och de Raad da at Sige och Raade derpaa Som de for meenige Rigen Raad wille wehre bekiendt, (1)

47.

Och schulle Danmarchis Rige wehre och Bliuffe et frit Karre (sic) Rige som det ehr, och aff Arrilds tiid werit haffuer,

48.

Schall och iche nogen forandring eller forordning (2) schie med monten wden det schieer med Samptlige (3) Rigen Raads willie och Sambtyche,

49.

Wi wille och haffue woris Ordinarie Hoffhaltung och Residensse (4) wdi Danmarch, och iche i Fremmede Herris Lande for Reighe wden med Samptlige (5) Rigen Raads Raad, willie och Sambtyche,

50.

Wi wille och ingen Commission enten inden eller uden Riget, giffue till nogen, Som Rigerne eller desæn Indbyggere Kunde were till schade, ey heller Nogen forbud (6) med Nogen oprette, bryde eller forandre, wden med menninge Rigen Raads Fuldbiurdt och Sambtyche, Mens alt Saadant Rigeris welfand Angaaendis, effter meenige Rigen Raads Raad och Sambtyche, Slutte och forrette,

51.

Cronen Regalier, Schulle wi iche wden Samptlige Danmarchis Riges Raads willie och Sambtyche lade wdføre, pandtsætte Affhende eller forandre, Ey heller ind Kombsten till Andet End Rigen Ræte och Gauffn, och woris wnderholdning och Hoffhaltung, huor wi ehre (7) Antwende och (8) Antwende lade, Megit mindre wden Riget wdføre wden det ligerwif med Meeninge Rigen Raads Raad (9) willie och Sambtyche schier och beuilgis,

52.

Herredage eller Dannehoff, wille wi Marligen en gang 8 Dage effter pinds Dag

(1) Den sibste Deel af Paragraphen mangler i Chr.

b. Fjerdes Haandfæstning.

(2) „eller Forordning,“ ubelades hos Solberg.

(3) „Menige,“ Solb.

(4) „Dg Residence“ ubel. hos Solb.

(5) „menige,“ Solb.

(6) „Forbud,“ Solb.

(7) „huor wi ehre,“ ubel. hos Solb.

(8) „eller,“ Solb.

(9) „Raad,“ ubel. hos Solb.

wed woris Obne breffue lade paa hiude, och Siden holde med Mindre meeninge Rigens Raad for wigtige Markage Anderledis got besinder,

53.

Bliuffuer nogen Abdels Mand fangen i vores eller Rigens Wehrinde, enten i Krigs eller Fræds tid, Da schall hand løses igien aff Rigens middell,

54.

Jngen Thold, Accisse eller Anden paa Leeg i huad Nauffn det haffue kand, maa foruden Samplige Dannemarchis Riges Raads Sambtoche paa Biudes eller forandris Cy heller Nogen Repressalier wdstedis, (1)

55. (2)

Deh dersom Nogit Kunde Foresalde Som kunde wehre Imod denne vores Handfestning Loug eller Ret, Och wi Aff de Neruerende Rigens Raad icke schulle eller wilde Lade os Raade och sig, Som wi Nest guds hielp icke formoede, Da schulle wi effter dieris

(1) § § 48, 49, 50, 51, 52, 53 og 54 ere nye Tilfætninger, og findes ikke i Chr. d. Fjerdes Haandfestning.

(2) Denne Paragraph lyder hos Holberg saaledes: „Alle disse foreskrevne Articuler og hwer særdeels bepligte Vi Os Friderich den Tredie med Guds Naade Danmarks, Norges, Wendes og Gothes udvalde Prinds og Herre, usforbradeligen og fast at holde ved alle Ord, Puncter og Artikler, som den udviser og indeholder uden ald Argelyst i nogen Maader; og dersom noget kunde falde, som kunde være imod denne Vores Haandfestning, Loug eller Rett, og Vi af alle de nærværende Rigens Raad ikke skulle ville lade Os raade og sig (som Vi nest Guds Hielp ikke formode) da skulle Vi efter deres Erindring være pligtige alle Rigets Raad at forskrive, og deres Betenkende da fornemme. Gier Vi det ikke, naar det af Os igien begieres, da skal de tilstedeværende Rigens Raad pligtige være, og selv Magt have at forskrive deres Medbrødre, de andre Rigens Raad, paa en beyslig Sted, til at beuge Os til det, som de eragte billigt og Rett at være. Lader Vi Os ikke endda underette og raade, (som ikke er at formode) da stande Rigens Raad frit for efter Lands Loug og Rett at statuere og forordne det som ret og billigt er, hoormed Vi Os skulle lade nye. Og naar Vi hylbed vorder, skulle Vi give denne Haandfestning fra Os beskrevet med meenige Danmarks Riges Raads Hænder og Forsiglinger bekræftet, og Os herudi ved Vores Kongelige Gød, Christelige Troe og Love forpligte samme Handfestning, og andre Ridderstæbets og alle Stænders over begge Rigerne vel herbragte Privilegier, Friheder, Love og Statuter ubi Vores Croning tilbørligen at sære, som sædvanligt været haver. Og haver Vi til des ydermere Vidnesbyrd og bebre Forvaring, at sligt ubi alle Maader holdes skal, som foreskrevet staaer, hengt Vores Indsegl her neden for denne Haandfestning, som er Wort aabne Brev. Givet paa Kiøbenhavn Slot den 8 Martii Nar efter Guds Byrd 1648.

Under Wort Signet.

Fridericus.

Erindring pligtig wehre, alle Rigens Raad at forskriffue och dieris Betenchede fornehme, Gior wi det icke, Naar det aff Ds begieris, da schall de till steebe werende Rigens Raad pligtige werre, och Sielff magt haffue at forskriffue deris med Brodre, de Andre Rigens Raad paa en beleilige sted till at bewegge of till det som de Erachter Billigt och Ret at were, Lader wi Ds end da icke wnderrette, Ds Raad (Som icke er at formoede) Da stande Rigens Raad frit fore efter Lands Loug och Rett Att statuere och forordne det som Ret och Billigt ehr, huormed vi Ds schulle Lade Nøye,

Alle disse for^{ne} Articuler och huer Serbelis, Saa well Som alle Andre Stender- nis offuer begge Rigerne well herbragt Priuilegier friheder och Love, och Statuter, Beplygter wi Ds Frederich den 6 Thredie med Guds Naade, Danmarchis Norgis wendis och gottes wd- walde Koning wed wores Kongelige Eed och Christelige troe och Loffue, w- brodelige och fast at holde, wed Ald des Ord och puncter som den (1) wdwiiser, och Indholder, wden Ald Argelist i nogen maade, Huorpaa wi till forestaaende Croning tilborkigen wille Suerge som Seeduanligt werit haffuer, och wore forsædre for Ds giort haffue, Ds haffue wi till des ydermere Widesbiurd Ds bedre forwaring, at Sligt i Alle maader holdes schall som for- schreffuet staaer, Hengt woris Indseigel neden for denne for^{ne} Recess Som ehr wort obet breff med welbemelte wores Eistel. danmarchis Riges Raads Indsegelle (2).

Giffuet, paa wort Slodt Kiøbenhaffn Den 6 July Ao 1648.

Att Dette er en Rigtig Copie efter originalen her i Canceliet, Befiender wi med Egenn heender wnder schreffuet, Aff Canceliet for Kiøbenhaffns Slodt Den 7 Nouembr Ao. 1650. (3)

Erich Kragh. Jørgen Reedtz,

(Affskrift paa Papir i Karen Brahes Bibliothek i Odense. Uden Tivul er dette Exemplar af Saand- fæstningen kommet i dette Bibliothek med en Deel andre Papirer, som deels have tilhørt, deels ere strevne af Rigss- raad Jørgen Brahe.)

(1) Maafee staaer der dj; Ordet er utydeligt.

(2) Den til denne hele 55de Paragraph svarende Slutningsparagraph (§ 48) i Christian den Fjerdes Saandfæstning er meget fortere: „Alle disse fornavnte Artiller og hver særdeles bepligte Vi „Ds Christian den Fjerde, med Guds Naade „ubvalgt Konge til Danmark og Norge, ved Vor „kongelige Eed og Christelige Tro og Love ubes- „belig og fast at holde ved alle Puncter, Ord og

„Artiller, som de udwise og indeholde, uden al „Argelist udi nogen Naade: Og have Vi til „des ydermere Widesbyrd og bedre Forwaring, at „sligt udt alle Maader holdes skal som strevet „staaer, hængt Wort Indseigel neden for denne „fornavnte Vor Saandfæstning, som er Wort „aabne Brev, med fornavnte Vor Eistl. Dan- „marks Riges Raads Indsegle.“

(3) Denne Attest mangler hos Solberg.

LI.

1648. Adelens Votering paa Candidater til de ledige Pladser i Rigets Raad.

1.

Ao 1848 den 4 Julij vare effterschreffne Adell aff Fyen och Laubinn vdi Hellig Geistis Kircke faarsamlitt att votere om dennom som skulle bliffve Rigens Raad och nominerede huer 30 Hvoraff siden Rigens Raad Hans Prinselig Durchleuchtighed 15 faaresta och angiffue huoraff Hans Durchleuchtighed fem wille Raadigt lade sig besalde vertill att faarordue.

1) Henning Walfendorff. 2) Hendrich Gyllenstiern. 3) Hendrich von Pödebusch. 4) Vincenz Stensen. 5) Lauritz Wulfeld. 6) Falch Gise. 7) Lauritz Schindell. 8) Sten Bille. 9) Eigler Høgh. 10) Jochum von Bucholt. 11) Henning Powisch. 12) Hendrich Lange. 13) Erich Duitzou. 14) Marcus Rottsten. 15) Casper Due. 16) Niels Fris. 17) Peder Brockenhus. (I Randen er tilføjet: „Siden kom Erich Raas om Aftenen.“)

De Fallt Vota som efftersfølger

- A. Arell Juell — 5. Arell Brup — 4. Arell Brne — 1.
- B. Biorn Wulfeld — 2.
- C. Christen Schiell — 16. Claus Sehestedt — 5. Christoffer Stensen — 2. Christoffer Lindenouff — 2.
- E. Erich Juell — 14. Ebbe Wulfeld Christoffersen — 5. Erich Rosenfranz — 3. Erich Raas — 3. Erich Duitzou — 2. Ebbe Wulfeld Jacobsen — 2. Eigler Høgh — 5.
- F. Falch Lycke — 14. Falch Gise — 13. Frederich Parsberg — 8. Franz Lycke — 4. Flemming Wulfeld — 5. Frederich Brne — 1. Franz Powisch — 12. Frederich von Buchw (ald) — 6.
- G. Gunde Rosenfranz — 16. Gunde Lange — 8.
- H. H. Hendrich Quittfeld — 15. Hendrich Rangou — 12. Holger Rosenfranz — 3. Henning Walfendorff — 8. Hendrich Lange — 3. Henning Powisch — 14. Hendrich von Pödebusch — 13. Hendrich Thott — 2. Hieronimus Krætz — 2. Hans Bille — 2. Hendrich Bille — 4. Hendrich Gyllenstiern — 13. Hendrich Lindenou — 3. Hendrich Ramell — 15.
- I. Jens Høgh — 3. Jürgen Kruse — 3. Jürgen Høgh — 3. Jffwer Krabbe — 12. Jürgen Rosenfranz — 7. Jacob Grubbe — 3. Jochum Gierstorff — 15. Jürgen Schultt — 1. Jochum v. Buchwold — 1. Jochum Bech — 2.
- K. { Knud Wulfeld — 16. Lauritz Wulfeld — 16. Armand Gylde (enstiern) — 4.
- L. { Lauritz Schindell — 3.

- M. Mogens Sehested — 11. Manderup Due — 16. Mogens Høgh — 11.
 N. Niels Kragh — 14. Niels Krabbe — 15. Niels Friis — 1.
 O. Otto Brahe — 12. Otto Thott — 6. Otto Kragh — 3. Oluff Brochenhus 1.
 P. Peder Lange — 17. Peder Gierstorff — 1.
 Q. Sten Bille — 17. Sten Bech — 7. Siffwert Brne — 7. Staller Raas — 1.
 Vincens Bille — 2. Winzens Steensen — 10.

2.

Vota aff den jydſke Adell.

| | | | |
|------------------------------------|----|--|----|
| Mogens Høgh | 50 | Ebbe Wüfel Jach(øbsen) | 17 |
| Peder Lange | 46 | Erich Rosenkrantz | 16 |
| Mogens Seesteb | 45 | Sivert Brne | 15 |
| Erich Juell | 45 | Ebbe Wüfeld Christ(offersen) | 15 |
| Manderup Due | 44 | Holger Rosenkrantz | 14 |
| Gunde Rosenkrantz | 44 | Iffuer Krabbe Monsen | 13 |
| Christen Schell Albrezen | 41 | Otto Thott | 14 |
| Niels Krabbe | 41 | Palle Rosenkrantz | 12 |
| Lauridz Wüfeld | 39 | Frederich Parsberg | 13 |
| Hendrich Ramell | 38 | Frederich Brne | 13 |
| Hendrich Ranzauff | 41 | Erich Grubbe | 12 |
| Jürgen Rosenkrantz | 37 | Jürgen Kruse Emboll(en) | 12 |
| Jochum Gierstrup | 36 | Hanz Bille | 11 |
| Falch Gise | 35 | Christoffer Huas | 11 |
| Arell Brup | 33 | Franz Lyde | 11 |
| Sten Bille | 31 | Christoffer Stensen | 13 |
| Niels Kragh | 30 | Mogens Arenfeld | 11 |
| Franz Powisch | 30 | Peder Gierstrup | 11 |
| Knud Wüfeld | 30 | Jürgen Kruse Christoffersen | 9 |
| Sten Bech | 28 | Henning Powisch | 9 |
| Henning Walfendorff | 26 | Gunde Lange | 9 |
| Falch Lyde | 25 | Arell Juell Iffw(ersen) | 9 |
| Hendrich Thott | 23 | Otto Kragh | 9 |
| Jens Høgh | 19 | Jürgen Arenfeldt | 8 |
| H. Hendrich Huitfeld | 19 | Larman Gyllenst(iern) | 9 |
| Iffuer Krabbe Tages(en) | 18 | Jachob Grubbe Lauritzen | 7 |
| Hendrich Gyllenst(iern) | 17 | Jachob Grubbe Knudsen | 8 |
| Otto Brahe | 17 | Jachob Lindenou | 8 |
| Oluff Daa | 17 | Jochum Bech | 7 |

| | |
|---------------------------------------|---|
| Malte Sehested | 7 |
| Arell Brne | 7 |
| Arell Juell Niels(en) | 6 |
| Hendrich Lindenou Otte(sen) | 7 |
| Jürgen Sefeld | 6 |
| Hendrich Bille | 5 |
| Hendrich Podedbusch | 5 |
| Claus Seested | 6 |
| Jürgen Høgh | 5 |
| Fleming Wlfeld | 5 |
| Niels Lycke | 5 |
| Hendrich Sandbiery | 6 |
| Wingens Bille | 5 |
| Frederich von Buchholt | 4 |
| Oluff Brodenhuß | 3 |
| Wingens Stensen | 3 |
| Niels Fris Jørgensen | 4 |
| Hendrich Belouff | 3 |
| Erich Quiyou | 2 |
| Woldemar Daa | 2 |
| Woldemar Lycke | 2 |
| Christoffer Lindenou | 2 |
| Christen Lange Nielsen | 2 |
| Jens Bielke | 2 |
| Just Høgh | 2 |
| Christoffer Pap | 1 |
| Steen Nottsten | 1 |
| Staller Raas | 1 |
| Johan Brodenhus Niels(en) | 2 |
| Erich Stensen | 1 |
| Wiffert Sefeld | 1 |
| Hendrich Lindenou | 1 |
| Hendrich Lange | 1 |
| Hieronimus Kragh | 1 |
| Frederich Podedwisch | 1 |
| Iwer Dyr | 1 |
| Hans Dyre | 1 |
| Jürgen Marzwin | 1 |
| Eigler Høgh | 1 |
| Eigler [Holch?] | 1 |

| | |
|-----------------------------------|---|
| Erich Raas | 2 |
| Rnud Gabrielsen | 1 |
| Mons Raas paa lynch | 1 |
| Sten Bille Holg(er)sen) | 2 |
| Lomis Raas | 3 |

vota 103.

Schaane, som de faarsseglet leve-
ret H. I. Thott.

| | |
|---|----|
| Niels Krabbe | 28 |
| Henrich Ramel | 29 |
| Jochum Gierstrup | 28 |
| H. Hendrich Huitfeldt | 27 |
| Christen Scheel | 24 |
| Otto Thott | 25 |
| Lauridz Wlfeld | 24 |
| Rnud Wlfeld | 24 |
| Gunde Rosenkrantz | 24 |
| Henning Walkendorff | 23 |
| Falch Lycke | 23 |
| Manderup Due | 22 |
| Sten Bech | 22 |
| Holger Rosenkrantz | 22 |
| Iffwer Krabbe | 21 |
| Arell Ugerup | 21 |
| Mons Høgh | 21 |
| Sten Bille | 21 |
| Erich Juell | 17 |
| Peder Lange | 16 |
| Hendrich Gyllenstiern | 18 |
| Larman Gyllenstiern | 18 |
| Mons Sested | 18 |
| Niels Kragh | 17 |
| Ebbe Wlfeld Christ(offer)sen) | 16 |
| Hendrich Ranhou | 16 |
| Falch Ose | 12 |
| Franz Powisch | 12 |
| Hendrich Lindenou Ottesen | 14 |
| Jürgen Rosenkrantz | 10 |

(13*)

| | |
|------------------------------------|----|
| Knud Gabrielsen | 10 |
| Jacob Grubbe Knudsen | 10 |
| Eiler Holch | 11 |
| Frederich Brne | 12 |
| Hendrich Tot | 11 |
| Oluff Daa | 9 |
| Fleming Wlfeld | 11 |
| Jens Høgh | 8 |
| Jochym Bech | 8 |
| Erich Rosenkrantz | 7 |
| Jürgen Kruse | 7 |
| Wincenz Wille | 7 |
| Otte Brahe | 12 |
| Hendrich Hødebusch | 7 |
| Otto Kragh | 6 |
| Siwert Brne | 9 |
| Claus Sefted | 5 |
| Frederich Parsbjerg | 5 |
| Gunde Lange | 6 |
| Hanz Wille | 5 |
| Henning Povisch | 5 |
| Valle Rosenkrantz | 5 |
| Staller Raas | 6 |
| Arrell Juell Iffw(erfen) | 4 |
| Niels Fris Jürgensen | 4 |
| Iffwer Krabbe Monsen | 4 |
| Oluff Brockenhus | 5 |
| Wulf Hieronimus Cragh | 4 |
| Claus Sehested | 5 |
| Gunde Lange | 6 |
| Jürgen Arnfeld | 3 |
| Per Gierstrup | 3 |
| Biorn Wlfeld | 2 |
| Mons Arnfeld | 2 |
| Franz Lycke | 2 |
| Henrich Wille | 2 |
| Christoffer Lindenou | 2 |
| Christoffer Stensen | 5 |
| Erich Quihou | 2 |
| Jürgen Sefeld | 2 |

| | |
|-----------------------------------|---|
| Sten Brahe | 2 |
| Arrell Brne | 1 |
| Casper von Gierstrup | 1 |
| Christoffer Walkendorff | 1 |
| Christoffer Huas | 1 |
| Erich Grubbe | 1 |
| Frederik v. Bucholt | 1 |
| Hendrich Lange | 1 |
| Hanz Lycke | 1 |
| Malte Sehested | 1 |
| Johan Brockenhus | 1 |
| Jürgen Bgerup | 1 |
| Hendrich v. Bokolt | 1 |
| Jacob Lindenouff | 1 |
| Kield Krag | 1 |
| Mons Raas paa Nebstrup | 1 |
| Valle Brne | 1 |
| Thomis Raas | 1 |
| Wiffert Sefeld | 2 |
| Wingens Stensen | 1 |
| Offwe Juell | 1 |
| Jacob Grubbe Lauritzen | 1 |
| Jens Bielke | 2 |
| Du Bielke | 2 |
| Niels Lange | 1 |

vota 30.

Seland.

| | |
|-----------------------------|----|
| Christen Sheel | 26 |
| Hendrik Ramell | 24 |
| Erich Juell | 20 |
| Gunde Rosenkrantz | 20 |
| Niels Krabbe | 17 |
| Lauritz Wlfeld | 17 |
| Mogens Høgh | 17 |
| Sten Bech | 16 |
| Frederich Brne | 15 |
| Peder Lange | 14 |
| Otto Brahe | 13 |

| | |
|-----------------------------------|----|
| Niels Kragh | 13 |
| Henning Valchendorff | 13 |
| Falch Lyde | 12 |
| Iffwer Krabbe Taze(sen) | 12 |
| Falch Gise | 11 |
| Rnud Wlfeld | 9 |
| Oluff Daa | 8 |
| Mogens Sehested | 8 |
| Christoffer Stensen | 7 |
| Hendrich Gyllenstiern | 7 |
| Jochum Gierstrop | 7 |
| Erich Rosenkrantz | 7 |
| Manderup Due | 7 |
| H. Hendrich Huitfeld | 6 |
| Arell Brup | 6 |
| Hendrich Ranhou | 5 |
| Siffwert Vrne | 5 |
| Sten Bille Erichsen | 4 |
| Wingens Bille | 4 |
| Frederich Parøbiørg | 4 |
| Hendrich Pødebusch | 4 |
| Ebbe Wlfeld Jacob(sen) | 4 |

NB. dubitatur.

| | |
|-----------------------------------|---|
| Hendrich Thott | 4 |
| Holger Rosenkrantz | 3 |
| Jürgen Rosenkrantz | 3 |
| Palle Rosenkrantz | 3 |
| Arell Juell Iffw(ersen) | 3 |

dubitatur

| | |
|----------------------------------|---|
| Fleming Wlfeld | 3 |
| Otto Thott | 2 |
| Sten Bille Holg(ersen) | 2 |
| Erich Grubbe | 2 |
| Franz Lyde | 2 |
| Jens Høgh | 2 |
| Jochum Bech | 2 |
| Hanz Bille | 2 |
| Peder Gierstorff | 2 |

| | |
|---------------------------------------|---|
| Christoffer Huas | 1 |
| Hendrich Lindenou Ottes(en) | 1 |
| Erich Høgh | 1 |
| Jürgen Sefeld | 1 |
| Jürgen Kruse | 1 |
| Jachob Grubbe paa Kabel | 1 |
| Niell Kragh | 1 |
| Erich Stensen | 1 |
| Otto Kragh | 1 |
| Gunde Lange | 1 |
| Hendrich Bille | 1 |
| Gregers Høgh | 1 |
| Larmand Gyllenstiern | 1 |

Sum. 60 vota.

Saaledes stod hos de Selandische, No. 1648 den 4 July ware wi vndereschreffne tilstede, der den Selandische Adels vota bleffue effter Hans Prinselig Naadis Swar vnder Nogens Raadz hender, Colligerede, och befantis, som her paa Sereffwidt Staar, Christen Schiell, Wingen Bille, Rybeck Pørz, Oluff Daa, Jürgen Raas, Peder Wibe, Erich Rosenkrantz, Donne Juell, Christoffer Lindenou.

F y e n.

| | |
|--------------------------------|----|
| Peder Lange | 17 |
| Sten Bille | 17 |
| Christen Schiell | 16 |
| Gunde Rosenkrantz | 16 |
| Rnud Wlfeld | 16 |
| Lauritz Wlfeld | 16 |
| Manderup Due | 16 |
| H. Hendrich Huitfeld | 15 |
| Hendrich Ramell | 15 |
| Jochum Gierstorff | 15 |
| Niels Krabbe | 15 |
| Erich Juell | 14 |

| | | | |
|--|----|-----------------------------------|----------|
| Falch Lyde | 14 | Erich Raas | 3 |
| Henning Povisch | 14 | Erich Rosenkrantz | 3 |
| Niels Kragh | 14 | Holger Rosenkrantz | 3 |
| Falch Gise | 13 | Hendrich Lange | 3 |
| Hendrich Podebusch | 13 | Hendrich Lindenou | 3 |
| Hendrich Gyllenstiern | 13 | Jens Høgh | 3 |
| Franz Povisch | 12 | Jürgen Kruse | 3 |
| Henrich Rangou | 12 | Jürgen Høgh | 3 |
| Iffwer Krabbe | 12 | Jacob Grubbe | 3 |
| Otto Brahe | 12 | Lauritz Schindell | 3 |
| Mogens Sehested | 11 | Otto Kragh | 3 |
| Mogens Høgh | 11 | Bjorn Wlfeld | 2 |
| Winzeng Stensen | 10 | Christoffer Stensen | 2 |
| Frederich Pasbjerg | 8 | Christoffer Lindenou | 2 |
| Gunde Lange | 8 | Erich Quihou | 2 |
| Henning Walkendorff | 8 | Ebbe Wlfeld Zach(obsen) | 2 |
| Jürgen Rosenkrantz | 7 | Hendrich Thott | 2 |
| Eten Bech | 7 | Hieronimus Kragh | 2 |
| Siffwert Brne | 7 | Hans Bille | 2 |
| Frederich v. Bucholt | 6 | Jochum Bech | 2 |
| Otto Thott | 6 | Wincenz Bille | 2 |
| Arell Juell | 5 | Arell Urne | 1 |
| Claus Sehested | 5 | Frerich Brne | 1 |
| Ebbe Wlfeld Christoff(ersen) | 5 | Jürgen Schultt | 1 |
| Eigler Høgh | 5 | Jochum v. Bucholt | 1 |
| Flemming Wlfeld | 5 | Niels Frif | 1 |
| Arell Brup | 4 | Dluff Brochenhuus | 1 |
| Franz Lyde | 4 | Peder Giersdorff | 1 |
| Hendrich Bille | 4 | Staller Raas | 1 |
| Larman Gyllenstiern | 4 | | vota 17. |

3.

Disse effterscreffne 30 høffwer de fleste vota (1)

| | | | | | |
|--------------------------------|-----|---------------------------|-----|-----------------------------|----|
| 1. Christen Scheel | 107 | 4. Niels Krabbe | 101 | 7. Lauritz Wlfeld | 96 |
| 2. Hendrich Ramell | 106 | 5. Mogens Høgh | 99 | 8. Peder Lange | 93 |
| 3. Gunde Rosenkrantz | 104 | 6. Erich Juell | 96 | 9. Manderup Due | 89 |

(1) 5 Bänden flaaer: „Raadens Vota den 21 Obris (Novembris) 1643.“

| | | | |
|-------------------------------|----|--------------------------------|--------------------------------|
| 10. Jochum Gierstrup . . . | 86 | 22. IffwerkrabbeTag(esen) 63 | och mig vnderschreffwidt den |
| 11. Mogens Sehested . . . | 82 | 23. Jürgen Rosenkrantz . . . | 18 July och Anders Wille be- |
| 12. Knud Wseld . . . | 79 | 24. Hendrich Gyldestiern 55 | holt dett. |
| 13. Niels Kragh . . . | 74 | 25. Otto Brahe . . . | 54 |
| 14. Falck Lycke . . . | 74 | 26. Franz Pomisch . . . | 54 |
| 15. Hendrich Ranshou . . . | 74 | 27. Otto Thott . . . | 47 |
| 16. Sten Bøch . . . | 73 | 28. Holger Rosenkrantz 42 | Dereffter ware de ser Høigste. |
| 17. Sten Wille . . . | 73 | 29. Frederich Brne . . . | 41 |
| 18. Falck Gise . . . | 71 | 30. Hendrich Thott . . . | 40 |
| 19. Henning Walkend(orff) 70 | | Dette faareschreffne bleff aff | |
| 20. H. Hendrich Huidtsfeld 67 | | Anders Wille H. Thage Thott | |
| 21. Arell Brup . . . | 64 | Gregers Krabbe Niels Trolle | |

Mitt (1) Votum.

Efter som jeg faarmedelst attskillige Considerationes ehrachter waaris Statum gaffnligt att were aff de fleste Slechter Schie kand Rigens Raad att wdwelge som och erfaris aff waaris faarsfeder Att haffwe merit practicerit saa framt deriblant befindis dennom som der till capable kand werre, som jeg faarmener disse effterschreffne att skulle werre,

- | | | |
|-----------------------|---------------------------|-------------------------------|
| 1. Hendrich Ramell. | 7. Erich Juell. | 13. Hendrich Thott. |
| 2. Christen Scheell. | 8. Mogens Høgh. | 14. Jochum Gierstorff. |
| 3. Peder Lange. | 9. Hendrich Gyllenstiern. | 15. Franz Pomisch. |
| 4. Gunde Rosenkrantz. | 10. Manderup Due. | 16. Hendrich Ranshou. |
| 5. Falck Gise. | 11. Niels Kragh. | 17. H. Hendrich Huitfeld. (3) |
| 6. Falck Lycke. | 12. (2) Arell Brup. | |

(Original paa Papir i Karen Brahes Bibliothek, paa 3 Blade, her betegnebe 1, 2, 3, skreue med Rigeraad Jørgen Brahes egen Haand).

(1) d. e. Rigeraad Jørgen Brahes.

alle de efterfølgende Nummere rykke een frem; men senere er Navnet udblettet og Nummerne forandrede.

(3) Ved Kong Christian den Fjerdes Død d. 28 Febr. 1648 havde Danmarks Riges Raad atten Medlemmer (Slanges Chr. IV S. 1389), men d. 6te Juli næstefter (see ovenf. S. 80) ifkun sytten, da Malte Juul imidlertid var død. I August 1652 vare, efter Tillegnelsen i Ostersens Glossarium juridicum, følgende Mand i Raadet: Christian Thomesen (Sehested) til Stougaard (Veile Amt), Ridder, Befalingsmand paa S. Knuds Kloster, Kongens Cantler; Anders Wille til Dambo (Svendborg A.), Rd., Bfmd. paa Standerborg, Rigets Mark; Doe Gjedde til Lommerup (Skaane), Rd., Bfmd. paa Helsingborg Slot, Rigets Admiral; Christopher Urne til Naasmark (nu Knuthenborg i Lolland), Rd., Bfmd. paa Dragholm

(nu Ablersborg i Solbek A.), Rigets Cantoler; Mogens Kaas til Stevringgaard (Randers A.), Rb., Bfmd. paa Nyborg Slot; Tage Thott til Eriksholm (Skaane), Bfmd. paa Byringe Kloster (Skaane); Duf Parshjerg til Jernit (nu Frisenborg i Aarhus A.), Rb., Bfmd. paa Vestervig Kloster; Jørgen Seefeld Christoffersen til Næs (saaleeds hos Ostersen, og flere Steder; men han skrives ogsaa: til Røffø; begge Navne ere form. Forforntninger af Ravnens, Bradsberg A. i Norge), Bfmd. paa Ringsted Kloster, Landsdommer i Sjælland; Gregers Krabbe til Lortstedlund (Aalb. A.), Rb., Bfmd. paa Aggershuus og Statsholder i Norge; Hans Lindenov til Iversnæs (nu Bedesborg, Odense A.), Rb., Bfmd. paa Kalundborg Slot; Ivar Vind til Nerholm (Ribe A.), Rb., Bfmd. paa Dalum Kloster; Jørgen Brahe til Svedholm (Evensborg A.), Rb., Bfmd. paa Hagenskov Slot (nu Frederiksgave); Frederik Reetz til Lygstrup (nu Kongedal i Solbek A.), Rb., Bfmd. paa Vordingborg Slot; Niels Trolle til Trolleholm (nu Hølstienborg, Sorø A.), Rb., Bfmd. paa Roeskildegaaard; Joachim Gjerstorff til Lundbyholm (Skaane), Rb., Bfmd. paa Bornholm, Statsholder i Kjøbenhavn; Henrik Rammel til Bekkestov (Præsto A.), Rb., Bfmd. paa Møen; Mogens Høeg til Kjærgaardsholm (Viborg A.), Rb., Bfmd. paa Silkeborg; Henrik Rangau til Schönweide (Preeger adelige Godsdistrikt i Holsten), Rb., Bfmd. paa Nakjær; Christen Steel til Vallo (Præsto A.), Bfmd. paa Tryggevalde; Erik Juul til Sundsbek (Ribe A.), Bfmd. paa Aalborg Slot. Hertil kommer Christopher Ulfeld til Svenstrup (Skaane), Rb., der vel ikke nævnes iblandt Rigstraaderne i 1651 og Begyndelsen 1652, men atter forekommer, dog uden Lehn, i Kongens og Raadets Forordning om Korf. Ulfeldts Skamstrift, af 18de Septbr. 1652 (Hans Ulfelds Levnet, 2, S. 122, cfr. M. Durells Relation i Suhms Sl. 2, 3, 59), saa at han synes kun midlertidigen at være udtraadt. Lagges hertil de i 1651 udtraadte Medlemmer: Korff Ulfeld og Hannibal Sehested, udkommer det i R. Fred. den Tredies Haandfæstning § 45. bestemte Antal af 23 Raader, der altsaa har været complet i Begyndelsen af Kongens Regjering. Det er imidlertid paafaldende, at af de ved Adelsens Voteringer d. 4 Juli 1648 betegnede 30 Candidater ere de sex (Joachim Gjerstorff, Henrik Rammel, Mogens Høeg, Henrik Rangau, Christen Steel og Erik Juul) valgte af Kongen, imedens egentligen, efter Indledningen til den fyenfte Adels Vota, ifkun fem skulde udtages, hvilket ogsaa stemmer med, at ovenfor i No. 3 ere de Tredivte, som have faaet de fleste Stemmer, anforte; hvorimod Jørgen Brahe selv, altsaa formodentlig ogsaa de andre Rigstraader, har stemt — ikke paa femten, men paa atten Candidater (Rentemesteren Steen Bøgh medregnet), saa at der, da Raadet præsenterede Kongen Candidatlisten, maae have været sex Pladser ledige i Raadet. Man skulde af denne Uoverensstemmelse næsten formode, at Rigstraad Malte Juul, hvis Dødsdag paa Stamtaflen hos Hofman sættes til den 5te Juni 1648, først er død den 5 Juli, — senere kan han neppe være død, da hans Navn ikke findes i Haandfæstningen — saa at der den 4de Juli, da Adelen vøterede, endnu have været 18 Medlemmer i Raadet, men den 21de Novbr., da Rigstraadets egne Medlemmer afgave deres Vota, ifkun 17.

Saaleeds forstaaet giver Voteringen en anstuelig Forestilling om Fremgangsmaaden ved Besættelsen af de ledige Rigstraadsposter og derved den bedste Commentar over Haandfæstningens § 45, som den ovenfor er meddeelt, hvorimod den er uforenelig med Holbergs og Andres Udgaver af Haandfæstningen. Egentlig var det ved et firdobbelst Valg, de nye Rigstraader bleve fundne: Adelen i Provinsferne valgte Deputerede til Rigsdagen; hver Provindses Deputerede stemte paa sex Candidater for hver ledig Plads, men iblandt hele Rigets, ifke ene blandt de resp. Provindsers Adel (Iyenboerne f. Ex. stemte ogsaa paa Skaaninger); af alle disse Vota sammensatte Rigstraadet da dem, der havde de fleste Stemmer, og friede hertil sit Votum om tre Candidater for hver ledig Plads; den saaleeds bannede Candidatliste præsenteredes Kongen, som deraf udtog den, der behagede ham bedst.

Aktstykker,

for største Dele hidtil utrykte,

til Oplysning især af

Danmarks indre Forhold i ældre Tid.

Samlede og udgivne

af

Lyens Stifts litteraire Selskab.

Anden Samling.

Odense 1845.

Trykt i M. C. Hempels Officin.

For tale.

Med nærværende anden Samling af Aftstykker til Oplysning af Danmarks indre Forhold i ældre Tid opfylder Fyens Stifts literære Selskab det Løfte, der i Fortalen til den første Samling halvveis blev givet under Form af et Ønske om Samlingens Fortsættelse. Denne Fortsættelse skulde have været udført af den samme Committee som første Bind; men da Doctor Kalkar formedelst sin Embeds-Forskyttelse til Sjælland fratraadte Deeltagelsen i Arbejdet, blev dette ved en Beslutning af Selskabet overdraget os Undertegnede alene.

Skjøndt vi saaledes have maattet savne vor ene Medarbejder, have vi dog ikke troet at burde afvige fra den i første Samling fulgte Plan, da Fortsættelsen af Arbejdet endmere har bestyrket os i Overbeviisningen om dens Rigtighed. Hvad de optagne Aftstykker angaaer, da maae vi herom bemærke Følgende. Til den nærværende Samling har et langt større og mangfoldigere Forraad af Dokumenter staaet til vor Raadighed, end Tilfældet var ved den første; efterhaanden ere flere private Samlinger komne os tilhænde, og ved Undersøgelsen af de offentlige Archiver, til hvilke vi nærmest havde Afgang, frembød sig en langt større Mængde af Materialier, end vi nogenfinde turde have

gjort Regning paa. Men jo mangfoldigere disse vare, desto vanskeligere blev det ogsaa at træffe et passende Valg, og dette er Aarsagen til, at denne anden Samling næsten udelukkende indeholder hidtil utrykte Aftstykker og saaledes udgjør en heel ny Rildesamling til vor Historie. Det har derved været os muligt at optage endeel vigtige Aftstykker af meer almindelig historisk Interesse, hvortil vi henregne Bidragene til Kongerne Christian den Fjerdes og Frederik den Tredies Historie, navnlig denne Sidstes Haandfæstning, Bøteringen paa Rigsraader og Forhandlingerne om Fyens Forsvar. Haandfæstningen har rigtignok tilforn været trykt, men da det Exemplar, vi have brugt, efter alle Kjendemerker er fuldkomnere end de Aftryk, man hidindtil har havt, troede vi at burde optage den, saameget mere som den oplyser et vigtigt, men tilforn dunkelt og gaadesuldt Punkt af Kongens Forhold til Rigsraadet i Henseende til Besættelsen af de ledige Rigsraadsposter, og den tilføiede Stemmegivning sætter det omtalte Punkt i det klareste Lys. Dokumenterne om Fyens Forsvar udgjøre en Cyclus af Forhandlinger om en enkelt offentlig Foranstaltning, der ikke blot i og for sig selv er af historisk Vigtighed, men ogsaa lægger for Dagen baade hvorledes slige Sager forhandlede førend Souverainiteten, og hvor vanskeligt det under den daværende Statsstyrelse var at komme til noget afgjørende Resultat. Men naaget vi kunde have fyldt det hele Bind med Aftstykker af lignende almindeligere historisk Interesse, have vi dog formeent, at vi ikke burde udelukke Dokumenter, som oplyste mere specielle Forhold. Derfor have vi ogsaa her optaget en Deel Aftstykker, der omhandle saavel Kjøbstæd- som Landboforhold. Saaledes fremstille de Steensgaardiske og Hesselageriske Dokumenter i temmelig Fuldstændighed de Tarationer, Mageffikter, Markeskjels- og andre Forretninger, hvorved de nævnte adelige

Landeieendomme samledes og afrundes, og ere saaledes ikke usigtige Bidrag til Oplysning om vore indre Forhold.

Hvor Dokumenterne findes, er angivet under hvert især; ifkun over No. XXXVIII, XXXIX, LXXXVI og LXXXVII er anført: (E. C. B.), hvilke Bogstaver betegne to „Hollandfke Copibøger“ i Folio, indeholdende Afskrifter af en stor Mængde Kongebreve m. m., fornemmelig fra Frederik den Andens Tid, som findes i Karen Brahes Bibliothek i Odense, af hvilke det havde været vort Ønske at optage flere, dersom ikke Bindets bestemte Størrelse havde hindret os deri. Iøvrigt vil det af de under Aktstykkerne tilføiede Bemærkninger sees, at Karen Brahes Archiv er saa godt som det eneste af Odense offentlige Archiver, der er benyttet. I de andre Archiver, saasom Biske- og Stiftsarchivet, saavelsom i Karen Brahes Bibliothek og andre private Samlinger findes endnu en saa stor Mængde vigtige Aktstykker, at de kunne fylde flere Bind, og som det var ønskeligt, at det Offentlige paa en eller anden Maade vilde sørge for at blive udgivne i Trykken, førend de enten henfalde til Støv eller ved uheldige Tilfælde blive ødelagte. Vi udtale dette Ønske saameget mere, som vore Undersøgelser have ledet til de for Historien sørgeligste Opdagelser. Saaledes har det, uagtet al anvendt Flid, ikke været os muligt at opdage, hvor det gamle Assens og Hindsøgaus Amtsarchiv, dets Thingbøger og Dokumenter ere blevne af; derimod have vi faaet Visshed om, at Nyborg Amts gamle Archiv, paa endeel Thingbøger nær, som ere i Behold, har været opsat enten i Klokketaarnet i Faaborg eller i Klosterkirken i Svendborg, og at det der i sidste Krigstid (1807-1814) er bleven brugt til — Patroner.

IV

Det er os dog herved en behagelig Tanke at have ved dette Arbeide
bidraget til, at 283 historiske Dokumenter ere blevne bevarede fra at worde et
Noy for en lignende Vandalisme i Fremtiden.

Odense og K nninge, den 5 October 1845.

C. Paludan-M ller.

J. L. Rohmann.



Indholds- Fortegnelse.

Anden Samlings første Hefte.

Faaborg.

| | | | Side. |
|-------|-------|---|-------|
| I. | 1518. | Magelag imellem Helligaandskloster i Faaborg og Præstegaarden i Diernes | 1-2 |
| II. | 1524. | Kong Frederik den Førstes Stabfæstelse paa Faaborg Byes Privilegier | 2-3 |
| III. | 1538. | Kong Christian den Tredies Stabfæstelse paa samme | 3-4 |
| IV. | 1556. | Skjæde paa en Jord, som Faaborg Byes Kammer paa Byens Vegne folgte til en Borger sammesteds | 4-5 |
| V. | 1560. | Kong Frederik den Andens Stabfæstelse paa Faaborg Byes Privilegier | 5-6 |
| VI. | 1573. | Udtog af et Skjæde paa en Gaard i Faaborg | 6 |
| VII. | 1579. | Thingsvidne af Salling Herredsting om Sandemænds Tog over Faaborg Byes Grund | 6-11 |
| VIII. | 1597. | Kong Christian den Fjerdes Stabfæstelse paa Faaborg Byes Privilegier | 12 |
| IX. | 1604. | Notits om den i Nisthyffernes første Samling S. 128 indførte Bistafse af et Lov- hævsbrev paa Faaborg Sund | 12 |
| X. | 1608. | Kong Christian den Fjerdes Forskriftingsbrev til de danske Kjøbstæder ved hans Søns, Prinds Christians, Udvælgelse til Thronfølger | 13 |
| XI. | 1620. | Kong Christian den Fjerdes Bevilling, at de brandlidte Indbyggere i Faaborg maa forskaanes for kongelige Afgifter i tre Aar | 14 |
| XII. | 1648. | Kong Frederik den Tredies Forskriftingsbrev til de danske Kjøbstæder i Anledning af hans Udvælgelse | 14-15 |
| XIII. | 1648. | Kong Frederik den Tredies Stabfæstelse paa Faaborg Byes Privilegier | 15-16 |
| XIV. | 1650. | Kong Frederik den Tredies Forskriftingsbrev til de danske Kjøbstæder i Anledning af hans Søns, Prinds Christians, Udvælgelse til Thronfølger | 16-17 |
| XV. | 1650. | Kong Frederik den Tredies Bevilling, at Faaborg By maa forskaanes for at udgive en Trededeel af Borgerleispengene | 17 |

Steenngaard paa Langeland.

| | | | |
|--------|-------|---|-------|
| XVI. | 1554. | Thingsvidne om Nebning af Hou Skov paa Langeland | 18-20 |
| XVII. | 1568. | Anders Jacobsens Skjæde paa en Gaard i Skrubeløv Sogn til Knud Steenen til Lundbyygaard. Udtog | 20-21 |
| XVIII. | 1577. | Verificeret Affkrift af to Taxationsforretninger over Gaarde og Gods i Sjælland og paa Langeland, udførte i Anledning af Mageliste imellem Kronen og Fru Anna Lunge | 21-36 |
| XIX. | 1577. | Brev paa Mageliste imellem Kong Frederik den Anden og Fru Anna Lunge til Grimstedgaard | 37-40 |

| | Side. |
|---|-------|
| XX. 1578. Udtog af et Brev paa Mageffiste imellem Mourits Pødebust til Rjorup og Fru Anna Lunge | 41 |
| XXI. 1583. Brev paa Mageffiste imellem Hans Steensen til Krogager og en Kirkebonde i Stoense | 42 |
| XXII. 1592. Brev paa Mageffiste imellem Christoffer Rosengaard til Herluffstrup og Fru Anna Lunge | 43-44 |
| XXIII. 1594. Udtog af et Brev paa Mageffiste imellem Gregers Juel til Vestergaard og Hans Steensen til Steensgaard | 44-45 |
| XXIV. 1605. Udtog af Brev paa Mageffiste imellem Rubbek Pors til Skovsgaard og Fru Margrete Basse til Steensgaard | 46 |
| XXV. 1605. Udtog af Rubbek Pors's Skjode til Fru Margrete Basse paa en Gaard i Botofte | 46-47 |
| XXVI. 1605. Udtog af Laurits Dibelands Skjode til Fru Margrete Basse paa en Gaard i Ennebølle | 47 |
| XXVII. 1606. Laurits Dibelands Folgebrev paa en Bondegaard i Ennebølle | 48 |
| XXVIII. 1606. Udtog af Mogens Gjes's Skjode til Fru Margrete Basse paa Gaarde og Gods paa Langeland | 48-49 |
| XXIX. 1607. Udtog af Henning Gises Skjode til Fru Margrete Basse paa tre Gaarde paa Langeland | 49 |
| XXX. 1612. Udtog af Erik Urnes Skjode til Ditlev Holk paa en Gaard i Sjælland | 49-50 |
| XXXI. 1637. Udtog af Fru Margrete Krabbes Skjode til Vincents Steensen paa Halvparten af en Gaard i Ennebølle | 50 |
| XXXII. 1642. Udtog af Christoffer Steensens Skjode til Vincents Steensen paa Gaarde og Gods paa Langeland | 51 |
| XXXIII. 1668. Udtog af et Skjode, hvorved Henrik og Erik Steensen overdrage Hans Ditlev Steensen beres Anpart i Steensgaard m. m. | 51-52 |

Lundsgaard i Bjerger Herred.

| | |
|---|-------|
| XXXIV. 1618. En Bidsse, hvori er indført en Dom af 1577 imellem Ulfeld Christoffersen til Fershave og Anne von Mellen | 53-59 |
|---|-------|

Odense.

| | |
|---|-------|
| XXXV. 1487. Sep Ugle, Borger i Odense, skænker en Gaard for Sjølemesse ved Vor Frue Altar i S. Albans Kirke | 60 |
| XXXVI. 1488. Skjode paa en Eng til S. Hans Kloster i Odense | 61 |
| XXXVII. 1513. Brev paa Mageffiste imellem Bertel Pedersen, Borgermester i Rosens, og St. Hans Kloster i Odense | 61-62 |
| XXXVIII. 1584. Kong Frederik den Andens Befaling om Hjælp af Laalands og Falsters Kirker til St. Knuds Kirke i Odense | 63-64 |
| XXXIX. 1585. Kong Frederik den Andens Befaling om Restancer af Laalands og Falsters Kirker til St. Knuds Kirkes Bygning | 64 |

| | Side. |
|--|--------|
| XL. 1451. Bestemmelser for Strøbergilbet i Odense af Borgermester og Raad | 65 |
| XLI. 1480. Bevilling for Strøberlaget i Odense at maatte have et Alter i St. Knuds Kirke og selv kalde Præst til det | 65-66 |
| XLII. 1524. Prior Hans Farsens Forskriftingsbrev til Strøbergilbet i Odense om Messer i i St. Knuds Kirke | 66-67 |
| XLIII. 1544. Prior og Capitel i St. Knuds Kloster overlade Strøberlaget i Odense et Huus i Arveafste | 67-68 |
| XLIV. 1488. Sjerig Pabe, Borger i Odense, skjæder en Gaard til Smedegilbet sammesteds | 68-69 |
| XLV. 1488. Thingesidne om S. Pabes Skjæde til Smedegilbet i Odense | 69-70 |
| XLVI. 1491. Udtog af Sjerig Pabes Skjæde paa en Bob i Odense til Smedegilbet sammesteds | 70 |
| XLVII. 1521. Dronning Christines Stadsfæstelse paa Odense Smedegilbes Privilegier . . . | 71 |
| Bidrag til Kong Frederik den Tredies Historie. | |
| XLVIII. 1648. Fru Kirstine Munds og Berns Opforbring til Rigsraadet om at forskaffe dem Satisfaction for den dem tilfødte Uret | 72-76 |
| XLIX. 1648. Rigsraadets Svar paa Kirstine Munds og Berns Opforbring til at skaffe dem Satisfaction | 76-78 |
| L. 1648. Kong Frederik den Tredies Haandfæstning | 79-96 |
| LI. 1648. Abelens Votering paa Candidater til de ledige Pladser i Rigets Raad | 97-104 |

Anden Samlings andet Hefte.

Bidrag til Kongerne Christian den Fjerdes og Frederik den Tredies Historie.

| | |
|---|---------|
| LII. 1593. Fuldmagt for D. R. R. Steen Brahe og Manderup Parshjerg til at være Regjeringsraader i Kong Christian den Fjerdes Mindreaarighed . . | 105-106 |
| LIII. 1644. Indstilling til Rigsraadet angaaende Fyens Forsvar imod de Svenstes Angreb | 107-109 |
| LIV. 1644. Ny Indstilling til Rigsraadet angaaende Fyens Forsvar | 109-110 |
| LV. 1644. Indstilling til Rigsraadet angaaende Fyens Forsvar, samt Raadets Svar . . | 110-113 |
| LVI. 1644. Aftykker, vedkommende et Stændermøde i Veile, om Jylland Forsvar imod de Svenstes Angreb | 114-117 |
| LVII. 1644. Brev om de danske Troppers Forening med de hollenske under Hertug Frederik, Erkebiskop af Bremen | 118 |
| LVIII. 1644. Udtog af tre kongelige Ordre angaaende Krigen i Jylland i Slutningen af Maret | 119-120 |
| LIX. 1644. To Ordre fra Kong Christian den Fjerde til hans Son, Erkebiskoppen af Bremen, og Danmarks Riges Marsk, Anders Bilbe, angaaende Krigen i Jylland og Hertugdømmene | 120-123 |
| LX. 1644. Notiser om de Svenstes Styrke i Jylland og deres Tab ved Stormen paa Ribershuus | 123-124 |
| LXI. 1645. Notis om de danske Tropper i Jylland | 124 |
| LXII. 1645. Brev fra Kong Christian den Fjerde til Rigsraadet | 125 |
| LXIII. 1645. Kong Christian den Fjerdes Befaling angaaende en ny Forening af Erkebispe og Rigsmarskens Tropper | 125-126 |

VIII

| | | Side. |
|---------|---|---------|
| LXIV. | 1645. Udfast til Rigsraadet's Forslag om en Kopffat, hvilket skulde forelægges Sjællands, Laalands og Falsters Stander paa et Møde i Ringsted | 126-128 |
| LXV. | 1645. Kong Christian den Fjerdes aabne Brev om at den fynske Adel skulde vælge Deputerede til en Herredag | 128 |
| LXVI. | 1651. Rigsraad Jørgen Brahes Betænkning om at slutte Forbund med den engelske Republik | 130-132 |
| LXVII. | 1652. Udfast til den fynske Adels Svar paa Kongens Forslag om at sætte Fyen i Forsvarsstand | 133-136 |
| LXVIII. | 1652. Den fynske Adels Svar paa Kongens Forslag om at sætte Fyen i Forsvarsstand | 136-138 |
| LXIX. | 1650-1653. Rigsraad Jørgen Brahes Optegnelser om Foranstaltninger til Fyens Forsvar | 138-143 |
| LXX. | 1654. To Breve om Forsvarsanstalterne i Fyen | 143-145 |
| LXXI. | 1655. Rigsraad Jørgen Brahes Optegnelser om en Herredag i Ribe | 145-147 |

Sesfjelagergaard i Gudme Herred.

| | | |
|----------|--|---------|
| LXXII. | 1527. Kong Frederik den Første's Forlehningebrev til Johan Friis paa Sesfjelager Kirke og Kalddretten til samme | 148-149 |
| LXXIII. | 1529. Thingssvidne om Gudme Herreds Sandemands Log om Markesfjæl imellem Woermark og Dgendrup | 149-150 |
| LXXIV. | 1529. Kong Frederik den Første tillader Johan Friis til Sesfjelager at indløse Den Bresten fra Vor Frue Kirke i Nyborg | 150 |
| LXXV. | 1529. Borgmester og Raad i Nyborg quittere Johan Friis til Sesfjelager for Indløsning af Den Bresten | 151 |
| LXXVI. | 1530. Pantebrev til Johan Friis til Sesfjelager paa to Gaarde, som tilhørte Sesfjelager Kirke, for en til denne kjøbt Kloffe | 151-152 |
| LXXVII. | 1538. Sandemands Log om Markesfjæl imellem Sesfjelager og Gudme | 152-153 |
| LXXVIII. | 1539. Kong Christian den Tredies Bevilling for Johan Friis paa Sesfjelager Birk | 153-154 |
| LXXIX. | 1544. Kong Christian den Tredies fjerde Dombrev paa Johan Frises Forbegods | 154-157 |
| LXXX. | 1545. Laasebrev paa Johan Frises Eiendom, Sesfjelagergaard og mere Forbegods | 157-158 |
| LXXXI. | 1548. Laasebrev paa en Deel af Johan Frises Forbegods i Fyen | 158-166 |
| LXXXII. | 1555. Ridemands Brev paa Markesfjæl imellem Langaa og Dgendrup, imellem Langaa og Woermark og imellem Langaa og Sesfjelager | 166-170 |
| LXXXIII. | 1557. Laasebrev paa Sesfjelager Birk og Johan Frises Forbegods i Gudme Herred | 170-174 |

Blandinger.

| | | |
|----------|--|---------|
| LXXXIV. | 1533. Brev paa Nagelag imellem Hans Stigsen til Veierup og Diderik Henningsen Dvighov til Korbet | 175 |
| LXXXV. | 1568. Thingssvidne om Indstening af Ornum og Stusjorb til en Gaard i Værninge . | 176-178 |
| LXXXVI. | 1579. Kong Frederik den Andens Forsvarsbrev for Kronens Vænder i Ravnshørg Lehn paa Laaland | 179-181 |
| LXXXVII. | 1587. En Dom, affagt paa Sjællands far Landsting, om vorrede Vænderfenners Forpligtelse til at pleie Fødestavn | 181-185 |

Aktstykker.

Aktstykker

til Oplysning især af

Danmarks indre Forhold i ældre Tid.

Anden Samlings andet Hefte.

Bidrag til Kongerne Christian den Fjerdes og Frederik den Tredies Historie.

LII.

1593. Fuldmagt for D. N. N. Steen Brahe og Manderup Parsbjerg til at være Regjeringsraader i Kong Christian den Fjerdes Mindreaarighed.

Wy Epterschreffne Had Bliffstand till Hildebiereg, Peder Gylbenstiern (1) till Thim, Peder Mund till Estwadgaard, Christoffuer Waldendorff till Glorup, Hendrick Below till Spøtterup, Axel Gylbenstjernn till Lyngby, Abfolon Gøie till Kielstrup, Jacob Seefeld till Bisbjerg, Breide Ranbow till Randzowsholm, Christen Skeel till Fusingøe, Albritt Friis till Hæriskier, och Arrild Huitfeldt till Odersbiereg, Danmarkis Riigis Raad, Riendis och gjøre witterligt for alle, med dette wortt obanne Bress, Eptersom Wij nogen thiid siden forleeden, epter thend Stormechtigste Hogborne Forste och Herris, Her Frederich thend Unden, Danmarkis, Norgis, Wendis och Gottes Konning, Hertug wdj Sleswig, Holsten, Stormarn, og Ditmarschen, Gressue wdj Oldenburg och Delmenhorst, wor Allernaadigste Kierre Herre och Konnings Salig och hoglofflig ihufommelses dødelige Affgang aff thenne Werden, haffde tilforordnait och fuldmæchtige giortt, nogle guode Mend, Aff wor Orden, Danmarkis Riigis Raad, Som wdj thend Stuormechtigste Hogborne Forste och Herre, Her Christian thend Fierde,

(1) Det var altsaa iffe Peder Gylbenstjernes Død, der foranledigede denne Forandring i Regjeringsraadet, saaledes som Schlegel siger: Gesch: der Könige v. Dänemark aus d. old. Stamme 2, 12.

Danmarks, Norges, Wendis och Gottes wduolde Prinz, och Konning, Hertug wdj Sleswig, Holsten, Stormarn och Ditmarschen, Grefvne wdj Oldenborg och Delmenhorst, Wor Allernaadigste Herre, hans Mat^{ts} wmyndige Nar, och paa hans Mat^{ts} wegne, skulle lade thennom Regieringen werre besallett, Och nogle aff for^{ne} guode Mend nu ere tilschickede, och forordnede, wdi Andre nottwendige Riigens bestillinger, och thefore thennom aff samme befallning haffue Affsagdt, Tha haffue Wii nu werret her forsamblede, och nest thend Almachtigste Guds Ratts paakaldelse om sin Gudommelige Raad, och biistand, Os beraadslaget, och Endeligen for gott Ansehet, besluttit, wdneffndt, thilsforordnait, och fuldmechtige giortt, Som wii och wdj Krafft thette wortt obne Brefs, fuldmechtige giore och forkynde Erlige och Welbiurdige Mend, Steen Brahe til Knudstrup och Mandrup Parshberg til Hagisholm, wore Kiere Medbrødre, Att skulle med Erlige och Welbiurdige Mend, Niels Raaf till Thorupgaard, Canseller, och Jørgen Rosenkrands till Rosenholm, werre wdi Regieringen, och med thennom lade sig werre besalit att forordne, disligste och at befalle, giore och lade wdi ald foresalbenne bestillinger, Som the Kunde Wiide och tænde gaffnligtt Kunde were, Epther thett Fuldmagttis brefs liudelse, Som wdi Anduorschouff, strax epter hogbemelte Salig och hoglofflig Thukommelse Kong^l Mat^{ts} dødelige Affgang, the fire guode Mend, som paa samme Tiid wdi Regieringen bleffue forordnede, giffuet er, (1) Till ydermere widnißbiurd, haffue Wii throdt woris Signeter her neden fore, och med egen hender wnderskreffuit. Datum Kiøpenhaffns Slott, thend 10 Julij Anno 1593.

| | | |
|------------------|-------------------|-------------------------|
| Hack wlstand | Peder guldenstern | Christoffer Balkendorff |
| Egen handt | Egen hand | egen handt |
| Peder mund | Henrich Belov | Arell gyldestern |
| egen handt | egen handt | med Egghandt |
| Absolon Gøje | Jacob Ulfeldt | Breide Rangow |
| egen handt | Egen handt | egen handt |
| Christenn Skjell | Albritt friis | Arrild Huittfeld |
| egen handt | met egen hand | m. p. |

(Original paa Papir, med Rigeraabernes egenhændige Underskrifter og paatrykte Segl, i Karen Brahes Bibliothek i Odense).

(1) Jfr. Slanges Christian den Fjerde S. 8.

LIII.

1644. Indstilling til Rigsrådet angaaende Fyens Forsvar imod de Svenskes Angreb. (1)

Efftersom Jeg (2) Haffuer Verid Ombedet Aff Rigens Marsch, de goede Mennd, som herudi Landet den høyeste inspection ehr betroed abt haffue, Saa och Ridderchabid, som i Odensee den 25 Aprilis waare forsamlede, mig till Riøbenhaffn at begiffue, och der Herr Rigens Houffmester, Herr Candzeler och Andre der sammesteds tilstede werende Rigens Raad, dette Landz tilstand at forstendige och till dis Conservation om thienlig Middell at anholle, huilchen deris begiering at Effterkomme, Jeg ey Kunde forbigaae, Korteligenn effterfølgende at thillkiende giffue.

Da befindes Fyenßland, Vdi Sin begriiff, Noget och thiuffue Miele och er Indlob med schibe Under Landet nesten paa alle Randter, der foruden findes mange Widtløstige Ouder, som Sig Langt wdi stranden wdstrecker, Hoerunder ogsaa Rand Landis, Hoeraff en parbt moed Landet ere Saa Sneffre, At dersom Fienderne dennom, det dog gud Naadeligenn Affwende, mettig bliffuer, Kunde de der giøre dennom Fast, och derfra Landet Anffalle, och Sig derpaa igienn at Retirere, Huilche alle med Schandyer at belegge wille falle befuerligt. Saauelsom och megid Guld behøffuiff dennom med att Defendere Foruden Anden fornødenhed. Huad Guld och Schibe aff den Marsag behøffuiff, om Landet schall Defenderis och Conserveris Kunde aff Forschreffne well ehractis. Hoer till derudi Landet icke findes uden Oberste Leutenandt Seesteds Regimentte, som bestaar Vngefehr i halfftreddie thufinde Mann. Thuende Compagnier Landsolch Ungefehrlig Fierrhundrit Mann. Auelennß thuende Compagnier ved femb hundrit Mann. Furrør thoe hundrit. Cavalarie Ser Compagnier Vngefehrlig fembhundrit sterche. Ehr tilffammen Infanteri thoe tusind fierehundrit och halfftrethindxtiuffue Mand foruden Cavaleriet och Furrøren. Schibbe Ser, Pincher thoe, horaff dend ene wdtyctig er, Schierbaade Nij. Hoerledis Landene dermed effter berørte Omstendighe-

(1) Om Torstensons Marsch fra Kiel den 4 Januar 1644, de Svenskes Bedrifter i Jylland og de forskjellige Expeditioner fra Glückstadt og Fyen i Foraaret 1644, hvorved ikke ubetydelige Tab tilføiede dem, see Slangé, Christian den Tjerde, S. 1228 ff.

(2) At dette er Ribber, siden Rigsråad, Jørgen Brahe, er baade i sig selv sandsynligt og bestyrket derved, at Indstillingen findes blandt hans øvrige Papirer i Karen Brahes Bibliotek, saavel som ogsaa derved, at et Concept til den, som findes sammesteds, er corrigeret med J. B.'s egen Haand; man see tillige Rigsråadets nedenfor trykte Erklaring paa Indstillingen No. LV. S. 110 ff. At Jørgen Brahe omtrent ved den i dette Document omtalte Tid har været i Riøbenhavn, sees ogsaa af hans Dagbog, hvor han har antegnet, at han den 21 Juni 1644 drog fra Riøbenhavn. Vedel Simonfen, Jørgen Brahe S. 78.

der ehre at befette og forføahre, Rand de goede Herrer, Fornuftteligh ebragte. (Thi dermed icke de Pladser ved Medelfahrd och Afkenns, moed huilche steder Fiendens største magt befindes ey som det Sig bør Rand befettis). Landsfolckhed er Inted at lide paa, som Ehrfahrenhed haffuer Wdwißt. Huilche och ehre med gewehr och Officerer Ild forseeet Rogenn modstand at giørre. Huad wj der imod for fiender om os haffuer, Som Nat och dag practicerer dette Kannd att offuerfalle, och Sig bemegtige, Hvertill giøris Sterche præparatoria med Pramme, Jagter och Waade ved Kollinng och Haderfleff, Fortoffuer ichun epter schibbe, Som de daglig Formoder, och Kundschaß noch Haffuisß ved Rogen och threduffue forhaande at were, Hoermed de Landet paa Adschellige pladser, achter at Angribe, och til dend ende schibene ved Alsborg med Föld at befete, fra Marß och Haarskens ey heller ringe præparatoria giøris med de Schibbe och Waade der er forhaande, Foruden huifß Indfald mand Haffuer at formode, fraa Wismer, Straalslund, Kiell, och Nienstad at Kunde schee, Dermed eftertracte en schibbroe Sig adt bemegtige, Derwed deris Rytterie och at Indføre, och Enddoch aff gudß Naadige bißand den største deell deris Waade och Pramme ved Kolding ehre Ruinered och bemegtigedt (1), Saa Rand de dog inden Kort thid igien baade Aff Holstein och Jylland Samble dobbelt Saamange igienn, Eptersom der endnu mengden deraf Findis, Foruden Fierrschindziuffue schuder Som schall findes ved Leføe. Hoer sterche Fienden derimoed paa Föld erre i Jydland och Holstein Saadant i werch at stille wduißer Richtig Lister paa deris Arnee och pladserne hoer en huer logerer, Som aff en Fångenn Maior wed eed betrefstiges at bestaane Wdi Femtten tusinde Mannnd till Hest, Foruden foedfolckhedt Huilched och er Kiernen Aff aldt deris Föld. Derimoed findes icke en Fast pladz i dette hele Land, som mand Kunde tillis, och Sig Samble om Gud os wille Straffe, At de Kom i Landet, Hoer fra os dog Gud Naadeligenn beuahre, Er derforre paa bemeldte goede Menndz Beigne, wenligen begierendes i goede Herrer wille Haffue dette wdi Saadan Consideration, som Eractis Rand, Kong. May. woris Allernaadigste Herre och Cronnenn, derpaa mact at werre Liggendes, och staar denne Conservation, Nest dend Allerhøuestis beschermelse, Wdi meehre folck, och deris wnderholding, Schibbe och thilbehørige Munition. Thi dersom Fyen wed den Allerhøuestes beschermelse fornemmeligen bliffuer Conserverit, Da ehr at formode deris Arnee i Jydland och holsteinn der offuer at schulle Consummeris icke allene wed Idelig och aff Guds Naade lige hid indtill Iyhelig och vigtige indfald, som scheer baade aff Fyenn och Gelychstad, Mens end och wed deris egen procedure i dett de landet slet wd fuer och ingenn provision

(1) Den 1 Mai 1644 gif Rigets Marß Anders Bilde fra Fyen til Kolding, slog en Afdeling af den svenste Hær, fangede 200 Menige og nogle Officerer, samt odelagde eller borttog en Deel til Landgang paa Fyen samlede Stibe. Slang, Christ. den Fjerde S. 1230.

igienn wed Jordenns byrdhelse, Synderlig Fornemmiß, och dersom ded scheer, da staar Rest dend Høhestis bistand Swerriges Cronne i høieste fahre. Thi det øffrige folck de haffuer er da icke stort at achte, Mennß Lettelig med Samblet magt at Sweche. Thi denne Armeec hr ligesom deris Fundament, hoerpaa det Siunesß dennom Allene at bygge och sig forlade, Er och well at Considerere Att dersom wi først skulle Secunderis, Naar de allerede haffuer Sadt foed i Landet wed derisß schibbe, Er att befrycte det for Sille at wille falle. Och dersom de Fyenn mechtig bleffue, det dog gud Raadeligenn affwende, skulle de andre prouincier staa wdi høieste fahre, Huilched de goede Herrer Sielff Bedre Erachter, end ieg aff min ringe forstannnd dennom Rand Berette, och derfor diß bedre och tienliger Resolution Formoder. Actum Kiøbenhavn den 12 May No. 1644.

(Afskrift paa Papir i Karen Brahes Bibliothek i Odense).

LIV.

1644. Ny Indstilling til Rigsraadet angaaende Fyens Forsvar.

Æfter som den Suenſche Flode sig igien Wdad Søenn haffuer begiffued ⁽¹⁾ wden tuill i den Meeningh giennem Belt at gaa wnder Holsten och Fydbland folck at Indtage, och dermed wdi Fyenn Landgang At giørre paa abschellige steder, Saauelß som med de 2000 Mand paa samme Flode till wiße schall befindesß. Naar nu aff det Fock, Som ligger omkringh wed Medelfahrd Commenderis, At gaar till de steder fienden befindes at giøre eller Haffue giordt indfald, Saa er icke Resten Bastant dennom at forhindre, det de joe baade med Rytter och Rnegte wed Medelfard, Fyennß och Åhens øffe gaar dennom der en beleilig pladz at impatronere, Resten aff deris Cavalleri at øffuer føre. Horimod formedelst Mengden aff deris schibbe till Wandz, Aff worisß, Enten schibe eller schierbaade ingen forhindring Rand giørisß. Espinger och Waade hoer wed Saadant Rand i werck stilleß, Haffuer de høß Schibene goed forraad paa, som Erfarenhed wduisfer, Foruden Mengdenn Aff baade de Haffuer Samblet och de aff dennom wed Rolling igien er Reparerit. ⁽²⁾ Och Æfter som ey paatulleß de goede

(1) Hermed menes formodentlig den svenske Hovedflåde under Clas Flemming, som den 1 Juni 1644 gik ud fra Dalero, indtog Femern og blev den 1 Juli s. A. fagen af Kong Christian den Fjerde. Denne Indstilling henhører da til Jørgen Brahes Ophold i Kjøbenhavn i Mai og Juni 1644.

(2) Dette Sted viser, at Indstillingen er yngre, end den under No. LIII. trykte.

Herrer ere for Fyens Conservation Saa Omhyggelig som nogen aff Indbyggerne werre Raad, Epter som den Ene provinses welfardt aff den Andens Dependerer, Da er ieg endnu som tilforn och end Hviere formedelst denne Flodes appræhention paa det gandske Landz Beigne begierrendes os med en 600 Mand till fodz och 300 till Hest, i det Ringeste maate adsisteris. Saa och de thuende Ebbe wsfeldz Compagnier maa bliffue Munstridt, som ellers ingenn thienniste Raad giørre, Men err os Bnyttige, Och det saa lenge i det Mindste till wi for de Suenste Schibbe ere forsichrede, Huilche paa Epterschreffne Maneer Epter min ringe forstand Kunde schee, Nemligh at det forsichreffuene Kunde tagis Aff det, som nu i Sielland ehr Inquarteridt. Epterdi der ehr Periculum in mora, Horimod igien aff Malmøe saa megid Kunde till Siellands Commanderis, och Festningenn endda well at bliffue besatt. Epterdi det Siunes mest fornøden at werre, de provindzier well at forsee, som endnu med Alle fra Fienden ehre befriedt, och Festningerne i schaane Tmedlertid allene well lade besette, och med ald Nødwendighed forseeedt. Med wenligste begering denne Min ringe Erinding Saawel som den ehr Menndt maa bliffue optagid. Epter som den store Pericel, wi wdi verserer mig der till driffuer, och Jeg icke wed andre Middell Seer os at Raad Conserveris, Nest den Allerhøiestis besichermelse, Thuiler derfor icke det Jøe tagis i Saadan Consideration, at mig derpaa en goed Resolution Meddelis. At och saa fornøden Munition maate offuerschides, Om Landene bleff wed deris schibbe fra hin Anden schilbt. Det dog Gud Raadeligenn Affwende.

Herpaa er Suarid Rittmester Lyches og Egstedz Compagnier schulle bekomme Ordre at Marchere heroffuer, Naar de aff Rigens Marsch bliffuer Adverterit. Fodfolch waar icke at Omberes, victualia til schibene, Saauelsom Foder och hebzeug till de thuende Stycker, Sacher, Spader och Munition Saauitt schibbed fore Kunde, waar Allereede befaldt at hidschides.

(Affrist paa Papir i Karen Brahes Bibliothek i Odense).

LV.

1644. Indstilling til Rigsraadet angaaende Fyens Forsvar, samt Raadets Svar.

Waa dese effterschreffne Puncter er fornemmelig Rigens Marsch nogen god resolution begierendis, Som dog det gandske land till beste Kommer,

1) Er att considerere, det fienden wdi Alborg, Marß och Alueugne med Største gefuin-
dighed, langß Jydske Kuster, Søger at Muntere Schibbe och Schuder med Föld, at Raste
her i landd. Huilchen landgang hannom icke Rand forhindriß, Med mindre wj bekommer flere
Föld, Schibbe och Galleyer. Er och derhoef at Betencke, de Schibbe wdi westersoen, saa
gauffnlig for Riged at Ruinere som dend Suenske Flode i Ostersoen, hoer Inted Föld er
paa, Som Rand giore Landgang, eller Saadann Exercerit Föld, som det wdi Jydland,
Thi derßom dette icke i Thide bliffuer faarekommid, huorom Rigens Marsch offte haffuer Erin-
drit, Da wille baade Jyenn och Sielland wißelig staa wdi Jahre, Hertill Kunde Dynkercheren
megid hielpe, Epterdj dett icke er Alle Kongen Aff Spaniens schibbe, Mensß Fribytter, Som
Mand kunde haffue for penge, eller giffue Frij Koff, Ligeßom de Suenske, Huilched haffde
werit gauffnligt, wj och dett Samme i Thide wdi Hollannnd haffde forßogtt. Muglig wdi
Engeland kunde och well noged gott wdrettiß. Will och Endelig tagiß i Agt at alle Schuder
och Schibßföld Fra Leshøe, Sambhøe, og Andenstedß tagiß bortt, paa det de icke schall thwen-
giß till at lade Sig bruge Imoed ofß Selff.

(J Manden er strevet følgende Svar af Rigeraadet): (1)

„Skibe och föld er Jngen forraad aff her J landet att kunde miste och undsette fyn med
„widere end allerede stied er. Her sendes nu tou stibe hen til Mars at ligge.“

2) Om en plaz herudi Landit at Forsichre Sig med, Saa uitt i en hast schee Kannnd, och
en Ingenieur, Som her Altid Kannnd forbliffue (Thi Hannß Jachob i saa kort tid inted
Kunde Wdrette) och tenches paa Middell, det i werck at stille, thi wed bynderne er det icke
Mugligt.

(Raadets Svar:)

„Ingenieuren skal stides met det første, Middell til Arbejdere kand Jde anderledis brin-
„ges til Weie, end att alle Indbygggerne J landet kunde hielpe dertil saa uit mueligt baade
„borgere och Andre.“

3) Att Erindre om der nogen Cartell schall oprettiß effter dennnd Copie Herr houffme-
ster er tillkendt.

(Raadets Svar:)

„Rand Intet gioris wed förind R. M^{ans} Ankomst.“

4) Om de thoe Gebornne Compagnier til — — — — — Ritmester Deberen och
Rittmester Lychiß — — — — — landitt fra deriß Poester, will dett wleig - - -

(Raadets Svar:)

„Wdj dette stier Intet uden hans J. Naade Pringens och Rigens Marßis Ordre.“

(1) Skriften synes at vise, at Svarene ere vedseiede af en af Rigeraaderne strax i Raadsforsamlingen.

5) Haffuer wi endnu hid till dagß Ingen General Auditeur hafft her, Som Altid giordes høylig Fornøden.

(Paa denne Post findes ingen Resolution).

6) Att de thuennde three Quarter støcher ehre Speill støcher, Och derfor icke dermed noget Synderliggt Kannd Wdrettis; skulle werre fuldt goedt.

(Raadets Svar:)

„Bedre stycker findes Icke her.“

7) Ordre at maatte giørris, det Fribytternis Følck wnder Alf, Fyenn og Andre Steder, hoer de lander, icke Saadan Nuttwillighed offuer, Som Allereede sceed ehr, Som Sig och Wnderstaar de Lybsche Schibbe Prouiant och Andet at afftuinge, Som wleiglighed kunde foraarbage, och at de maatte thillholdest at wedderlegge, huiss schade af dennem allerede sceed ehr.

(Raadets Svar:)

„naar di naffngiffues som har giort nogen stæde, skal di tilbørligen derfor staa til rette.“

8) Att der maate tenchis paa Middell det geworbne, Saauel Landfolckhed at Entretenere, och till Anden daglig faarefallende wdgift, hoerom well schall werre Kommen Al. Mat^{ts} breff til Land Commissarierne, aff Land Risten der till at Forstrecke, Som der till beretter ey forraad at werre, Rand ey heller fra dend Anden wdgift Som Gen. Krigß Commissarius wedkommer Separeris.

(Raadets Svar:)

„General Commissarius skal contentere folket det beste mueligt er.“

9) Den ene Jagt er icke dygtig Rogenn Thienniste att giøre.

(Raadets Svar:)

„er best att sticke til Riøbenhaffn att repareris.“

10) Kuler till de Laante støcher, epter den Memorial, Rigennß houffmester er tilschicked at maate bekommis.

(Raadets Svar:)

„er offersticket.“

11) Rigennß Marsch behøffuer en dyctig Trompeter. Er och ingen høeff det Fynsche Compagnie.

(Paa denne Post er ikke svaret.)

12) Begierriß de goede Herrers betenchede paa Geistlighedens Svar, Som er her offuerschicked.

(Raadets Svar:)

„Mand forhaabis att di formue dertil hafr giører som Andre huis mueligt er.“

13) Att en Offuerste Wachtmester maate forordnis med Wagterne och Andet tilsiun at haflue.

(Raadets Svar:)

„Naar Rigens Marsch angiffuer nogen dyctig Person dertil, kand der talis met hans Majtt.

14) Ebbe Wselds Regimentte wdi Fyen maatte forbliffwe.

(Raadets Svar:)

„Rand Intet mistes fra Sieland.“

15) At Knud Wseld maatte bekomme Ordre at betalle Officererne under Adelenſ Compagnier, ligge med de Andre, Saaueſom Capiteinerne och Leutenanterne offuer Bynderne, Saa och Schibſ Følchene paa Wdliggerne och Baadene.

(Her har i Randen staaet et Svar, som nu er afrebet.)

16) At nogen Fjerre goede Conestabler maatte fremſendis, thi paa Seren pøester at bruge Findex ichon 16 Connestabler (Høeriblant fjerre ichon ere dygtige) och ser handtlangere, Saa de hin anden icke Rand affløſe.

(Raadets Svar:)

„Rigens Marsch har derpaa Allerede saat Svar aff Rigens hoffmester.“

17) Och Epterſom Endelig It Magasin huſ will fornøden giørris, da begierris aff Henrich Ranzow effter hans Memorials widere Indhold Penge, Warene for at Indkøbbe.

(Raadets Svar:)

„Penge at bringe til Weie dertil er besuerlig, mens wil giøris fornøden hos gott soldt att „laane aff Korn och andet dertil, som i fremtiden aff Riget kand betalis och Soldaterne „deraff att contenteris.“

18) At enn Doctor Medicinæ till Soldateschens fornødenhed maatte Antagis.

(Raadets Svar:)

„Kal met dett første offerstides.“

„Estersom Hr. Jørgen Brahe om Fyns tilstand och defension Attſkilligt baade „mundtlig och Schriffelig har proponeret, saa findes Rigens Raadz betenkende her hos wdi „dette memorial optegnet foruden huis hannem ellers mundtlig er bleffuen swarett.“

(Original paa Papir i Karen Brahes Bibliothek i Odense. Indstillingen er skreven med samme Haand, som de to foregaaende Aftskytter, No. LIII og LIV).

1644. Aftstykker, vedkommende et Stændermøde i Weile, om Landets Forsvar imod de Svenskes Angreb.

1. Christian den Fierde med gudz Naade, Danmarchis Norgis Wendis och Gottes Konigh. Vor gunst tilforn. Wiider efftersom wi aff os Elfl. Erich Juel til hundzbeck, wor Mand thierer och landzdommer i Wort Land Nor Jutland, hans wonderdanigste beretning Naadigst erfahre, wore Kiere och throe Wnderfaattere ubi forne Jutland at were tilfndz alle Middell och Weye at wille betenche, horledis de for widere fiendtlig offuerfald, som de nu deswerrer haffuer wdstanden, kunde sig forsichre och forsuare, och woris naadigst bewilgningh begerer Sig at maate forsamle och horledis de Sligt med Samblit hielp och Raad kunde i werch stille, Slute og beraadslaae, och att alle och en huer Ingen wndtagen, Cronens och Adelens thienere, Riøbsteder och gemeene mand vertill maate hielp och Contribuere, och de Selff Siden maate giøre den Anordning, horledis de ehrachte dett till landsens Defension gaffnligst och forsuarligst kunde werre, Da bede Wi eder och hermed naadigst befale, Atti wsortoffuid der i Jutland lader forsamle och forschriffue aff huer stand, alle de som till Saadan betenchende och Resolution nødigt befindis, och der det snariste mugligt betencher och Sluter: 1) Hwerledis i formeene Saadan Defension at Kunde anstilles; 2) Huad Middell i der till der i landett befindis at were; 3) Hwad folch i till Weye at bringe formeener; 4) och Paa huad sted i det thienligst och mugligst ehracte at kunde schee. Saa wille wi Eptersom den høyeste billighed wdreffuer, at ingen enten aff Cronens thienere eller Andre Sig for Saadan landhielp Vnddrager, os strax derpaa Saaledis naadigst erklere, som wi ehracte wore Kiere throe wnderfaattere till Sicherhed och forhuar gaffnligst och tienligst were kand, och med ald huiß muligt ehr Saadan Bore Kiere wnderfaatters goede intention secundere och befodre. Dermed scheer wor willie, Befallendis eder gud. Schreffuidt paa Wort Slott Riøbenhaffn den 23 Augusti Anno 1644.

Under Wort Zignett

Christiann.

2. Wy Epterschreffne Kiendis och giører witerligt, adt eptersom wi her ubi Weille (1) haffr werid forsamlet, dette landz tilstand betrachted, och paa Middell at tenche, horledis det

(1) Om dette Møde i Weile og de der tagne Beslutninger meldes Intet hos Slange. Rimeligvis staaer det i Forbindelse med Jydernes helbige Vestræbelser for at overvalde de af Torsten son eftertabte Besætninger, da han i August 1644 forlød Danmark, og inden Helm Wrangel ankom. Sfr. Slange Chr. b. Fjerte S. 1252.

for Videre fiendtlig Indfald, Nest gudz den Almegtigstes Naadige bistand Kunde bescherms, Da haffue wi till woris Federne lang Defension att erholde, wedtagen och godwilligen Sambtycht nu till Martini forstkommendis, at wille wdgiffue halffdeelen aff woris landgilde, Aldtingest baade Smaaebder och Andet ubi hartforn Anslagen, Souelsom aff woris hoffuidt och Seebeegaarde halff wdgiftt eptersom de ubi Rosienisten er Anslagen, och schall en thonde roug were tharerit for X March, en thonde biugh for 2 Slete daller, en thonde haffre for en Slet daler, huilshed en huer schall were tilladt at wdgiffue, Som hannom got Siunes, enten ubi Korn eller Reedepege, Samme wdgiftt schall huem der till deputeris tillstillis et beileilig Sted ubi det Stigt en huer er Boesidendis ubi. Herforuden haffuer wi beuilged, at woris Bønder och thienes schall till forskreffne termin wdgiffue, en huer heel gaard 2 Rirdaller, en halff gaard en Rirdaler, huer thienistdrenge som thienes for fuld løn, 2 Rirdaler, huer Yebersuend, Møller, och handuerschmand 2 Rirdaller, huer Dreng som thienes for Halff løn 1 Rird^l, huer Gadehusmand en Rirdort; och wille wi herudi en huer oprichtig handle, som wi for en huer Redeligen acter at forsuare, och woris Jordbøggers och hoffuidgaardis tarft richteligen Antegne, Formodendis Kong.Mai^l thienes lige wdgiftt som allereede ehr wdloffuid maa Contribuere. till befreffning haffe wi dete med egne hender wndereschreffuen. Achtum Weile den 31 Augusti Anno 1644.

Niels Kragh, Gunde Lange, Erich Juell, Mogens Seestedh, Hans Krabbe, Hendrich Lange, Jurgen Marhuin, Detloff van Buchwolt, Jens Høegh, Werner Parsbergh, Hendrich Sandbiere, Christen Lange Nielsen, Christen Lange, Knud Søffrensen.

3. Wi wndereschreffne Riendis och gior hermed witerligt, at efftersom wi wdi denne General Landemode effter Kongelige Maiestatis naadigste Anordning her till Weille forskreffuidt, erfarer, at Arbeides, Formedels der till velbetroede landz Comissarier wdi Sudland och Stendernis middel der till fordrede och Deputerede, horeledis en Almindeligh och høy fornøden hielp aff Penningh och Anden nødtørfftig Prouission Rand Samles och till weye bringis, derwed nest Gudz den Alderhøgestis naadige bistannd, de Suenshis Fiendtlige indfald, Som icke wden Sønderligh och Fast øyen Seelig Marsag kunde befryctis fra wore grendher adt Affwerge och forhindre, Da enddog Superintendenterne her i rigedt for alle Saadane Contributioner och wdgiftt till des aff Kongelige Naade haffr werrid forschaanid, och ey heller Reffnis, Meged Mindre om nogen Contribution Amodes ubi Kongelig Missive, Saa Erbiuder Wi os dog Samptligen, at wille till wor Federne landz høynødige Defension Afftaae och Wdgiffue tilkommende Mar 1645 den halffue part aff aldt Korn, hoerudi wor Indkomme største deelen bestaar, os till wor wnderholdningh naadigst er till lagt, saauitt wi

deraff kand indfodre och bekomme, och det følge lade, til huad thid ep̄ter Fastelauffn nestkom-
mende Høistbemelte Kong. Mai: det at aff Fodre, naadigst worder befaendis. Gud schall
wider at wi aff hierted gierne och Wfortrydeligen haffde giort strax Wndsetning, dersom det
haffde werid ubi woris formue. Menß effterdi wi icke Anderledis end som offuen er Meldt
wor plict och affection i sligt Middel Rand testere, Forhaabe wi det bliffir aff høistbemelte
hanß Kongl. May: i Raade optaged, och aff alle æquis æstimatoribus billigen forstaaet
och of Wdlagt. Wi ynße aff hierted at gud faderligen wilde opholde wor Allernaadigste
Konningh, och wed Mischandhed och trofasthed giøre hanß troe fast, Saa wi med meenige
Wnderfaatter Kunde opholdis wdi welstand, wnder hanß May: lycksalig och langwarig Regi-
mendte, till sit herlige Raffns loff och fellis welfardt och euigh Salighed. Amen. Desß till
witerlighed haffr wi samptlig med egne hender wndereschreffued. Datum Weille den 2 Sept.
Mar 1644.

4. Woriß Iganßche wenlig Helßen nu och altid forsend med gud allermegtigste, Kierre
Domine Episcopo, Nest tacksigelse for aldt gaadt, huilckhed igien at forschulle wi findis wil-
ligh, Ep̄tersom nu herudi Weille ehr Concluderit och besluttet at Meenige Almue herudj
Judtland schule Contribuere till et Defenssions werck, Imod wore fienders Indfald, den
gud naadeligen affwende, Da bede wi eder wenligen adti till dis bedre wnder retningh nu
strax wille lade befale alle Prousterne derudj Nibber Stigt, at de Sligen tilholder En huer
Sine prester at ehrkyndige Sig [hvor] mange Adelsgaarde heele och halffue Bøndergaarde, och
Gadhus Mend, en huer haffuer Wdi Sine Sogner, Saa och hoermange thieniste drengue wdi
en huer Sine Sogner findes, Sær de som thienet for heel, och Seer for Halffløhn Ingen
wndtagen huis thienet de och ehre, endten Cronens, Abdelens, Geistlighedens deris egen eller
andre. Disligeste at lade optegne, [hvor] Mange wdi deris Sogne kunde findes, som haffr
werid ubi Suensschens thieniste och igien ere hjemkomne, och Samme deris Antegnelser strax
at lade tilschicke, En huer sin Prouste, Som denom Wden ald forsømmelse schulle forschicke
till eder, Atti siden wilde findiß wbesuergidtt of att tilsende, till Lydder hendrichßens
wdi Colding, och at de dannemend Presterne wdi ligemaader maatte formaanis Wdi deris
Sogner att effterforsche, om nogle wdi deris Sogner Kunde findes, Som Sig Wtilbørligen
och med Noget groffue bedriff imod deris Sogne solck, eller andre haffuer forholdett, at de
och schriftteligen och Raffnligen dennomb derom Imoed of ehrlerer, saa deroffuer tilbørligen
Rand Worde straffed. Wi for woris persønner thienet eder gierne igien, Och will hermed
haffue eder gud allermegtigste befaendis Achtum Beddell den 3 Sept. 1644.

P. S. Epter som och herudi byen er besluted och Sambtøcht, Att Ribber Stifft schal wdgifue till Defennssions Berch herudj Jutland thoe thusinde rixdaler thil thrende the= miner at erlegge, Nemlig, Martini, Juell och Paasche begierer gierne at Bissen derudi Stiff= ted wille giøre den Anordning, Att dett Presterne, maatte bliffue liggeligen Imellom lagt och at pengene till bedagebe Thider maatte wdkomme och bliffue leffueridt, Fremsendis ochsaa her= hoes en liben indlagt Seddell, hoer epter vi gierne er begierrendis, at bissen wille besale pre= sterne der udi Stiffed wille giøre os en Rigtig Designation paa alle deris Sognesoldt, och Aldeelis med ingen at see Igienom finger, Som de will forsuahre, och sig for widere Blyche tage ware.

Niels Kragh. Erich Juell. Mogens høgh. Mogens Seested.

5. Tharst paa de Waare for Penge schall Anammis.

| | | |
|--------------------------------|----|-----------------------|
| 1 Tb. Roug | 10 | ⷀ |
| 1 Tb. Biug | 2 | Sketb ^{tr} . |
| 1 Tb. hauffre | 1 | Sketb ^{tr} . |
| 1 Tb. Smør | 12 | Rixd ^{tr} . |
| 1 Schippund Fleisch | 8 | Rixd ^{tr} . |
| 1 Lod Solff | 3 | ⷀ danske |
| 1 Lod Wngersche guld | 7 | Rixd ^{tr} . |
| 1 Lod Croneguld | 6 | Rixd ^{tr} . |

Niels Kragh. Erich Juell. Mogens høgh. Mogens Seested.

| | | |
|----------------------|------|--------------------------|
| 6. Aalborg | 2000 | Rixd ^{tr} . |
| Biborg | 1200 | Rixd ^{tr} . |
| Marß | 2400 | Rixd ^{tr} . |
| Ribe | 2000 | Rixd ^{tr} . (1) |

(Affkrift paa Papir i Karen Brahes Bibliothek i Odense.)

(1) Der som Talem her er om Stæderne Aalborg, Biborg, Marhuus og Ribe, har det formodentlig været den her omtalte Stat, der i October 1644 paabedes Ribe, men som ved de Svenskes hurtige Tilbagekomst rimeligviis ikke blev erlagt. Alder, Efterretninger angaaende Byen Ribe, 5te Saml. S. 44.

1644. Brev om danste Troppers Forening med de holstenste
under Hertug Frederik, Erkebisp af Bremen. (1)

Copie an Kai Alefeld abgelaßenes schreiben de dato d. 1 December. — Hochedler ic.

Des Herrn de dato den 26 November, wie auch dero Erzbischofflichen Dchl. gnädigt an mich abgelaßenes schreiben ist mir den 30 ejusdem zue recht eingeliefert, Vnd habe darauf verstanden, daß der Herr begehret den isigen Zustand vnser armee zu wissen demselben darnebenst wie die Conjunction forzusetzen sei — — — — eigentliche nachricht zuertheilen. Berichte demnach dem Herrn, daß nach dem Vnsere Armée auff die Schwedische Quartir in Schonen gelanget, viel vnvermuthliche Krankheiten die Völker vberfallen, vnd ist also die armee in merklich abnehmen kommen. Vnd nach dem Thro Königl. Mayt^t gnedigt befohlen die Völker hin vnd wieder in die Festungen vnd an die Seekante, zu legen, habe ich befunden daß wir von hierauß (Sonderlich aber weil wir wegen der noch in der See herumb kreuzenden schiffe vnß nicht entblößen dörfen) vber 1000 Knechte zu fueß vnd 500 zu Rosß nicht aufsolgen lassen können Wie ich dann davon mitt Hrⁿ General Maior — — — — weitläufftiger abrede genommen, Vnd nochmals fleißig darbey erinnere, daß mann von den holsteinischen Völkern so viel auff die beine bringe daß mann dem feind bastant sein kann, Wie auch daß die conjunction maturiret werden müsse ehe dann der feind Juttlant außgeplündert, wieder zurückmarschiere vnd vnser gefaste Intention empechire vnd zurücktreibe. Den Orth belanget binn ich resolvirt vorgedachte hiesige Völker zwischen Coldingen vnd Hadersleben vberzusetzen; Will also von nöten fallen, daß die holsteinische Völker avanciren, damitt die conjunction an einem engen vnd bequemen Ohrt inß Werk gerichtet werde. Wie ich dann davon eine mehrere vnd weitläufftigere ouverture ihrer gefasten meinung mitt ehesten von ihnen erwarte, Im vbrigen den Herrn Gottes schuß p. p. D. 1 December.

Titul

Key Alefeld General Commissarius.

(Affskrift paa Papir i Karen Brahes Bibliothek i Odense).

(1) Dette Brev er uden Tvivl fra Rigets Marsk Anders Wilde. Det viser i Vrigt, at Marsken ifte med alle de fra Skaane medbragte Folk kunde forene sig med Erkebiskoppen imod Helm Wrangel, saaledes som det almindeligen berettes (Jfr. Slange, Christ. b. Fjerde S. 1293). Dette Stabfæstes af de næstfølgende Aktstykker.

LVIII.

1644. Udtog af tre kongelige Ordre angaaende Krigen i Jylland i Slutningen af Maret. (1)

1. Af Kong. Maest. Missive till Erzbischoffen aff Bremen dat. Frederichsborg den 23 x bris (Decembris) 1644, som war Svar paa dett breff H. Frederich med sin Gen. auditeur R. M. till schreffuit. hoerudi H. M. adverteris hoer sterck de ehre . . dett saalch fra Fyen, och hver Sterck Fienden ehr, Hoersaar hans Furstel. Naade ey ehrachter Naadsomt sig wed osterkanten widere att opholle, meget mindre att gaa paa fienden, effterdi hand ehr Sterckere end de, mens sichrest were att gaa paa Ribe, effterdi hand icke saa megit saalch till Conjunction haffde bekommit som hand saarhaabte. Quilcked Allsammen well offuerweiggitt da lader hans Maest. sig same Resolution welbefalle, nemlig mod Fienden intid uden bedre Fundament att hazardere, mens bliffue wed deris saarsett Ribe att angribe, och fornemme huad fienden derpaa faaretager, och saa megett saalch endnu paa den anden Side kand tillweige bringis och fortschickis befinder man sig da bastant Kunde mand sig da widere resolve, Mens endnu omstunder maa man gaa den sikreste wey.

2. Aff itt Anditt Kong. majest. same dag och Sted dateret lydenis H. F. Aff Gen. auditeurs giffuene Schriffuelse R. M. resolution haffr att erfare, mens effterdi hans Maest. siden aff Rigens Marsch er berettid hans F. M. att haffue offuerlatt 1000 gode Soldater Till Fyß och 500 Heste (2) och endnu haffde hos sig 750 Knechte och 150 draguner, och daglig mere Cavalerie saarwentid som wed offuerfarten schall were i beredschaff sig med H. F. naade strax at Conjungere, hoersaar hans Maest. ehrachter saarschreffne ordre att saarandre, nemlig att de schulle bliffue ved Kolling, och der saartoffue, och saarnemme huad saalch endnu ydermere Kand tillstode och saar allting holle flittig Krigsraad, och derhos att lade were altid Rigens Marsch och de jydse Commissarierne som tillstede ehre, och altid haffue god Kundschaft om Fiendens Contenance, ware de da bagfra saarsickrit och Conjunctionen Kunde bliffue Sterckere da kunde H. F. M. (dog att saar allting warsom der med omgaaes) i Gudß naffn paa den østre Side gaa fortt, efftersom Weile, Horsens och Mars dennom med proviant kand befoddre, och midlertid wed en eller flere troupper saarsoge Ribe

(1) I Randen staer, med Jørgen Brahes Haand: „Disse effterschreffne Chopier som dette er Samlitt aff“
Schickit Under 8 [Wilde?] her offuer med sit breff dat. 28 X bris 1644.“

(2) Jfr. Rigsmarskens under No. LVII. meddelte Brev af 1 Decbr. 1844 til Kay v. Ahlefeld.

sig att bemegtige, in summa Alltingist maa med stoer Sorgfeldighed driffuis och omgaais, thi derpaa mechtig megitt ehr Anliggendis, ynsher derfaar aff Gub lykkelig succes och feigerbinding.

P. S. Mens dersom H. F. Naade Allerede war gaaen paa Ribe da skulle de dog (om de ellers bagfra ware forsiaritt och derom Wisshed haffde) gaa till Kolding igien paa nogitt Hauptfachliches med den høyestes hielp Kunde faaretagis.

3. Aff R. M. breff Rigens Marsch tillschreffwidt den 23 x bris 1644. (1)

Att Kong. Maieft. Retnu sich hanz berettning om Conjunctionen, wille ynshitt dett om Aftenen tillsaarn haffde weritt komitt, thi hanz maieft. haffde Allerede sig derom med Herzug Frederich resolverit hoerledis Alltingist Schulle Anstillis effter den hosføyde Chopie, mens effterdi hanz relation Strecker sig nogitt widere, ehr same ordre igien faarandrit, som aff den anden Chopie ehr att See. Mand schall faar alting warsom gaa och haffwe god Rundschaft om mand och bag till er Sider faar fienden, thi ellers war ide raadeligt Marschlandene att lade staa i fare, Hoerom och Allt andit flittig Krigsraad schall hollis, hoer vdi hand sig och schall lade finde, och maa dett faalch som hand endnu tender att offwerschide, ligge wed feerstederne i beredschaft, om Hansz Fürst: [Naade] allerede kand were gaaen till Ribe, da kand de ide støde till hannem forind hand komer tilbage, ellers Kunde fienden dennom snart ruinere. (2)

(Egenhändig Afskrift paa Papir af Rigeraad Jørgen Brahe, i Karen Brahes Bibliotek i Odense).

LIX.

1644. To Ordreer fra Kong Christian den Fjerde til hans Søn, Erkebiskoppen af Bremen, og Danmarks Riges Marsk Anders Bilbe, angaaende Krigen i Jylland og Hertugdømmene.

Christian der Bierdte. Hochwürdigter Hochgeborner Fürst Freundlicher Lieber Sohn. Es ist Ew. Liebden auch ohne Unser ermahnen vnd erinnerung zugenügen bewußt wie mercklig ynsh

(1) I Randen: „NB. dette breff horer imellem de 130 saarschreffne.“

(2) Om de Krigsbegivenheder, hvortil disse og de følgende kongelige Ordreer have Hensyn, findes Efterretning hos S. Lange, Christian d. Fjerde S. 1294 ff. Jfr. Thorup og Ablers, Efterretninger ang. Byen Ribe, 4de Samling S. 24 ff., og 5te Saml., S. 47 ff.

vnd vnser Landen an Conservation derer ihrem Generalat vntergebenen trouppen gelegen, Können dannenhero vngeachtet Wir ganz Keinen Zweifel in Ew. E vnß rühmblich bekindten Vorsichtigkeit stellen, Auß tragender sorgfalt nicht vnterlassen, sie auch zuem übersuß bei einem und Anderen die nothdurfft zuerinneren, Sonderlich aber vnd für allen dingen wollen wir Freundväterlich das nicht in hitze hast vnd vnbedacht vorgenommen, sondern alles mit Zusammengezogener reiffer deliberation vnd Kriegs Raht woll erwogen werde, Worbey dan vnser Reichsmarschald vnd getrewer lieber Andreas Bilde, Als welchem Wir negst vnd vnder Ew. Ed. das höchste Commando bey den samptlichen, so woll Hollsteinischen als Dännemardischen conjungirten trouppen gnädigst anvertrawet und auffgetragen haben, Allezeit nebenß anderen Reichs Räthen, so deren vorhanden, vnd den jützländischen Commissarien mit zuezuziehen, Vnd solches vmb mehre sicherheit, wie auch vmb desto bessere Correspondence auch reiffer der sachen erwegung, -- der fast zergehenden Kriegs disciplin dan wi vnß alhier glaubwürdig wird klagen vbrbracht tritt man fast alle respect mit füßen und handelen vnser eigene Soldatesche nicht als wehren sie zum Schuß des landes von Vns vnterhalten, sondern gleichsamb als wehre ihnen das land zuem Raub abandonniret. Sollen keinen scheu tragen Kircken zueberauben, Priester in den Stätten zue plünderen wi denen in Colbing begegnet ja auch vnser Reichsmarschalls eigen logement spolijret, Welches Wir Ew. Ed. notificiren wollen damit ein gebürliches einsehen erfolge, vnd sollen die hohe vnd niedrige officier davor antwortten, die thätter aber nach Kriegrecht mit vnausbleiblicher straffe belegt werden, auff das Ew. Ed. sich darauß Also bey jederman entschuldige vnd deren gueten Willen erhalte. Damit Wir aber von diesem vnd allem anderen desto gewißern bericht haben mügen, wollen wir gnädig, daß richtige protocolla von allen votis von tage zu tage gehalten vnd vnß alle posten zugeschiedet werden. Die weil Wir auch vernehmen, daß E. Ed. auff einkommender nachricht wie der feintt entschloßen Ripen zueucken von vnsern Reichsmarschald mehr volch begehret, als wollen wir daß hieren behuettsam und vnser vorrigen ordre nach gegangen werde, damit nichts hazardiret oder sans raison angefangen, zuemahl auß einem vnglud so Ew. Ed völker begeben könnte vnß mehr schade Als aus des feindes ruin nuß erfolgen würde. Als sehen Wir in dem fall lieber, dasern sie des rügens nicht ganz versichert, daneben von dem vor sich stehendem Feinde solche gewisse nachricht darauß sie mit raison über ihm avantage zuehoffen nicht haben, daß sie sich zuemahl bey jehigen harten frost wiederumb nach den marschen mit den jhrigen wenden vnd genaue achtung habe, ob nicht auff Christianprieß, Fehmeren, oder in den anderen jhr bewußten anschlügen ettwas außzurichten, gleichwoll mußte auff diesem fall mit allem fleiß die versehenung gemacht werden, das des Reichsmarschalls völker sicher wieder an ihm gelangen könnten, Oder sie würden so lange bey Ew. Ed. verbleiben

und da müeglich gebraucht werden müßen. Bey solcher Ew. Ed. retraite aber wirdt insonderheit nötig zubeobachten sein, das die Reutterey außer den Marschen so lange es immer sicherlich geschehen kan, dazu gute Kundschaft vom Feinde nötig, gehalten werde, doch wirdt bei isigen frostwetter der Marschen defention für allen beobachtet werden müßen, Welches wir Ew. Ed. freundväterlich anfügen wollen, Sie damit der göttlichen obhut fleißigst empfehlende. Geben Friderichsburg.

2.

Christian der Bierdte

Ehrenvester manhaffter getrewer Lieber Was Wir an vnsern Sohns des Erzbischoffen zue Brehmen Liebden abermals gelanget solches gibt dir der Entschluß. Nun wirstu zwar auß obgedachten an vnseres Sohns Ed. Abgangenen schreiben vnser gemüymeinung zur gnüge vernehmen, darbey wirst auch nochmaln betwenden laßen müßen. Zwar wirt es vnmüglich fallen von hierauß alle vmbstende, worauß die resolutiones zusaßen, zu wißen, weniger gewisse ordre zuertheilen, sondern wirt es deiner und des sambtlichen Consilij reiffer erwegung was pro re rata zue thun heimb zustellen sein. Weil wir aber vernehmen das wan fast alle vnser Cavallerij zuesammen geführt würde, sie doch dem feind nicht bastant, zu dem wie dir bekandt bey derselben viell Kranken und häufig andere Mangell, und da ihnen (welches Gott verhütte) ein vnfall begegnen solte, solcher vnß und vnsern Reicken schädlicher als vnß der gewin nugslich, daß demnach am besten, da du befinden sollest, das man ohne große gefahr nichts gegen den feind werde thun können, das des Erzbischoffs Ed. bey isigen einfallenden frost, der ohne das die marschen öffnete, sich retirirete und ihr in gesambt wie die dir vntergebene völicher wieder zue dir zubringen erwegetet, und du im vbrigen dich mit den deinigen wieder zurüde begebenst, wornach du dich zu richten. (1) Geben vff vnserm hause Friderichsburg den 29 10bris. (Decembris) 1644.

P. S. Wir haben von vnsern Räten mitt vngnädiger befrembdung vernommen das vnser holsteinsche Soldatesa vbell gehauset, und vnterschiedene grobe excesse in vnserm Amte Colding verübet, was wir beschwegen an vnseres Sohns Edd. vor ordre ertheilet sol-

(1) Man seer heraf, at Bilde kun har fulgt sin Konges ubtrykkelige Befaling, da han stilles fra Erkebiskoppen og gif tilbage til Fyen, saa at han ikke fortjener senere Historiestriverses Bestyrbninger for Feigheb eller Forraderi for sin Afsærd ved denne Tiligheb.

ches hast du auß der beilage zuvernemen; wil man sich aber das die thätter untwißend der gebrauch nach entschuldigen durfte wir nicht zweifeln es werde auffß wenigste was für officieren am nechsten der Orthen da die Exorbitantien geschehen gelegen wißend sein, Als ist vnser gnedigster wille das du darauff fleißig inquirerest, vnd da die conjunction continuieren solte, die bestrafung beforderst, sonst vns vnd seiner Edd. darvon allen nachricht, so du dabon erlangen wirst schleunigst vberschickest. Geben ut in literis. Christian.

(Uffsrist med Rigsraad (1) Jørgen Brahes egen Haand i Karen Brahes Bibliothek i Odense.)

LX.

1644. Notitser om de Svenskes Styrke i Jylland og deres Tab ved Stormen paa Ribershuus.

1) Liste der Wrangelschen Btlcker.

| | | |
|--|---------------|-------------|
| Wrangels Regiment | 8 Compag. . . | 600 Pferde. |
| Würtenbergs Regiment | 8 Compag. . . | 400 Pf. |
| Obrist Botichers Regiment | 8 Compag. . . | 200 Pf. |
| Obrist Gorzky (?) Regiment | 8 Compag. . . | 400 Pf. |
| Johan Wrangels Regiment | 8 Compag. . . | 400 Pf. |
| Johan Wüttenbergs Reg. Finnen. | 8 Compag. . . | 400 Pf. |
| Sachsensj (?) Regiment | 8 Compag. . . | 300 Pf. |
| | 4 Compag. . . | 150 Pf. |
| Junge Wrangels Regim. | 8 Compag. . . | 300 Pf. |
| Revenstoffsche Dragoner 3 esquadron | | |
| Obrist Wandts Regiment Dragoner | | |
| Obrist Daniels Regiment zu Fuesß | | |
| Generall' Wüttenbergs Regiment zu Fuesß, | | |
| Obrist Persimbgni (?) Regiment zu Fuesß. | | |

(1) At Jørgen Brahe allerede i Maret 1644, ikke, som Slange (Christ. d. Tjerde S. 1333) vil, først i Maret 1645, blev Medlem af Rigsraadet, ses af hans Dagbøger An. 1644, d. 11 Decr., paa hvilken Dag han gjorde sin „Raaddeed.“ Vedel Simonsen, Jørgen Brahes Levnet S. 79.

2) Designation der Todten und gefangenen auff Ripen.

In der Statt sein bei 50 gefangen und niedergemachet.

Auff Schloß ist gewesen.

1 der Obristleutenambt Mortaignie

1 Major.

2 Capitani alß Wulff Pabst und Henrich Rangow,

wie dan andere Unterofficiere vnd bei 150 gemeine knechte todt,

Gefangen

1 Regimentßquartiermeister

1 Leutnambt

1 Fendrich

3 oder 4 gemeine knechte.

Alle gequeßet.

(Affrister i Karen Brahes Bibliothek i Odense.)

LXI.

1645. Notits om de danske Tropper i Jylland.

Extract aus den Rollen.

Die Reuterey so aus Holstein gekommen :

| | |
|---------------------------------------|-------|
| mit ihren Officirs | 1554. |
| Ohne ihren Officieren | 1350. |
| Draguner mit ihren Officirs | 192. |
| Ohne Officier | 164. |
| Zu Fueß mit den Officires | 2002. |
| Ohne Officier | 1730. |

Summa ohne Officir: 3244; Summa mit den Officires: 3748.

Datum Ripen den 3 Jan. 1645.

R. v. Mefeldt.

Dazu sein gekommen aus Fühnen :

| | |
|-------------------|-------|
| Reuter | 800. |
| Zu Fueß | 2000. |

Summa in alles machet 6548.

(Original paa Papir i Karen Brahes Bibliothek i Odense.)

LXII.

1645. Brev fra Kong Christian den Fjerde til Rigsraadet.

Aff, herhuossfoiede, Paectt, haffuer, Niigens, Raad, at, Erfahre, Huad, woriis Elstelige, Iere, Son, Erdgbystoppen, aff, Brehmen, striiffuer, Om, Armiens, tilstandt, Och huorfor, hand, Eftther, Niigens, Maarssis, begebring, inted, haffuer søgdt, fiinden, y Jutland. Wii, haffuer, befahlit H. Kr. at, Staa, med, syn, Armie, uid Rensborg, ath paafe paa, synden, paa, den, siide, som, formenis, at, gaa, pa Holsten Dog, intid, at, glemme, om, nogit, kan, tenteris, pa, Christianspriis och, veromkring. Befahlendis Eder, hermed, Samdt, och y Sejr, den, Allerhøiesticis, Bestermelste, Aff

Friderigsborg, den 16 Janu. Anno

1. 6. 4. 5

Christian.

(Original, med Kongens egen Haand, i Karen Brahes Bibliothek i Odense).

LXIII.

1645. Kong Christian den Fjerdes Befaling angaaende en ny Forening af Erkebiskoppens og Rigmarskens Tropper.

Wor Synderlig Gunst thilsorn, Eptersom finderne beretes Nu Att haffue forlat Vort Land Nørre Jutland och En Conjunction med Nyte och fordeel maaschee igien, Imellom Nogens Marsches wnderhaffuendes Arnee, Och det holsteinsche soldy Kunde foretages, Daa Bede wi eder och Raadigst wille, Attj enten Wdj Vor Rixbsted had er fleff eller Rolding, Efttersom det best och bequemligst kand Eragtes, och i Indbyrdes omb kand forænes, eder med forderligste forsambler, och der med og Elst. Casper von Buchwolff till Brunsvorff, Ridder, Och Christian Rangow till Bredenburg, wore Mend holsteinsche Raad, och befalingsmend paa Vore Slotte Seigeberg och Rensborg (Som wi och deromb Raadigst haffuer thilschreffuet och lige befaling thilschicket) Sambt Andre Hans Kierlighed y Aff holsteins Raad, Som dertill schall forordnis med sliid Confererer, Delibererer och Dffuer Bejer, omb for^{re} Conjunction thienlige, paa huad sted, Thid, och Manier den best kand schee, huad gott derved kand Udretes, och Dmb findens widere progress dertwid kand hindris, Saa och Vid

huad Middell den i forige Conjunction Thillbragne Ophold och forhindring nu bedst kand Remederis och fore tomes, Om huilcke Alle poster i os med forderligste Vdsforderligen schall forskendige, Saa Vi, effter Sagernis beschaffenhed och eders wonderdanigste Erchlering, Anden Naadigste och fornøden Anordning derubj kand wide Alt giøre, Anseende der Storste magt paaliger,

Frederichsborg 30 Januarj 1645.

(Udfkrift paa Papis i Karen Brahes Bibliothek i Odense.)

LXIV.

1645. Udkast til Rigsraadets Forslag om en Kopfskat, hvilket skulde forelægges Sjællands, Laalands og Falsters Stænder paa et Møde i Ringsted. (1)

Mantals och Koppepenge Anlangendis. Ao. 1645 den 2 Mai.

En Adels Person for sig sin Hustru og Børn, (2) som ere offwer 15 Aar gammell och ere vdi Landtitt huer V Spec. Daler
 En Bischof och huer professor med Hans hustru og børn offwer 15 Aar huer . . . 3 Rdl.
 En Sogneprest Hans Hustru och børn offwer 15 Aar huer 1 Rdl.
 En Kapelan Degen Klocker Scholemester eller andre som aff dennom dependere och er vdi Kircke eller Scholetieneste ingen vdelugt for hver dennom och deris børn offwer 15 Aar $\frac{1}{2}$ Rdl.
 En Bispis, professors, Sogneprestis Karl $\frac{1}{2}$ Sp. D.
 En Dreng tieniste quinde eller pige hos Bischoppen professorer Sogneprester Capelaner Degne Klocker Scholemester eller deslige er huer 8 s.
 Borgemester Naad och borgerfschabit ingen vndertagendis selff deris børn, och alle de Fødsch, were sig Mandz eller quindispersoner, de vdi deris huse haffwer offwer 15 Aar huer 1 R. ort.
 En Bonde och Bondequinde hans tieniste Karl quinde eller piege bønder Sønner och Døttre, och alle dennom som ere til huse, aff huad Riøn de ehre offwer 15 Aar huer . . 8 schilling.

(1) Om dette Møde og Universitetets Samtykke til Skatten for Professorens, Studenterens m. Fl. Vedkommende, overeensstemmende med Forslaget, see Ny danske Magaz. 6 B. S. 206 ff.

(2) 3 Randen er tilføjet: „hvor vdi saalebis faarandres: Somfruer.“

| | |
|--|-------------------------|
| En Studenter offuer 15 Mar huor han findes . . . | 1 Sl. $\frac{1}{2}$ (1) |
| En fougitt | 2 Rd. |
| En Schriffuer | 2 Rd. |
| En Karl hos Adelen | 1 Rd. |
| En quindis person hos Adelen offwer 15 Mar. . . . | $\frac{1}{2}$ Rd. |
| En Dreng offwer 15 Mar | $\frac{1}{2}$ Rd. |
| Lerscher Ryghtere Arbiß Karle og deslige | 8 sh. |

Tieniste folckhitt Karlsfolckhitt saa well som quindsfolckhitt schall selff vblegge disse Hovidsk eller Mantals Penge och aldels inted att maa ansees huad Contract mellem hosbunden och hans folck gjort er med mindre hosbunden dem will godwilligen faarud faarstrecke aff deris lön.

Dersom faareldrene deris Sønners och Døttres och Andre deris Drengis eller pigers alder icke rettelig angiffwer da giffwe saar huer Mar de faartier 1 Rd.

Presterne at were den same Straff yndergiffne om de nogen fortier i deris Sognne, Saa och om de icke rettelig angiffwer Drengenis alder vdi deris Sogner saawitt dennom witterligt ehr, saa wellsom alle i deris Sogner findis.

Wider (2) ic. att Effterjom en huer Rettsfindig lettelligen kand erachte, huad Periquel och fare disse aff Gudß Raade offwerbleffne lande Sweber och Sticker vdi (3) saa framtt icke god anstellung och defentions Middell til deres Conservation andordnis Huilket uden en anseelig Summa pengis samling ey ehr att erhölle, thi foruden huiß der kand behoffuis til at erlange huiß der till i mange Maader manquerer, (4) da ehr at befrychte dersom saalckhitt som till defention her vdi landene ehr henlagt icke bliffwer nogenledis Contententerit de da schulle icke alleniste bliffwe vwillig till dis defention Mens mugligt, det dog Gud naadeligen

(1) d. e. een Sletmark.

(2) Det Følgende maa være Jørgen Brahe's Udlaft til et aabent Kongebrev, hvori de til Ständernes Forsamling i Ringsted affendte Rigeraaders Fuldmagt indeholdes.

(3) Her sigtes til Krigen 1643-45, da de Svenske vare faldne ind i Sylland og i Skaane.

(4) Den følgende Passus er i Randen indstregt og derved strevet med en anden Haand: „NB. betenckeligt at indføres.“ — Derrefter er tilføjet med Jørgen Brahe's egen Haand: „Schall saa.“

anvende, (1) andre blougige tanker och middell angribe, da haffwe wi med waaris her anwesende Riges Raad derom weret betencht wed huad middel en anselige Summa Penge som det eniste Middell till saadan inconvenieters remedierung och Affhielplning kunde were at erlange, och effter lang och grundelige deliberation befinder wi ingen tienliger og snarere Middell att were end Mantals eller Hoffweddyppenges vdgiffit att paabyde. Mens effterdi saadantt her vdi Rigerne her till dags icke allene haffwer weritt vsedwanligt och vbrugeligt det och icke allene den gemene Stand och Manys Personer angaar ey heller Adelens vgedags bynder som altidt fra Schatt och anden saadan beswering haffwer wed privilegier och gamell Sedwane weritt Exempt och Fri, mens dett och Adelens Giestlighedens och Borgerschabits born och husfaalch angaar, ja Adelens och Giestlighedens egne Personer, Da haffwe wi Naadigst faar gaatt ansitt, Adelen Giestligheden och Borgerschabit att lade faarschriffwe och wed eder dennom saadan waaris Naadigst Mening att faareholle, och derhen bewegeligen persuadere saadant vnderdanigst och godtwilligen att indgaa och bewillge, efftersom de selff faar-nufftelig kand erachte den hoigste Nod dett att vdkreffwe som wi ellers gierne Naadigst haffde faarbigaaitt, ey tullendis de jo som tro patrioter dennom her till well willig til deris egen Conservation lader befinde, till huilken ende och Stenderne her vdi Seland laaland och Falster till Ringsted att møde den 15 Maj ehre faarschreffne, bedendis eder och Naadigste wille Saadantt effter faarschreffne Maade dennom att faareholle, och deris schriftlig resolution herom paa waaris wegne anamme, och slittig urgere Pengene dett allerfyrste mugligt i dett lengste en Maanet fra propositionens dato vdi Kong. Maieft. Renteri att indleveris: dermed scheer wor Willge. befalendis eder Gud. Haffniæ 6 Maj 1645.

Bleff samme dag af R. M. vnderschreffwidt.

(Original-Concept, frevet med Rigsraad Jørgen Brahes egen Haand, i Karen Brahes Bibliothek).

(1) I Randen: „paa den same Manering som andre Steder stced er („i Stiftt Bremen och Holsten“ overstreget) sig skulle faarholle.“

LXV.

1645. Kong Christian den Fjerdes aabne Brev om at den fyenſke Adels ſkulde vælge Deputerede til en Herredag. (1)

W. S. G. L. (2) Eftersom wi Ingen bedre och tienligere midbell Kunde betenche, til at erfahre Vdi magt paaligende ſager Alle woris Kierre troe Underſatter aff Adell offr Ad Riget deris Underdanigſte betenche end Wid fuldmægtigers Vdgjørelſe af huer provincz, det och ſaaledis hidindtil er bleffuet practicerit och vel herbragt, da bede Wi eder och Naadigſte wille, Ati Adelen Vdi eders och Haggenshouff Leen ſaauelfom paa bort Land Lauind, ſchal forſchriffue til at møde Vdi wor Købſted Ddenſe dend 30 July Forſtkomendis, Huor du och de ſiden med Ad Adelen aff Bort Land Fyem, ſom til ſame tid och ſted ehr Befallet at møde ſchall vdgjøre wiſe fuldmægtigere ſom til den 10 Auguſtj forſtkomendis Rand møde Vdi wor Købſted Københauſſn, med fuldkommen fuldmagt til at Deliberere offrlegge och Slutte paa Alle deris Weigne, med de Andre Landis fuldmægtige, Aff Adels ſom til ſame tid och ſted ſig her at Indſtille och Naadigſte ehr Unbefallit, huorledis Krigen beſt Kan fortſettes, eller ogſaa derſom Gud os med fred Naadeligen Veſſigner paa de midbell och Weie wehre betencht, hoerledis Soldateschen beſt Rand Contenteris, woris Kierre ſællidys Fædrene Land Fgiem bringes paa foede, Och i nogen god positur, dertil Gud giſſue Lyche och goed frembgang. **D. Hafniæ** dend 19 July Anno 1645.

Paa Bagſiden, med Rigeraad Jørgen Brahes Haand: „Chophie aff de breffwe „Kensmendene om dett Møde i Riøbenhaffn den 10 Auguſt att Schulle were tillſchreffne.“

(Afſkrift paa Papir, i Karen Brahes Bibliothek i Ddenſe. Over Brevet ſtaar Tallet 4; men der findes ikke flere til denne Herredag henhørende Papirer).

(1) I Foraaret og Sommeren 1645, under Krigen med Sverrig og Fredsunderhandlingerne ved Brømsbro, har der været holdt tre Forſamlinger af danſke Stænder: 1) den 15 Mai o. fl. D. i Ringſted (ſee S. 126); 2) den 23 Juni af Rigets Stænder i Riøbenhavn om Midler til Krigenſ Forſættelſe eller Antagelſe af de ſyenſke Fordringer (Slange, Chriſtian d. Fjerde, S. 1353, N. D. Magaz. 5 B. S. 76 6te Bind 208; Bebel Simonsens Jørgen Brahe S. 80); 3) den 10 Auguſt o. fl. D. en Herredag om de i ovenſtaaende Kongebrev berorte Sager. Kongens Propoſitioner til Forſamlingen findes i hans Brev af 11 Auguſt 1645 (Myerup, Charakteriſtik af Kong Chriſtian d. Fjerde, S. 138); herhid here ogſaa Kongens Brev af 30 Aug. (N. D. Mag. 5te B. S. 77); og uden Tvivl var det paa denne Herredag Kongen gjorde det frugteløſe Forſøg paa at indbrage de fleſte Lehn (Slange anf. St. S. 1382).

(2) D. e. Dor ſynderlige Gunſt tilførn.

1651. (1) Rigsraad Jørgen Brahes Betænkning om at slutte Forbund med den engelske Republik.

Efftersom Jeg Nogetledis erfarer denne Rigens Raads Convocation vnder andet faarnemmelig der till att haffwe sin henseende, hoerledis wi os best schall och kand comportere mod den Engelske Magt som jo mere tillvorer, saa att fast alle potentater och Nationer den apprehenderer, och søger hos dennom Wenskab och allience saa och hoerledis wi waaris Staat, nest Gudh Raadigste beschiermellse Nogetledis kand saarsikre. Saa kand nu huer lettelligen erachte hoer høyligen det er faarnoden, Efftersom wi i saa mangfoldige maader aff en Part (saa at sige) hiemeligen vndergraffwis, och paa waaris ruin practiceres. Och förind Jeg begynnder min ringe betændende herom att tillkiendegiffwe, da kand Jeg ey saarbigaa att ebrindre om den Allwidende Gudh store vnderlig och saarborgne Hiemelighed der findes hos dette Engelske werck. Thi Huermand witterligt ehr hoer troløs de haffwer handlit, icke alleniste mod Herrens Salbede deris rette Herre och Konge, Mens end och mod Gud self i det de stlemeligen ehre bleffne derwed menedige mod hannom Ja och icke som en part andre Nationer steder Samwittighedens frihed, Mens stillader en huer deris vhorlige Rietteri offentlig att lere och prediche. Dog vnder Gud dennom en mechtig Victori effter den anden, Hoerwed (de self siger) Gud tillkiende at giffwe deris actiones retmæssig och billig att werre, Hoerpaa ehr att befrychte mange sig saararger: Ja det mere ehr att der de ware vnder deris Konger i største Flor icke nehr ware aff saa stover Consideration som nu, der de Gud saa høiligen haffwer saartornit och paa saarmuen saa megit afftagit, da haffwer Gud dog tillat de faarnemste potentater i Christenheten sig saar dennom att frychte, Allience hos dennom att søge, och derwed (saa att sige) deris actiones iustificerer: I det Sted mand haffde faar-meent alle Konger och Potentater schulle endrechtilligen haffwe heffunit saadan vhorlig gierning, Andre til Affschyffell ey sig sligt mere att faaretage, saa Mand well med sandhed kand sige att Gudh gierninger ehre vnderlige och vrandtsagelige, och dersom Mand ey ware saarsikrit att alle Gudh gierninger i hoer selsomme de os kand saarekomme, haffwer sin henseende, och dirigeris till en god vdgang och ende da maatte Mange deroffwer komme i selsomme och saarwirrede tænder.

Att Jeg igien kommer till mit faarset, da er mit ringe betændende att well schall

(1) Jfr. Holbergs Danm. Riges Historie, 3, 89.

haffwis i acht det wi ey bliffuer saa politisch, att aff os Gud och hans ord faarbigaais, vdi huis concluderit bliffwer, thi ellers ehr att befrychte hand os igien schall faarlade. Mand haffwer mange och attschillige Exempler baade vdi Gudys ord saa well som politische Schriff- ter, at Gud allworligen haffwer faarbudit och haardeligen straffit dennom som sig med Tro- lose saaledis haffwer faarbudit dennom enten at adsistere eller hielp hos dennom i nødhtid at schulle haffwe, hoerom wittlöfftig ehr att lese hos Esa. cap. 30 W 1 till det 18. Cap 32 W 1, 2, 3. Paral. 25, W 5 et seq. och mange andre Steder. De fleste Politici och vnder den Titell an cum impiis infidelibus confoederatio sit ineunda, det same Statuerer paa den faarschreffne Maade ey att werre tillat vnder andre Sconbornerus ⁽¹⁾ Pag. 466. ic. hoer [attschillige Exempler findis som deraff haver tagit stor Schade. Vnder andre Kong Francis ci i Franckerig. Besoldus ⁽²⁾ Pag. 317 ic. Zepperus ⁽³⁾ herom tydelig Pag. 304 ic. Ioan. Chocier ⁽⁴⁾ Pag. 119 ic. Dersom nogen will faarewende der allene om Hedningerne att talis, da achter Jeg dennom fast werre thi de ehre wed Gudys ord oplyst, saa de wed bedre och gjør dog werre.

Saawitt sig med dennom att forbinde att mand ey hinanden Nogen Schade eller widerwertighed schall tilføye, ey heller huerandris fiender at adsistere, saa wel som och om trasiquen att handle (thi waaris handel er icke der saa wittlöfftig, at mand af deris onde Comportement schulle kunde besmittes) faarbydes ey i Gudys ord, mens fast mere tilladis, hoerom ehr att lese Gen. 14 W 13. 26 W 18. 32 W 44. 1 Reg. 5 W 6 till det 14. Josf. 9 W 3 ic. Ezech. 27 W. 17. Rom. 12 W 18. Judic. 4 W 17. Alle retfindige Politici det och Statuerer, naar det Commode ey kand faarbigaais, och necessitas och Salus Republicæ det endelig vdkresswer, hoerom faarschreffne authores och rører.

Saadan Confederation med dennom att indgaa synes waaris . . . Niger gaffnligt, och Nodigt at werre. Hoertill kand giffwe Anledning de gamle pacta mellom begge Nigerne (endog de sig widere extenderer) Kand de och dis bedre der till bewegis naar de ehrintis att dennom den Hundrede penge i Sundet att vdgiffwe bleff efterlat der Perlementid end war i heftigste Krigh med deris Ronge, wi icke heller haffwer i allt dette wesen giort os deel- achtige i Kongens handell enten med assistens eller i andre Maader. I Norrigis haffner ey mere tillsted de Schottsche end de Engelsche Nogen handell eller Securitet. Det war os och megit Nytteligt om Staterne kom med dennom i Misfaarstand eller Warlogh, thi da kunde

(1) Her menes vel Georg Schönborners poli- (3) Maaste Phil. Zepperus, collatio legum mosai-
ticorum libri septem. carum et romanarum 1632.

(2) Form. Christophorus Besoldus, de jure foede- (4) Form. Joh. (Surler) de Chokier, Thesaurus
rum. Argentor. 1629. aphorismorum politicorum. Leodii 1642.

wi derwed werre befriet dennom mod de Engelsche Nogen hielp att giøre. Till dette att faarrette wille en schickellig och scharpsindig Mand faarordnis, som enten selff der er bekient eller haffwer saadan en Person i sin Suite. wille och giffwis middell till well at kunde Spendere och derwed att penetrere de andris Negosiation, och huad de ydrettebe. Smidertid faar-mener Jeg endnu som tillforn att wi waaris defentions werch strax skulle sette i werch saa witt mueligt ehr och sche kand, hoertill wi aff denne provintzie haffwer giffwidt nogen anledning i det wi nogit om dens defention vdi Cantzeliet haffwer lewerit, huilckidt wi well wide icke alt sammen nu att kand fillis i werch, mens saa wit mugligt, nemlig med landfaalchens bewering och exercering, item med nogit Rytteri paa fode at bringe, hoerudi woris faarnemste Conservation till landh bestaar. Och att mand faarnemmelig besitter sig paa enighed mellom alle Stenderne saa att den ene Stand icke mere effter sin maade end den anden bleff graverit, mens huis scheed kand werre maatte igien bliuwe affschafft. Magazin Huuse ochsaa att maatte oprettis, hoerwed ehrfarris kand middel til Soldatescens ynderholling att were i beredschaff om nogit findtligg skulle paakomme (det Gud Raadeligen affwende) saa mand sig icke skulle haffwe at befrychte, dermed som i sidste seide att skulle bliuwe faarhollit, scheer det icke da ehr at befrychte det ingen god faartrolighed schall faaraarsage. Kommer wi icke i nogen god postur, da ehr att formode ey synderligt enten hos de Engelsche eller andre schall werre att ydrette thi de yden tuill well schall fylge alle Politicorum Regell som lyder att huem der alierer sig med det faalch som ingen Magt haffwe de heller dem till en braabden Wegh.

Det yden mit ehrindring well haffwis i acht att de Engelsche io till omslag bekommer saa witt penge som dennom tilfagt ehr, ellers frygter Jeg det bliuwe altsammen faargeffwis. Och som berettis de Engelsche schall flux ande paa, at de vdi Sundit widere Told ydgiffwer end Hollenderne saa ehrindrer jeg mig ey rettere, end dennom jo bleff loffwidt de lige wed dennom skulle giffwe, och dersom de Hollender sich nogen widere linding, de det da och skulle Ryde. Huilckidt Acterne ydwiiser. Paa det wenligste begierendis dette mit ringe betenkende som det ehr ment motte optagis.

(Efter Jørgen Brahe's egenhændige Concept i Karen Brahe's Bibliothek. Udenpaa er skrevet med en anden Haand: „No. efter Maret 50 H.E. Jørgen Brahe's Meening om ej at giøre Alliance med Stenderne i Engeland som hafde myrdet Kongen.“)

LXVII.

1652. Udkast til den fyenste Adels Svar paa Kongens Forslag om at sætte
Fyen i Forsvarsstand.

Anno 1652 den 22 Juni lod jeg Herr Jffwer Wind lese dette saawelsom og M. R. ⁽¹⁾
Hendrich Gyllenstiern.

R. M. waaris Allernaadigste Herris och Konges befalling till E. och W. Mend H.
M. Raas till Steuringe, H. J. Wind till Nørholm, og H. J. Brahe til Hvede-
holm, Middere Danmarkis Rigis Raad och befallingsmend paa Nyborrig Slott Dalum
och Hagenshouff Slott, ehr os vnderschreffne i Othense den 25 Juny No. 1652 faa-
relagt och deraff vnderdanigst ehrfarris Hoigstbemelte R. M. Naadigste willie och befalling att
werre det wi os schulle erklere paa effterschreffne Puncter.

1. Att esterdi wi os icke saaledis som de andre provincers Adell i Danmark
om landwevern och andit waaris egen Conservation meest anrørende efter huis seenist pro-
ponerit war haffwer erklert att wi derfaar schulle os bequeme att samtycke och indgaa huis
aff de andre provincers fuldmægtige indgaaet ehr. Nemlig om vdschreffning aff waaris byn-
derkarle fra 16 til 40 Mar, deris Munstring Exercering och gewehr faarschaffelse och dis
widere forhold efter den aff Adelen selff gjorde bewilling No. 1638 vdi othense: Saa och
om Raastieniste med des tillbehor aff huer Sogen. Iligemaader om Magazin att oprette,
hoertill Adelen i de andre provintzier haffwer dette Mar bewillgit att vdgiffwe en tonne
Roug, en tonde Malt och en tonde haffre. och till forraad paa penge att erlange i landelisten
att were aff de andre provincers deputerede vnderdanigst proponerit att offwer all Dan-
mark alle tieniste faald ingen aldelis vndtagen uden seglendis folck allene werre sig Cronens
Adelens eller Giestlighedens, gaff till saadan allmindelig landehielp den 4 part aff deris hele
Mars løn, dette ene Mar beregnit fra Michaelis fyrstkommendis, H. R. M. och gierne saa at
Adelen i bemelte Fyen, efter deris provinces Bestaaffenhed sig och tillige med de andre
godsvilligen wille erklere och Resolvere efftersom wi selff till waaris egen saa welsom Jellis
Conservation och landwevern kunde erachte tienligst at werre.

2. Ey waaris deputerede och fuldmægtige saa fuldkommelige och Nødtørfftig
instruction schall haffwe medgiffwidt som andre provintzers Adell saa de der efter Rogit
fruchtblarligt eller Rigit gaffnligt med de andre provinciers deputerede haffwer kundit
fluttid eller indgaa.

(1) Formodentlig Mogens Raas. Jfr. Vedel Simonsons Jorgen Brahe S. 101.

Paa saadan Kongelige Majest. waaris Aller Naadigste Herris naadigst proposition ehr waaris aller vnderdanigste erklering og Swar. Att wi ey andit wide end wi jo R. M. naadigste willie och befaling i alle maader vnderdanigst haffwer effterkommit, thi fyrst haffwer wi effter R. M. Naadigste Missive och befaling till Rigens Raad dat. Kiøbenhaffns Slot den 15 Augusti 1650 os vdi alle Maader faarhollit och Comporterit och effter des indhold erkleringen vdi R. M. Chancelie indleffwerit den 20 Novembris 1650, huilkidt naar ansees maa, wi vnderdanigst faarmoder icke schall kunde beschylis derfra i nogen maader att haffwe wigit och lyder same Kongelig Missive ord fra ord som effterfylger.

Frederich dend 3 med gudh Raade o. s. v. Wor Synderlig gunst tillforn effter som Vj Naadigst eragter dend Store Blighed som i dette Riges Prouintzer findes, Idet en Part i insuler och en part i landfaste lande bestaar, Saa dend ene fast anderledes end dend anden med sin Defension kunde Sielpes, och for Synes, da beede Vj eder och Naadigst wille atj eder med land Commissarierne och Nogle aff de erfarnste aff Riderschabet vdi Wort land Fyen forsamler, och eders schriffelig betenckende opsetter huorledes och ved huad Middell i formener, Samme Prouintz, Nest gudh faderlig bistand, i mod ald v formodelig tillfald kunde søyligt defenderis och for Suareh, och Saadant till eders forste hidkompst haffuer i beredschab, at da aff os och Samtlig Rigens raad, Vden Videre Dilation och ophold till fæderne landes bedste, Noget endeligt kunde Sluttes, och beschides, giffuet paa Wort Slott Kiøbenhaffn d. 15 Augusti 1650

Frederich

Derneft er R. M. N. Missive os igien No. 1651 den 18 Decembris aff well bemelte R. Raad igien bleffven om same defentions werch faarelest och proponerit, lydende som fylger: — NB. Her schall same breff ord fra ord indføris. (1)

Naar nu disse forschreffne R. M. waaris aller Naadigste Herris befalinger och propositiones ret maa anseis saa schall befindis att wi haffwer med god betenckende offerweiet de beste Middell som wi ehrachtidt till denne provintzies defention att kunde ticne saawitt denne tidh tillstand kand tolle, och haffwer wi derudi hafft i acht och os faarhollit effter Høigstbemelte R. M. naadigste befaling och Høifaarnuftige betencke (sic), och anstt denne provincies beschaffenhed efftersom en huer provintzie haffwer sin serdelis egenchaft och derfaar serlig defention vdkreffwer, wide derfaar icke om Nu saar gaffuligt kand anseis att alle dette Rigis provintziers defention paa en Manier kand eller schall anstillis, thi dersom det er giort i den mening att andre provintzier wed saadane faareflagene Middell kand bliffwe aff

(1) Men er icke indfert i Conceptet.

denne affsteret, da ehr derimod at betende at denne provintzies situation ehr saaledis beschaffen att dersom Nogitt fiendlig paaakom, det dog Gud naadeligen affvende, den da endelig vndsetning behoffiver, och derfaar icke andre kand dermed verre behielpelig. Mens dersom R. M. som det ganske Rigis Hoffwidt och faarswar erachter, andre denne provintzies Beschaffenhed bedre at faarstaa end wi, deris faarslag tienliger att verre till denß defention, wille wi os vnderdanigst gjerne dertill bequeme, (1) begiere derfor vnderdanigst att woris ringe betendninger derom aff os som gode patrioter i den beste mening och till enighed ehr faareslagit, och offwerlewerit faar eders Kong. M. maatte bliffve lest och till widere efftertendning faarwarit, saa tuiler wi vnderdanigst icke eders Kong. Maest. jo will sig det lade befalle. Huis aff Udelen i de andre provintzier selff bewilger till Magazin att oprette, wille wi vnderdanigst ochsaa gierne effterkomme. Sligemaade huis om tieniste tyndis lon aff de andre ehr faareslagen och eders R. M. faar gaat anseer at schee schall, om det ellers till nogen god effect kand komme, dog om det aff alle i huer provintzie effterkommis. wi formener och till bedre enighed att schall komme det wi vnderdanigst om Rytteriet haffwer faareslagit.

Hvad sig den seniste vdgiffne fuldmagt och instruction belanger som faarmentis ey saa fuldkommen att haffwe werit som de andre provintziers saa waaris deputerede ders effter icke nogit Rigit gaffuligt haffwer kunde sluttidit eller indgaa, da er der till waaris vnderdanigste Svar, som det vedkommer, att wij faarmente effterdi wi os haffde erklerit paa alt huis proponerit war till waaris provintzies gaffn och defention som war beforthelig att iacht att haffwis, effterdi R. M. Missive vdryckelig faarmelte en huer provintzie sin interesse schulle Med defentions werdit i acht haffwe som i huer provintzie nesten war vnderschedelig, da wiste wi icke nogen fuldmagt att vdgiffwe till Nogen saa aff woris Middell att faarandre det samptlig Ridderschabit med Rigens Raad faar tienligt haffde anst. Mens huad andit proponerit war, findis i waaris vnderdanigste erklering, de med de andre provintziers fuldmegtige schulle deliberere och slutte, effterdi det alle provintzierners Ridderschab angich.

Er herhos aff Eders R. M. allervnderdanigste begieredendis att naar Nogit saadant wichtig schall proponeris det da maatte bliffve Udelstanden proponerit huadt der Raadigst begiertis att schulle resolveris om, da wille wi os som redelige patrioter derpaa erklere och formene (?) huis waaris Kiere Jæberneland kand komme till gaffn och forbedring, och huis

(1) De her understregede Ord ere understregede i Conceptet, maastee for at skulle udsættes.

saaledis aff samptlig Adel samtydts, vdgiffvis williger och med bedre affection end huis beerom aff Nogen saa effter fuldmagt kand paaleggis, hoerom siden aff alle fuldmegtiger kand sluttis naar de samentomme huilfdt kunde wed saa aff huer provintzies fuldmegtige delibereris førend de sig hvs eders Majest. indstillter. giffwer det end Nogen widere beswering, saa forarsager det dog bedre faartrolighed och enighed.

Er saa dette waaris vnderdanigste erklering effter den anledning os i R. M. Naadigste proposition atter igien giffvis att wi effter woris provintzies beschaffenhed, som wi till waar egen saa wellsom Hellig Conservation och landewern kunde erachte tienligst at werre.

(Efter Jorgen Brahes egenhaandige Concept i Karen Brahes Bibliothek. Udenpaa med Jorgen Brahes egen Haand: „Min fyrste Concept 1652“ — nemlig til et Svar i den forsamlede fyenste Adels Naavn. Af Slutningen sees det, at Forsamlingens Erklaring om Defensionsvaret skulde have været tilføjet. Men formodentlig har dette Concept ikke vundet Bifald, saa at det i neste Nummer aftrykte Svar er blevet vedtaget).

LXVIII.

1652. Den fyenste Adels Svar paa Kongens Forslag om at sætte Fyen i Forsvarsstand.

Efftersom wi Under: Adell her vdi denne Provinz Fyen, bosidendis haffuer werret aff de Edle och Welborne Mend Hr. Mogens Raaf till Støffringgaard Hr. Jffwer Wind till Nørholm, och her Jürgen Brahe till Huedeholm, Riddere Danmarckes Rigeß Raad och Kong. May. befallingsmend paa Nyborg, Dallum och Haggenschouff Slott Convocerit och forskreffuen at møde her vdi Ottenße effter Kongl. Mayt. Woreß Allernaadigste Herreß och Kongeß Naadigste befalling, d. 25 Juny Nu sidst forleden, och Wi os till samme Mode god villig haffuer indstillet, och sammesteds aff welbemelte goede Hæver, aff hans Kongl. Mayt. till dennem Naadigste vdgangne Missive os er bleffuen forreholdt hans Kong. Mayt Naadigst Willie. at de os der hen skulle Desponere, att wi wille beuilge ind gaae och samtyde huif en deell Provintziers deputerede Nu sidst forleden vdi Riisbenhaffn haffuer beuilget och Indgangen,

Da haffuer Wi Saadant vell offuer Weyet, Considererit och betracted, Och efftersom Wi om Lande Vern och der till hørige mideler Nu sidst forleden 20 dag Juull effter Welbemelte Rigenß Naadys forskriffuelße haffuer Delibererit och fuldkommelig med dennem Indgaad och Slutted saa bit os stunteß till denne Provintzie Nogenlunde imod ald

finbtlige Attentat (hvilket gud allermegt_, Naadelig affvende) at forfichre fornøden kunde giorref, Wille Wj of endnu der paa Referere och formoder paa det Wnderdanigfte, at hanß Kongl. Magt lader fig det vdi ald Naade wellbefalde, at Wj derued forbliffuer, formodende at Naar Woreß land folck paa den Maneer bliffuer Armeerit och med goede troe Indføede Officerer forfynedt, och tid effter anden Exercerit denne liden Prouintzie at fchulle komme vdi bedre Postur end dend hid Indtill haffuer Werret,

Och effterfom denne sidft forleden 20 dag Jul bleff fluted vdschriffning at fchee effter des Widere Indhold, och det Nu icke saa snart kand stilles vdi Werck, Eragter Wj for Raadßombt och bedft at verre, Landfolcket vdi huert herredt forbliffuer ved dend samme Maneer at Exerceris, Munstrib och paa beleiglige tider at møde, paa dj for Ordneede Larmpladßer, och Stedder, som vdi forleden sidfte Krigß tid vaar An Ordnet,

Huiß Myterieb fig belanger, Da erbyder Wj of at tage saa mange Mindre gaarde vdi tallett, at det kand beløbe fig liige saa høyt som der gich en Myter aff huert Sogn her vdi landet, dog Møller vberaignet, med mindre de haffuer sted heele eller halffue gaardeß brug,

Anlangende en tønne Rug En tønne Biug och en tønne Haffre, aff en huer hundrede tønner Hartkorn, effter Kofstiennistens tarft, dette ene Aar haffuer wj och beuilget, dog med flig Condition at alle aff en huer Prouintzie det samme beuilger, och at huem Þenge paa Rendtte haffuer vdi ligemaade Pro quota vdgiffuer.

Dend forraad paa Þenge at samle angaaende som en deell af Prouintziernis Deputerede och fuldmegtige haffuer beuilget, och samtycht, at dertill fchulle alle tienniste faalck, aff Quinde og Mand Rion Miste och Vdlege dend fierde Part, Aff deris fulde Marsß Ion, Da leffuer Wj fuldkommelig vdi dend Wißfe forhaabning och till for figt, at Woreß tiennere med faadanne vfebuanlig forflag eller paaleg icke befuergeß, Anfeende Adelen hid Indtill wed gamle vel her bragte Privilegier och friheder, haffuer holdet deriß Vgedagß tiennere och deriß betiendte frj for Schat och paalegh, Formoder vnderdanigst att faadant of icke Nu betageß, eller Wores egne tiennere fom en deel till daglig opwartning hoß of Sielfß, och en deell till Woreß Kofstienniste, vdi Riget pligtig er at fuldgiorres, er Antagne, ved Saadant at fchulle Graveris, Erbydendes of der imod Naar fornødenhed det vdtreffuer, som troe erlige och op Richtig goede patrioter at giorre hanß Magt_ och Rigit tienniste, och for des velferdt at till sette lifß och Bloed,

Anlangende En vlimiterit fuldmagt Formoder vj paa det vnderdanigfte at haffue medgiffuen woreß Deputerede, och fuldmegtige paa woreß Vegne at slutte, huiß for of aff Rigens Naad, paa samme tid da bleff Proponerit,

At denne Børef forte Erklæring och Suar paa huiß for os Proponerit ehr, maa
 vdi Ad Raade optageß,

Ex Ottense Den 29 Juny 1652.

Vi forbliffuer
 Hans Kongl. Mayß.
 Underdanigste, Plißschyldige
 Underfaatte och Thienere,
 Mogenß Raaf, (1)

(Original paa Papis i Karen Brahes Bibliothek i Odense.)

LXIX.

1650—1653. Rigsraad Jørgen Brahes Optegnelser om Foranstaltninger til
 Fyens Forsvar.

Kort Extract aff huiß Effter Kong. majest. Raadigste befaling ehr aff de dertill deputerede
 om Långens defention i Fyen sluttid, hoer paa wi os endnu refererer

No. 1650. 51. 52. 53.

1650. 1) Att allt landsaalchit som der till dychtige findis schulle med Muscheter
 byßer och andit till landewern tienlig gewehr beweris och faarseis, saa och exerceris, Huer
 Chompanie schulle bestaa vdi 400 Mand Rogit mere eller mindre effter som det i huert
 herrit falle kand, hoeraff dog en Deel schulle effter Krigsmanering fuldkommelig Excereris
 till at bruge i landit de Steber med at vndsette som kunde bliffwe angrebne, hoeraff en part
 till Dragoner kunde giøris. Dette saalch schulle i beleilig tid engang huer fiortende eller
 - - - - - Dag exerceris paa saadanne Steber, at de om Morgenene kunde tage deris
 frokaast hieme och om Aftenen igien deris Nadere paa det bunden icke schall besweris dennom
 victualie att medgiffwe; offwer huer Companie schulle were en Capitein och en Leuten-
 nampt de andre vnder officerer at tagis aff bynderne som der till kunde vnderwiffs. Naar
 de schulle Excereris da bruges dertill det ringeste gewer mugligt saa och Krud och Lunter.

(1) De øvrige Underskrifter mangle.

En Capitein skulle haffwe om Maaneden i det ringeste Ate (1) Rd. en Leutenamt fier. (2) Naar faarschreffne officerer skulle Emploieres och brugis kunde tractementen faarbedriß om middell der till findes — war och megit gaffnligt at vnder huer Kompanie 10 eller flere erfarne gefreiter at maa faarordnis, som kunde tilhielpe faalchit at Exercere. Der skulle och Nogen faarordnis som med saadanne Exercitier och hoerledis med bunden omgides kunde haffwe indseende, huilckit aff landy Commissarierne och beqvemmeligst sche kunde.

Kunde der och en eller twende derforuden forordnes, och derfaar nogen pention eller beneficium tilleggis som dermed kunde haffwe idelig inspection och faalchit anføre, war det megit gaffnligt, huilke den Gage kunde nyde som Capiteinerne i de andre provintzier giffwis efterdi der i landit Chapiteinerne saa ringe tractament bekommer. Dette faalch med at Exercere och ellers at bruge Naar Nøden det vdkreffwer, ville Munition faarschaffis.

No. 1652 1653. Vnder huer hundrit Mand skulle 40 i det ringeste haffe Musceter eller lange byßer, Resten gode halffwe piquer eller och fuldkomne Hellebarder efterdi piquerne beswerligt ere at bekomme, och de well saa gode som piquer till landewern erachtis i synderlig faar saadant faalch. Deris Larmpløyer bliffwer paa de Steder i sidste seide bleff anordnit indtill mand faarnemmer faarnødenheden det anderledis at vdkreffwe.

Er ogsaa till Lanzens defention høylig faarnøden at de Herreter vd med Stransiden haffde i ringiste fire eller sex gode leppelige (?) Stycker, faaruden de i Festningerne och Schanzerne skulle brugis.

Rytteriet belangendis

1652. Da endog Mand well haffde faarmodit der flere gaarde kunde haffwe bleffwidt tillagt en Rytter med Hest och sit gewer at holde, saa befindis dog icke widere dertill kand leggis end 28 hele och halffwe Schattebynder och 4 Raaeter mod en heel at regne och dobbelt saa mange vgedags tienere, eftersom bleff bewilget att saa mange heste schall tillwebringis som Sogner i landit findis, huilckit sig beløffwer 170 faar vden Lauwind och attschillige øer i Nybørrig lehen. Enhuer Adels person saa welsom de fleste aff Gieftligheden och borgerschabit haffwer faar deris tienere Faalch heste och gewehr paa Munstringen den 10 Martj ladit fremkomme, saa welsom R. M. och Cronens tienere som sig self derom haffwer faarenit saa de paa alle Sider ehre dermed tillfredh. Och endog en huer aff Adelen haffwer loffwidt self sine att wille lade exercere; Medens efterdi denne tidz tilstand well mugligt

(1) Her har forst staet „Sex," som er overstreget. (2) Her har forst været skrevet 3 eller 4.

med det fordeligt kunde erfordre, at de paa wiſe plager ſhulle henleggis Stranden at bat-
tere, da erachtis gaſſuligt, bekoſtning dermed at evitere, at de paa ſaadan Steder bleff faar-
ordnit ſom en huer beleiligt och hoſbunden nærmest kunde falle, vden eſſter indkommen Rund-
ſchaff kunde faarnøden werre, de ſterkere paa wiſe plager ſhulle ſammenryde, da wille der
officerer faarordnis ſom dennom kunde Commendere ſaa och deris vnderholling och faar-
nøden Munition faarſchaffis; och paa det wides kand hoer Sterck Rytteriet der i landit
kunde beløbe ſig eſſter den ſidſte tarering, da beløber ſig den gamle Roſtieniſte aff R. M.
vngefer 32
Aff Adelenſ godſ med lehnens heſte 127½
Det ny Rytteri ſom faar er melt vngefer 170 Heſte
faarvden Nogen faae deris Roſtieniſte huis jordebøger ey bleff lewerit ſom kand beløbe ſig
vngefer fem eller ſex Heſte.

Preſternis om de alle ſhall och kand holde huer En heſt med ſin behørig gewer, da kand det
bedrage, om Als Erø och de andre ſmaa øer ey der iblant ſhall regnis, vngefer . 115 Heſte
Als och Erø. 15 —
faarſchreffne Sum 130 —
och eſſterdi Preſternis heſte med huis der till hører icke ſamenkomme vden høie faarnødenhed
det vdkreffwer da var gaſſuligt der till dyctige Karlle kunde werbis faar en billig betaling i
Bare eller penge eſſterdi dennom Heſt og gewer leweris. Herritſougder och ſchriffwere kand
icke det tillweybringe eyheller ſchriffwere eller Ridesougder i de ſmaa lehene och derſaar icke
her beregnis.

Och eſſterdi dette icke er noch landit med at defendere war høilig faarnøden om
middel der till findes Nogen geworbne faaldh till Heſt och fody at werbe.

Och eſſterdi Fyen er idun itt lidit land, ſaa deraff faller idun Ringe penge till
landekiften, det dog faarmedelt ſin ſituation vdkreffwer ſterck beſetning och mange officerer
widere end Contributionen der till kand ſtrecke, da faarmodis (Eſſterſom och aff begyndelſen,
der landekifterne bleſſwe oprettit, war wedtagen) wi aff de andre landis kiſter bliſſwer med
penge aſſiſterit.

Och eſſterſom ey widis om Kong. M. Raadigt faar gaat anſeer det, det Rigenſ
Marſch i Fyen eller derudi Nerwerelſen faarbliſſwer, da derſom det ey ſchæde wille der faar-
ordnis en ſom alt faaldhitt till heſt och fody kand Commendere.

Er och faarnøden att landit i wiſe parter delis, och Adelen af R. M. anmodis en
huer paa ſin plaz ſom dennom beleyligt kand falle at haſſwe med Wagten och huis faarfalle

kand god tillsyn och langens schade saa wit mugligt affverge, hvortill och Commiss. offweralt inspection skulle haffve, som och i seniste feide war anordnit.

Angaaendis langens Fortification, da ehr vdi det faarschreffne affleffwerede demonstrerit de farligste plager och advenuer, och hoerlebis Ridderschabens betentende haffver werit landit tid effter andit at kunde komme vdi nogen defention, Mens effter denne tids tillstand haffver de paa R. M. Raadigst behag! vnderdanigst faar gaat anseet at den fyrste Maj skulle det faar rum tid siden bewilgede faalch Nemlig af huer 200 tonner hartkorn en Karll (1) møde wed Nyborrig, med der till behøffende Spader Schoule och Hiullbarrer, och der med Byens fortification saa och deromkring tienlige Schanser at begynde, Mens effterdi aff den offverschichte jngenieur intit her affstuckit ehr ey heller Nogen wis resolution derom tagit, hand och till Helsingborrig haffver werit faarschickit, saa ey med hannom hid intill derom Mogit kunde faarrettis, da erachter wi gaffnligst i denne maanit intid dermed at skulle begyndes, Mens begiere faalchene dobbelt den fyrste juny at lade møde som er aff 200

- (1) Om det her berorte Vaalag til Fortificationsarbeider findes i Karen Brahes Bibliothek folgende Optegnelse af en ubekjendt Saand:

in Apr. May och Juny 1646. Kong. May^{ts} Beuilling.

Wij Ehere och Raadigst ihilfridg, att aff Borre och Cronens thienere, huiß Landgille till 200 tender Korn kand beløbe, Een Karll Wdgioreß, som paa festningerne, huor de were skulle, Kunde Arbeide, eller Penge i Steden giffue lige som det aff Adellen, eller Geistligheden bliffuer beuillet,

Den 2 Juny 1646.

Noch Kongl. May^{ts} beuillingh om det Samme, lydendes Som effter fylger,

Efftersom och till festninger at Lade bygge, i huer prouing Wij och i lige Maader, imob Land Commissarius Raadigst haffuer Erklaredt, at de Wender som till, och och Cronen 200 tr Korn schylder och giffuer, skulle en Karll wdgiore som till Samme Festninger arbeide Kunde, Eller och Penge i Steden forschaffe, huorfor en Karll leyfß Kunde, saa Thuille Wij och icke at Adellen Jøe saawell, som Geistligheden, det i lige Maader samtøcher, och Naar de wed Land Commissarius derom bliffner ahnmoedet, samme Karll eller Penge i Stebbed, Lader fremschicke som paa det Sted, huor Raadigst och Nyttigst eragtes at skulle fortificeris arbeide Kunde,

in Julij 1646.

Adellenß Beuillingh

For det Andet Belangende at Sand Mayst. aff huer 200 tr Hart Korn wille lade en Karll till att arbeide paa Festningerne henschicke, Daa haffuer sig Ridderschabedt och Labet Welbefalde, huiß bereß Deputerede och Fulbmegtige i saa maader angiffuedt haffuer, det och Loffuedt at Wille holde och Effter Komme Wdj threj Mar och 4 Maaneber om Maret, eller 1 Mdr. wdj Steden om Wgen, for huer person, som ey Moeder, dog aff geistligheden och Andre det samme scheer,

tykker hartkorn tho Karle och lige saa i july Maanit at faarholis paa det de in Augusto som hundens trabelste tid indfaller efter deris begiering at kunde faarschaanis; och bliffwer saa efter denne Maade de 4 Maaneder udloffvidt er fuldgjort. Dersom da faar gaat ansees det halffve faaldh ved Stridsodde och Høly at lade arbeide kand det schee som och tilfaarn fluttid war in junio at schulle sche, och efterdi till saadant Werck at fortsatte behøffwis en stor andel tørwe, (1) heste och wogne dem at tillage, item gres till hestene, tømmer, deler, leichter till broer och korte stillinger, Som dertill och andit saadant da schal resolveris forind dermed begyndis hoer det schall bekommis, behøffwis Nogen Conducteurs faar att stude torff, som andre det kand underwise, och nogen som schall sette dend sammel, pligsfolch arbedit at befordre. Schall och widis aff huem tymmermend [skulle betales] och andre saadan vdgiffter som icke alle kand widis. Med mere af ingenieuren best kand tillkiende gieffuis, hoerom och will fluttis paa det alltingist kand werre i beredschaff forend faaldhen paa arbedit møder, at tiden ey deroffwer vnyttig schal forsommis.

Wi erachter at baade R. M. och landit och bunden gaffuligt at med de gamle Soldater maa faarholis paa den Manering i huer lehen brugeligt ehr, thi bunden sig dertwed best besinder, den intention med bynderne Karlene ved vdschriffning och affwerling, at schulle bliffwe dis mere exerceret da scheer det dog ved huis faar er melt i store Mengde og snarer end ved det faarschreffne.

Overledis Adelen kunde bequommeligst faarordnis med langens defention at haffwe tilsyn.

Thge Belou och Henning Powisch i weng herrit.

Fra wengherrit omkring till Nyborrig Lauritz Schindell, Jürgen Raas Monsen.

Fra Nyborrig till Bogherrit Casper Due, Hendrich Lange, Niels Friis, Erich Raas, Sigler Høgh.

(Nedenunder er tilføiet følgende Grindringsliste):

NB. Bress til Riobstederne om deris fortification.

Capiteiner offwer landfolchet och deris besolding.

Majorer.

Munition. Styrker, byge Schytter.

(1) Græstere til Voldene.

Breffve om faalchens beivering og Munstring och exercitier. Officerer offwer Rytteriet. Rytternis vnderholling och faarnoden munition. Måß at sære tørren paa. No=gen som det faarstaar dertil at faarornis. Heste och wogen dem til Stedet at age. Gres til Hestene. De som dennem schall sette. Conducteurer. Mligesaalch. Hoer Pengene till atschillig vdgiffit schall tagis.

(Efter Jorgen Brahes egenhändige Concept i Karen Brahes Bibliothek i Odense. Conceptet indeholder endeel Rettelser af samme Haand, hvilke her ere optagne).

LXX.

1654. To Breve om Forsvarsanstalterne i Fyen.

1.

Copie aff et Bress til Canseler her Christen Thommesen Datt Ottensse dend 1 Febr. 1654.

Wores gandsche venlig helpen med Tachsigelssse for beuist goede och wores willig tiennistes erbydelssse, Kiere her Christen tom mes sen, Kiere Broder; efter som tiden flux till Stunder, att der schall begyndes at arbeide paa dend festning, som schall henleges ved Strids Odde, och en Ringe ting er fremchomen aff de Penge, som till de toe forste Maaneders arbeide schulle haffue werret vdgiffuen, och er at befrychte, at de som deris quotam for de tre Maaneder vdlagt haffuer, schall weygre sig at vblege Mehre dertill, forend de som Resterer, erleger deris Anpartt, som er for Nemmelig de, der haffuer herregaarde och godh her vdi Landet, och hoer vdi andre Lande, Och dersom Pengene icke Indkommer aff dennem inden med Werchet schall begyndes, befryctes at werre forgefues at begynde dermed, Da erre vj venlig begerendes, at her Canseler wille forbielpe till Kong Maht. Naadigste Missive till alle dem, som her I Fyen godh haffuer, at de en huer deris anpart i Rette tider lader fremkomme, huif de Resterer, huw det er haffuer, her Canseler at for Nemme af huif Land Commissarierne vdi Canselied indlagt haffuer, herhoes schiches her Canseler huif wj haffuer kunde bringe till weye hos Borgerschabett her vdi Fyen, I huor slittig wj dennem haffuer annoedet, Wj forbliffuer altid til her Canselers tienniste, ic.

Copie aff et Bress Hr Anders Wille tilschreffuet, dat. Ottenstæ d. 31 Januarij 1654.

Wores gandsche venlig hellsen med ald Lycksaligheds ynsche och wores willige tiennistes Erbydelsse, Kiere Hr. Anders Wille, Kiere Broder, lader vj dig venlig vide, at vj efter Ko. Maj. vores aller Naadigste herres och Konges Naadigste befalling Militien her vdi Landet at besordre effter den anordnede Maade, haffuer veret forsamlet vdi Ottenstæ och forfarede, huorledes Compagnierne vare med Capiteiner och Andre Officerer for Siunede, och huor vj fandt Nogen Manquere, haffuer vj personer dertill antegnet, som vj for Meener dertill dychtig att verre, effter hoßfolgende fortegnelser, som dig effter din Begeringh tillschickes, at du wille vel giøre och schicke os paa dennem bestallingsbressue, och at der maatte indfores, at huer Captein Monatlig schall haffue 6 Rdlr, som till forn omtalt er, och at maatte Indfores, at huer Leutenant schall haffue 2 Rdlr. Monatlig, huor med alle Compagnierne icke endnu er forseet, Och beeder dig venlig, du will giffue Ordre till landt Commissarierne her vdi Fyen, att de huer quartall maa Bliffue betaltt aff huß til Militien deputeris, effterdi det er icke en Ringe Gage Imod Stoer Besuerringh de schall haffue med flittig Exercceringh, Off efftersom dine tancher hertill haffuer werredt, at de beste, som Cronens och Adelenß bynder holler her vdi landet, for bechaastning schuld kunde Stilleß vnder de Officerer offuer de tuende Compagnier tillhest, som her vdi landet holles, Saa effterdi det er endnu icke komen i Werck, haffuer samme Ryttere icke synderlig kundt bleffuen Exerccerit, och det er icke needeligt at lade Henderne effterdi det Synes Freden Melum Engeland och Hollandt at Staa paa Suage foddere, Och will det Besuerligt falde for det ene Compagni, for Medelsß at baade Ritmesteren och Leutenanten Erre vdi Fyland boesfidendiß, och langt er fra Steddet, om dig, Kiere Broder, icke gott synes, at de derforre acommoderis vdi Fyland och andre vdi deris Sted her kunde for Ordnesß, Eller om du faar gaat anseer, at dend gamle Rosttienniste kunde bliffue et Compagnij, effterdi det er dog suagt, och landt Rytterne kunde forsunesß med andre Officerer her i landet, som ere yngefær 130, for vden Preste Rytteriedt, huilcket Presterne alle icke endnu haffuer willet indgaae, enten med Karll eller gewehr. Om dend schib Broe ved Stribss Wade er erindret till houffue, om Kong. Majt. wille verre dertill behielpelig, och Ingen guod fortrostning erlanget, Icke heller sich Suar om schouffuens Affbuggelsse, som endelig will verre, inden paa Wercket begyndesß, Grauffuerpenge Anlangendesß da er de gandsche faae, som for de første to Maaneder haffuer Erlagtt, och de som det haffuer vdsagt, for meener icke videre at wille Contribuere, førend

de som Resterer, och som for to Maaneder haffuer ydlagtt, som er for Nemmelig de som haffuer herregaarde och godtz her yd Landett och Boer yd andre lande, thi dersom Pengene icke indkommer aff dem alle inden dermed begyndes, bliffuer det till forgefues, Henning Pouisch haffuer och Indlagt till tiuffuende Dagh for os ald hans besuerringh ossuer same festnings henleggelse, formedelst dend store schade, hand derossuer tager Paa hans Eyendom, huilcket wi til Kongl. Maytt. haffuer Remiterit.

Udenpaa: Cancelerens Chr. Thomes. Bref til Anders Bille om Militiens Sold og officerer.

(Copier af en ubekjendt Saand paa et og samme Papir; i Karen Brahes Bibliothek i Odense).

LXXI.

1655. Rigsraad Jørgen Brahes Optegnelser om en Herredag i Ribe.

No. 1655 den 29 Marty efter Kong. Majest. befaling, møtte i Ribe (1) paa Raadhustt effterschreffne aff Rizens Raad 1) H. Christian Thomesen Chant — 2) H. Anders Bille R. Marsk, — 3) H. Mogens Raas, — 4) H. Oluff Parsbjerg, — 5) J. Sefeld, — 6) Gregers Krabbe, — 7) Jffwer Wind, — 8) Jeg, — 9) H. Frederich Redtz, — 10) Mogens Høgh, — 11) Hendrich Rankou, — 12) Christen Scheel, — 13) Eric Juell, — 14) Gunde Rosenkrantz; — 15) Otto Kragh.

propositionen var vngefer, huad Rizens Raad betenkende war, huad faaretagis skulle nu woris Nabo saa sterck armerer, at mand ey skulle werre nød till gansche aff dennom at dependere.

Mit betenkende at det er en gamell Politisch Maxime at naar Mogens Naboer armerer da faarnøden at werre sig i postur at sette, huilckidt och icke andit kand end gaffnligt och faarnøden erachtis, dog will derhos well betrachtis om den mod den anden armere will, befnder sig i den Stand at hand sig faar Nabovens Magt kand maintainere, dersom icke da ehr farligt Nogit at begynde, hoertved den Sterckere kunde faaraarfagis sig faar den da armerende at wille werre faarsiderit at hand ey skulle faarhindris eller angribis, Naar de deris dessein mod den wille ydføre som hand achtet ved sin armee at angribe. Och effterdi

(1) Om denne Herredag i Ribe see Vebel Simonsens Bidrag til Jørgen Brahes Levnetsbeskrivelse S. 126.

wi oß icke bastant befinder mod saadan en mechtig fiende at kand bestaa, da ehr mit betenckende at woris flode schulle well vdrustis som nu Nogen aar scheed ehr och dersaar diß snarer ehr i werch at stille. Derneft med ald sid beslitte Riøbenhaffn, Hellsingborre, Frederichsodde och Stribsoddes Befestninger at besoddre och siden haffwe i acht de well med faalch och all Nødtørst aff Stycker, Munition, och proviant och andit bliffwer forseet.

woris landfaalch som hidtill well at lade exercere och saawit schee kand bewere, Landene med Stycker och Munition af faarsee, derwed begyndis intidt andit end det som tillforn ehr scheed saa en huer kand se at wi icke søger nogit fiendlig at begynde, Men huis der scheer allene till woris defension och faarsidring at werre.

Jeg ehrindrit schall (sic) om Munition at schulle erfares, war der ey, da det strax at faarschaffis, soredn Søen bleff vsidrit.

Changelerens betenckning war 1) at Mand schulle begiere R. M. wille komme i Rigit igien, 2) at floden efterhaanden bleff vdrustidt. 3) Festningerne faarferdiges saa wit muligt, 4) Følch at werbe war well farligt ehr well at tilkomme (?) 5) Stenderne i Holfsten som faren ehr nermist herom at ehrindre och deris betenckende faarnemme. 6) at Completere de ths geworbene Chompennier huer med 100 Mand: Alt dette war och min Mening vndertagendis med Stenderne i Holfsten derom at Communicere syntes mig icke gaffuligt at werre hanß Majest. der till at raade. Det aff Changelerens fulte idun H. J. Wind. Mogens Høgh. Otte Kragh.

Bleff talt om Rytteriet i Jylland schulle samlis.

Min Mening om muligt war i huer Stift deris rytter at samle, dersom det war faar willofflig da i Horsens, weigle, Rølling, och de fleste i ribe. och det fyrst in Majo.

Den 30 Marti. Bleff proponerit om baasmend fra Norre 2000.

2) Bleff proponerit huad de Flensborrer schall swaris som begierer at Nyde de same friheder efter deris privilegier sist giffne aff Christiano 4 1631 som de dansche med Told eller andit, bleff delibererit at schulle swaris, at dersom de wille giøre Cronen alt huis de dansche Riøsteder gjorde, kunde de nyde de same Friheder.

3) Daniel Knops (?) Angiffwende, hvorledis der kunde prospereris Almuen vden Schat eller Beschwering, 1) at der motte indtidt huggis i Schouffiwene forind det gamle war solt som er gansche stor deel, som borgerne aff bynderne der ingen anden wille kiøbe med bunnen. 2) Intidt i Schouffiwene motte huggis aff 16 allen thymmer, och det til det gamell war borte, vnder den prætext Schouwene det ey kunde taale. 3) Huis her efter schulle huggis schulle selgis till borgerschabit och icke fremmede.

Mit betændende, at endog det skulle faaraarsage dyring paa saadant tømmer her i landit, mens dersom det fandt kome det gemene vesen till beste, da kunde det paa it Aarstid bewilgis, om det ey war mod woris tractater med Staterne. bleff saaledis samtycht paa wi- dere ordre. och at det haffwis i acht, at det faar billig wert sellgis, effterdi berittis stoe for- raad der paa at werre.

4) Marschalch Pen s i s Supplication bleff lest hoerudi hand begierte promotion effterdi hand haffde tient vdi 16 Aar, 10 Aar faar Marschalche, er den fyrst i S. M. tid er Naturaliseret. Hans Naturalisation belangende kan hannom herudi intidt hielpe effter Hantfestningens indhold som ferlig taler om lehen at giffwe (1) Mens effterdi hand det med sin lange tieniste, Meriter och Comportement det well haffwer tient.

5) Lest (2) indleg 1) om Salthandelen i Rigit at begyndis it Saltcompanie och derudi at were huo nu her i rigit det begjer; om Schibe inden tre aar at skulle schabis (?) det ringiste med 26 Stycker, begieris den 4 Part af Tollen at afflais, och dereffter igien at selgis; om Trelast at maatte nyde som Andre monterede Schibe i Norge. Her paa shall werre allerede Kongens haand.

Bleff sagt, naar de kommer med Aarlog Schibe, shall de nyde frihederne.

Bleff talt om i Nyborre och Rjerteminde skulle were Nederlagit; jeg mente i Nyborrig, Swenborre, Assens eller Melfart; bleff repliceret, at det skulle sche wed Rerteminde faar haffenen; her paa bleff swarit, at den tid effter anden bleff fylt med Sand. (3)

Bleff och talt om all Ny Handwerker, som wille nedersette [sig] skullewerre schattfri; jeg mente, byerne da paa Schatten skulle faarschaanis, thi aff de wonninger de besad, bleff Schatten faarminschit, som nu giffwis; och det saa lenge, hand hoer paa det Steb, all den Stun hand bruger ingen anden nering; saaledis bleff sluttidt.

Den 2 April. Bleff lest huis om Nytteriens underholling bleff [foreslaaet el. dsl.] aff Erich juell, Christen Scheel, Hendrich Rankou, Mogens Høgh.

Bleff lest den faaordning om tynde som skulle faarbedris och faarandris effter tidens tilstand.

(Egenhændigt Concept af Rigdraad Jørgen Brahe; i Karen Brahes Bibliothek i Odense.
Det synes skrevet under selve Herredagen).

(1) Jfr. Frederik den Tredies Haandfæstning §§ 4, 5, (3) Under 6 Septbr. 1655 udkom N. Forordning om dette Saltcompagnies Dyretelse, Holberg, D. S. 19. See ovenfor S. 82 ff.

(2) I Texten har først staaet: Erich Juells Indlæg; 3, 198.
men Navnet er overstreget.

Hesfelagergaard i Gudme Herred.

LXXII.

1527. Kong Frederik den Førstes Forlehningsbrev til Johan Friis paa Hesfelager Kirke og Kalbsretten til samme.

Wii Frederich met guds nade Danmarkis Wendis och Gottis konyng vdualdt konig till Norge Hertugh y Sleswich Holstenn Stormaren och Dittmersten Greffue y Oldenborig och Delmanhorst Gior alle witterligt att wii aff wor sunderlig gunst och nade saa och fore trostab och wyllig thienesth som off elck^t Johan Friis aff Hesleager gorbt wor Secreter off och Danmarkis frone bode Inden Riiget och vden heer till troligen giort och bewysth haffuer Och heer effter trolhygen giore bewyse maa och skaall Haffue wii vnty forlenth och vpladett och nu met thette wort obne breff vnne forlene och vpladhe Fran off wore arffuynghe och effter kommere konygere y Danmark till ewygh tiidh och till forscereffne Johan Friis och hans arffuynghe all then Herligheth Friihedth Forlennyng och Rettyghedt som wii och wore effterkomere konygere y Danmark haffue til Hesleager Sognkirke y gudemherrit y ffyen lyggenbis saa att for^{ne} Johan Friis och hans arffuynghe hwylken som nest er then ene effter then anden till ewygh tiidh skulle haffue nydhe och beholdhe samme kirke att forlene och besørge met Sognepresth och Deghen saa frii som wii och wore forfederne framfarne koningere y Danmark then heer till friisth haffth haffue och skulle thii stude ther Sognepresth och degen till som kunne giore sognesoldeth ther sammestedth then tylborlygh thienest bode Inden kircken och vden som thennem bor. Thii forbinde wii alle ehuo som helst thii ere eller were kundhe Serdelis wore ffogethere Embedzmendt och alle andhere Andelyghe och werdzlighe for^{ne} Johan Friis eller hans arffuynghe paa samme Herlighedth Friihedt och Forlennyng hindher eller hinder ladhe Eller y noget maade forfangh at giore Vnder wor konynghlyg heffnde och wredhe

Giffuett paa Wortt slott Gottrop søndagen nesth effter Sanctorum Aplorum Petri et Pauli dag Nar Mdxrxij^o Under wortt sguet.

Ex mandato Domini regis proprio

Btenhofer
Cangler

Bagpaa, uidentbiwl med Joh. Frises egen Haand: Forleningsbreff paa Hestlager kirke at ieg oc myne arffuinge skulle sette ther prest oc degen.

(Efter Originalen i Hestelagergaard's Archiv, hvor tillige findes et Dupplicat skrevet med samme Haand, med enkelte Bogstavforskjelligheder, uden Cantölerens Underskrift. Ved begge hanger et Stykke af det kongelige Segl).

LXXIII.

1529. Thingsvidne om Gudmeherre's Sandemænds Tog om Markeskjel imellem Boermarf og Drendrup.

Wij Efftherscreffne Jens Hwidh i Løyrøppe Herritsfogit i gudmeherrit Hans Lauriffen i Brendørppe nis Hwidh i Løyrøppe Oluff Knudssen i Rromstrøppe Søren Jepsffen i gudme Och Jens Matssen i brærthe (?) (1) gøre alle vittterligt medt thette vort opne breff adt aar effther gud's byrd Mdxrxix Thend torsdagh nest effther sti leonis pape dagh vppaa gudmeherrits tingh Tha vor skeket Erligh och velbyrdigh mand Hennigh Balkendorff aff Løyrøppe Hwilken ther bedis och fframlede eeth ffult tings vidne aff otte troffaste Dannemend som ware Nielsß Villomssen i albærigh lawrins olssen i Langow Knud Lauriffen ibidem Mag Jepsffen i Holme Søren midkiffen i gudme Hans mand i Hestlagher Hans boeffen i gudme Och Laurins nielsßen i Langow Hwilke for^{re} otte trofaste Dannemend ther alle sambrectelighe vidnede paa theris gode tro och rette sandheds ordh ther the samme dagh sandelighe hørde och soghe Thett gudmeherrit's sande menndh The stode inden alle iiij stode paa for^{re} tingh kendis och tilstode adt the haffde gaaedh och giord markeskjell emellom Børdemarckē grwndh Och Drendrup grwndh och the toghe theris gang aff brændestows Hogit Och saa adth veglen och saa adt bodis grofft Och saa adt riderdammet vedh thend nordweste Sidhe vdmēt liunghet och saa adt tystemossen ved thend norde sye liunghet Och saa becken nedh tiill bodis dam haa vden Dammeth paa Bordinge syen ved

(1) brærthe — maaffee en neblagt By.

Dammet i syn høyeste flodermaall effther gammel hæffwit Och lossebreff som Henningh Valkendorff hæffter ther paa Och saa vden ved ænghaffwen som ligger næden ved Dammet Och saa strar nedem for ænghaffwen i bæcken igen Och saa becken for stæll igen vdi stranden Ther bodde the thonnom saa gud hielppe och Hellen paa adt the hæffwe gaaedh och giordh rett Marckestæll mellom Bordenmarck grvndh och ørrendrøppe grvnd som for sreffwit staa framdellis wor och alle lodz eygere tiill beggij fornē byer loglighe tingstæffnit tiill fornē marckestælls gangh Adt saa giick och foer i alle maadhe som for er sreffwit tiill ydermere vidnesbyrd tha henge wii vore Indzeygde nedem for thette vort opne breff Datum anno die et loco quibus ut supra.

(Originalen paa Pergament i Høvelagergaardis Archiv; Brevet har havt 6 Segl, af hvilke de to nu mangle).

LXXIV.

1529. Kong Frederik den Første tillader Johan Friis til Høvelager at indløse Den Bresten fra Vor Frue Kirke i Nyborg.

Wii Frederich mett guds Naade Danmarks Wendis oc gottis Konning vduoldt Konning till Norge Hertug vdi Slehuig Holstenn Stormarnn oc Ditmerschenn Gressue vdi oldenburg och Delmennhorst Giøre alle witttherligt thet wii aff wor sonnderlig gunst och Naade Szaa oc for trostfab och willig tienneste Szom oss elff. Johann ffriis aff Høvelagger gaard wor Secreter of och riigett her till giortt och beuist hæffuer och her effter troligenn giøre beuise maa och skall hæffue wii bundt och tilladett Och nu mett thette wort opne breff vnde och tillade At hannd maa och skall indløse wor och tronens os Brestenn, som ligger vdi Belt Och nu er paunt till wor frue kirke vdi Nyborg Och nar hannd thennd indløst hæffuer Tha maa och skall hannd nyde bruge och beholle samme os wafflost i synn Liffs tid Och sidenn hanns arffuinge effter hannom, till saa lennge hun worder thennom igienn afflost for saa megit Szom samme os nu stander till paunt fore Och hannd thennd Inndløstindis worder vden saa er att wii wille thennd indløse tiill wortt eget behoff Tha mwe wii thennd Inndløse vdi hanns Liffs tiid Nar oss teckis. Giffuit paa wortt Slott Gottorpp Tisdagenn nest effther Søndagenn Inuocauit Nar Mdrxxj vnder

Wortt Signett

Relator Dominus Magnus goye miles

Inn præsentia Domini Regis.

(Originalen paa Pergament i Høvelagergaardis Archiv; Seglet mangler).

LXXV.

1529. Borgmester og Raad i Nyborg qvittere Johan Friis til Hesselager for Indløsning af Den Bresten.

Wy eptherschreffne Søffrinn schryffuer borgemester vdi Nyborgh Niels ieijsen Jost pouelsen andhers bagere peder andherssen Hanns brock Hanns Krag matz ebbesen radmend ibidem Giør alle witterlicht mett thette wort obne breff thett Erlig och Welbyrduge mandt Jahann ffriis aff Hesselagger gaardt haffuer nw mett kyrckuergers och sognemendz raad vilie och sambtycke Indløst til seg och syne arffwyngne sffrann wor frume kyrcke vdi Nyborgh kronens sø Brestenn Som kyrckenn haffuer hid tiill Dags nogher tiidt hafft ipanthy af kronenn fore Nyhingtiuge marck danske pendinge Som thett panthebreff vduifer wy hannem nw andtwordhet haffue Saa att wy tacke hannem for god betalningh vdi alle maade paa kyrckens wegne Tiill ydermere beuifning haffue wy latt hengt wort Indzgle nedhen for thette wort obne breff. Gittfuit vdi Nyborgh Søndagenn Cantate Mar Mdxix.

(Originalen paa Pergament i Hesselagergaards Archiv; Nyborg Bysegl, noget beffabiget, hanger ved).

LXXVI.

1530. Pantebrev til Johan Friis til Hesselager paa to Gaarde, som tilhørte Hesselager Kirke, for en til denne kjøbt Kloffe.

Wii effterschreffne per vlsenn sogneprest i Hesselager per krag och anders Jwde kirckuergers i same sted hans lassenn i vordemarck hans andersenn michel rebon seueryn tielsen Jøren lassenn anders krag i samested per pouelsenn i vordinge gord per lassenn i Hesselager Laurits tyggesen marthin clemindsenn Jens frog per Jwersenn hans mand och Jens Latwitsenn i samested Giøre alle bitterligt och kendis mett thette wortt obne breff thett vor sognekircke Hesselager kirke er skyllig Erlig och velbyrdig mand iahan friis aff Hesselager gordt tw hundrede marck danske pendinge for en kloffe som wy mett menige sognemendz raadt kopte aff hannem som veyer halff fempte skypund foruden iernett som paa same kloffe er for huilcke for^{ne} jje marck wy mett menige sognemendz raadt vilie fulbord och samtycke haffue tiill foruarung antwordthet for^{ne} Jahann friis ij Hesselager kirckes

gorde then ene i Wordemark som maurits persfenn i boer och skillic aarlig tiill landggylde 3 ørte byg mett alle andre bede och reple som ther pleyer aff att gaa, then anden i Heflagger Jøren pouelshen i boer som skyller aarlig tiill landggylde i pd. byg mett alle andre regel som ther pleyer aff att gaa Quilcke for^{ne} ij gorde mett alle theris tylliggelse for^{ne} i ahan friis och hans arffuinge skulle nyde bruge och beholle for ett friit brugeligt pantt tiill haa lenge samme ij gorde bliffue hannem och hans arffuinge loglige epther gamell seduane affløst eller hans arffuinge affuondne i noger rettergang tha skulle the kirkeuerger som tha ere vere pligtig att holle hannem och hans arffuinge uden skade vtj alle made Tiill yddermere vitnesbyrd och stadffestelse haffue vy for^{ne} per olshenn fogne prest per frag och anders Jude kirkeuerger hans lassenn i voldemark hans andershenn Jørgen lassenn, och per pouelshenn samested per lassenn och Jens frog i Heflagger som indzagle haffue hengt vore indzagle neden for thette vortt obne breff och vij andre forscressne som ikke haue fielff indzagle haffue kierligen tiillbedhett for oss at bezagle Erlige och velbyrdige mend Henning volkenbrop tiill gløruppe och Her villah fogne prest i gudme Giffuit i Heflagger sancti bartholomej apostoli dag aar Mdxix.

(Originalen paa Pergament i Hefselagergaard's Archiv; Brevet har haat 11 Segl, hvoraf 10 endnu henge ved, 1 mangler).

LXXVII.

1538. Sandemænds Tog om Markeskjel imellem Hefselager og Gudme.

Lauri's strangeffenn i Gudme Herrisffogit tiill Gudmeherrit Niels lange Hoffuehmandt paa Nyburge Lauri's Schriffuere tiill Nyegordt Jens Hvidt i Øeruppe Oluff Dissen ibidem Hans Clemetsfenn i Gudbierge oc pouell Schriffuere wdj frøeruppe wij giøre alle witherligt Anno Dominj Mdxixviij Then torsdag Som wor ste Jacobj apostoli Dag tha wor skidit for oss oc for Mange Dannementt flere tiill gudme Herrikting bestedenn Mandt Hans Andersfenn i Wordemarkke handt bedis fych oc logligenn framlede Et wulldugt tings winde paa welbyrdug Swendh Wegne Johann fryess tiill Heflagergordt Quilckit handt fik oc tiill wor melt viij Mendt Som ware Ma's Jepsfenn i Hesteholme Jens spurg peder boeffenn pouell pedersfenn ibidem thommes thommessfenn i Ørendruppe Dyens boeffenn i boolt Jørgenn Hansfenn i Wordemark De Ma's Jepsfenn i albierge Quilcke VIII for^{ne} Dannementt alle Endrectelligenn

windit paa thro De Sandenn atj Nerwering hoess wore for^{ne}. Dag De ting De tha Sandeligenn Soge oc horde, at gud me Herris Sandemendt stode Indenn iij stode paa gud me herristing for^{ne}. Dag De ther hiemlit kwndgiorde De tiilstodde, atj haffuer gangit oc giort Et reet Marckessiell emellem Heflager Marck oc grundt, De mellem gud me Marck oc grundt thet Sandeste oc thet Retteste som the kunde lede grandste forfare oc vdsprøje af Sandt Mandt oc Sandt Quinde, Som tiill thro kunde stoo, oc Særdellis aff the eldste Som Hans Andersffen n J Wordemarcke thennem tiillspurt haffde paa for^{ne}. Johann fryesskes begne, oc som the paa wißde wore at begynde theris Sandemendhs gang, Som wor først wdj then Damholle ther gaar lige at tange lugge aff then Nymolle wdj Diuweste medstrøme at then beed ther the gyngte at fraa for^{ne}. Damholle De ligge at the thre stene ther log wdj gud me Hestehaffue, som gud me hymendt oc Heflager hymendt paa bode sider kiendis for siell at were, oc ther fraa oc at Nellethwedhgaff De fraa Samme gaff oc tiill the thre stenne, ther liger bag i Hømosse wnder en bøg Som bodde for^{ne}. hysers Jern oc Mercke paa stoidt. De so ther fraa oc tiill et gamelt siell log paa landeweyen Som the kiende oc for siell aff fornessnde ij byer, oc haa ther fraa oc neder at then Sydre reen at then Quending oc neder at the eggestabber oc tiill en bøg wedt gieldbierge aa Som the giorde theris eedt Syst oc wd wdj gieldbierge aa tiill metstrøme, De Sette steen oc stabbell effther logenn ther som the gyngte oc giorde siell oc Suore thet for Et Reet Marckessiell at bliffue tiill Ewigetydt wbrødellic at holdis emellem for^{ne}. Heflager grundt oc gud me grundt De Ingen mandt Syn Jordt fraa i noget mode, De wore alle lodhs eyerne logligenn tingstefnit tiill gud me herristing oc tiill Ostedenn ther fornessnde Sandemendhs thouff gydh. at Saa gich oc foer Indenn tinge i alle mode Som for^{ne} stander Tiill windisbyrdt henge wy wore Indpegle oc Singnetter neden i thette neruerinde obne breff.

(Originalen paa Pergament i Hefselagergaardis Archiv; Brevet har havt 7 Segl, 5 hange ved, 2 mangl.)

LXXVIII.

1539. Kong Christian den Treadies Bevilling for Johan Friis paa Hefselager Birk.

Wij Christian n mett guds Naade Danmarks Norgis Wendis och Gottis konning Hertug wdj Sleswig Holstenn Stormarn oc Dytmersten Gressue i Oldenborg oc Delmenhorsths Giøre alle witterliigt att wij aff wor synderlige gunst oc naade saa och faare wiillig oc thro thjenneste som off elst. Johann Friis tiill Heflager gaardt wor tro mandt Raadt oc Cancellor off oc Riigedt her tiill giortt oc beuist haffuer oc her epther throligenn giøre oc beuise

maa oc schall haffue wnt oc tilladett oc nu mett thette wortt obne breff wnde oc tillade att for^{ne} off elst^e Johann Friis oc Hans arffuinge epther Hannem tiil euig tiidt mue oc skulle haffue nyde bruge oc beholde frij Bircke rett oc Bircke rettiighedtt wdj for^{ne} Hesselager fogenn wdj gudme Herrett i wor Landt synn liggendiis saa frit som bruges och holles frieste i nogetd Birch paa Landt i wortt Riige Danmark Dog saa att for^{ne} Johann Friis och hans arffuinge som same Birch i wære haffue skulle holde ther et Bircke ting oc en Bircke fogedtt som hielper huer mandtt log oc rett som ther wdj Sognett noghen haffuer tiill att talle eller for huadtt gierning eller sag som giøriis eller steer ther wdj Sognett Thi forbiude wij alle ehuo the helst ere eller wære kunde serdelis wore fogeder Embihmendt och alle andre for^{ne} Johan Friis oc hans arffuinge her emodt paa for^{ne} Birckerett Bircke rettiighedtt och Bircke friihedtt at hindre hindre lade eller wdj nogher maade forfang att giøre wnder wortt hylbiste och naade. Giffuit paa wortt Slott Gotorff St. Lucie Dag Aar Mdyxxxij wnder wortt Sechrett

Christian

Nedenfor :

Hæ literæ lectæ fuere in placito generali sionie in profesto conuersionis sti pauli Anno domini Mdxl.

wor thette breff lest paa gudme herritsting torsdagenn nest effther sancte pouels Dag conuersionis Mdxl^o.

Lest for Retten Inden Gudme Herridzting thorshdagen d 13 Juni 1572.

(Original paa Pergament i Hesselagergaards Arkiv, med Kongens egenhændige Underskrift. Seglet hænger ved).

LXXIX.

1544. Kong Christian den Tredies fjerde Dombrey paa Johan Frises Tordegods.

Wij Christiann mett guds naade o.s.v. Giøre alle witterliigt mett thette wortt obne breff at for os wor schickett os elst^e Johan friis wor mandtt oc raads budtt mett ett wortt tredie dombreff lydendis paa noger eyendoms breffue

forst paa Hesselager Hoffuitgaardtt wtj gudmeherrit wtj syen som for^{ne} Johan friis selluff wtj boer oc hameledis hesselager by mett alle siin tilligelse ny hesselager gaards mølle oc gamble hesselagers mølle met theris demminge damme oc damshund flod oc flodemaal

Thielligeste wordemarck gaardtt wordemarck mølle mett alle wordemarckis bygrundtt oc eyendom

Sammeledis att 'Johann friis oc hans arffuinge haffue Jus patronatus til

høflager kirke oc tiſlig^e frij birkereth mett anden friihedtt oc herlighedtt offuer allt høflager fogen ſaa at ſamme høflager fogenn mett All ſin tillig^e ager eng ſkouff oc mark fiſkerij oc ſegang wott oc tiurtt Inghett wndertagitt alle wegne til marcke ſtiell er for^{ne}. Ja han friiſis enmerck oc frij birke oc eyendom: tiſlig^e eyndoms breffue paa Lundebedtiis madtt oc halffdelen aff alle albieriig ſkouff mett thuenne bygge paa ſamme albierg ſkouff thett ene kallis Lundeberg nis anderſen vtj boer ſtyller 1 otting ſmør 1 lam 1 gaaf 2 høns thett andet kallis Albierg ſkouffhuß ſom ſtyller 1 fr^e ſmør 1 lam 1 gaaf 2 høns

It. eyndoms breffue paa ſſem gaarde wtj Dre fogenn oc by wtj ſamme herritt then forſte hans pouelſen wtj boer ſtyller aarlige tiil Landgille 2 pundt korn 1 fr^e ſmør 1 bolegaltt 1 lamb 1 gaaf 3 høns Then anden Lauris tordtſen vtjboer ſtyller til landtgille 3 ört biug 1 bolegaltt 1 ſte^e ſmør 9 ſ erris pendinge 1 lamb 1 goß 3 høns Then tredie Lauris iepſen vtj bor ſtyller 3 ört biug 1 galt 1 ſte^e ſmør 9 ſ ett lam 1 gaß 3 høns Then ſierde hans maſon wtjboer ſtyller 3 ört biug 1 galtt 1 ſte^e ſmør 9 ſ eet lam en gaas 3 høns Then femte pedher Jenſen wtjbor ſtyller 18 ſte^e byg 9 ſ errispendinge 1 lamb 1 gaß 2 høns

Item ett eyndoms breff paa 2 gaarde wtj gudme fogen oc by ſom rafmus høgh oc Jens pederſen wtj bor och ſtyller huer aff ſamme too gaarde tiill aarlige Landtg^e 2 pundtt korn 1 fr^e ſmør 1 bolegaltt 1 lam 1 gaß 2 høns

Item ett eyndoms breff paa gieldbieriighe gaardt wtj gudme fogen niels ſtomager wtjbor oc ſtyller til Landg^e fem pundtt byg 1½ bolegaltt 18 ſ pendinge

It ett eyndoms breff paa enn gaardt wtj brendruppe wtj gudtbierg fogen ſom Lauris pederſen wtjbor oc ſtyller tiil Landg^e 1 tonne ſmør 1 gaß 2 høns

It en gaardt wtj elluruppe ſom hans buntt wtjbor ſtyller 3 ört byg 1 fr^e ſmør 1 lam 1 gaß 2 høns

Item eyndoms breff paa en gaardt wtj ørendrup fogen oc by ſom niels bogitt vtj bor ſtyller aarligen 3 pundt byg en bolegaltt en ſte^e ſmør 1 ſ graatt 1 lam 2 gieß 4 høns

Item en gaardt ther ſammestedt hans bogitt wtj bor ſtyller ett pundtt byg ½ bolegaltt 1 ſte^e ſmør 6 ſ 1 lam 1 gaaf 4 høns

It eiendoms breff paa et holiig oc mølle ſtedtt wtj ørendruppe ſkouff ſom kallis bole mølleſtedtt niels perſen wtj bor ſtyller en fr^e ſmør oc 12 ſ

It eyendoms breff paa 2 gaarde i fiellerup wtj ghyfle fogenn thenn ene Diens laurits Danieltſen ibor ſtyller 1 ört byg 1 fr^e ſmør Then anden rafmus ruß ibor ſtyller 3 ört byg 1 otting ſmør 1 lamb oc 12 ſ

It eyendoms breff paa en gaardt wtj Duerndruppe fogenn oc by wtj Sundh herriit som hans Jensen wtj bor oc stiller 28 sjepper byg 1 fr smør 1 gaaf 2 høns

It en gaardt ther sammestedt hans mason wtj bor oc stiller aarligen 18 sjepper byg 1 otting smør 1 gaaf 2 høns

Item ett eyendoms breff paa Høye gaardt wtj trunderup wtj Duerndrup fogenn hans mason wtj bor och skyller aarligen 1 tonne smør

Item eyendoms breff paa en gaardt wtj kirkeby fogenn wtj Sunds herriit som kallis brenst of s gaardt Jørgen Jensen wtj bor oc stiller aarligen tiil Landtg_ 1 tonne smør

Item ett eyendoms breff paa fraude gaardt wtj aasum herritt i fraude fogenn som skyller 12 ört byg 1 fr smør 1½ ört haffre

Item paa endt gaardt i fraude by Karine griffis ibor stiller 3 ört byg 1 marc errispendinge.

Item en gaardt wtj sammestedt søffren bosen ibor stiller 3 ört byg 1 march errispendinge.

It. anders knuson i sammestedt stiller sex ört byg 3 marc errispendinge.

Item Lauris nielsen i samme stedt skyller 1 pundt rug 1 pundt haffre 1 fr smør 1 lamb 2 gies 4 høns

Item Knudt hanzen i samme stedt skyller 1 ört byg 1 ört rug 1 ört haffre 9 s errispendinge 1 bolegalt 1 st_ smør 1 lam 2 gies 4 høns

It Christiern mule i sammestedt skyller 4 pundt byg 1 fr smør 1 bolegalt 1 faar 1 lam 2 gies fiire høns

Item en gaardt wtj byrdum i fraude fogenn Lauris tordthenn wtj bor skyller 4 ört byg 2 marc errispendinge

It eyendoms breff paa 2 gaarde i Jordløse i Salingerhritt possuil lawison wtj boer skyller 4 ört byg 1 fr smør 12 s errispendinge

It mats hanzen i sammestedt: 5 ört byg 1 fr smør 12 s errispendinge

It i synder broby Jørgen knabe 4 ört byg 1 fr smør 12 s errispendinge

It Jørgen streder ibid stiller 18 sjepper byg 1 otting smør 9 s errispendinge

It en gaardt i alleruppe per knabe ibor skyller en marc

It wtj øster heffinge hans helyshen skyller 3 ört byg 1 st_ smør

It Jørgen galthenn i sammestedt skyller 1 pundt byg 1 st_ smør.

It wtj høstruppe fogenn oc by niels greffue stiller ett pundt byg 6 s errispendinge

It i striling i wendsherritt Laurs hanßen styller 1 tonne aall

It wtj otthenße herritt i Suenstrupp i stenløße hogenn Lauris hanßen ibor styller 2 pundt byg 1 pundt rug 1 ert haffre 1 marck errißpendinge 1 lam 2 giesß 4 hons

Effthertzi som wortt stadfestelße breff oc thett wortt tredie dombreff ther om ythermere wdwiisße oc ther emodt. er ingen breff tagen aff oss. Thj tilbomme wi nu fierde finde for^{ne} oss elst^e Johan friis oc hans arffuinge alle for^{ne} gaarde oc gods mett alle thetis retthe tilligelse at haffue nyde bruge oc beholde Forbiudendis alle ehuo the helst cre eller were kunde thennem ther yppaa hinder eller forfang at giøre i nogher maade Suo lenge noger kommer for oss mett bedre bewisning paa wortt rettherting Datum ottonix vigilia pentecostes Anno dⁿⁱ Mdxliiij Nostro ad causas sub sigillo teste Georgio Quisow Justiciario nostro dilecto.

hæ literæ lectæ fuerunt in placito provinciali sionix vigilia pentecostes anno Mdxliiij

(Originalen paa Pergament i Hesselagergaards Archiv; Seglet, lidet beklabiget, hanger ved).

LXXX.

1545. Laasebrev paa Johan Frises Eiendom, Hesselagergaard og mere Fordegods.

Wij Christian mett gudys naade o. s. v. Giøre alle wittherliggt mett thette wortt Dbne Breff Att aar epther gudys Burdt Mdxlv Ottenfdagen nest epther Sanctj Dionisij Dag wtj wor kiøbstadtt Otthenße Nerwerendis oss elst^e Jacob Brodenhus Landzdommer wtj syen Her Christiern Nowelsßen Prier wtj Sanctj Knutys Closter wtj otthenße Hans friis borgmester och Jørgen Rottj Raadmandtt ther samme stedz wor stiditt for oss paa wortt Rettherting Hans Andersßen fogitt wtj Dalum paa oss elst^e Johan frisis wor mandt raadt och Canselers wegne mett nogre breffue och forsyllinghe paa nogitt gudys handtt haffuer forfuldtt tiill Loefß Och forst wtj retthe lagde wortt Stadfestelse breff lydenendis paa theße ept^{ne} eygendoms breffe forst^h paa,

(Her er indført det samme Gods som i det foregaaende fierde Dombrev, No. LXXIX S. 154 ff., dog saaledes, at efter „wordemarcks byggrundtt oc ejendom“ (S. 154) er tilføiet i Laasebrevet: „oc the bygge och systerhuße wtj Wordemarck skoff“; hvorimod er udeladt

de i Dombrevet (S. 156) nævnte to Gaarde i Jordløse, saa at strax efter Gaarden i Bir-
kum følger Bøndergodsset i Sønderbroby).

Ther epther fiire wore Dombressue thett fierdhe schreffuit paa pergmentt mett hengin-
dis indfigill huert for^{ne} Dombreff paa ser wggber och wor almyndeligh steffningh paa ett
aar och ser wggber offuer allt wortt ryge Danmark att huo feg kendis noghen deell lodh
eller rettighedh att haffue wtj for^{ne} gaardhe och godz eller wtj noghen theris retthe tilligelse
anthen for eygendom, panth, loen, gassue eller were fegh wtj huadh maade thett helsthe were
kand att the schulle komme for of paa wortt rettherting mett theris bewisningh the ther paa
hagde, och ther effther wor almyndeligh Steffningh Ser wggbers offwerhorelse Sammeledis
offuer allt wortt Rige Danmark, huilcke wore bressue alle loglige giffne och till tinge lesthe,
forfuldhe, och framgangne ere wedtt alle theris tiidh och Data och ther emodtt er inghen
bressue tagen aff of, Tha effther huodane wore bressue och loglighe forfyllingh wor ther fwo
paa sagdt for Rettht at for^{ne} Jahan friis bor att haffue loef paa for^{ne} gaardhe och
godz Thy tilbomme wij nu for^{ne} Jahan friis och hans arffuinghe alle for^{ne} gaardhe och
godz mett alle theris rettighedtt och retthe tilligelse aggher eng schouff och marck. fisdewandtt
feegang woett och tiurt huatt thett helst er eller neffnis kandtt Intheth ther aff wndertagitt
at haffue nyde bruge och beholde tiill ewindelig eyge, eyge schullendis forbiudendis alle ehuo
the helsthe ere eller were kunde for^{ne} Jahan friis eller hans arffuinghe ther paa at hindre
forsang att giøre, wforretthe eller feg ther mett att beware emodh theris myndhe effther thenne
Dag wtj nogher maade, och fetthe wij then sag ewindelig tygelse paa. Datum ut supra nostro
ad causas sub sigillo teste Anthonio Bryscke de Langehus Justiciario nostro dilecto.

(Originalen paa Pergament i Høstlagergaards Archiv; Seglet hænger ved).

LXXXI.

1548. Laasebrev paa en Deel af Johan Frises Jordegods i Thyen.

Wij Christian mett gudh naade Dannmarckis Kongis Wendis oc gottis Konning Hertug
wtj besuig Holsten Stormarn oc Dyttmerschen Gressue wtj Oldenborig oc Delmenhorst Gior
alle witttherliggt att aar eptther gudh byrdtt mdel paa theth ottende mandagen nest eptther
søndagen erandi wtj wor egen neruerelse paa wortt slott Kollinghus Neruerendis off elsthe
Ericck banner tiil Ufsdall marsch wtj wortt Rige Danmark Her Otte frumpen till

Høyeby Høiſmand paa wortt ſlott Halddt Riibder Jyrgenn Lyde Høiſmandtt paa wortt ſlott Skanderborig wore mendtt och Raadt Jennis Mogenſen tiill Sinding= gaardtt Landhdommer wtj wortt Landtt Nør Jüttlandtt Jffuer Krabbe tiill Dſter= gaardtt Høiſmandtt paa wortt ſlott Kolinghus Wor mendt oc tienere Wor ſkickett för Dff, Dff elſte. Johan friiſſ tiill Heſlagger wor mandtt oc Raadt mett nogen breffue oc forffplginge paa theſe eptth^m Gorde oc goeſs ſom for^m Johan friiſſ haſſuer forffuldtt tiill Voeff De forſt i rette fremlagde Wor Staedfeſtelſe breff offuer Eyendoms oc attkoms= breffue lydenbis Forſt paa Heſlagger Hoffuittgaardtt liggendis wtj Gudmeherritt wtj Jyenn ſom Johan friiſſ nu ſielf wtjboer oc wtj were haſſuer Sammeledis paa aldd Heſ= ager bye mett alle ſamme byes tiilleggelſe Nye Heſlagger gaards mølle oc gamble Heſlagger mølle mett therriſ Demning Dam oc Damsbundtt Floedtt oc Flodemoll Teſli= giſte Woermardgaardtt De Woermard mølle mett all Woermard bye mett grundtt oc eyendom mett thee fiſſerhuſe hoes Wormardstrandtt ſom kalliſ Keſſør oc bøføør wtj Wormard ſkouff liiggendis Sammeledis att Johan friiſſ oc hans arffuinge haſſue Jus patronatus tiill Heſlagger kircke De teſlige frij biirckerett mett anden friihedtt oc Herlighedtt offuer allt Heſlager ſogenn Saa att ſamme Heſ= agger ſogenn mett ald ſyn tiilleggelſe Agger Eng ſkouff oc Mard fiſſewandtt oc ſegangh Woett och tyffuertt Jngttheth wndertagettt alle wegne tiill Mardſkeell er for^m Johan frii= ſes Ennmerck oc frij biirck oc eyendom, teſlige eyendoms breffue paa Lundebec madtt oc halffdelen aff Alberrig ſkouff mett tuenne bygger paa ſamme Alberrig ſkouff Theth ene kalliſ Lundeborig ſom Niels Anderſen wtj boer ſtyller tiill aarlige Landgille en otting ſmør ett Lamb 1 gos 2 høns Theth andett kalliſ alberig ſkouffhuſ ſom ſtyller tiill aar= lige Landgille en fr ſmør 1 Lamb 1 gos 2 høns

Jtem en gaardtt wtj Drendrup Hans bøgett paaboer ſtyller tiill Aarlige Landgille 1 ørtu byg 10 ſtr haſſre 1 fr ſmør 1 lamb 2 gees 4 høns.

Jtem en gaardtt ther ſammeſteds Niels bøgett paaboer ſtyller tiill aarlige Landgille 6 ørtu byg 1 ørtu haſſre en fr Smør 1 bollegalltt 1 Lamb 2 gees 4 høns.

Jtem en gaardtt wtj Drendrup ſkouff Niels perſen paaboer ſtyller tiill aarlige Landgl 1 fr ſmør 12 ſ Erreſpendjnge mett ett mølleſtedtt ther ſammeſteds kalliſ Boes mølleſtedtt.

Jtem tree gaarde wtj Fiellerup then Ene Rasmus Ruus paabor ſtyller tiill aar= lige Landgille 3 ørtu byg 1 otting ſmør 12 ſ Erridſpendinge 1 Lamb Jtem en anden matſ poulsſen paaboer ſtyller tiill aarlige Landgl en ørtu byg 1 fr Smør Jtem en gaardtt Jennis knudſen paabor ſtyller tiill aarlige Landgl 3 ørtu byg 1 otting ſmør 12 ſ Erridſpendinge.

Item fire gaarde wtj Nyslinge bye som michell spore Niels Hansen Lauriz clemendhen oc Rasmus fenghell paabor oc giffuer huer aff thennem tiill aarlige Landgl 3 ortu bygh tiill Heflaggergaardtt Och teslige schall huer aff thennem giffue Aarligenn tiill scholenn wtj Odenke 6 marck Halffdelen tiill Sanctj Michels dagh oc halffdelen til poste som theth breff wduiser som Johan friiss therom sielf wdgiffuitt haffuer

Item Mullerup hoffuittgaardtt per hanßen wtj boer styller tiill aarlig Landgl. 1 tonne smør.

Item tegellgaarden ther sammesteds som Laurizs gløse wtj boer styller til Aarlige Landgl $\frac{1}{2}$ tonne smør 1 Lamb 1 goes 2 høns

Item en gaardt som Hans Knudhen wtj boer styller til aarlige Landgl $\frac{1}{2}$ tonne smør

Item Store popholttt som Jost mæsssen wtj boer styller tiill aarlige Landgl 1 tonne smør

Item Lille popholttt som per Jesperhen wtj boer styller tiill aarlige Landgl $\frac{1}{2}$ tonne smør

Item ett Møllestedtt wtj samme popholttt och Møllerup Enmerck mett Dam oc Damsbundtt.

Item thij garde wtj Elleruppeby som hans Hansen, Ericck Matzøen, Hans mund, Hans Mæssenn, Laurizs Mund, Jesper Jensen, Hans buntt, per Knudhen, Jenns munnd oc Christenn mund paaboer oc styller huer af samme 10 gaarde tiill Aarlige Landgl 3 ortu byg 1 fr smør 9 ß Erredhs pendinge 1 Lamb 1 goes 2 høns

Item en Eng som kallis Wisdoms engb som hans hanßen oc Ericck Matzøen bruger oc styller aarlige 1 otting smør

Sehem thre skouffs partte paa Elleruppe skouffue som for^{ne} Johan friiss bleff nu nyligenn tiill Nebtt

Item tw gaarde wtj Gudberig som Jens Knudhen oc Mags Mæssenn paaboer och styller huer aff thennem tiill Aarlige Landgl 3 ortu byg 1 fr smør 9 ß Erredspendinge 1 Lamb 1 goes 2 høns

Item en gaardt ther sammesteds Oluuff tegellslaer wtj boer styller tiill Aarlige Landgl 1 fr smør.

Item en gaardt ther sammesteds Bertell Mæssenn wtj boer styller tiill aarlige Landgl 1 fr smør

Item en Eng paa Gudberig grundtt hoer popholttt styller en skeppe smør

Item tredie partten wtj gudberig mølle Oc rentther samme tredie partt 5 ortu 4 ßr miell

Item aldt Lækedruppe bye wtj samme gudberrig fogenn alle fiire wegne tiill markeffel.

Item en gaardt wtj Brenderup som Laurijs Duntt wtj boer oc fyller tiill aarlige Landgl 1 tonne smør 1 goes 2 høns

Item fiire gaarde wtj Dre fogenn oc bye som Niels tordfenn, Hans Mathenn, Laurijs Jepsen oc Jens Persenn wtj boer oc fyller huer aff samme 4 gaarde tiill aarlige Landgl. 2½ ortu byg 1 bollegallt 1 otting smør 9 § Erredspendinge 1 lamb 1 goes 4 høns

Item en gaardt ther sammesteds Hans pouelfenn wtj boer fyller tiill aarlige Landgl 1 pund byg 1 ortu Rug 1 ortu haffre 1 fr smør 1 bolegallt 1 Lamb 1 goes 4 høns

Item en gaardt ther sammesteds som thomas Hanfenn wtj boer oc fyller tiill Aarlige Landgille 18 str byg 10 skepper haffre 1 otting smør 1 Lamb oc 2 høns

Item tow gaarde wtj Gudme fogenn oc bye som Albrett Hanfenn oc Rasmus høg wtj boer oc fyller huer aff samme 2 gaarde tiill aarlige Landgille ett pundtt byg 1 ortu Rug 1 ortu haffre 1 fr smør 1 bolegallt 1 Lamb 1 goes 2 høns.

Item Gieleberrig gaardt wtj samme fogenn som Peder michelfenn wtj boer oc fyller tiill Aarlige Landgl 5 pundtt byg 1½ boelgallt 18 § Erredspendinge

Item tree gaarde wtj quernstrup fogenn oc bye Enn Anders Lammwessen wtj boer fyller tiill aarlige Landgl 3 ortu byg 1 otting smør 8 § Erredspend. 1 Lamb 1 goes 2 høns Hans Jensenn ther sammesteds fyller tiill Aarlige Landgl 28 str byg 1 fr smør 1 goes 2 høns Oc hans mathen ther sammesteds fyller aarlige 18 str byg 1 otting smør 1 goes 2 høns

Item en gaardt wtj Trunderup wtj samme fogenn som kalles Høygaardt Hans Mathen wtj boer fyller tiill Aarlige Landgl en tonne smør

Item en gaardt wtj samme herritt som kalles brenndkouff Som Jyrgen Jensen wtj boer oc fyller tiill Aarlige Landgl 1 tonne smør

Item wtj Windinge herrett en gaardt wtj Ferræghloff fogenn oc bye søffrenn Mathenn wtj boer fyller tiill Aarlige Landgl. 3 ortu byg 1 pundtt Rug 1 ortu haffre 1 fr smør 1 Lamb 2 goes 4 høns

Item en gaardt wtj Boenhe by wtj samme herritt Jens persenn i boer fyller tiill Aarlige Landgl 7 ortu byg 1 fr smør 1 mark Erredspendinge.

Item en gaardt wtj Rousildtt wtj Windinge fogenn Jens Brof wtj boer fyller tiill Aarlige Landgille 4 ortu byg 1 mark Erredspendinge

Item en gaardt wtj Kiellerup Jens Laurienn wtj boer fyller Aarlige 3 ortu maltt 30 § pendinge

Item en gaardtt wtj Lindskouff per hanßenn wtj boer skyller tiill Marlige Landgille en ertu byg 10 str haffre 9 ß Erredspendinge.

Item wtj Bierre herritt wtj Drystrup en gaardtt Dionis Laurisßenn wtj boer skyller tiill Marlige Landgl 4 ertu byg 1 str smør en marck Erredspendinge 1 Lamb 1 goes oc 2 hons

Item en gaardtt paa Hindshollum wtj Stubberup Hans perßenn wtj boer skyller tiill Marlige Landg 6 ertu bygh 1 ertu Haffre 1 fr Smør 1 marck Erredspendinge 2 gees 4 hons

Item wtj Stamherritt en gaardtt kallis pughollum Niels somer wtj bor oc skyller tiill Marlige Landgl 6 ertu byg 1 fr smør 1 marck Erredspendinge 1 Lamb 1 goes 2 hons

Item en gaardtt i Gundstrup per Clausenn wtj bor skyller tiill Marlige Landgl 3 ertu byg

Item wtj salingherrett Forst Dyrborriggaardtt wtj huornne sogenn som Anders Nielsenn wtj bor oc skyller tiill Marlige Landgl. 2½ ertu 2 str byg 10 ß 2 alb Erredspendinge mett thenn Ennmerck skouff som ther tiilliger som for^{ne} Johan friisß stelf wtj were haffuer

Item Elluffue gaarde wtj Biernne Thenn forste Jens ebbeßenn wtj boer skyller tiill Marlige Landgl 2½ ertu byg 5 str Rugh 1 otting smør 8 ß Erredspendinge 1 Lamb 1 gaaes 2 hons Item Mags hanßenn ther sammesteds skyller tiill aarlige Landgl 1½ ertu byg 5 str Rugh 1 otting smør 4 ß Erredspendinge 1 Lamb 1 gaaes 2 hons Item Hans perßenn ther sammesteds skyller tiill aarlige Landgl 2½ ertu 2 str byg 1 ertu Rog 12 ß Erredspendinge Item Hans bog ther sammesteds skyller tiill Marlige Landgille 1 ertu byg 1 ertu Rog 1 ertu haffre 1 otting smør ½ bollegaltt ½ Lamb 12 ß Erredspendinge 1 gaaes 2 hons. Item Amendtt perßenn ther sammesteds skyller tiill aarlige Landgille 1 ertu Rog 1 ertu haffre 1 otting smør ½ bolle galtt ½ Lamb 12 ß Erredspendinge 1 goes 2 hons Item per bruun skyller tiill Marlige Landgille 1 pd bygh 6 ß Erredspendinge Item per Laurisßenn skyller tiill Marlige Landgille 1 pundtt byg 25 ß Erredspendinge Item Niels pouelsenn skyller tiill Marlige Landgille 3 ertu byg 5 str Rug 1 otting smør 8 ß Erredspendinge 1 bolle galtt 1 Lamb 1 gaaes 2 hons. Sprogenn hanßenn ther sammesteds skyller tiill Marlige Landgl 2½ ertu byg 5 str Rog 1 otting smør 8 ß Erredspendinge ½ boelle galtt ½ Lamb 1 gaas 2 hons Item Laurisß pederßenn ther sammesteds skyller Marlige tiill Landgille ett pundtt byg 6 ß Erredspendinge Item wng Laurisß perßenn ther sammesteds skyller Marlige tiill Landgl 1 pund byg 1 otting smør 6 ß Erredspendinge ½ lamb 1 goes 2 hons

Item wtj Østvedtt Eric pedersenn skyller tiill Karlige Landgl 18 skr byg 1 fr smør 12 þ Errekspendinge.

Item wtj Øster Hefinge tree gaarde først Hans Helligenn skyller tiill aarlige Landgl 3 ørtu byg 1 fr smør Item Thrgenn vlsenn skyller tiill Karlige Landgl ett pundtt byg 1 fr smør Item Rasmus Nielsenn ther sammesteds skyller tiill Karlige Landgille 1 pd byg 1 otting smør 1 marck Errekspendinge

Item wtj sønder broby en gaardt Thrgenn knabe wtj bor skyller tiill Karlige Landgille 2 pundtt byg 1 fr smør 12 þ Errekspendinge

Item en gaardt ther sammesteds Thrgenn stredder wtj boer skyller tiill aarlige Landgille 18 skr byg 1 otting smør 9 þ Errekspendinge oc 12 þ pendinge

Item en gaardt wtj Allerup per knabe wtj boer skyller tiill Karlige Landgille 1 marck pendinge

Item wtj Stoffbye en gaardt Rasmus Røse wtj boer skyller tiill Karlige Landgl 3 ørtu byg 1 skr smør 1 bollegalltt 1 marck Errikspendinge 1 Lamb 2 gees 4 høns

Item pallishaffue i giesteløff sogenn Jens brun wtj boer skyller tiill Karlige Landgielde 2 pundtt byg 1 fr smør 6 þ Errekspendinge

Item en gaardt Franss Andersenn wtj boer skyller tiill aarlige Landgielde 1 pundtt byg 1 skr smør

Item Hans Andersenn ther sammesteds skylde till Karlige Landgille 16 skr byg en otting smør

Item wtj Høstrup en gaardt Niels greffue wtj boer skylde till Karlige Landgl 1 pd byg oc 18 þ pendinge

Item wtj bogherritt Først tow gaarde wtj skorup som Niels Laurisenn oc Lauris persenn wtj boe oc skyller huer aff samme 2 gaarde tiill Karlige Landgl 4 ørtu byg 1 fr smør 12 þ Errikspendinge

Item tow gaarde wtj Flemløse sogenn som kalles møsebøe som Niels Lunde oc Thrgen Jepsenn wtj bor oc skyller huer aff samme 2 gaarde tiill Karlige Landgille 1 pd byg oc ett pundtt Rog

Item Norbygaardtt wtj kerndrup sogenn Lauris Jepsenn wtj boer skyller tiill Karlige Landgl 4 pd byg

Item wtj Østvedtt sogenn oc bye Jens Laurisenn skyller tiill Karlige Landgl 2 pd byg en steppe smør

Item tow gaarde wtj Drehslette Sogenn wtj Mulruudtt som per Laurisenn

oc Henric Magsenn wtj boe oc skyller huer aff samme 2 gaarde tiill Marlige Landgl 2½ ortu byg 3 ortu Rug 2 marc Errikspendinge 1 Lamb 1 gos 2 høns

Item wtj Stiudeberrig fogenn oc bye Enn gaardtt Hans Jephenn wtj boer skyller tiill aarlige Landgl 5 ortu bygh 1 str smør 1 marc Errehspendinge 1 Lamb 2 gees 4 høns

Item wtj Byunngge fogenn wtj Glimsberrig tow gaarde Then Enne Niels Duncker wtj boer skyller tiill Marlige Landgl. 1 pd byg 1 pd Rogh 1 steppe smør 1 marc Erredspendinge 1 Lamb 2 gees 4 høns Then anden Underf bundehenn wtj boer skyller tiill aarlige Landgl 2 pundtt byg 1 str Smør 1 mæ Erredspendinge ett Lamb 2 gees 4 høns

Item wtj Wendsherritt en gaardtt wtj Kustrup Jyrgenn Hatt wtj boer skyller tiill Marlige Landgl 4 ortu byg.

Item en gaardtt i Krillinge Laurihs hanfenn i boer skyller tiill Marlige Landgl 1 tonne aæll

Item wtj Ottensherritt Enn gaardtt wtj Suenstrup som Laurihs Hanfenn wtj boer skyller tiill aarlige Landgl 2 pd byg 2 pundtt Rug 1 ortu Haffre 1 mæ Errikspendinge 1 Lamb 2 gees 4 høns

Item wtj Aafomherritt Først Fraude gaardtt wtj fraude fogenn som skyller tiill Marlige Landgl 12 ortu bygh 1 fj smør 2 ortu Haffre

Item en gaardtt wtj fraude by Søffrenn grises vtj boer skyller tiill Marlige Landgille 3 ortu bygh 1 mæ Errehspendinge

Item en gaardtt ther sammesteds Søffren boehenn wtj bor skyller tiill Marlige Landgl 3 ortu byg 1 mæ Errehspendinge

Item Anders knudfenn ther sammesteds skyller tiill aarlige Landgl 6 ortu byg 3 mæ Errehspendinge

Item Laurihs Nielsfenn ther sammesteds skyller tiill aarlige Landgl 1 pundtt Rug 1 pundtt Haffre 1 fr Smør 1 Lamb 2 gees 4 høns

Item Christienn mulle ther sammesteds skyller tiill Marlige Landgl 4 pundtt byg 1 fr Smør 1 bollegalt 1 faar 1 Lamb 1 goes 4 høns

Item knudtt Hanfenn ther sammesteds skyller tiill aarlige Landgl 1 ortu byg 1 ortu Rugh 1 ortu haffre 9 f Errikspendinge 1 bollegalt 1 str Smør 1 Lamb 2 gees 4 høns

Item forsuarett oc Herligheden aff fire gaarde som er tow gaarde vtj Windinge fogenn Then ene kalis Damsgaardtt søffren perfenn wtj boer Then Anden wtj Suldenstrup Hans magsenn wtj boer Then tridie wtj Wistrup Niels Laurihsenn wtj boer Den fjerde i Nerdutorp som Anders Hornn wtj boer

Item en gaardtt wtj Odense som Gerdtt Badstier nu wtj boer Siggenbis wtj

offuergade nest østenn hos hans wkerfens gaardt Dø Næder wtj lengenn fran Abdelligaden oc tiill Sorttebrøderstredede mett etth Stenhus som ther paa stander.

Item en gaardt wtj Nyborig som Næder Langs wester wdmett fergestredett fran Abdelligaden oc tiill grassuene mett tw stenhusse oc mure som ther paa Stander Mett alle forn^{ne} gaards goechs oc eyendoms tiillegelse Ingthet ther aff wdertagett wtj noger moode. Ther eptther wortt Staedfestelse breff oc fire wore Domsbreffue thet fierde screffuit paa pergamentte mett hengendis Indsegelle huert forn^{ne} Dombreff paa sex wgger oc wor Almindelige Steffning paa ett Aar oc sex wgger offuer allt wortt Rige Danmark att huor seg kien- dis nogen Deel lodtt eller rettighedtt att haffue wtj forn^{ne} gaarde goechs oc eyendomm eller wtj nogen therris tiilliggelse Entthen for eyendom pantt, loen, gaffue, eller were seg wtj Quadt maade thet helst were kunde att thee schulle komme for oss paa wortt Netterting mett hues beuifninge thee ther paa hagde. Oc ther eptther wor almindelige steffning sex wppers offuerhorrelse Sammeledis offuer allt wortt Rige Danmark Guilde wore breffue alle Loug- ligenn giffne oc tiill tinge Leste forfuldet oc fremgangen ere Wedtt alle therris tiider oc Dat- tum Oc ther emod er Ingen breffue tagen aff oss wd en ett gienbreff som oss elst^e Chri- stoffer wrne tiill Nygaardtt Lodtt⁽¹⁾ tage paa nogett aff forn^{ne} goechs Guildett goechs forn^{ne} Johan friiss her i dag bleff tiilldømt Thaa eptther saadanne wor breffue oc louglige for- fyllinge Wortt ther paa sagt for rette at forn^{ne} Johan friiss bør at haffue loess paa forn^{ne} gaarde oc goechs Tij tiildømme wij nu forn^{ne} Johan friiss oc hans arffuinge alle forn^{ne} gaarde goechs oc eyendom mett alle forn^{ne} gaardis goechs tiillegelse som ther nu tiilligger ehvad thet helst ere eller neffnis kandtt Ingthett ther aff wdntagett att haffue nyde bruge oc beholle tiill Guindelig eye, eye schullendis forbiudendes alle ehou thee helst ere heller were kunde forn^{ne} Johan friiss eller hans arffuinge ther paa att hindre forffang att giøre eller seg ther mett att beuare emodtt theris minde eptther thenne Dag wtj noger moode Oc Sette wij then sag Guindelige tiilse paa. Datt vt supra nostro ad Casus sub sigillo teste Anthonio Bryske de Langsø Jusitiario nostro Dilecto.

Paa Dagssiden med Johan Frises egen Haand: laase breff paa hesslager muldrup Oc største Delen aff iahan friises Gotz vti fyen.

Bag paa Dupplicatet findes tegnet Følgende:

„siden thette Laasse breff ehr wdgiffuett Tha haffuer Johan friiss paa thett ny for-

(1) Rimeligviis er det denne Eendomsstvist, hvoraf der reiste sig en Injurieproces imellem Johan Friis og Christoffer Urne, der paadantes 1549 Onsdag efter Allehelgensdag saaledes, at Chr. Urne blev dømt for en Løgner imod Johan Friis. (Hofman, D. Adelsmand 1, 26 Anm. (k), Dansk Dverf.)

fuld thette godz tiil laaff mett mer godz, som hand siden haffuer faatt, som findes ygen Laaffe breff paa end thette."

Thenne laas wor læst pø Bogherrit̃ thingh for Bogherrit̃ Sandemendt then Mandagh nest for Nativitatis Mariæ førend fyllingh giæ pø sandemendt anno 1573.

1574. Thenn 22 Dag Aprillis Bleff thenne Laas læst oc forkyndtt paa Bindingherretes førend fylling giæ paa Bindingherriit̃ sandemendtt oc ehr læst paa østedtt Imellom forbøll oc sulckendrup som samme sandemendtt war tilstøbe

(Originalen paa Pergament i Høsfelagergaardis Archiv. Seglet hanger ved. Ogsaa findes i Archivet et Dupplicat af samme Laasbrev med noget forandret Skrivemaade).

LXXXII.

1555. Ridemænds Brev paa Markeskjæl imellem Langaa og Ørendrup, imellem Langaa og Voermarck og imellem Langaa og Høsfelager.

Wij Effterschreffne Anthonis Bryste tiil Langesøe Danmarkis Riges Cansler Peder øre tiil Gislefeld Werner sualle tiil Bisboø Landzdomer wdj syenn Jens wllffstand tiil wemmetøfte Kongelig Majastats Marskalk Coruit̃ wllfeld tiil Fougsbølle kongelig Majastats Secreter Eric bilde tiil Lindued Axel wrne Thill søegaard, oc Niels henriksen tiil tøystrup Gisre alle witterligt Att aar effter gudz byrd Mdlv Then Mandag nest effter søndagen Reminiscere Vore wij effter kongelig Majastats wor allernaadigste herris Befalling forsamlitt att forhandle enn trette om markskjæl Emellom Langow och ørendruppe, och emellom Langow och wordemarck, och emellom Langow oc høslagger, och wor sandemend oc alle laadzeygere louglige kallitt som beuist wor. Tha berette Erlig oc wølbyrdige mand Jahann friss tiil høslagger att gud me herrit̃ sandemend, noget tiid siden hagde Suoritt skjæl emellom same byer. Dog Jæ allestedt, oc att Erlig oc wølbyrdig Christoffer waldendorff nu paa fierde aar sidenn, hagde ladet selde Sandemend som gjorde same skjæl, emellom ørendrup oc langow Och saa strags hagde forschreffne Christoffer waldendorff wprassuit Sandemend, Emellom alle

tree forskreffne byer och Langow Och paa thett att Sandemend icke skulle Suere stieck, emel-
lom forskreffne byer oc Langow Thaa effter Erlig oc welbyrdige quindis Frue anne her
Zahan wrnis och hindis Sons Lauge wrne till Nyegaardz begiere Blegg thett saa
forhandlit Att kongelig Majastæt wor naadigste herre tillneffnde tue Riidermendz mend paa
hans kongelige Majastæts och kronens bonders wegne wdj Langow och Zahan friiss oc
forskreffne frw Anne her Zahan wrnis mett hindis sonn lauge wrne, och Christo-
ffer walckendorff, huer thiere Och tillneffnde tue Riidermendz mend Att giøre ett Rett
stieck och same viij Riidermendz mendh, giörde thenom ett stieck emellom till mynde, fraa thenn
egh som skaar wdj ett gierde, som kallis Lauingende, som er Rett stieck emellom Langow och
Ørendruppe, oc saa fraa same egh oc till Lepstrupe enemærde, Och Efftertj the laadze-
gere paa Nyegaardt hagdt beclagett till tynge, Att thenom icke nogdts mett forskreffne
stieck som same viij gode mend hagde giortt thenom emellom Ther fore worde same stieck mett
laadzeigers samtycke magteløs giort, (1) Och ther fore hagde forskreffne Zahan friiss nu

(1) Dette Brev findes endnu i Hesselagergaards Archiv. Begyndelsen og Slutningen lyder saaledes:

Wy Epsterschreffne Anthonis Bryste till Langesøo danmarks Rygis Cancellær, Werner
Swalle till Bischoo Langdommer wdj syenn, Mickell Brockenhus till Brangstrup Gierdt
Bryste till Dallundt Claus Brockenhus till Sindergardt Eggert Henriksen till Wel-
loff Jacob Brockenhus till Raekbüll wdj Eric kases stedt, oc Tyrgenn Skindell till
Lammehaffue, Gior alle witterligt att aar epher gudts byrdtt 1551 fredagenn nest epher scii Martinj
apostoli dag wor wy effter Konig. Maiestd. befallinge forsamlede, att forfare Rett stieck Emellum øgen-
drup oc Langoo och Emellum Wormærck oc Langoo, oc mette ther same tidt tilstede Erlig oc
welbyrdig Mend Franss Brockenhus Souijmandt paa Nyborg paa Konig. Maiestd. wegne, Zahan
friiss till Hesselagger paa sin egne, Lage Wrne till Riegardt paa sine oc sine medarffuinges
Christoffer Walckendrup till Øloruppe paa sine oc sine Medarffuinges wegne, mett flere Løgs-
eyere, aff for^{ne} Byer oc thaa lodtt for^{ne} Christoffer walckendrup, lesse for oss eth obett beseg-
lett breff, som viij Riidermændz mendt hagde wdgiffuit oc beseglet, Lyddenis att same gode mend hagde
domptt, att sandemendtt, som her Johann Wrne till Nyegaardt nogre tidt siden, hagde wpreuit att
snere stieck, Emellum for^{ne} byer, hagde giortt wrett, oc ther for hagde handt nu reist forfylling paa san-
demendtt, att giøre rett stieck emellum Langoo oc Wormærck, oc Emellum Langoo oc Hesselag-
ger, oc Emellum Langoo oc Øendruppe, oc handtt hagde haafft Tingsteffninge, oc giffuit alle Løgs-
eyere tillberlig marsell bode epher logenn oc Konig. Mayestd. Receß oc ydmerc berette, att Lage Wrne
hagde steffuindt hannom for Konig. Mayst. oc forhuertt theenne kon. Mait. befalling till oss, paa thett
handtt wille forhindere, att sandemendtt Jæc skulle swere Märckstieck Emellum for^{ne} byer, Ellers skulle
sandemendtt haaffue giortt theres tog wdj gaar viij dage, till huilckett for^{ne} Lage Wrne swarbe oc be-
stodtt, att handtt hagde forhuertt konig. Maiestd. befallingsbreff tiill oss, oc paa sine oc sine medarffuinges
wegne self neffndtt iiii, och Zahan friiss oc Christoffer Walckendrup mett andre Løgeygre,
hagde neffndtt thi andre iiii, aff oss, som er beneffndtt wdj same befalling, oc hues wy giörde, entig till
mynde eller Rette wille handtt paa sine oc sine medarffuinges wegne, saa well som andre Løgeyere, lade

wdj thene neste forgangen winther Reigt Sandemend paa thett nye, emellom Langow oc forschreffne byer, och same Sandemend nu nylig hagde giortt ett nytt stieff emellom Langow oc forschreffne byer effter som the wore louglige tillfuld, huilckett sandemandz gang alle laadzeygere icke heller nogebis mett Dch ther fore hagde hand tagett kongelig Majastæts Bress till off huilckett kongelig Majastæts Befallings bress wor wunderschreffuitt mett kongelig Majastæts egen hand Sydendis att wij stulle off ther forsamble och forfare om same stieff war saa louglige giortt, att thenom burde wed magtt att bliffue Dch ther som ther icke wor suoritt oc giort Rett stieff emellom forschreffne byer, Thaa stule wij Ritde och giore thenom Rett marckstieff emellom oc giore thett till en endelig ende oc sette ther steenn oc stabbell som thett seg burde. Thill suaritt Erilig oc welbyrdige mand fran ̄ Brockenhus hoffsuijmand paa Nyborg paa kronens bønders wegne, Att kronens bønder wdj Langow well hagde nogebis mett thett stieff, som gode mend giorde thenom emellom, men Efftertij same stieff nu war mett kongelig Majastæts oc laadzeygers sambtycke magtelos giortt, kunde hand icke andett suare ther till, End wij motte fuldgjore kongelig Majastæts befallingh Sameledis suarede oc Lauge wrnne, Att for synn personn oc well hagde nogebis mett thett stieff, som the wiij gode mend giorde, Men, att andre hanns medarffuinge hagde giffuet ther Ilding oc tiere paa, thett war hanom emod mett flere ord oc talle som thenom paa alle sieder emellom løbe. Thaa adspurde wij laadzeygere om thee, hagde nogne, Bressue och beuigning huor mett the wille frij thenom nogen Rettighed emod huerandre Tha suarede først Jahann friiss att hand Ingenn bressue hagde att bere

seg nye medtt, effter Konig. Maist. wor nabigste herris befallnigs bress Iydelße, Thaa epther thi Kon. Maist. wor nabigste herris befallnigs bress kluder, att wy stulle forhandle same sag, tiill enn endelige ende, entig till minde eller rette, Oc hanns Konig. Maist. hagde selff befalett fran ̄ Brockenhus att were ther hoff, paa kronens wegne, Tha Rede wy same stieff fram oc tilbage, oc kunde wy icke andett granke oc forfare End ther som sandemendt stulle swerre rett stieff, wnder therris bodsloft emellum forn^{ne} byer, Thaa hagde thi komett Langow storligenn tilskade oc brost, Thaa paa thedit alle Byerne, kunde bliffue wedtt magtt, oc wy hafde fuldmagtt, att giore till minde oc rette, Begynte wy først o. s. v. — (Slutning) Oc sette wy steelstene paa alle forn^{ne} aasteber, oc lade ther Wnder kull oc tegell oc epther thendit fuldmagtt wy hagde aff Konig. Maist. oc alle forn^{ne} Lohseyer funde wy forn^{ne} aasteber for rett stieff at were oc bliffue, Emellum forn^{ne} byer tiill Ewig tidt, oc nogebis alle forn^{ne} Lohseyere, mett forn^{ne} aasteber att were oc bliffue ret stieff Emellum forn^{ne} byer, wdj alle made som forstreffuitt star, Oc hues bressue Entihenn Sandemendbressue, eller andre bressue, som Iyder ther emodtt att were bode oc Magttløffe, Oc Ingenn att kome tiill stade eller gaffnn epther thenne dag,

Paa Bagsiden er med Johan Frises Haand strewet:

thette bress bleff magtelost giord meth alle Eyers sambtycke forthij frw anne aff rye och frw kretenne klagett ther paa, Siiden bleff giord eth Endeligh stieff.

Brevet er paa Pergament med syv hængende Segl; det tredie, Michel Brockenhusens, mangler.

frem som kunde hindre huad gang wij wille gaae førend wij kome till hestlagger molle, thaa wille hand frambere sitt laassebref paa, same mollis dam oc damsbund Siiden suarede lauge wrne, Att hues bressue hand hagde tha wiste wij well at the wore dompt døde oc magtelos, Och therfore hagde hand Ingen bressue att kunde legge wdj Nette wdj thenne sag Thaa epther tiltall giensuar oc sagens leiglighed toge wij till off Erlig oc welbyrdige mend Peder hundredmarck till ørendrup Eggertt henricksen till westergaardt oc Jens baad till tislott, Och thaa Nede wij først, oc besaage thett stiehl som sandemend hagde giort emellom ørendrup oc langow, och funde sandemend ther att haffue giortt Nett stiehl som war fraa then egh som staar wdj ett gierde som kallis lauingende, oc saa till enn steen som staar paa Rassehøien oc sidenn fraa then sted oc till en steen som stander wed, dystemarck, som giør stiehl emellom ørendrup marck och langow marck, Thesse forschreffne Masteder oc ther emellom funde wij att sandemend hagde giort Nett marckstiehl, emellom forschreffne ørendrup oc langow marck, oc sagde wij same stiehl wed magtt att bliffue. Meden sidenn fraa then steen wed dystemarck som sandemend giinge, westen omdring wordinge søe som er forschreffne Sahann friissis frij ennemerckis sisseuand, och siden ther fraa och tuertt offuer ett becke sig oc Ind paa en bogebande, østen for kimoßedam, Och effthertij thett stiehl emellom wordemarck och langow findis icke att were Nett, och kongelig Majastæts Befallingsbref libde, att wij skulle Nide Nett stiehl oc sette steen oc stabbell huor icke Nett stiehl wor giortt, stuntis off att sandemend hagde giortt wrett oc burde magtelos att were och Ingen mand att kome till skade wdj nogre maade Thij begynte wij wed then forschreffne steen som stander wed dystemarck och giinge saa sønder paa till then stenn, som wij satte wdj drauckill sig fore thett første stiehl emellom wordemarck oc langow, oc saa op att then sig som komer fraa kymoßedam som wij satte thett andett stiehl saa op att same beck, som wij satte thett tredie stiehl, saa op att same sig till kimoßedeming, som wij satthe fierde stiehl mitt wdj demingen, saa mitt op att kimoße oc till en liung som wij satte ett stiehl som er thett fempte, saa langs op mitt att kimoße dam wdj kimoße mad, norden kimoße bro, som wij satte thett siette stiehl, ther fraa op att becken sonden kimoße bro thett Siuende, Saa mitt op att mosen att wllrißis sig som wij satte thett ottende stiehl, ther fraa synder op att wllrißis sig, som wij satte thett nyende stiehl, saa synder op mitt att mosen wdj wllrißis sig, som wij satte thett tiende stiehl, ther fraa op att mosen till duholt, ther satte wij thett elloffte stiehl, saa op att duholts Nis wdj mose enden thett tolfte stiehl, ther fraa synder op mitt att mosen wdj sigent, norden for kirkens Jord ther staar thett tretande stiehl, saa synder op till en Reen synden kirkens Jord thett fiortande stiehl, saa wester op att en Renn, till Duholts mose, satte wij thett femptande

stiell, ther fraa synderst wdj Duholtt satte wij thett fertande stiell, saa neder att Renen wdj then lille mose, norden wed Rifebiereg staar thett syttande stiell, saa synder att Rifebieregis sige er thett attande stiell, siden ther fraa wdj then øster ende wdj Rifebieregs mose, staar thett nyttande stiell, saa neder att then sig emellom greffuens høy oc ellehöien satte wij thett tiugende stiell oc saa frembibedre neder att sigen synden greffuens høy, satte wij thett et oc tiugende stiell, saa øster neder att sigen østen wed greffuens høy ther stander thett tuo oc tiugende stiell, ther nest østen fra greffuens høy wdj bromosegab, som løber neder mod aaenn thett tre oc tiugende stiell, ther fraa øster paa till ett stiell som wij satte wdj aabrynen, som er thett fierde oc tiugende stiell Thesse forschreffne Aasteder, Rede oc funde wij fore Rett stiell att were emellom langow oc wordemarf fortj sandemend hagde icke gjortt Rett stiell ther emellom tillforne, siden Rede wij oc Rett stiell emellom langow oc beslagger oc begynte wed thett fire oc tiugende stiell som er thett syfte stiell wij sete emellom langow oc wordemarf, wdj aabrynen, och fulde saa aen synder op att mittstrøme, till then beck som komer fraa beslager møllis omlob, oc satte ther ett stiell westen hos møllebuden, Och effterthij Johan friiss lod lesse stit laassebref for off som lydde paa beslagers møllebudens flodemaall, Thaa sette wij fire stiell frembibedre omkring beslagers møllebud wdj flodemaallit som buden tha wor stoffuitt, Thesse forschreffne stiell oc aasteder funde wij for att were Rett stiell emellom langow och ørendrupe, och emellom langow och wordemarf oc emellom langow oc beslagger, Och haffue thes till ydermere wittnisbord, hengtt wore Sndsegler nedenn fore thette wortt opne Bress,

Giffuett, Aar och dag som forschreffuitt staar,

Paa Dagsiden: Thett sifte stell, Ridemend gjorde, emellom lango oc ørendrop, emellom lango oc wordemarf, Emellem lango och Beslagger, som bleff gjort langs op adt kymoße dam Aar Mdlv.

(Originalen paa Pergament i Høsselagergaardis Archiv; Brevet har haft 11 Segl, de 9 hange ved, de 2 mangle.)

LXXXIII.

1557. Laasebrev paa Høsselager Birk og Johan Frises Tordegods i Gudme Herred.

Wij Christiann then tredie Medtt guds Raade Danmarkis Kongis wendis och gottis Kongingh hertug wtj Sleswig holsten Stormaren och Dytmersten Gressue wtj oldenborig och

Delmenhorst, giøre alle witherliggt medtt thette wort opne bress, att aar epther guds byrdtt MDLVii then onsdag nest epther Sancti Knudtt kongis dag, wtj wor kiøbstedtt otthense, Neruerindis øf elskelige erlige øch welbyrdige Frandø Brockenhus till brangstrup, embismandtt paa wortt Slott nyborig, eric bille till lindwidtt, axel wrne till Siggaardtt, egeritt hendrickssen till westergaardtt, Nils hendrickssen till tøistrup wore Mendtt øch thienere, her Christiern poelssen prior wtj Stj knuøø Kloster wtj otthense, Jørgen kottj, hans wnderssen borgemestere wtj otthense hans skriffer øch Jørgen hanssen Raadmendt ibidem, wor skidtt for øf paa wortt reterting øf elstøe erlige øch welbyrdige Jahan friis till heffelager wor thro Mandtt Raadt øch Cangelør, hans wiøe budtt thomes skriffer, medtt nogne bresse øch forfylling, paa nogett guds handt haffer forfuldtt till laaø, Och fyrst wtj rette framlagde thomes skriffer, Nogere opne welbeseglede, støebresse, eigendoms øch adkoms bresse lydendis paa thesse eptherne Jahan friøis gaarde guds øch eigendome, ligendis wtj gudmeherrit wtj wortt landtt sven, Som er fyrst heffelager hoffuitgaardtt, medtt aldt the ager eng, stoff, marø fiskeuandt, øch eigendom, Som nw brugis till forne heffelagergaardtt øch halffparten aff aldt albiørgs stoff, medtt en gaardt paa Samme stoff, Som Chresten hanssen iøver, øch fyller 1 fr Smør, 1 lamb, 2 giesø 4 høns, øch nogre fisterhuøe hos stranden paa Samme alberges stoff, Och itt styøe Jordtt paa alberges stoff ligendis, paa bynderstøffuen, wtj alberges stoff, wdtt medtt stranden, Som Jahan friøis tegelgaardtt paaøaar, øch Reøer till ore støll wtj bredeløøen øch lengeløøen, fra stranden øch till the økøstene Som staar emelom ore bynders støffue, øch samme tegelgaards gierde,

Item heffelager gaards Mølle, som kallis støffsmøllen, Som hans Møller iøver oc fyller aarligen 8 pundt Niel,

Item heffelager bye, øch aldt heffelager grundtt, Wordemarøebye, Refsøør, Bøøør, Boholtebye øch fisterholtt medtt aldt then eigendom, som liger paa aldt forne heffelager grundtt, wordemarøes grundt, Refsøør, bøøør bohølts grundt oc fisterholtt, Medtt alle forne byers øch torpers tilligelse fra then aae Som kallis Orne Nae som løber i stranden emellem windingherrit øch heffelager birø, øg giør økøll emellem gudmeherrit øch windingherrit, øch op att westerbeø, øch till bohøløøø dam, øch Siden norden øch westen, omkringø bohøløøø dam wtj Sitt høyeste støbe=maall, Som hører till heffelager Sogen øch birø, øch Siden till mørkils beø øg langs at beøen, till worde marøes økøll, Sidenn langs op att then beøøø øige Som giør økøll emellem ørendrup øch wordemarøes grundt, øch op att then beøøø Som kommer aff thet nordeøte, høerne aff wordinge øøø, nar wordinge øøø er økøffuit, øiden norden øch westen

om wordinge hvo til et steel Som staar wtj dyste; Marck, och Siden ther fra och till Draus kielde fige, och haa op att then fige Som komer fra hemoße Dam, och Saa op igiennem hemoße Dam, och op att becken, op att wolffz Riis fige, och Saa frambelis op att Duholz Riis, och ther fraa, Synder op mitt att moßen, norden for kirckens Jorbt Som staar ett stell, och Saa op till Duholz moße, Som liger norden wedtt Riis feberig, och Saa frambelis op att, Rißeberges Sige, Siden ther fra och till then østre ende, wtj Rißeberges moße, och Saa ned adt en sig emellem greffuens høy, och ellehöien, och Siden neder att en Sig, Sonden greffens høy och Saa frambelis øster neder till bromoße gaff, och Saa neder wtj heßelager aae, och Saa Sonder op att aeen till then beek, Som kommer af heßelager mølle Damß omloff, och westen om heßelager mølledam, Och Saa allt heßelager Mølledam, wtj Sit høigeste flodemaall, bliffe fritt, Jahān frifis enmercke till heßelager, Sogen och birck, och naar Damitt icke lenger stoffuer, Siden op att then aae, Som gjør stell emellem heßelager och giældberges grundtt Till thet stell Som er emellem, heßelager och gudme, och Siden frambelis att ett stell imellem heßelager grundtt och gudme grundtt och neder wtj stelmoßen, och neder wtj Broholmstange møllebeek, till alberges grundtt wedtt tager och siden mitt igiennem alberges stoff Thet stell ned till stranden igiennem stoffuen, Som staar stell emellem Jahān frifis stoff och alberig bynders stoff, Huilcke for^{re} aafsteder er stell emellem gudme herrit och heßelager birck och Sogen,

Item 9 gaarde wtj ore kirckehye, Som haffer 30 Marshell (1) Jorbt wtj alle maal offuer aldt ore fang och grundtt.

Item herligheden af en gaardt wtj weistrup, Som haffuer Ser marshell Jorbt wtj alle maal offuer aldt weystrupe grundtt, och hører then rette Landgille af Samme gaardt tiill stollen wtj Suinborig,

Item 11 gaarde wtj gudmeby, Som haffuer 16 Marshell Jorbt wtj alle maal offuer aldt gudme grundtt,

Item giældberges gaardt Och ther till fem gaarde wtj giældberges by, Som fyller alle till aarlige landgille 11½ pundtt byg, ett pundtt Rog, et pd haffre, 3 fr Smør

(1) Dette Ord, hvis Betydning og Ætymologi er omtvistet, er uden Tvivl sammendraget af „Mark Sølvø Jorbt“; i det Mindste hejder det Jorbtmaal, som i Chr. III.'s kjøbenhavnske Reces af 1547 § 15 (Rosenvinges Saml. af gl. danske Love, 4, 223) kaldes Marsell, i Parallellstedet i den dronningborgske Reces af 1551 § 17 (sammest. S. 246) Mark Sølvø Jorbt, og i den koldingiske Reces af 1558 § 28 (sst. S. 268) „Mark Sølvø Jorbt.“ Jfr. Rosenvinges Udgave af gl. danske Domme 3die Deel, Rettelser til 2den Deel, hvor det skrives „Mark Sølvø Jorbt.“

10 marc och 8 þ errisþendinge, et lamb, 8 gies 16 hons Medtt ett enmercke, Som kallis høye haffue, Som liger till gielberges gaardt

Item fem gaarde wtj gudberges bye, Som haffuer 7½ Marsell Jordtt, wtj alle maal, och fire Tenemercker, Som heber espelundtt, Mørkemøse Dam, wilkerudh Dam, och frams wenge,

Item laændrop bye, Som er 8 gaarde, och ett frij enemerckj till alle fire Marckstell,

Item en gaardt heber falle, fhyller aarligen 1 fr Smør,

Item popølt, och Mollerup fang, Som er fem gaarde, och ett friit enmercke, och haffue theris Maal wtj elderup skoff wden enmerckitt epther theris Landgille

Item halffdelen aff aldt elderupe, grundtt, hører Johan friis till wndtagen 2 gaarde then ene Som frue anne Hr Johan wrnis tilhører och fhyller Samme frue annes gaardt 3 ørtw byg 1 fr Smør 9 þ errisþendinge, ett lamb 1 goes 2 hons, och thenbt anden arel firfþ tilhører, fhyller 18 fþr byg, en oting Smør 1 gaas 2 hons,

Item then otthende partt wtj alle maal wtj bynder boll paa elderup grundtt, som kallis affuis fiering (sic) och ther till 24 ørtw landtt, wtj Same bynder boll, och 3 enmercker, Som lige paa Samme elderupe grundtt, Som kallis bißdam, høye haffe och Mundehaffe Och en eigendom Som kallis, Dongis Dam, och en stoffskifte Norden wedtt Dongis Dam, Som er indstenit, och Recker till høye haffue stell, Som wender paa spone bed

Item en gaardt wtj brenderup Laurehs Dont ibor, och haffuer 8 Marsell Jordt, wtj alle Maal offer brenderupe grundtt,

Item fire gaarde wtj Nyslinge Som tage wtj alle Maal 7 skaffit till huer gaardt.

Item 3 gaarde wtj fiellerupe, Som fhyller 3½ pd byg, 1 tonne Smør 3 marc landgillis þendinge, ett lamb,

Item 7 gaarde wtj ørendrup som fhyller till landgille 11½ pund byggh, 2 pundt 14 fþ haffre ½ thonne Smør 1 bollegaltt 3½ Marck landgille þendinge, 7 lamb 9 gies, 18 hons, och 38 aafleder wtj alle tre Marcke paa ørendrup Marck och grundtt, Som landtt Saaes wtj 20 pundtt korn och Renther 20 leß høs, och hører Samme Jordt till bohøltt,

Item en gaardt wtj Langoo, som Rasmus nilssen paabor, och haffuer 6 marsell Jordtt wtj alle Maal offer aldt Langoo grundt, Medtt alle for^{ne} gaardes, och godhiis rette tilliggelse, Som ther ntw tilligger och brugis, Inthet wndtagitt wtj nogre Maade, at haffe nyde bruge och beholle till euendelige eie. Ther epther wortt Stadffestelse breff, och fire

wore Dombreffue, thet fierde schreffuit paa pergmente, medtt hengendis Indfigell, huert for^{ne} Dombreff paa Ser wger, och wor almindelige steffningh paa ett aar och Ser wger offuer allt wortt Rige Danmark, att huo seg kendis Nogen dell lodtt eller rettighedt at haffue, wtj for^{ne} gaarde och gods, eller wtj nogen theris tilligelse anthen for eigendom, pantt loen, gaffue eller were Seg ihuadt Maade thet helst were kunds, at the skulle komme for of paa wortt retherting, medt theris beuifning the ther paa hagde, Och ther epther wor almindelige Steffning Ser wgers offerhørelse, Sameledis offer allt wortt Rige Danmark, huilcke wore breffe alle logligen giffne och till tinge leste forfulde och framgangene ere, wedtt alle theris tiid och Data, Och ther emodtt er ingen breffe tagen aff of, Tha epther Suodane wore breffue och loglige forfylling, wor ther Suo paaagddt for rette, att Johan friis bør at haffue laas, paa for^{ne} gaarde och gods. Thi tildøme wij nw for^{ne} Johan friis och hans arffuinge for^{ne} hesselager hoffitgaardtt, byer, myller, gaarde och gods, medtt alle theris tilligelse, Som ther nw tilliger och brugis, huadt thet helst er eller neffnis kandtt, Inthet undtagitt wtj nogre Maade, at haffue, nyde bruge, och beholle, till euindelige eige, eye skulendis, Forbiudendis alle ehuo the helst ere eller were kunde, thennem Ther wppaa at hindre forfang at giøre wforrette, eller Seg ther Medtt at beuare, Modtt theris Minde, epther thenne Dag wtj nogre Maade, Och sette wij thenne sag euindelige tigelse wppaa, datum tot supra nostro ad causas Sub Sigillo teste Anthonio Bryffe de Langhøø Justitiario nostro dilecto.

Bagpaa er strebet: Laasse breff paa hesselagger birck, oc paa stell trint wden omfring birckett, aff stranden oc y stranden egienn, Oc paa Johan friis goß wtj Gudmeherrett y marsel tall, oc huor mōgett egendom ther ligger tiil huer gaard,

(Efter en af de 4 Originaler, som ligelydende findes i Hesselagergaardts Archiv; ved de tre hange Segl).

B l a n d i n g e r .

LXXXIV.

1535. Brev paa Magelag imellem Hans Stigsen til Veierup og Diderik
Henningfen Dvighov til Rørbek.

Jeg Hans steghsfen tiil weieroppe vepner kendes meg at hassue vntt oc maglagdt oc nu med thette mytt opne breff vnder oc euig maglegger fraa meg oc myne arffuinge oc tiil erlig oc velbyrdig mand Dyberic Henninghsfen quihou oc hans arffuinge alld myn andell lod oc rettighedt som ieg hassuer vdi Haffreholms mølle i Demyng: damsbond: flod: oc flodermaall Saa høgt som hand stoffue kand effther som slufenn nu giordt er, oc ther tiill med eenn forsleet for then ager som indskyuder paa then damm ved diderics gaard ved rørbekr mølle oc thenn Hassue nu Indgerdt er østenn samme mølle for euig eiendom oc maglagh at hassue nyde oc beholde Indtiill euindelig eyæ Oc skall hand ther fore vblegge meg tiill myn gord i mulleroppe Tu lass eng samfeldy liggende i Holeuang. Tiill yttermere vthnifbyrdt meth meg at bezeugle kerlig tiillbedher jeg Erlige oc velbyrdige mand Tørgen quihou landzdommere i syenn niels Jepsfen hoffuehmand tiil nesbyhoffuet Tonne tonnesfen tiill brolick oc Christoffer pallifhen datum Die Sancti Johannis baptiste decollationis anno dⁿⁱ mdrvriij.

(Original paa Pergament. Der have været fire Segl, af hvilke nu kun No. 4 er tilbage. Meddeelt af Møller Trolle til Næsbyhøveds Mølle).

LXXXV.

1568. Thingsvidne om Indstening af Ornom og Stubjord til en Gaard i Beringe.

Magnus Huidt y Norrupe Herringfogit y Onse Herridt, Morthen Nielsen y Dithenke, Larrs Olsen y Sandrum, Laurs thomisen y Bregnemose, morthen Hansen i Tomerop, och Poul Hansen y Suenstrop gjorde wiitterligt Anno dñi mdrxviij Tiisfdagenn nest for Sancte karine dagh som vor thenn xxiij dagh Nouembris For oss och meningh tingmendtt paa Onse herringstingh vor stiditt Thise efterstefne xij Fordeigne bender som vor Jep magon i Bregnemose, mag persen y norrupe, iep isorenfenn ibid, hans Huidtt i Hannoltt, Anders persenn y tommerop paa sine egne och niels magen ibidem hans wegne, Bendt iensen i tommerop, hans greve ibidem paa sine egne och hans anderfenn ibidem hans vegne, Simon sorenfen ibidem, anders diinesen y brylle paa sine egne och oluff dinisens vegne ibidem Huldke som framkome vdi lent Lydtt for domerindtt och meninge tingmendtt hemlidtt viittmitt och kundgiorde att effther som Jorgen froborfenn y Elmelundtt deelefogitt till dallum closter handtt paa sin hofsbondigs arligh och welbyrdig mandys Jahan friiss till hekelager Kongel. Matthe Canzeler hans vegne hagde thenom ther paa tinge loglige opkradtt och som the aff domerindtt vaare loglige tilmelte och thilsundenn Att indstene eet Ornomme ligendis nordenn werninge och Brugis till Dallum closters gaardt y werninge som mags thomisen nu iboer saa viit som the ther kunde istene medtt rette Tha vaare the paa samme ornomme och ther begyntte nordenn op till orgadenn Och Satte then forste steenn och stabell syndenn op till thett geerde som er emellom orgaden och Samme ornumme Och ginge saa neder y nordenn att thenn Alger reen emellom samme ornumme och thenn hufstoftit ligendis till then gaardt oluff Hansenn iboer och Satte ett ste stuell y samme reen ther emellom Och fulle the endtt samme reen nor meere Och satte endt eet ste stuell ther emellom och ginge endtt nor meere till gierditt och satte eet och ginge saa offuer digitt och gierditt, och hen vdi nor meere fulle then grofft emellem thett ennermercke som Brugis till then gaardt forne oluff hanfen iboer och samme ornumme, och satte eet ste stuell ther emellom och saa ginge the endtt nor meere neder att samme diige och satte ther endtt eet ste stuell emellem, och fulle endtt diigidtt neder bædre vdi nor till holme hav stuell tager och satte ther eett vdi thett norbeste hiurne paa samme ornumme Och siiden thett igierde och stuell hen y oster emellom Holme hav grundtt och Samme ornumme thill thett noroste hiurne paa ornommidtt och satte ther eet. Och siiden ginge ther op vdi synder och fulle then

grøft op emellom samme ornomme och eenn Joridt ligendis till thenn gaardt Anders Laur-
 fen iboer, och Satte ther emellom eett sie stell och fulle the endtt samme Diige opbædre vdi
 synder och saa offuer gierditt thill then ager reenn emellom samme ornomme och then tofft
 Ligendis till for^{ne} Anders Laurfens gaardt Och Satte eett sie stell vdi samme reenn och
 ginge endtt saa og meere vdi synder att samme reen och satte endtt eet sie stell y Reenen,
 Och fulle Endtt samme ager reenn op meere y synder thill Anders Laurfens Haggierdis hiurne
 och satte ther eet och fulle saa thett gierde Synder meere hen och satte eett hof for^{ne} Anders
 Laurfens haugeerde hiurne till gadenn och saa thett anditt gerde henn till thett Sydofte hiurne paa
 samme ornomme och satte ther eett vden optill gierditt vedt orgaden och fulle saa thett samme geerde
 heen y vester emellem gadenn och samme ornomme och till thenn første steenn och stabell som
 the ther satte Saa Att samme ornumme er rundt omkringh indstænditt for eett friitt Ornomme
 och eendeels iordtt thill for^{ne} dallum closters gaardt y vervinge mags thomifenn iboer.
 Item hemlidtt och for^{ne} Jordeigne bønder att the indstænditt een stuff iordtt ligendis nordenn
 vervinge och kallis kallu have agre som brugis till samme gaardt y vervinge mags tho-
 misen iboer och satte thenn første steenn och stabell vdi thett suodste hiurne paa samme stuff
 iordtt och ginge saa vdi vester att thenn Brodtt emellem iørgen magsens gaards toffte iordtt
 och Samme stuff iordtt och satte eett vdi thett subveiste hiurne ther paa och ginge saa neder
 y norden att reenen och satte eet sie stell vdi reenen och fulle saa reenen fram Och siden att
 grøfften offuer engmaden till ferridtt och satte ther eett och endtt saa nærmere till holme-
 hab stell och gierde och satte eet vdi thett nordveiste hiurne paa samme stuff iordtt och
 fulle saa thett geerde och stell hen y øster till thett norofte hiurne paa samme stuff iordtt och
 satte ther eett och ginge saa vdi synder op igenn och satte eett vdi engenn vmedt gierditt
 och endtt saa op att thenn reenn emellem thett ennemercke ligendis till thenn gaardt oluff
 hanfenn iboer och samme Stuff iordtt och satte eet sie stell ther emellem Och ginge endtt
 Synder meere op och bestenn vden op till Samme ennemerkis geerde och satte eet och ginge
 saa till thett første stien och stabell som the ther Satte. Saa att samme stuff iordtt kallis
 kalluffhave er medtt ager och engh rundt omkringh indstænditt for eett friitt ornomme
 till samme gaardt y vervinge mags thomifenn iboer Ther effther Bedis sic och loglighen
 framlede for^{ne} mags thomifenn eett fullt tingsvintue vid viij danemendtt som vor morthen hanfen
 y tommerop, Poull hanfenn y Suenstrop, Jørgen peerfenn y brylle, Laur thomi-
 fenn y Bregnemofe, niels magsenn y Brylle, iørgenn magsenn ibid., Peder laurfenn y
 Bubroe och rafmus staffinfenn y Korope Huille alle Sambrectelige wiitnitt att the paa
 for^{ne} tingh och dagh Sandeligh soge och hørde the forscressue Jordeine bønder saa hemle
 som forscriffuitt staar. Item och vor ther tingstæffninger inden tinge then dagh samme rij

Girmendtt vor tilmelte Som hemlidtt att the ther emodt logligh tingfallidtt thise efftherscreffne vervinge Lodzeire som vor Fruu Anne paa Claußholm medtt sin Lage verrigh, och hindis Børnn medtt theris Lage verrigh, Item hans Stoffgaardtt till Stoffgaardtt och hans systien medtt theris Lage verigh och alle theris medarffuinge, Och fru u margrette Bille paa wemm. .fftt medtt sin Lage verrigh och hindis børn och theris verrigh, Item fru u margrette volkendrop paa Lammehav medtt sin Lage verrig, Item fru u Anne paa torpegaardtt, medtt sin Lage verrigh och hindis Børn medtt verrigh, Item fru u Lisebett paa Clinstrop medtt sinn Lage verigh och hindis børnn medtt theris verrigh, Item Peder hundermarck til Broholm, Johan vrne till Nygaardtt, fru u Kirstine ther Samesteds medtt sin Lage verrigh, Item peder ore till Løgsmose och hans medarffuinge medtt theris verrigh, Item Somfru u Anne paa Siobo hindis medarffuinge och theris Lage verrigh och peder iipfenn y høysholt, Item Erick rosenfranss paa Kong M^{tes} gaardt y ottkenße och hans myndige fogitt Item Somfru u mette vrne y ottkenße medtt sin Lage verrigh och hindis medarffuinge och theris Lage verrigh Item her Christenn poulfenn Prier y Sanctj knudts Closter och hans myndige fogitt. Item och wor ther tingsteffninger paa Landstingh och ther tingfallidtt Ridder, Riddermenßmendtt Fruer och Somfru u Saa mange som haffuer Loidtt och partt y vervinge och the icke veiste theris Broßell Item peder morßenn y hielmerop hans anderßenn ibidem hemlidtt och att the vaare y vervinge och tingfallidtt alle the mendt som ther Boie Och niels mandtt y stoffsboe, alle Bregnemosemendtt Jep mahenn ibidem hans børn och theris verrie och vdi Langstedtt vor alle langstedtt mendtt och loglig tingfallidtt ther Emodtt Och ingen framkom som satte nogit y rette y noget maade. Att Saa vor hemlidtt och viittmitt for ossß Bekende vy medtt vor Befegling hengendis neden for thette vortt obue Bress Datum anno et loco vt Supra

(Original paa Pergament med Remme til sex Segl, som nu alle mangle. Meddeelt af Etatsraad Knudsen, Herredsfoged i Odense Herred).

LXXXVI.

1579. Kong Frederik den Andens Forsvarsbrev for Kronens Bønder i
Ravnsborg Lehn paa Laaland. (¹) (L. C. B.)

Wii Frederik den anden met Guds Naade, Danmarkis, Norges wendes og gottes Konning, Hertug wdj Slesuig Holsten Stormarn, oc Dytmersten, Grefvne wdj Oldenborg oc Delmenhorst. Giøre alle witterligt, At wore wundersaatte, Kronens Tienere, wdj Raunffsborgs Leen, (²) Haffuer haaffd huos of deris fuldmectige, oc dennom beclagit, Huorledis at dennom paalægges abfillige besuæringer, ydermere end som hørligt oc seduanligt pleyer at were: Ffirst beclage de, at de worne de Sønner, som tiene Bonden for helt eller halt aar, besuæres aff wore Lensmend, met besynderlig beskatning for at de maa tiene bonden. Disligeste, at frij Sielfeyerbonde Sønner pladges oc deles, (³) at bygge paa kronens. Sammeledis at de besuæres met wseduanligt Giesterij, aff Lensmendene oc mett Schriffuersgiesterij. Oc nar nogen bønder eller tienere feste nogle gaarde, da trenges de til at giffue scriffueren en tonne Haffre. Ydermere beclage de oc at de giffue nogen korn oc penninge for ægt oc arbeide aarligen, oc der offuer trenges de ligeuel at arbeide oc age oc wdgiffue korn oc penninge. Oc at de huert aar trenges til at holde deris Landgilde høfß dennom, oc icke kunde bliffue det quit, for end Sæetiden kommer igien, oc lensmendene icke det aff dennom førre annamme wille, Huilcket dennem er til stude oc affbreck. Sammeledes at de trenges till, at giffue riij þ for huert skattelam, oc xriiij marc for huer tynne Smør. Desligeste, at endog de haffue priuilegier at de maa segle met deris egne Hiemsfødde Dueg oc dersaare tiøbe hues de haffue fornøden til deris gaards behoff. Dog ligeuel trenger Lensmendene dennom, en gylde aff for huer reyse de Segle. Da for saadanne for^{ne} wor wundersaatte berettning oc Klage haffue wij met wort Elffelige Danmarkis Riges Raad, her nu høfß of tilstede, offuerueyed samme Klagemaal oc for^{ne} wore wundersaatte offuer alt Raunffsborgs Leen til gaffn beste oc bijsstand giord der saadannen Skickelse om som her effterfølger: Ffirst at ingen worne de Sønner,

(1) Dette kongelige Privilegium synes blot at være en Gjentagelse af et lignende for alle Kronens Bønder paa Falster og Laaland, som Kong Frederik den Første havde givet dem 1532, og hvoraf Udtag findes i Pontoppidans D. Atlas III. S. 268. Sfr. Jacobsen om Selveiergods, i Jurid. Tidsskrift 18 B. 2 S. 219.

(2) Dette Navn hidrører fra den gamle Borg Ravnsborg ved Nafflov, i hvis Sted senere Kong Hans byggede Engelborg. Efter Reformationen lagdes det til Falsteds Klosters Lehn.

(3) D. e. tvinges ved Rettergang.

som ære hiemme hoef deris Fader, eller tiene bonden, for helt eller halt aar, skulle besuæres met nogen besfatning eller wdlegning, for de tiene bonden, wd den som ære pebersuenne, oc andre som besøge fisterij oc icke haffuer tieniste helt eller halt aar, hoef bonden, De samme skulle haffue Høfbondehold aff vor Lensmand, (1) om de ære fødte eller haffue deris werelste paa wort oc kronens oc de andre, som tiene for helt eller halt aars tieniste, skulle icke besuæres aff vor Lensmand, førre end de feste gaarde. De huor som nogen frij Sielffæyer bonde er, oc haffuer icke wd en Son, da skal den bliffue wd samme godh, effter hans faders død, oc det skal icke formenes hannem, at were frij oc wdbehindrit, hoef sin Fader, ey helder skal han kaldes, aff til nogen anden bolig, wdj noget maa . . . Dog der som Sielffæyer bønder, haffue flere Sønner end som forscreffuet staar, da skal en som duelig er were frij oc nyde gaarden, oc icke deles eller ma . . . til Staffns der fraa. De vor Lensmand haffue mact, at tage borgten, af de andre sønner, at de . . . flytte aff gohet andersteds, at boe oc bygge, end paa wort oc kronens. De dersom den døer som Bon . . . gohet tilhører, oc boer paa gohet, da skal al . . . den som nest arffuing er til gaarden, haffue mact at opfige det Godh hand paaboer, oc indflytte paa sit frij Bondegøh: Dog skal hand were plictig, at . . . lige sig met de andre metarffuinge, oc stille dem tilfreds, enten med slippestylb, eller wdj andre . . . de, Effter Receßens lydelse, saa ingen Klagemaal der offuer kommer. Om giesterij, wille wij — ingen wore oc kronens bønder oc tienere, skulle besuæres met flere heste, wdj nogen giesterij, end som aff arlds tid, pleye at were seeduaan. oc . . . helder flere Karle oc folk der hoef, end som hestens, wd en Staalbrenng, De icke helder flere hunde end et par minnder oc ij kobel Støffe: Om Scriffuergiesterij, wille wij at her effter holdes skal, at nar scriffueren wd drager i Lænit, oc klarer bogen, oc indkressuer effterstae, da skal hand icke were wd en stelffanden, oc icke skal nogen wor wnderfaatte, were plictig at holde dennom, wd den som igienstaaar met deris Landgilde, oc det skal icke were wd en tid huer aar, oc de som haffue wd giffuit deris Landgilde, skulle icke were plictig, at holde Scriffueren: Och skulle samme wore wnderfaatte icke were plictige, naar de feste nogen Gaard, at giffue Scriffueren nogen besynderlig gaffue, eller rentte dersaare, at hand scriffuer ind eller aff bogen, enten haffre eller andet, wd en stieppe byg om aarit effter gammel seeduaane: Dog skulle de icke nogen were plictige, at giffue samme stieppe Scriffuere forn, wd den som haffue wd giffuit af gammel tid aff deris gaarde.

Wille wij oc at wore wnderfaatte bønderne, her effter icke skulle besuæris met ydermere ægt eller arbeide, end som de haffue giord aff gammel tid. Sammeledis skulle de were

(1) Om Betydningen af Ordet Høfbondehold see Jacobsen om Selweiergøds anf. S. 215.

plichtige huert aar, at yde deris Landgilde inden Sanct Andree dag efter handfestningens liudelse, oc icke tvenges til aff wore Lensmend, lenger at holde det hoef dennom: oc wore Lensmand, at were plichtige samme deris Landgilde, aff dennom inden for^{ne} tid at annamme. Skal oc icke wore Lensmend noede eller tuinge bønderne til, at giffue penninge for Smør, Skattelam, eller anden smaa regele, men det skal staa i bøndernes kaaer, om de wille Smør Lam oc andet sligt wdgiffue, eller oc giffue der penninge faare. De skulle bønderne were plichtige aarligen at yde deris Sommerstat, til Sanct Hans dag, oc deris sommer Smør til Sanct Lauris dag oc deris winterstat til kiondermose. Sammelebis skulle for^{ne} wore wndersaatte, icke were plichtige at giffue Lensmanden, nogen besynderlige gaffue nar de Seygls efter deris priuilegiens Lydelse, som de derpaa haffue, ydermere end deris rette Taald, som de pleye at giffue aff gammel tid.

Dise for^{ne} puncter oc Artickler, wille [wij] at her efter, skal holdes fast oc wbrødelig, efter som forscressuit staaer, til saa lenge wij anderledes der om tilsigendis worder. De wille wij oc forbeholdit haffue, efter Landsens oc tidens Leyghighed, denne Ordning oc Skick, at formere eller formindste, efter som of oc kronen, saa oc wore wndersaatte taaleligt oc lide- ligt kand were.

Thij forbiude wij alle wore Fogeder oc Lensmend, offuer Raunsborg Leen, de som nu ære, eller her efter kommendis worder, for^{ne} wore wndersaatte wdj for^{ne} Leen, her imod, efter som forscressuit staaer, at hindre eller i noget maade forfang at giøre, wnder wor hyldeste oc naade. Giffuet wdj wor Riøpsted Helsingør den 6 dag Augusti Aar 1579

wnder wort Signet

*

*

*

Wij Frederich then anden osv. Giørre lalle witterligt att wore wnderfotte Kronens Bønder oc thienere wdj Raunsborre Leen, haffue nu haffd fore of Ett obett Bezeig- litt Papijrs Bress, Som wij dennom nogen tiid siden forleden haffuer ont, oc giffuidt nogen deris Friheder anrørendis Quilde de haffue wnderdannigste werridt Begerendis paa Yerga- mente att maatte Fange Stadfest . . . Dpffressuen, De lyder det 3 alle Maade Ord for Ord som effthersølger (Ut supra). Quilde for^{ne} Friheder for^{ne} wore wnderfotte wdj Rauns- borre leen, her efter maa oc skulle haffue nyde oc Beholde wforkrendit wdj alle Ord Puncter oc artickler Effer som forscressuidt staaer wdj alle maade. Giffuit paa wort Slot Frederichs- borre den 19 dag Junij Aar mdlyx . . . wnder wort Signet

LXXXVII.

1587. En Dom, affagt paa Sjellandsfar Landsthing, om vorneede Bønderfønners Forpligtelse til at pleie Fødestavn. (L. C. B.)

Om Vorneede Søner født paa pant Eller Forlening.

Unders Drefelberg thill Wongsherup Landsdommer wdj Sieland Claus Mortensson oc Jacob Torþson Landstingsstriffuere Sammestedt Giører alle witterlig Att Nar effther guds Byrd 1587 Dunsdagen den 4de 8^{er} (October) paa Sielandsfar landsting, Wor skidit Erlig oc welbyrdig Mand Jacob Wlfeldt thill Wldtfeldt Holm, De gaff thilkiende, att hand thil 3 dag 6 wger haffde ladit forfylge en hans Bøndeson wed Raffn Torben Jensen paa sin fred, Effthersom hand thill Herrighting haffde ladit hans Mandhelle (1) tagit for hand Er wdrømbtt fra sin fødested, De Icke wilde kiende hannom for sin Nette hosbonde, De sagen tha for nogen leilighed sig ther wdinden Begaff, thill 3 dag Bleff opsatt, Begerede fordi hannom nu Maatte wedersaris Rett Dffer hannom efftherdi hand Mett tingsuinde aff hans Herrighting den 29 Junij wdgiffuit kunde Beuisse hannom for samme sag derre att werre Manhelleløf giortt. Tha wor der wdi Nette Mett for^{ne} Torben Jensen De Berette att hand icke kunde Benegthe att hand Jo wor født paa den staun, som Jacob Wldfeldt nu Eyer; Men sagde, att ther hand wor Ett lidet Barn, Bleff hans fader deelt derfra, oc Ind paa Sors godh, De da maatte thet icke stedis hans fader, att tage hannom mett sig aff samme grund foren hand maatte kiøbe sig løf fra Niels Longis f . . . som den tiid haffde samme godh y Forsuaar, De derpaa haffde Bekommit hans Quittebreff, M . . . fordj hand icke Burde att Suaare Jacob Wlf . . . thill sin føde stedt. De 3 Nette lagde It Dbet Beseglit Breff lydendis.

Jeg Jens alfaft . . . paa Sielsø gaard, (2) kiendis oc giør witterlig Alle Met dette Mitt Dbne Breff, Att Jeg haffuer annammit De Dphorrit aff Erlig mand D . . . Hansen De Jens Lung wdj Wefby, Pending oc fulld werd paa Jens Nielsens wegne Ib. for hans søns føde sted Torben Jensen. Thi . . . Jeg for^{ne} Torben Jensen paa Min Hosbon . . . Wegne Erlig De welb. mand Nielh longe thill . . . strup

(1) D. e. Iabet ham domme frebløs.

(2) Selsø i Horns Herred, Frederiksborg Amt, var

fordum Krongods. Jacob Wlfeld til Røgsbølle synes at have været Gaardens første private Eier.

quit oc frij for sin føde Sted: Att Maa th . ne Bygge oc Bo wdj Riobsted Eller paa land ee huor hand sliig Behielse kand: Thil yderm . . windisbyrd trycker Jeg mitt Signett, Neden paa dette Mitt Obne Bress. Datum Sielshø den . . 8^{or} (October) Anno 1545. De Effther sliig leilighedt s . . . hand wdj alle Rette, att Efftherdj hans fa . . . haffde Kobtt hannom løß hoef Niels Longis fuld . . ge fogit som den tiid Raadde for samme go . . De Bekommit hans quit Bress, føren Jacob wlsfeld samme godh Bekommit haffe, Om Jacob Wldfeldt da mett Rette, kunde haffue hannom for føde sted thill at thale, oc om hand Jde Burde for hans thiltale att quitt werre, Eller oc hues godh De Penninge hans fader for Hans Friibress wdgiffuit haffde hannom Igien att giffues. Derthill Suaarit forne Jacob Wldfeldt, att dett Duitte Bress forne Torben J Rette Bar, Er wdgiffuit aff Niels Longis fogit Jens Alfast, som wor En wrij Mand, Huilken Gohit Huerden Eget Eller haffde i forlening: Mente fordi hand Jde kunde Vebressue hannom den friihed hand Jde sielf haffde De hans Bress dersore Jde att kunde Befrii hannom, att jo Burde att søge sit fødested: Derthill mett haffde Jde heller Hans Høsbonde forne Niels Longe Sielshøgaard, Eller nogett dett thilliggende godh till Eiendom, Men dett Alleniste wor hannom forleendt, De hand Eller hans fuldmectige thersore Jde kunde mett Rette Sielge eller affhende der fra gohit nogen Bondeson, lenger En hannom sielf samme godh wndt oc forleendt waar. De J Rette lagde thuinde Bezieglede kong^e—Domme, som thilsoren wdi saadan sag wdgiffne waarre. Then forste lydendis:

Wij Frederich Mett guds Raade, Danmarckis wendis oc Gottis Konning. Gior alle witterlig att Nar effther guds Byrd 1532 S. Knud Kongis dag, paa wor Slott kisenhaffn, Neruerrendis nogle aff wor Elskelige danmarckis Riigis Raad, wor stidit for os wdj Rette Ds Elskelige H. Dffe Eynge Riidder wor Mand De Raadt, oc thilthalede Peder Nielshøn oc Jeppe Nielshøn J Byllested for att de worre dragne aff hans Goh som de Paasødde Erre Smob hans wille oc Minde Ther thill Suaarit forne Per Nielshøn De Jep Nielshøn att de haffde Riobtt dennom Løß aff samme Godh de Paasødde worre, Aff Jens Nielshøn y Riigaard (1) som haffde nogen tiid siden haffd samme Godh wdi werre oc forsuaar. Der thill Suaarit forne Dffue longe, Att Biscop Nielshøn Claushøn thill Mars Nogen tiid siden haffde dett samme G . . y pant, De hand haffde forleent forne Jens Nielshøn dermet, oc hand saa solde forne Peder Nielshøn oc Jep Nielshøn aff Gohit De Meente att hand der icke haffde magt thill, Efftherdi det waar Pant. Tha effther thilthal giensuaar oc Sagens Leilighed. Blegg therpaa saa sagdt for Rette. Att forne Jes Niel-

(1) Maafee Nygaard i Boldborg Herred, Kjøbenhavns Amt.

høen Jøde havde Magt at selge de vorne Sønner af det Guds hand Jøde havde Eiedom Paa, Lenger End som det vor Paa . . . oc Hans forleening: De therforre forn^e Peder . . . elshøn oc Jep Nielsen, at werre Bygge oc Bo Huor Her Dffue lunge Ridder dennom haffue . . . Effther Landhens Sebuaanne.

Thet Andet Lydenbis: (1)

Wij Christian Met guds Naade, Danmarkis Kongis wendis oc Gottis Konning. Gior A . . . witterlig, Mett dette wortt Obne Bress, Att Nar Effther guds Byrd 1547 S. Anders Apostels Dag wdi wor Egen Neruerrelse paa wor Slott Riøbenhaffn, neruerrendis Ds Elskelige Johan Friis wor Cankeler, Erich Baner Danmarkis Rigis Marst, Her Arell Brade, Her Claues Biilde, H. Otte Krumpen Riidere, Peder Ebbeshøn, Sorgen Lyde oc Tage Tot wor tro Mand oc Raad: wor stiditt for os paa wor Renterij Ds Elskelige Niels Anderhøn thill Lungby wor Mand oc thienner, De haffde I Rette stennit Per Jensen I Tostrup oc thilthalede Hannom for hand er wdsarett aff hans Guds Imod Hans Ja oc Minde De Berette att hand haffde deelt hannom Baade thill Herristing De Landsting ind thil saa Lenge att os Elskelige Baple Christofferhøn Landsdommer haffr satt samme sag ind thil for os. De Peder Jensen wilde Gy forminde sig Mett hannom I nogen Naade. Der thil Suaaridt forn^e Peder Jensen, De I Rette lagde Ds Elskelige Christoffer Huidtfelds Bress, lydenbis att han haffde ladet forn^e Peder Jensen leddig oc los quit oc frij for hannom De hans arffuinge, De for alle Efftherkommere, som derpaa kand thale, Effther den dag. De Meente forn^e Peder Jensen derforre, att hand Jøde waar Pligtig thill att suaare forn^e Niels Anderhøn I den sag: Der thill suaarit forn^e Niels Anderhøn, att Samme Peder Jensen wor født paa hans hustru faders gods for End hand Pantsette Ottho Clausøn forn^e Christoffer Huidtfelds fader Samme Guds, De Sette derfor I Rette, om hand Jøde Burde thill Stauffns Igien, De haffue det I Minde. Tha Effther thilthald oc giensuaar, oc Sagens leilighet, Sagde wii der saa Paa for Rette, Att Effterdi forn^e Peder Jensen wor født Paa forn^e Niels andersøns hustruis faders Gods, sørend forn^e Christoffer Huidtfelds fader sid dett Spant: Tha Vor Peder Jensen, att følge Stauffn, Eller haffue dett I Minde: De forn^e Christoffer Huidtfeld Igien att giffue forn^e Peder Jensen, hues hand kand Skielligen Beuise, att hand for den sag giffuitt haffuer, som samme Kongel^e Domme Indeholder oc wduiser.

De sette forn^e Jacob Wlfeldt wdi alle Rette, Om forn^e Torben Jensen

(1) Denne Dom er trykt i Kolberup-Rosensvinges Udvalg af gamle danske Domme, 1ste Saml. No. 52 (S. 105).

Jde wdi liige Maade Burde, att Indkomme thill Stauffns Jgien, Oc werre Huor hand hannom haffue wil Eller werre therforre wdj hans Minde, Mett flere Ord dennom therom Imellem wor. Tha Effther thiltthald oc giensuaar, Oc den sags leilighet Blegg ther paa Aff sagdt for Rette: Att Effther . . for^{ne} Torben Jensen Sielff Bekiender, att han Er Barnfødt paa dett godh som ligger thill . . So gaard: Oc Jacob Wldfeldt haffuer Eiendom Paa, Oc de kong^e domme, som Jacob Wldfeldt J Rette lagde formelder, Att Ingen haffuer Magtt att sielge de Wornede sønner, aff dett godh som hand Ey haffuer Eiendom Paa, . . . Endt hand haffuer dett sielff Wdi Pant Et . . forlening. Tha kand wij Jde kiende dett Niels Lungis fogidt Jens alfastis Obne Br . . . saa Nochsom att werre, att Torben Jensen dermett kand Befrijs fra sitt føde stedt: Saa hand Jo Bor Effther for^{ne} Kong^e domme, Oc L . . . gens gamle Wiieff, Brug oc Weedtagne uaanne, att følge Stauffn hand Er født . . Eller haffue dett wdj Jacob wldfeldts Minde Som haffuer Eiendom paa Gogit. (1) Jnd thil Saa lenge dett kand Beuiijsis, att Niels lunge eller hans fogit haffuer haffdt Kong^e thillabelse Kronens wornede sønner, att Maatte Affbende. Men Om hues Penninge for^{ne} Torben Jensens fader haffuer wdgiffuit thil Niels Lungis fogidit Jens Alfast for hans Sons Duitte Bress: der gaa om for sin thilborlig Dommere, saa Møgit lou oc Rett Er, Nar . . Alfastis Arffuinger louglige therforre thiltthalis. Thill windisbyrd wnder worris Signeter Actum ut supra.

(1) Dette Sted viser Bornebflabets Retsgrund i det fegtende Aarhundrede: gammel Sedwane har faact Retskraft, fordi den er lagt til Grund for kongelige Domme.



Sag- og Navneregister.

| A. | Side. |
|--|-----------------|
| Aalborg | 108, 111, 117 |
| Aalegaard | 84 |
| Aarhuus 108, 111, 117, 119, 183 | |
| Aasegyde | 18 |
| Aaseled | 18 |
| Aasmart | 44, 49, 81, 103 |
| Accise | 95 |
| Abel 72, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 97, 101, 107, 126, 128, 129, 133, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 142 | |
| Abelgade (i Odense) | 68 |
| Abelhuset (i Odense) | 69, 70 |
| Abelsgaarde | 116 |
| Abelvei | 8 |
| Ablerborg | 104 |
| Admiral, Rigets | 81, 92, 103 |
| Vice | 81 |
| Aflad | 61 |
| Alliance med England | 130 |
| Albani, St., Kirke | 60, 71 |
| Kirkegaard | 67 |
| Stræde (i Odense) 67, 68, 69 | |
| Albjerg 149, 152, 155, 159, 171, 177 | |
| Alesfeld, Kay | 118, 119, 124 |
| Alerup | 156, 163 |
| Alesfeld | 6 |
| Almindig | 24, 39 |
| Als | 112, 140 |
| Agathe, Frue, Ulfeldt | 56 |

| | Side. |
|--|----------------|
| Anna, Frue, NielsBjelles | 19 |
| P. Laurfens | 19 |
| Kn. Steensens 21, 36, 37, 40, 41 | |
| Lunge 21, 31, 32, 37, 40, 41, 42, 43, 52 | |
| Knob | 53, 55 |
| v. Mellen | 53, 54, 55, 59 |
| Ulfeldt 53 — v. Stoven 21, 38 | |
| Joh. Urnes (til Rygd.) 167, 168, 173 | |
| paa Clausholm | 178 |
| paa Torpegrd 178 — Jomfrue, paa Søbo | 178 |
| Anders, Præst i Snøde | 19 |
| Andersen, Palle 55, 56, 57 — C. 65 L. 66. N. 184. | |
| Anderup | 62 |
| Anne Cathrine (see Kirstine Munt) | |
| Antvorskov | 21 |
| Guds paa Langeland | 26, 39 |
| Arenfeld, Jerg. | 98, 100 |
| Rog. | 98, 100 |
| Armee, den danske Tilstand 125 | |
| Armering 132, 137, 138, 142, 143, 146 | |
| Arnebjerg | 18 |
| Arnetved | 23 |
| Asball | 158 |
| Asfens 61, 62, 108, 109, 147 | |
| Asferstrup | 21 |
| Asvindkjold (mod Kongen og Riget) 85 | |
| Aselvold | 21, 53 |

| | Side. |
|---|-----------------------|
| Baabe | 108, 109, 113 |
| Baadmand | 146 |
| Baad, K. | 41 |
| Baadt, J. | 19, 169 |
| Banner, E. | 158, 184 |
| Barløse | 53 |
| Baske, M. 46, 47, 48, 49, 52 P. 50 — E. 52. | |
| Bech, Joh. 97, 98, 100, 101, 102 Steen 98, 99, 100, 102, 103 | |
| Bebe (Afgift) | 41, 152 |
| Belov, Hend. | 99, 105, 106 |
| Lyge | 142 |
| Beltet | 109, 150 |
| Bertelsen, P. | 4 |
| Besoldus | 131 |
| Bestallingebreve for Officerer 144 | |
| Bewarving (see Landfolket). | |
| Bilde, E. | 19, 166, 171 |
| Hend. 97, 99, 100, 101, 102 | |
| Anb. 78, 80, 103, 108, 118, 119, 120, 121, 122, 144, 145 | |
| Steen 97, 98, 99, 101, 103 | |
| Vinc. | 98, 99, 100, 101, 102 |
| Sand 97, 98, 100, 101, 102 | |
| Fru Marg. | 178 |
| Cl. | 184 |
| Bing, Chr. | 78 |
| Birk | 153, 159 |
| Birkeret 154, 155, 159. — Thing 154 | |
| Birkum | 156, 158 |

| | Side. |
|-----------------------------------|--------------------|
| Biskbjerg | 57 |
| Biskø | 6, 57, 166, 167 |
| Biskøms Eng | 160 |
| Bispegaard i Dbenfe | 68 |
| Bispe | 77, 117, 126 |
| Bjelle, N. 19. — Du. | 100 |
| Jens | 99, 100 |
| Bjerne | 162 |
| Bjernerosegaard | 1 |
| Boense (Landsby) | 161 |
| Boeslunde | 30, 37 |
| Boesen, L. | 59 |
| Bokolt, S. v. | 100 |
| Bok Møllested | 155 |
| Boller | 72 |
| Bokst el. Bokholt 152, 171, 173 | |
| Borgeleispenge | 17 |
| Borgere 2, 3, 5, 14, 15, 60, 62 | |
| 66, 68, 69, 70, 111 | |
| Borgermester og Raad 2, 3, 4, 5, | |
| 7, 13, 15, 61, 65, 69, | |
| 71, 126, 151, 157, 171 | |
| Borgermesters Have ved Faab- | |
| borg | 10 |
| Borgerskab 13, 15, 16, 80, 126, | |
| 128, 139, 143 | |
| Borgeffovs Jord ved Faaborg 7, 10 | |
| Boserup | 44 |
| Botosfe | 18, 25, 39, 46, 47 |
| Botichers Regiment | 123 |
| Brabe, N. | 56, 184 |
| Brabe, Jerg. 78, 81, 96, 103 | |
| 107, 109, 113, 119, 123, | |
| 127-130, 132, 133, 136, | |
| 138, 145, 147 | |
| Otto | 98, 100, 102, 103 |
| Steen | 100, 105, 106 |
| Brættrolleborg | 42 |
| Brandlibte (i Faaborg) | 14 |
| Brangstrup | 167, 171 |
| Bregnemose | 176, 178 |
| Bredenberg | 125 |
| Bremmelbjerg | 48 |
| Bremen | 121, 125, 128 |
| Bremerager | 8 |
| Bremmersvold | 48, 49 |
| Brenderup 149, 155, 161, 173 | |

| | Side. |
|-----------------------------------|------------------|
| Brendenæskaf | 7 |
| Brendeskov 149. — Gaard 156, 161 | |
| Bringø Marf | 22 |
| Broberigsgaard | 39 |
| Brochmand, J. | 72 |
| Brock, M. | 53 |
| Brockenhus, Jac. | 157, 167 |
| Joh. 95, 99, 100. — L. 7 | |
| Oluf | 98, 99, 100, 102 |
| Peb. | 97. — Mich. 167 |
| Cl. 167. — Fr. 167, 168, 171 | |
| Broholm | 178 |
| Broholmstange Mølle | 172 |
| Broslyfte | 37, 57, 175 |
| Broubergsgaard | 25 |
| Brun, G. (Præst) | 1 |
| Brunshorff | 125 |
| Brylle | 176 |
| Bryfte, E. | 55. — J. 55 |
| Anton: 158, 165, 166, 167, 174 | |
| Gert | 167 |
| Bræthe | 149 |
| Bromsbro | 129 |
| Bronne = Stetteby | 24, 39 |
| Bubro | 177 |
| Buchwold, (Bucholt) Fred. 97, 99, | |
| 100, 102 | |
| Caap. | 125 |
| Detl. | 115 |
| Joch. | 97, 102 |
| Bulger, J. | 4 |
| Bundgarnssted | 24, 39 |
| Bydeløb, E. og M. | 55 |
| Byfoged | 4, 69, 71 |
| Byllested | 183 |
| Bystriver | 69 |
| Bytting, Faaborg | 3, 4, 6, 17 |
| Kjerteminde | 59 |
| Dbenfe | 69, 70 |
| Bøder i Gilbe | 67, 71 |
| Begehøldt | 43 |
| Begelund 18, 19, 24, 38, 39, 42 | |
| Bender, Kongens | 18 |
| Jordegne | 18, 177 |
| Skattebender | 139, 141 |
| Ugedags 128, 133, 138. — | |
| 111, 126, 142, 144 | |

| | Side. |
|-------------------------------|------------|
| Bender, Kongens 167, 168, 179 | |
| Selveier | 179 |
| Bendergaard | 116, 137 |
| Bestrup | 24, 39, 45 |
| Besfeer | 159, 171 |

C.

| | |
|--------------------------------------|------------|
| Cancelli 36, 93, 132, 134, 143 | |
| Caniker | 66, 69 |
| Cantor | 66 |
| Cantøler 74, 80, 81, 87, 91, | |
| 92, 96, 103, 104, 106, 107, | |
| 143, 145, 146, 149, 153, | |
| 157, 166, 167, 176, 184 | |
| Capellan | 66, 126 |
| Capitel | 66, 67, 68 |
| Cartel | 111 |
| Cavalleri see Rytteri. | |
| Cæcilie, Frue, Dtted Dir. Skinkel 55 | |
| Christian, Prinds | 13, 16 |
| Christian III. 3, 5, 59, 153, | |
| 154, 157, 158, 170, 184 | |
| Christian IV. 12-15, 53, 72, 73, | |
| 78-80, 96, 103, 105, 107, | |
| 109, 114, 120-125, 129, 146 | |
| Christianspris | 121, 125 |
| Christine, Dron. | 71 |
| Christine Munk, see Kirstine M. | |
| Christoffersen, Wif. 53, 54, 55, 59 | |
| Bastie | 184 |
| Chocier, Jo. | 131 |
| Clausholm | 178 |
| Clausen, N. Bisp. | 183 |
| Commissarier, Land. 112, 115, | |
| 134, 139 | |
| Gen. Krigs 112, 118, 141, 143 | |
| Iybbte | 119, 121 |
| Compagnier 113, 138, 139, 144 | |
| Constabler | 113 |
| Convent | 66 |
| Cæcilie, Frue (see Skinkel). | |
| Coln | 73 |

D.

| | |
|------------------------------|--------------|
| Daae, S. 6. — J. 32, 36, 54. | |
| Dulff | 98, 101, 103 |

| | Side. |
|-------------------------------------|---------------|
| Daa, Valb. | 99 |
| Dagstrup | 61, 69 |
| Dallund | 55, 167 |
| Damsbo | 89, 103 |
| Damsgaard | 164 |
| Danehof | 92, 94 |
| Daniel, Oberst, Regiment . | 123 |
| Deberen, (Ritm.) | 111 |
| Dejn | 126, 148 |
| Delefoged | 176 |
| Deled til Stavns | 180 |
| Deputerede til Herredag . | 129, 141 |
| Designation over Sognefolk | 117 |
| Diernes | 1, 7, 9, 11 |
| Disciplin, Krigs | 120 |
| Domprovst i Odense | 65 |
| Dorothea Elisabeth, see Kirst. Munk | |
| Dragoner 119, 123, 124, 138 | |
| Dræholm | 103 |
| Dredlette | 163 |
| Dredselberg, A. | 36, 182 |
| Drigstrup | 162 |
| Dur, Gaep. | 97, 142 |
| Mandr. 98, 99, 101, 102, 103 | |
| Dybed | 53 |
| Dyre, Sv. 99. — Hans 99 | |
| Dynkerken | 111 |
| Dyreborggaard | 162 |
| G. | |
| Ebbesen, V. | 184 |
| Egelunds Mark | 22 |
| Egeløkke | 19 |
| Egeffovsgaard | 7 |
| Egholm | 21, 32 |
| Egsted, Ritmest. | 110 |
| Ellerup | 155, 160, 173 |
| Elmedal | 9 |
| EleonoreChristine } Kirstine Munk | |
| Elisabeth Aug. } | |
| Elmelund | 176 |
| Embedsmænd, Kgl. | 83, 85 |
| Emmerbølle | 45 |
| Empfær | 62 |
| Engaagaard | 61 |
| Engaagaard | 6 |

| | Side. |
|------------------------------------|--------------------|
| Engelborg | 179 |
| England | 130-132, 144 |
| Ennebølle 23, 38, 45, 47-50, 52 | |
| Eriffen, C. | 53. — J. 4 |
| M. | 21, 56 |
| Eriskholm | 81 |
| Erkebisp (Fred. III.) 117, 120, | |
| 121, 125 | |
| Erridspenge 48, 155 o. f. 173 | |
| Estildstrup | 49, 50, 52 |
| Espe | 6 |
| Espebund | 53, 58, 59 |
| Esperfen, Jac. | 4 |
| Esphinger | 109 |
| Estvadgaard | 105 |
| Exercering, (see Landsfolket). | |
| F. | |
| Faaborg | 1-17 |
| Facultet, theol. | 72 |
| Fadbuur (Dron.) | 83 |
| Falle (en Gaard) | 173 |
| Falster 83, 179. — Kirker 63, 64 | |
| Farsen, S. | 66 |
| Febel By | 24, 39 |
| Femern | 109, 121 |
| Ferrædslef | 161 |
| Fetallie til Skibe | 110 |
| Fjellerup | 155, 159, 173 |
| Finstrup | 1 |
| Fisterholt | 171 |
| Fiskeri (Abeleus) 84. Bønders 180 | |
| Fissh, Arel | 173 |
| Flaade (Rigets) 85, 110, 111, 146, | |
| (Svenske) | 109 |
| Flemilse | 163 |
| Flemming, Cl. | 109 |
| Fliensborg | 146 |
| Fodfolk (see Infanteri). | |
| Fodlette | 26, 39, 45, |
| Lundemark | 26 |
| Foged, Kongens | 71, 85, 127 |
| Forbund med England | 131 |
| Forlehningsbrev | 148 |
| Forvarsbrev for Kron. Bønd. 179 | |
| Fortie | 41, 51 |

| | Side. |
|-------------------------------------|--------------------|
| Franciskus, Konge i Frankr. 131 | |
| Franciskus, Prinds | 71 |
| Frankrige | 131 |
| Fraugdegaard | 156, 164 |
| Fraugde Sogn og By 156, 164 | |
| Frederik I. 2, 55-59, 148, 150 | |
| Frederik II. 5, 37, 42, 63, 64, | |
| 105, 179 | |
| Frederik III. 14-17, 72, 73, 79, | |
| 80, 96, 105, 117, 119, 120, 134 | |
| Frederiksborg 12, 40, 119, 122, | |
| 125, 126, 181 | |
| Frederiksdal | 37 |
| Frederiksdobde | 146 |
| Fredskov | 22, 24, 56 |
| Frelses og Friheds Erhvervelse 85 | |
| Frelsesvig | 118 |
| Frelsev | 59 |
| Frilyttere (spanste) | 111, 112 |
| Friis, Alb. | 105, 106 |
| Niels 97, 98, 99, 100, 102, 142 | |
| Hans 157. — Johan 148, 150- | |
| 155, 157-160, 162, 165, 166, | |
| 167, 168, 169, 170, 171, 172, | |
| 173, 174, 176, 184 | |
| Frue, Bor, Kirke i Odense 66 | |
| Alter | 60, 71 |
| Kirke i Nyborg | 150, 151 |
| Frerup | 152 |
| Fuglebølle | 18, 26, 39, 45, 48 |
| Fuglsang (Raalland) | 6 |
| Fuldmægtige af hver Provinds | |
| til Herredag | 129, 133, 141 |
| Fudfingo | 105 |
| Fyen 53, 56, 63, 97, 107, 109, 111, | |
| 112, 113, 118, 122, 129, 140, | |
| 143, 148, 154, 157, 159, 166, | |
| 167, 171 | |
| Fyens Landsting 6, 11, 12, 13, | |
| 16, 17, 154, 157 | |
| Fyens Forsvar 107-111, 133-143 | |
| Fyensf Maal 27. — Compagni 112 | |
| Fælledskov | 25, 27 |
| Fællig | 41 |
| Kongens og Abeleus | 83 |
| Fændrif | 124 |
| Fæste | 179, 180 |

| | |
|--|-------|
| | Side. |
| Fæstning 110, 118, 139, 141, 142, 143, 145, 146 | |
| Følgebrev til en Bonde | 48 |
| Fens | 109 |

G.

| | |
|--|---------------------|
| Gabrielsen, Kn. | 99, 100 |
| Gader i Odense | 165 |
| i Nyborg | 165 |
| Galleier | 111 |
| Gammelose | 53, 58, 59 |
| Gammelsov | 53 |
| Gebde, D. | 78, 80, 103 |
| Geistligheden 112, 123, 139, 141 ved Kongevalg | 80 |
| Gemens Folk | 74 |
| Generalaubiteur | 112, 119 |
| Gielbjerg Na | 153 |
| Gaard | 161, 172, 173 |
| Grund | 172. By . 172 |
| Gierre-Enge | 53 |
| Gierlev | 30, 38 |
| Gierstev | 31, 38 |
| Giersdorf, Svøb. 97-99, 101, 103 Casp. 100. — Veb. 98-102 | |
| Gjefstev | 163 |
| Gjefteri | 41, 47, 52, 83, 179 |
| Giesfinggaard | 81 |
| Gilder | 65-71 |
| Gislev | 155 |
| Gisselfeldt | 166 |
| Gise, Abs. | 105, 106 |
| M. 48, 49, 150. — Genr. 49 | |
| Falk. 97, 98, 99, 101-103 | |
| Gjorslev | 44 |
| Glaiborrig | 52 |
| Glimbjerg | 164 |
| Glob, S. | 18, 19 |
| Glorup | 105, 149, 152, 167 |
| Gluckstad | 107, 108 |
| Gorky, Regiment | 123 |
| Gottorp | 149, 150, 154 |
| Graabrode Kirke | 71 |
| Strade (i Odense) | 60 |
| Green, N. | 36 |
| Greifen eller Gregersen, P. | 19 |
| Grimstedgaard 36, 41, 43, 48, 51, 52 | |

| | |
|--|---------------|
| | Side. |
| Grubbe, N. | 36 |
| Jac. 97, 98, 100, 101, 102. | |
| Erif | 98, 100, 101 |
| Grønbergsskov | 57 |
| Gubbjerg 152, 155, 160, 161, 173 | |
| Gubme Sogn | 155, 161 |
| By | 149, 152, 172 |
| Mark | 153 |
| Gundstrup | 162 |
| Gyldensteen | 6 |
| Gyldenstjern, Fend. 97-99, 101- 103, 133. — Lagm. 97-99, 101-103. — Veb. 105, 106. | |
| Ag. | 105, 106 |

H.

| | |
|--|--------------------|
| Haagerup | 1 |
| Haandfæstning, Fr. III. 3, 79, 81, 147 | |
| Haandværkere | 147 |
| Haastrup | 7, 156, 163 |
| Haderslev | 103, 118, 125 |
| Hagenskov | 129, 133, 136 |
| Hagisholm | 106 |
| Halb Slot | 159 |
| Hals og Haand | 83 |
| Halvege | 46 |
| Hammer Sogn | 29, 37 |
| Handelen . 131. Salt . 147 | |
| Hans, Ronge | 71, 84 |
| Hansen, N. (Vraß) 46, 47, 61 | |
| Harridskjær | 105 |
| Hartorn | 115, 137, 141, 142 |
| Havreholms Mølle | 175 |
| Heden By. | 6, 7 |
| Hedesig, (see Kirst. Munk). | |
| Helgene | 66 |
| Helligaands Gaard | 1 |
| Helligsteffes Kirke i Kbhavn 97 | |
| Helsingborg | 103, 141, 146 |
| Helsingør | 181 |
| Henriksen, Eg. | 167, 169, 171 |
| Lyd. 116. Niels 166, 171 | |
| Herlustrup | 43 |
| Hermannus, Doct. | 61, 62 |

| | |
|--|----------------------------------|
| | Side. |
| Herrredag 13, 16, 53, 73, 82, 92, 94 129, 145 | |
| Herreder, Naum | 156, 164 |
| Baag 53, 54, 62, 142, 163, 166 | |
| Baarse | 29, 37 |
| Biefverflov | 43, 44 |
| Bjerge | 53, 54, 59, 162 |
| Flakkebjerg | 30, 37, 54 |
| Fuglse | 48, 49 |
| Gubme 148, 149, 150, 152, 153 154, 159, 166, 170, 171 | |
| Hammer 27, 37. Hiern 52 | |
| Løve 31, 37. Lunde 61, 62, 70 | |
| Narre (paa Langeland) 18, 19, 21, 38, 41, 44, 45, 46, 49, 50, 51 (paa Lolland) | 37, 43, 51 |
| Nedse 57, 157, 164, 176 | |
| Ringsted | 30, 37, 49, 50 |
| Ronneberg (Skaane) | 53 |
| Salling 156. Stam 41, 162 | |
| Stovby 56. Slagelse 30 37 | |
| Sunds | 156 |
| Sønder (paa Langel.) 25, 26, 39, 44, 45, 49. (paa Lolland) 51 | |
| Vemmenhøi (Skaane) | 53 |
| Vend | 142, 157, 164 |
| Vindinge 41, 161, 166, 171 | |
| Voldbjerg | 31, 37 |
| Herrredsfoged | 18, 41, 61, 89, 149, 152, 176 |
| Herrredskjæl | 91 |
| Herrredsting 3, 4, 5, 6, 7, 12, 16, 18, 19, 50, 59, 87, 149, 152-154, 166, 176, 182 | |
| Herrreds-Sandemand | 166 |
| Hesfælagergaard 148, 150, 151, 153 154, 157, 159, 160, 166, 167, 171, 174, 176 | |
| Hesfælager By 149, 151, 152, 154, 159, 166, 167, 171 | |
| Sogn 154, 155, 159, 170, 171 | |
| Virk | 153, 159, 170, 172 |
| Mark | 153 |
| Kirke | 148, 151, 155, 159 |
| Mølle 154, 159, 169, 170, 171, 172 | |
| Na | 172 |
| Hestholm | 152 |

| | Side. |
|---|-------------------|
| Hetland | 87 |
| Hjelmerup | 178 |
| Hillebjerg | 21, 105 |
| Himmelftrup | 57 |
| Hindsholm | 55, 162 |
| Hobbe, F. | 44 |
| Hoffenskiold | 55, 56 |
| Hofmester, Rigets 80, 91, 92, 107, 111-113 | |
| Holbek Amt | 104 |
| Holf, A. 51, 52. — D. 49, 50, 52 Eil. 99, 100. — M. 51 | |
| Holstenhavn | 53 |
| Holland | 111, 131, 144 |
| Hollandere | 132 |
| Holme (gaard paa Rangeland) 45 | |
| Holmehaage | 176 |
| Holsten 108, 109, 124, 125, 128, 146 | |
| Holstenshuus | 1 |
| Holk | 142 |
| Horne | 7, 162 |
| Horsens | 72, 108, 119, 146 |
| Horslunde | 43 |
| Hou 18, 20, 22, 36, 38, 41, 45, 57 | |
| Hovegaardstigt | 115 |
| Hovebpenge (Kopst) 127, 128 | |
| Humlehaage | 23-25 |
| Humle (Sogn) | 44, 45 |
| Hundrebmark, Ved. | 169, 178 |
| Hundsbeek | 114 |
| Hundtofte | 6 |
| Huulbeek's Mark | 23, 24 |
| Huonshoi | 52 |
| Husbonnholb | 180 |
| Huusmand (Gade) | 113, 116 |
| Hvas, S. 56. Christof. 98, 100, 101 | |
| Hvedholm | 81, 133, 136 |
| Hverringe | 55 |
| Hverving | 140, 146 |
| Hvid, J. 149, 152. — R. 176 | |
| Hvitfeldt, Artilb | 105, 106 |
| Henr. | 97-99, 101, 103 |
| Christof. 184. D. C. 184 | |
| Hylbing (Fr. III.) | 79 |
| Hyntherup | 6 |

| | Side. |
|--|------------------|
| Høgh, Eil. | 97, 99, 102, 142 |
| Erif 101. — Greg. 101 | |
| Jens 97, 98, 100-103, 115 | |
| Jerg. | 97, 99, 102 |
| Mog. 98-100, 102-103, 117, 145-147. — Just | 99 |
| Høieby | 159 |
| Høiegaard | 156, 161 |
| Høirup | 7 |
| Høisholt | 178 |
| Høsten Torp | 49 |
| J. | |
| Jeibsen, C. | 69 |
| Jipsen, P. | 178 |
| Jibebrand (i Faaborg) | 14 |
| Jibing og Kjere paa Markestiel 168 | |
| Jieholle | 49 |
| Jndquartering | 110 |
| Jndstening | 176 |
| Jnfanteri 108-110, 118, 123, 124, 140, 144 | |
| Jngenieur | 111, 141, 142 |
| Jverdnæs | 81 |
| Jacobsen, A. 19. — R. 18 | |
| Jagt | 83 |
| Jagter | 108, 112 |
| Jepsen, R. | 175 |
| Jernit | 81 |
| Jershave | 53, 55, 59 |
| Jordebager | 18, 19, 115, 140 |
| Jorbløse | 156, 158 |
| Juel, Absalon | 36 |
| Juel | 97-102 |
| Erif 97-103, 114, 115, 117, 145, 147. — Gregers 22, 41, 44, 45 | |
| Malte | 78, 81, 103 |
| Due 100. — Tenne 101 | |
| Juellund | 43 |
| Jus patronatus | 89 |
| Jylland 52, 107-109, 111, 114, 115-119, 123-125, 144, 146, 148, 154, 159 | |
| Jybske Ryster | 111 |
| Jørgensen, Jac. | 41 |
| Jørgen, Præst | 9 |

| | Side. |
|--|-----------------------------|
| Kaas, Erif 97, 99, 102, 142, 167 | |
| Jerg. | 101, 142 |
| Mog. 78, 81, 99, 100, 104, 133, 136, 138, 145. | |
| Niels | 106 |
| Staller | 98, 99, 101, 102 |
| Kabel | 101 |
| Kaldbret | 148, 154 |
| Kallefo | 7, 10, 11 |
| Kanik (see Can.) | |
| Kaniksbomme | 90 |
| Karine, Frue, Jens Baads | 42 |
| Kastrup | 29, 37 |
| Katters | 1 |
| Kerndrup (Kjerum) | 163 |
| Kiel | 107, 108 |
| Killerup | 7 |
| Kirke-Plyndring | 121 |
| Kirkeby | 156 |
| Kirkejord | 42 |
| Kirkefar | 66 |
| Kirkeværger | 42, 60, 63, 64, 151, 152 |
| Kirstine, Frue, paa Nygaard 168, 178 | |
| Kjeldskov's Mark | 22, 23, 38 |
| Kjellstrup 105 a: Kjarstrup 49 | |
| Kjerteminde | 59, 147 |
| Kjættari | 130 |
| Kjobenhavn 13-17, 50, 52, 64, 73, 76, 96, 106, 107, 109, 112, 114, 128, 129, 134, 136, 146, 183 | |
| Kjobmand (udenlandske) | 85 |
| Kjobstader, Befæstning 142, 146 | |
| Privileg. 2, 3, 12, 13, 16, 114 | |
| Kjælstrup | 57 |
| Kjong (King) | 29, 37 |
| Kjorup | 41 |
| Klingstrup | 18, 19, 178 |
| Klint | 7 |
| Klofter | 126 |
| Kloster | 90 |
| Heligaands i Faaborg 1, 8 | |
| Antvorskov | 21, 26, 39 |
| Salsted 44, 179. — Solme 42 | |

| | Side. |
|--|------------------|
| Maribo | 19 |
| St. Hans i Odense | 61, 62 |
| St. Knuds 19, 67, 68, 103, 157, 171, 178 | |
| Dalum 133, 136, 157, 176 | |
| Knegte | 109, 119, 124 |
| Knob — Dan. | 146 |
| Knud, St. | 66 |
| Kirke 63, 64, 65, 66, 71, 126 | |
| Knudstrup | 106 |
| Knuthenborg | 44, 103 |
| Kogeskilde | 18 |
| Kolding 36, 108, 109, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 125, 146, 158, 159 | |
| Komosen | 8 |
| Kopæng | 57 |
| Kopkat. | 126, 127, 128 |
| Korsbølle | 18 |
| Korsør | 21 |
| Korup | 177 |
| Kouftræde | 29, 37 |
| Kogbølle | 53, 55, 166, 182 |
| Krabbe, Gr. | 81, 103, 145 |
| Hans | 115 |
| Jv. 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 159. — Niels 98-101. | |
| Lh. 56. — M. | 50, 52 |
| Kragh, Erik 96. — Kjeld 100, 101 | |
| Niels | 98-103, 115, 117 |
| Ditto 98, 100-102, 145, 146 | |
| Krarup | 6 |
| Krause eller Krauffte, E. 21, 32, 36 | |
| Kraß, Hier. | 97, 99, 100, 102 |
| Krigsfolk i Fyen | 107, 112 |
| Krigsgjæsteri | 52 |
| Krigsraad | 119-121 |
| Krigsret | 121 |
| Krogager 19. — Gaard 21-23, 27, 32, 37, 41, 42, 52 | |
| Krommerup | 30, 37 |
| Kroning (Fr. III.) | 79, 96 |
| Krumpen, D. | 158, 184 |
| Krumstrup | 149 |

| | Side. |
|--|----------|
| Krusse, Jørg. 97, 98, 100-102 2B. 72, 73, 75-77 | |
| Kustrup | 164 |
| Kæmner i Faaborg | 4, 5, 69 |

Q.

| | |
|---|--------------------------------|
| Qaafjærds Mæe | 1 |
| Qaafebrev 157, 158 o. f. 169, 170 | |
| Qaffuis Høve ved Faab. | 10 |
| Qaffebstrup | 161, 173 |
| Qammehauge | 167, 178 |
| Qandemøde (General-) | 118 |
| Qandeværn | 133, 137-139 |
| Qandfolkets Beværning og Exer- cering 132, 133, 137, 138, 139, 142, 143, 144, 146 | |
| Qandgilde 19, 20, 37, 41-44, 47 48, 62, 115, 141, 152, 155 o. f. 172 o. f. 179, 180 | |
| Qandhjælp. | 114, 115, 117 |
| Qandkisten | 112, 133, 140 |
| Qandebommer 22, 41, 44, 51, 56, 57, 81, 114, 157, 159, 166, 167, 175, 182 | |
| Qandething, Langelands | 40, 50 |
| Sjællands | 50, 87, 182 |
| Qandethingskriver | 182 |
| Qangaa | 149, 166-168, 169, 170, 173 |
| Qange, Christ. | 99, 115 |
| Qunde: 97, 98, 100, 101, 102, 115 | |
| Qend. 97, 99, 100-102, 115, 142 | |
| Qeb. | 98, 99, 100-103 |
| Qiels | 100, 152 |
| Qangeland (Qavind) 18, 21, 26, 32, 37, 41, 42, 44-49, 53, 62, 83, 97, 129, 139 | |
| Qangejs | 158, 165-167, 174 |
| Qangsted | 178 |
| Qarmplads | 137, 139, 140 |
| Qaug | 65, 66, 67, 69, 70 |
| Qaugshuus (Skomag.) | 67, 68 |
| (Stræd.) | 69 |
| Qaugværg | 178 |

| | Side. |
|--|-----------------|
| Qavenh-Qouff | 36 |
| Qehn 7, 71, 82, 90, 93, 129, 139, 140, 142, 147 | |
| Qehnsmand 7, 63, 64, 129, 179 | |
| Qehnsmand i Qilder 68, 69, 70, 89 | |
| Qepstrup | 167 |
| Qeutenant | 124 |
| Qindenow, Christoph. 97, 99, 100- 102. — Jac. | 98, 100 |
| Qend. 73, 81, 97, 99, 101, 102 | |
| Qindved | 19, 166, 171 |
| Qindfjerding | 57 |
| Qindsgaard | 55-59 |
| Qindskov | 162 |
| Qisbeth, Frue, paa Klingstrup 178 | |
| Qolland 21, 37, 43, 49, 103, 179 | |
| Qollandste Kirker | 63, 64 |
| Qongelse | 45 |
| Qosbyde | 5, 70 |
| Qosbævd | 88 |
| Qumby | 62 |
| Qund, M. | 45 |
| Qundbygaard 20, 21, 28, 32, 52 | |
| Qundby Mølle | 28, 37 |
| Qogn | 20, 27, 37 |
| Qunde Herred | 61, 62, 70 |
| Qundehjerg | 155 |
| Qundeborg | 159 |
| Qundebekksmae | 155, 159 |
| Qundsgaard | 7, 53-57, 59 |
| Qunge, Anna (see Anna). S. | 21 |
| N. 182-185. — D. 56, 183 | |
| Qykke, E. | 63, 64 |
| Qald | 97-99, 101, 102 |
| Qrank | 97, 100-103 |
| Qans 106. — Jürg. 159, 184 | |
| Qiels 99. — P. 56, 57. | |
| Qoldem. | 99 |
| Qykkeby | 18, 45 |
| Qyngby | 105, 184 |
| Qyng Sogn | 164 |
| Qyng | 99 |
| Qyngbjerg | 9 |
| Qæss | 108, 111 |
| Qegetoft | 43 |

| | |
|-----------------------|-----------------------|
| | Side. |
| Løgidmose | 19, 178 |
| Lønning til Officerer | 139, 140, 142, 144 |
| Lerup | 149, 152 |

M.

| | |
|---|---------------|
| Maal, spæst 27. — se fl. 31.61 | |
| Mønde | 147 |
| Magazinhuus 113, 132, 133, 135 | |
| Magelæg 1, 21, 37, 41-44, 61, 175 | |
| Maglebyl. | 25, 39, 45 |
| Malmö | 110 |
| Manbhælle | 182 |
| Manbialspenge | 127, 128 |
| Marcusfen, P. | 57 |
| Margrethe, Frue, Bæse. 46-48 | |
| Markeskjæl 7, 11, 89, 91, 149, 152, 153, 155, 159, 166, 167 | |
| Marquorsen, P. | 19 |
| Marst, 80, 86, 91, 92, 103, 107, 108, 110-113, 118-121, 125- 140, 145, 158, 184 | |
| Marstall | 147, 166 |
| Marstvin, E. 72. — Sorg. 53, 59 | |
| Marsteljord (Marst Sølvstjorb) 172 | |
| Meelgaard | 36 |
| Melen, A. v. (see Anna). — S. v. 55, 56, 57, 59. — P. 53, 54, 57-59 | |
| Mette, Frue, 19. — Bydelstach 55 | |
| Middelfart | 108, 109, 147 |
| Minoritet | 13, 16 |
| Misbødere | 77 |
| Mogensen, S. | 159 |
| Monopolier | 86 |
| Mormand, B. | 52 |
| Mortaignie, Oberstl. | 124 |
| Mosebo | 163 |
| Mouze By | 52 |
| Mule, Chr. | 156 |
| Mullerupgaard . 160, 165, 173 | |
| Mølggaard 160. — By 175 | |
| Multrubdt | 163 |
| Munk, M. 56. Feb. 105, 106 | |
| Kirktine (og hendes Børn) 72-78, 80 | |

| | |
|--|-------|
| | Side. |
| Munition 109, 110, 139, 140, 146 | |
| Mynt | 95 |
| Møller 10, 18, 28, 37, 115, 137, 154, 159 | |
| Monderup | 6 |
| Monstring (Bonderkarlek) 133, 137 139 | |

N.

| | |
|---|-------------------|
| Naffe | 62 |
| Naffebælle | 167 |
| Naffov | 179 |
| Naturalisation | 86, 147 |
| Nebstrup | 100 |
| Nebtergaard | 46, 47 |
| Nerbuf (N. Neraa) | 41 |
| Nerbutorp | 164 |
| Nes (ved Faaborg) | 11 |
| Niels Skriver | 11 |
| Nielsen, P., Prior i Faab. 1 | |
| Nienstab | 108 |
| Norby, P. | 57 |
| Norbygaard | 163 |
| Nordenbro | 27, 39 |
| Norge | 13, 131, 146, 147 |
| Norup | 176 |
| Noudf | 52 |
| Nybylle | 7, 37 |
| Nyborg 7, 19, 21, 32, 59, 64, 104, 133, 136, 139, 141, 142, 147, 150-152, 165, 167, 168, 171 | |
| Nydams Have (ved Faab.) 11 | |
| Nable (Nybylle) | 30 |
| Nesby (Næs) | 29, 37 |
| Næs | 104 |
| Næsbjybove | 71, 175 |
| Næstelsø | 29 |
| Nævninge | 88 |
| Næraggergaard | 81 |
| Næstholm | 81, 133, 136 |
| Næstremark | 23, 24 |

O.

| | |
|--|-------|
| | Side. |
| Odense, By 4, 5, 19, 53-57, 60-71, 107, 129, 133, 136, 138, 143, 144, 157, 164, 171, 176, 178 | |

Ørred (see Ørred).

| | |
|---|----------|
| Oderøbjerg | 105 |
| Øffer | 67 |
| Øfficerer, forstjæl. | 113 |
| bered Ansvar 121, 123, 124, 138 | |
| Ønning 139-140, 142, 144 | |
| Øbeland, Laur. 47, 48. Soph. 19 | |
| Ølbermand | 67-71 |
| Ølsen, P. | 151, 152 |
| Ølussen, J. 61. — L. | 4 |
| Ømslag (Termin) | 132 |
| Øre eller Dure Sogn og By 155, 161, 171, 172 | |
| Ørgel | 67 |
| Ørne Na | 171 |
| Ørnum | 176 |
| Østebek | 57 |
| Øverstjører | 65 |
| Øze, E. 19. Feb. 166, 178 | |

P.

| | |
|--|---------------|
| Pabe, S. | 69, 70 |
| Pabst, Wulf | 124 |
| Pallesen, E. | 56, 175 |
| Pallishave | 163 |
| Pap, Christoph. | 99 |
| Parlament i Engl. | 131 |
| Parøbjerg, Fred. 97, 98, 100-102 Mand. 105, 106. D. 78, 81, 145 Werner | 115 |
| Pebersvend | 115, 179 |
| Pebersen, B. | 61 |
| Peberstrup | 18, 45 |
| Pegaard | 19 |
| Pengeforter | 126, 127, 151 |
| Pens, E. 73. — Marstall 147 | |
| Perregaard | 18 |
| Persen, P. | 4 |
| Persimbqui (?) Regimn | 123 |
| Peyrup | 7 |

| | Side. |
|---------------------------------|-------------|
| Vinse | 107 |
| Vyndring, Kirke 121. Solbaters | |
| 121. — Svenskes | 40 |
| Vobehuff, Fred. 99. — Hønd. 97, | |
| 99, 100-102. — M. 41 | |
| Vopholt | 160, 173 |
| Vors, N. 45-47, 101. Sti. 41 | |
| Voulsen eller Povelsen, Chr. 19 | |
| 67, 157, 171, 178 | |
| Vovisch, Frants 97-99, 102, 103 | |
| Henn. 97-98, 100, 102, 142, 145 | |
| Vramme | 108 |
| Vrior 19, 61, 62, 66-68, 157, | |
| 171, 178 | |
| Vriors Have | 10 |
| Privilegier 2, 3, 5, 12-16, 71, | |
| 86, 88, 96, 128, 137, 146, | |
| 147, 179 o. f. | |
| Professør | 126 |
| Protocol over hvad der foregaar | |
| i Krigen 121 | |
| Proviant | 119, 146 |
| Provinds | 129, 133 |
| Proxst | 46, 47, 116 |
| Prælater | 66 |
| Prælaturer | 90 |
| Præst 66, 116, 117, 121, 126, | |
| 127, 140, 144, 148, 151, 152 | |
| Pugeføjbjerg | 9 |
| Pugefø | 9 |
| Pugholm | 162 |
| Q. | |
| Qverndrup | 156, 161 |
| Qvigow, D. 57. E. 97, 99, | |
| 100, 102. S. S. | 56 |
| D. S. 175. S. | 175 |
| R. | |
| Raad, hofst. | 125 |
| Ramel, Hønd. | 97-103 |
| Rangow, Hønd. | 124 |
| Rangow, B. 42, 61, 105, 106 | |
| Chr. 125. — Hønd. 42, 97-99, | |
| 101-103, 113, 145, 147 | |
| Rangowsholm | 42, 105 |

| | Side. |
|-----------------------------------|------------------|
| Ravnebjerg | 2 |
| Ravnøborg Lehn | 179 o. f. |
| Rebning . 18, 22, 41, 89, 160 | |
| Rebsmænd | 18 |
| Rebsel | 152, 180 |
| Reeg, Fr. 78, 81, 145. — Jørg. 96 | |
| Reffø | 81 |
| Refføer | 159, 171 |
| Regalier, Kron. | 94 |
| Regimenter, svenske | 123 |
| Ebbe Alf. | 113 |
| Regimentsquartermester | 124 |
| Rendøborg | 125 |
| Renteri, Kong. | 128 |
| Repræsallier | 95 |
| Republik, engelsk | 130 |
| Resen, S. S. | 72 |
| Resident | 94 |
| Rettergang | 85 |
| Retterthing, Kong. 157, 158, 171 | |
| Revenstøcks Dragoner | 123 |
| Revninge | 53, 55-59 |
| Ribe, By 119-121, 123, 124, | |
| 145, 146. — Slot 123 | |
| Stift | 116, 117 |
| Riberhus | 3 |
| Riddere | 80, 81, 178, 184 |
| Ridderstab 79, 106, 134, 135, | |
| 141 | |
| Ridemand | 166, 167, 170 |
| Rigets Raad 3, 53, 72, 73, 76- | |
| 80, 82, 83, 85-89, 92, 93, | |
| 96, 97, 101, 103, 106, 107, | |
| 110, 113, 123-125, 128, 130, | |
| 133-137, 145, 179 | |
| Rigsdag | 79 |
| Ringby | 29, 37 |
| Ringsted, By | 126, 128, 129 |
| Roepstorff | 41 |
| Rosenborg | 73 |
| Rosengård, Chr. | 42 |
| Rosenholm | 106 |
| Rosenfrands, Eric 97, 98, 100- | |
| 103, 178. Gunde 97-103, 145 | |
| Sølg. | 97-99, 101-103 |
| Jørg. 97-99, 101-103, 106 | |
| Valle | 98, 100, 101 |

| | Side. |
|---------------------------------|------------|
| Rosenvold | 72 |
| Rostjeneste 85, 115, 133, 137, | |
| 140, 144 | |
| Rottsteen, Marc. 97. — Steen 99 | |
| Roussildt (Roskilde) | 161 |
| Rub, B. 51. — E. | 6 |
| Rubid | 53, 58, 59 |
| Rue | 10, 53 |
| Rye | 168 |
| Rygaard 152, 165, 167, 178, 183 | |
| Rynteby | 58 |
| Rydlinge | 160, 173 |
| Rytteri 108-110, 119, 122, 124 | |
| 132, 135, 137, 139, 140, 144, | |
| 146, 147 | |
| Rødtide Vad | 8 |
| Rødsteen | 9 |
| Rødj | 57 |
| Rønnenberg | 53 |
| Rørket | 57, 175 |
| — Mølle | 175 |

S.

| | |
|-----------------------------------|-----------------|
| Sachsefenj (?) Regiment | 123 |
| Sagefald | 83 |
| Salling Herredsting 3-7, 12, 16 | |
| Saltcompagni og Handel | 147 |
| Salte | 80 |
| Samds | 111 |
| Sandagergaard | 56 |
| Sandbjerg, Hønd. | 99, 115 |
| Sandbjergs Mose | 42 |
| Sandby Sogn | 21, 37 |
| Sandemand 6, 7, 11, 88, 91, | |
| 149, 152, 153, 166-168, 169 | |
| Sandemandsbreve | 168 |
| Sanderum | 176 |
| Sandholt | 176 |
| Scavenius, L. M. | 72 |
| Schult, Jørg. | 97, 102 |
| Sconbornerus el. Schønborner 131 | |
| Secretair, Kong. 148, 159, 166 | |
| Sefeld, Jac. | 105, 106 |
| Jørg. | 81, 99-101, 145 |
| Biff. | 99, 100 |
| Segeberg | 125 |

Sefestebi, Cl. 97, 99, 100, 102
 Chr. Tom. 74, 78, 80, 103,
 143, 145
 Hannib. 73, 74, 76, 78, 81
 Malie 99, 100
 Møg. 98, 99, 101-103, 115, 117
 Oberfl. 107
 Selse 50, 182
 Silbefæteri 84
 Sinder (Sonder-) gaard 167
 Sindinggaard 159
 Sjælmesø 60, 66, 67, 71
 Sjælland 20, 21, 27, 43, 49, 81,
 100, 110, 111, 113
 Sjerup 52
 Skaane 53, 99, 103, 110, 118
 Skanderborg 103, 159
 Skandser 139, 140, 141
 Skat 137, 181
 Skattebølle 20, 45
 Steel, Christ. 97-103, 105, 106,
 145, 147
 Skibe 107-109
 Inventarium 111
 spanske 111. lybste 112
 Skibsfolk 111, 113
 Skinkel, Jerg. 167
 Laur. 97, 102, 142
 Fru Cecil. el. Sidfel 55
 Skjellerup 41, 161
 Skjelftene 168
 Skjærbaade 107, 109
 Skole, i Odense 160
 i Svendb. 172
 Skolemester 126. — tjeneste. 126
 Stomager = Laugshuus 67, 69
 Storup 163
 Stotste, de 131
 Stovgaard, S. 178. — Gaard 178
 Stovhugst 146
 Stovsø 41, 57, 198
 Stovsøgaard 41, 45, 46
 Striverkorn 179, 180
 Strillinge 157, 164
 Strivere 126
 Strædere 67. — 3 Odense 68

Side.
 Strædernes Alter i Odense 66
 Laug el. Gilde i Odense 65-67
 Strobeløv 20, 45
 Studer 111
 Skydebjerg 164
 Slotslov 93
 Smaabeber 115
 Smedegilde i Odense 68-70, 71
 dets Odbermænd 70
 Suarmøse 18
 Suebinge 32, 54
 Suse 18, 19, 23, 38, 41, 42,
 44-52
 Sogne 127, 133, 137
 Sold til Soldater 113, 137, 139,
 140, 142-145, 147
 Soldaters flette Forhold 121, 122
 Rov, Vlyndring 129
 Underholdning 132, 142
 Sollebollegaard 41
 Sophia Elisabeth, see Kirstine Munk
 Sore 54, 182
 Spanien 111
 Speilspilker (Kanoner) 111
 Spøttrup 105
 Staterne (Holland) 131
 Statthalder i Norge 81, 92
 Stelleberg 54
 Stengaarbe 18
 Steenløse 157
 Steensen, Chr. 51, 52, 97, 98,
 100-102. E. 51, 52, 99, 101
 S. 42-46, 51, 52. S. D. 51, 52
 R. 20, 21, 27-29, 36, 37, 41, 52
 Vinc. 40-52, 97, 98-102
 Steenøgaard 18, 20, 40-42, 44-52
 Stenderup 7
 Stift, Fyens 19
 Stiftsgods 34
 Stigsen, Hans 175
 Stoenfse 18, 19, 23, 32, 38, 39,
 42, 44, 46, 51, 52
 Stoffuen, Anna v. (see Anna).
 Stougaard 80, 103
 Stovby 163
 Stralfund 108
 Strangeesen, Laur. 152

Side.
 Strøbøbbe 142-144, 146
 Stubberup 162
 Studenter 126, 127
 Stug (Stuv) 11
 Stusjord 176
 Stænder 96, 129, 132
 holfteeste 146
 fjæll., loll. og falfst. 126, 128
 Møde. 115, 125
 Støvringgaard 81, 104, 133, 136
 Suer, J. 6
 Sullentrup 164, 166
 Sundet, ved Faaborg 9
 Dre- 131, 132
 Sundby 43
 Sundsby 36
 Superintendent 115
 Swale, C. G. B. 57, 166, 167
 Swaninge 7, 11
 Svendborg 103, 147, 172
 Svenstrup 81, 157, 164, 176
 Sverborg (Suerby) 29, 37
 Sygdom blandt Krigsf. i Skaane 118
 Sæby, Sogn 21. — Gaard 51
 Sæbyholm 51
 Sædegaarde 115
 Særkjøb 11
 Særlose (Sierdeløse) 31, 37
 Søbo 178
 Søgaard 6, 20, 48, 49, 166, 171
 Søholt 49
 Søllestedgaard 51, 52
 Sønderbroby 156, 158, 163
 Sørensen, Kn. 115
 Sorup 50
 Søvertorp 49

S.

Laars 43
 Landrup 62
 Lagt paa Korn 115
 paa Febevarer, Sølvs og Gulds-
 mynt 117. Rodtjeneste . 137
 Lam og Smør 179
 Legnhuus, G. 61
 Theologers Afstigt i Kirst. Munkø
 Sag 73. Stevning 73, 74, 76
 (25*)

| | Side. |
|--|----------------------|
| Thim | 105 |
| Thingssvidne 4, 7, 18, 149, 176, 182 | |
| Thomesen, Chr. (see Sehested). | |
| Thorseng | 53 |
| Thorupgaard | 106 |
| Thostelund | 81 |
| Thott, Hend. | 97, 98, 101-103 |
| Dito | 98-103 |
| Th. | 78, 81, 99, 103, 184 |
| Thygesstrup | 81 |
| Therringe | 6 |
| Thibselholt | 19, 169 |
| Tienbe | 89 |
| Tjenere, Kronens og Abelens 139, 141. Geistlighedens 114, 116 | |
| Tjenestefolk, i Kopskat 126, 127, 133, 135, 137 | |
| Tobjerg | 24 |
| Tobbertis | 39 |
| Tolb, i Sundet 182, 146, 147 Kron. | 84, 95, 181 |
| Tolstrup | 31 |
| Tommerup | 80, 103, 176 |
| Torpe | 18, 20, 45 |
| Torpegaard | 19, 178 |
| Torstenfon | 107, 114 |
| Torupgaard | 1 |
| Torvård | 29, 37 |
| Tranehjør 18, 19, 25, 39, 41, 42, 47, 50 | |
| Tredsebelte | 45, 52 |
| — Gaard | 45 |
| Trolldholm | 81 |
| Trolle, N. | 78, 81, 103 |
| Trompeter | 112 |
| Tropper, b. og hofst. 121, 124, 125 | |
| Truelshave | 54 |
| Trunderup | 7, 156, 161 |
| Tryggelav | 46 |
| Tullebølle | 18, 45 |
| Tvede, lille | 29, 37 |
| Tvinge | 58 |
| Tvisstrup | 166, 171 |
| Tønnesen, S. 57. | Tøn. 175 |
| Ternetved | 18 |

II.

| | Side. |
|---|----------------------|
| Uggerud | 57 |
| Udliggere | 113 |
| Udlændiste Mand | 83 |
| Udbagstjenere | 84, 137, 139 |
| Ulbølle | 7 |
| Ulfelbt, N. 53. — N. E. 55 | |
| Bjorn | 97, 100, 102 |
| Christoph. | 57, 58, 81 |
| Ebbe 73, 97-99, 101-103, 110, 113. Niem. 97, 99, 100-102 | |
| Jac. | 53, 59, 182, 185 |
| Knud 97-99, 101, 103, 113 | |
| Korf. | 72, 73, 80, 104, 166 |
| Laur. | 97, 99, 100-101 |
| P. N. | 55. — E. P. |
| P. C. | 55 |
| østerrigsk Greve 78. — M. 50 | |
| Ulfeldtsholm | 182 |
| Ulfstænd, S. | 21, 105, 106 |
| Tens | 166 |
| Underofficerer | 124 |
| Universitetet | 126 |
| Urne, N. 6, 57, 97, 99, 100, 103, 166, 171. — E. 49, 50 | |
| Chr. | 78, 81, 103, 165 |
| Fred. | 97, 98, 100-103 |
| S. 46, 47, 65. — R. 20, 44, 49 | |
| Joh. | 167, 173, 178 |
| Lange | 167, 168, 169 |
| Mette 178. — Pal. 100 | |
| Sin. | 98, 100, 103 |
| Urup | 57 |
| Urup, N. | 97-99, 101-103 |
| Jerg. | 100 |
| Utenhøfer | 149 |

B. og B.

| | |
|---|-------------|
| Bagtmester (Dverste) | 112 |
| Balbemar, Grev 73, 74, 76, 77 | |
| Balg, Rønge 13, 15, 16, 79, 80, 81 | |
| Rigeraads | 79, 97, 103 |
| Balkendorf, Christoph. 100, 105, 106, 166, 167 | |

| | Side. |
|---|------------------|
| Benn. 97-99, 101-103, 149, 150, 152. — Fru Marg. 178 | |
| Bancks Regiment | 123 |
| Bantinge | 6 |
| Bedel, Greve | 78 |
| Bedelsborg | 78 |
| Beile (Kjøbst.) 114-116, 119, 146 | |
| Beilegaard | 19, 167 |
| Beirmølle | 29, 37 |
| Beierup | 175 |
| Beistrup | 172 |
| Bellof (Beilegaard) | 167 |
| Bemmetofte | 166, 178 |
| Bends Herred | 142, 157, 164 |
| Benstermand, M. | 49 |
| Berninge | 176, 178 |
| Beaby | 182 |
| Besterby | 26, 39, 45 |
| Bestergaard | 41, 44, 169, 171 |
| Besterhøstinge | 7 |
| Besterstovs Huse | 23, 38 |
| Besterstrand (Langel.) | 38, 51 |
| Bestersøen | 111 |
| Betterstøen | 30, 37 |
| Bibe, P. | 101 |
| Bibek Kruse 72, 73, 75, 76, 77 | |
| Biborg | 117 |
| Bicarie | 66 |
| Bicultural til Skibe | 110 |
| Biffert, N. | 21, 32, 36, 53 |
| Bigilia | 67 |
| Billah, Præst | 152 |
| Wind, Sv. 78, 81, 133, 136, 145, 146 | |
| Bindinge Herred (see Herred). Sogn | 161, 164 |
| Bisborg | 105 |
| Bismar | 108 |
| Bistrup | 164 |
| Boermark 149-154, 157, 159, 166, 167, 169, 170, 171 Gaard | 154, 159 |
| Mølle | 154, 159 |
| Strand | 159 |
| Bolbbjerg Herred (see Herred). | |

| | Side. |
|---|---------------|
| Boldførfel | 89 |
| Bollerødlev | 43, 44 |
| Bolstorpe, S. | 19 |
| Bongserup | 36, 182 |
| Bordingegaard | 151 |
| So | 169, 171, 172 |
| Bornebe | 179, 182 |
| Bornebskabet's Ketsgrund | 185 |
| Botering paa Nigeraaber 97 - 104 | |
| Boglyd | 67 |
| Brag | 84 |
| Brangel, Helm | 114, 118 |
| Joh. Regiment | 123 |
| Bresen | 150, 151 |
| Württemberg's Regiment | 123 |
| Württemberg's (Joh. og General) Regiment | 123 |
| Buylle | 43 |

B.

| | Side. |
|--------------------|-------|
| Bepperus | 131 |

C.

| | |
|--------------------|------------|
| Cleghave | 24, 25, 28 |
| Cgt | 83, 179 |
| Cro | 140 |

D.

| | Side. |
|---|----------|
| DI, Ddense | 65 |
| Dillebgaard | 47, 48 |
| By | 163 |
| Drfensøer | 87 |
| Drfteb | 163 |
| Drtug Land | 173 |
| Drtuby | 7 |
| Drtergaard | 159 |
| Drtershøftunge | 156, 163 |
| Drtermofegaard | 42 |
| Drterskovs Guse og Mark 22, 23, 37 | |
| Drtersstrand (Langeland) 33, 37, 51 | |
| Drtersøen | 111 |
| Drtene at stalbe | 84 |
| Drtendrup 19, 57, 149, 150, 152 155, 159, 166, 167, 169, 171, 173 | |



Trykfeil og Rettelser.

- Side 3 Lin. 4 di udsløtted.
- 8 — 20 then læs: the en.
 - 11 Anm. L. 1 Steen læs: Stene.
 - 14 Lin. 1 160 læs: 1620.
 - 20 — 22 Skrobølø læs: Skrobølø Sogn.
 - 42 — 23 stonsen læs: stensen.
 - 54 Anm. (2) Det her omtalte Lindshuus er nu ogsaa nedbrudt.
 - 60 Lin. 19 modlxxxviii læs: modlxxxvij (1487).
 - 63 Anm. L. 3 Rigets læs: Kongens.
 - 66 Lin. 16 martirium læs: martirum.
 - 69 — 13 Medlxxxvii læs: Medlxxxviij (1488).
 - 70 — 19 Hinrich læs: Hericth.
 - 72 Anm. L. 6 91 læs: 97 ff.
 - 72 — L. 9 395 læs: 392.
 - 73 — L. 2 317 læs: 377.
 - 80 — L. 17, efter Ordene: „som der“ tilføies: (S. 385).
 - 80 — L. 19: „hvilket bestyrkes“ — indtil L. 20: „Holbergs Udgave“, udsløtted.
 - 88 Lin. 16 (8) ey læs: wi.
 - 88 Anm. (8) udsløtted.
 - 97 Lin. 2 1848 læs: 1648.
 - 104 — 4 Ifstedetfor „(saaledes hos Østersen“, indtil L. 5: „Bradsberg A. i Norge“, læses: (nu Lindensborg i Aalborg Amt).
 - 104 — 26 „hvorimod Jørgen Brahe selv“ o. s. v., indtil L. 33 „Saaledes forstaaet giver“ forandres derhen: men Erich Suel er ogsaa først senere indtraadt i Raadet, da han gjorde sin „Raadseed“ den 16 Juli 1651 (Bedel Simonsen, Jørg. Brahes Levnet. S. 97). Da Adelsens Stemmegivning gik for sig den 4 Juli, manglede der imidlertid virkelig sex Medlemmer i det ved Haandfæstningen fastsatte Antal af 23 Rigsraader, saasom M. a. lte Suel var død Mandag den 5 Juni 1648 i Slaane (P. Vinstrup, Tiigpræd. over M. J.); — kan den i Kjøbenhavn forsamlede Adel endnu en Maaned efter dette Dødsfald have været uvidende derom? At Jørgen Brahe, altsaa formodentlig ogsaa de andre Rigsraader, har stemt paa 18 (17) Candidater, viser ogsaa, at man dengang, den 21 November, har anseet sex Pladser i Raadet for vacante. Men hvorledes det end forholder sig med denne tilføieladende Uoverensstemmelse mellem Adelsens og Rigsraadets Stemmer, giver o. s. v.
 - 106 — 24 Ulfeldtt læs: seffeldtt.
 - 119 Anm. (2) 1844 læs: 1644.
 - 123 Lin. 21 Drift Persimbgni læs: Dbrift Persimbqui.
 - 131 — 19 32 læs: 31.
 - 135 — 11 bewilger læs: bewilges.
 - 141 Anm. L. 3 Bepilling læs: Bevilling.
 - 167 — L. 7 apostoli læs: episcopi.
 - 172 Lin. 6 Rifebrges læs: Rifeberges.
 - 172 Anm. L. 5 „Marcksølfss Jord“ læs: „Marcksølf: Jordh.“
 - 175 Lin. 2 1535 læs: 1533.

De øvrige smaa Bogstavfeil ville let erkjendes som saadanne.